MARX
ENGELS
LENIN

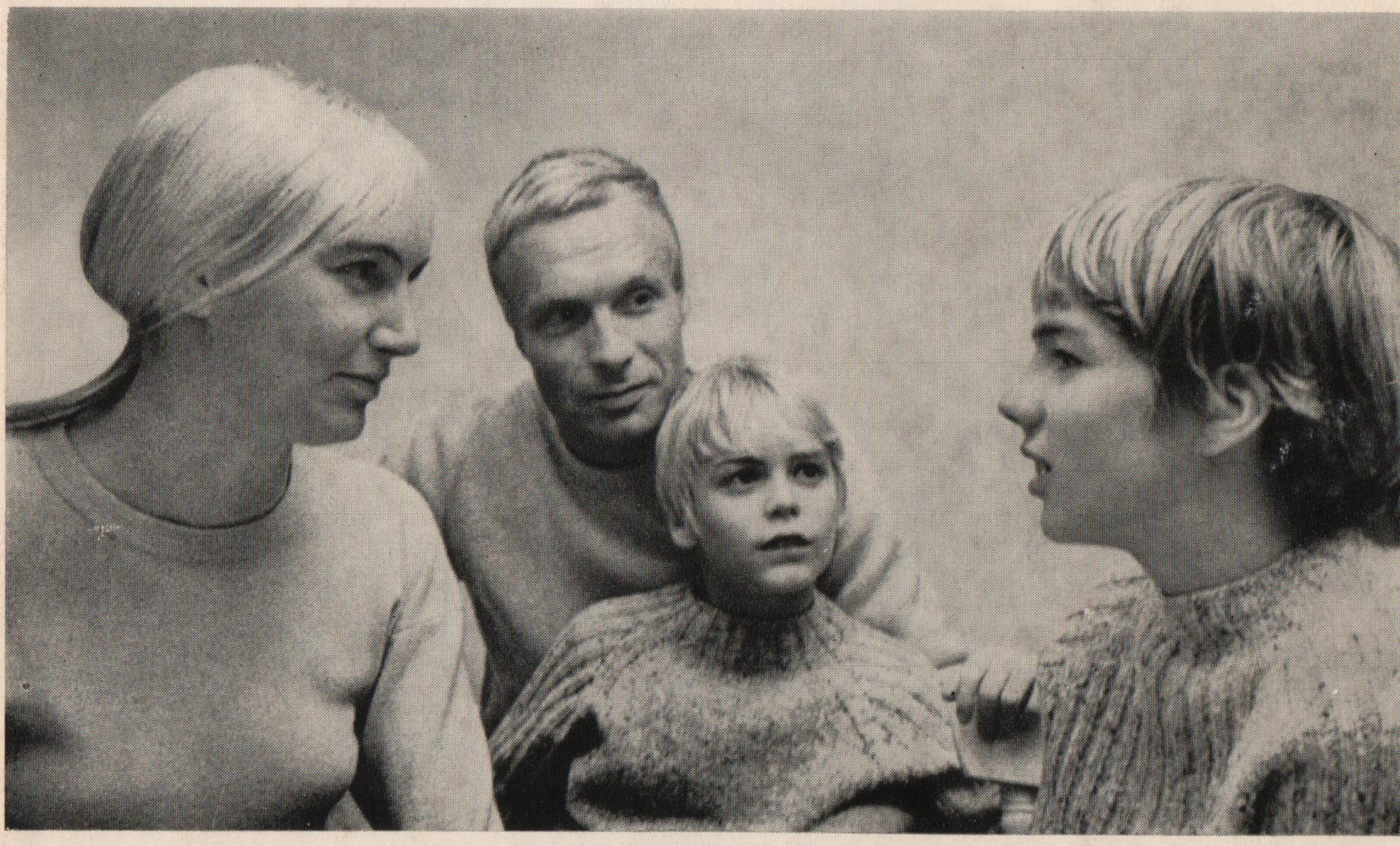

Nainen perhe ja yhteiskunta

M

MARX

E

ENGELS

L

LENIN

MARX
ENGELS
LENIN

Nainen, perhe
ja yhteiskunta

Valikoima

Kansankulttuuri Oy · Helsinki

1972 ilmestyneen alkuteoksen
Über die Frau und die Familie
julkaisija Saksan demokraattisen
naisliiton liittotoimikunta

Valikoineet ja koonneet
Leipzigin pedagogisen «Clara Zetkin» – korkeakoulun
historian jaoston työntekijät ja opiskelijat

Prof. Dr. sc. Joachim Müller, kollektiivin johtaja

Dr. Bernd v. Dulak
Gudrun Rau, Ingeborg Guschewski,
Inge Hilgert, Gabriele Lebisch

Tämän teoksen sisältämät otteet on koottu
Saksan sosialistisen yhtenäisyyspuolueen keskus-
komitean Marxismin-leninismin laitoksen toimittamasta
Marxin ja Engelsin Teosten saksankielisestä laitoksesta (lähdeviittaukset «Teoksiin» tarkoittavat tätä saksankielistä laitosta), suomentajana Matti Hölttä, sekä tähän mennessä suomeksi ilmestyneistä Marxin ja Engelsin erillisistä teoksista ja kirjoituksista sekä NKP:n Karjalan aluekomitean puoluehistorian instituutin ja NKP:n marxismin-leninismin instituutin filiaalin toimittamasta V. I. Leninin Teosten suomenkielisestä laitoksesta, joista otteiden kokoamistyön on suorittanut Mirja Ruonaniemi.

Toinen painos

Tämä painos sisältää
alkuteoksen 1976 ilmestyneeseen
3. painokseen tehdyt lisäykset

Painettu Saksan demokraattisessa tasavallassa 1977
Kaikki oikeudet pidätetään
Copyright 1972 by Verlag für die Frau, Leipzig
ISBN 951-615-153-1

Sisältö

6 Johdanto
9 Mitä naiset ovat velkaa klassikoille
13 Työtätekevän naisen sorto ja riisto antagonistisessa luokkayhteiskunnassa
15 *Naisten työ kapitalistisessa teollisuudessa*
80 *Naisten työ kapitalistisessa maataloudessa*
90 *Naiset luokkataistelussa*
97 Naisen tasa-arvoisuuden ja vapauttamisen puolesta
135 Rakkaudesta, avioliitosta ja perheestä
187 Naisen vapautuminen sosialismissa ja kommunismissa
211 Muistelmia Leninistä
233 Henkilöluettelo

Johdanto

Karl Marx ja Friedrich Engels löysivät ja esittivät tieteellisesti työväenluokan historiallisen tehtävän, jonka pääsisältönä on kapitalismin hävittäminen, siihen liittyvän ihmisen toiseen ihmiseen kohdistaman riiston voittaminen, työväenluokan poliittisen mahdin perustaminen ja kaikkien työtätekevien johtaminen kamppailuun sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseksi ja kehittämiseksi. Tähän työväenluokan maailmanhistorialliseen tehtävään Marx ja Engels sisällyttivät myös naisen vapauttamisen ja hänen täydellisen tasa-arvoisuutensa toteuttamisen. Marx ja Engels opettivat ensimmäisessä yhteisessä teoksessaan «Pyhä perhe eli kriittisen kritiikin kritiikki», joka ilmestyi helmikuussa 1845, että proletariaatti voi ja sen täytyy itse vapauttaa itsensä ja että se samalla tulee hävittämään kaikki porvarillisen yhteiskunnan epäinhimilliset olosuhteet. Tähän liittyi tietämys siitä, että kansanjoukot ovat ihmiskunnan historian todellisia tekijöitä, mitä Lenin luonnehti yhdeksi historiallisen materialismin syvällisimmäksi ja tärkeimmäksi lauseeksi. Marx ja Engels tarkoittivat tässä myös naisia. Sen osoittaa heidän yhtymisensä siihen utooppisen sosialistin Fourierin ajatukseen, että naisen vapautumisen aste on samalla luonnollinen yleisen vapautumisen mittapuu.

Kommunistisen puolueen manifestissa, joka ilmestyi helmikuussa 1848 porvarillisen vallankumouksen aattona, Marx ja Engels julistivat proletariaatille, että nykyaikainen teollisuus tuntee enää vain työvälineitä, jotka riippuen iästä ja sukupuolesta aiheuttavat erilaisia kustannuksia. Näin he osoittivat proletariaatille, että sen on käsitettävä itsensä luokaksi, johon eivät kuulu vain miehet. Karl Marxin «Pääomassa» «naisasiasta» esittämien peruskatsomusten pohjalta Kansainvälinen työväenliitto omisti Marxin ja Engelsin ohjaamana suurta huomiota päätöksissään kysymyksille, jotka koskivat naisten demokraattisia oikeuksia. Friedrich Engels julkaisi vihdoin vuonna 1884 kuuluisan teoksensa «Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä», joka sisältää merkittäviä toteamuksia perheen ja naisen yhteiskunnallisesta asemasta ja kehityksestä.

Tätä Engelsin teosta, jonka päätavoitteena oli seikkaperäisesti perustella marxilainen valtioteoria, Lenin nimitti yhdeksi nykyaikaisen sosialismin perustavaksi teokseksi. Lenin tarkoitti tällä aivan epäilemättä myös teoksen periaatteellista merkitystä sen taistelun teoreettisen perustan lujittamiselle, jota vallankumouksellinen työväenluokka käy naisen vapauttamisen puolesta. Naisten yhä suurimittaisempi osallistuminen tuotantoprosessiin siinä vaiheessa, kun kapitalismi vähitellen siirtyi imperialistiseen vaiheeseensa, teki näiden teoreettisten perusteiden selvittämisen polttavan tarpeelliseksi.

Friedrich Engels täytti teoksellaan «Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä» Karl Marxin jälkimaailmalle jättämän tehtävän, erityisesti myös sen vuoksi, että hän käsitteli tässä klassisessa teoksessa ensimmäistä kertaa perheen kehitystä historiallisen materialismin kannalta. Engels selvitti samalla myös historiallisessa kehityksessä syntyneen naiseen kohdistuvan sorron taloudellisen perustan ja saattoi esittää tuotantovälineiden yksityisomistuksen poistamisen naisen vapauttamisen ja hänen tasa-arvoisuutensa toteuttamisen edellytyksenä. Näin Friedrich Engels Karl Marxin henkisen perinnön vaalijana ja hänen työnsä täydentäjänä osoitti tien sukupuolten tasa-arvoisuuden toteuttamiseen ja uuteen, sosialistisia edellytyksiä vastaavan perheeseen, jossa keskinäisen kunnioituksen ja rakkauden syveneminen erottamattomasti liittyy miehen ja naisen tasa-arvon kehittymiseen. Vladimir Iljitsh Lenin kehitti edelleen marxismia imperialismin kaudella ja proletaarisen vallankumouksen aattona selvitti ja propagoi sitä teoreettista tietämystä, jonka avulla vallankumouksellinen työväenluokka kykeni ottamaan vallan omiin käsiinsä. Hän kiinnitti painokkaasti vallankumouksellisen proletariaatin huomiota naisen vapauttamisen käytännölliseen puoleen. Hän osoitti kirjeissään Inés Armandille, että myös tässä kysymyksessä proletaarinen kanta on asetettava porvarillista kantaa vastaan ja että esim. rakkauteen perustuva proletaarinen siviiliavioliitto on asetettava rakkaudetonta pikkuporvarillis-älymystöläis-talonpoikaista, poroporvarillista ja likaista avioliittoa vastaan.

Aikana, jolloin nuori neuvostovalta oli mitä ankarimmassa ahdingossa, Lenin omisti kuuluisassa teoksessaan «Suuri aloite» suurta huomiota naisen alistetun aseman täydelliselle voittamiselle ja korosti, että neuvostovallalla on tuhatkertaisesti oikeus olla ylpeä siitä, mitä oli jo saatu aikaan maailman ensimmäisen proletaarisen valtion olemassaolon ensimmäisenä

vuotena. «Mutta mitä enemmän olemme puhdistaneet perustan entisten porvarillisten lakien ja laitosten jätteistä, sitä selvemmäksi meille on käynyt, että tämä merkitsee ainoastaan maapohjan tasaamista rakennusta varten, mutta ei vielä itse rakennusta.»

Marxismi-leninismin klassikoiden huomautukset ja viittaukset naisesta ja perheestä muodostavat erottamattoman osan heidän koko työstään, jonka rikkauksien ammentaminen aina uudelleen on tehtävämme.

Nykyisin nämä opit, joita Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat menestyksellisesti soveltavat käytäntöön, ovat tietolähde maailman kaikissa maissa yhä laajemmaksi kasvavalle naisten liikkeelle, jota johtavat kommunistiset ja työväenpuolueet kärkijoukkonaan NKP.

Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisen neuvottelukokouksen Moskovassa 17. kesäkuuta 1969 hyväksymässä asiakirjassa «Nykyvaiheen tehtävät taistelussa imperialismia vastaan ja kommunististen sekä työväenpuolueiden ja kaikkien imperialisminvastaisten voimien toimintayhtenäisyys» saatettiin sen vuoksi todeta:

Tärkeä aikakautemme piirre on naisten osallistuminen yhä laajemmassa mitassa luokkataisteluun ja imperialisminvastaiseen liikkeeseen, erityisesti rauhantaisteluun. Selvimmin se ilmenee joukkoesiintymisissä Yhdysvaltain Vietnamissa käymää hyökkäyssotaa vastaan. Tuotannossa ja eri toimialoilla naisten lukumäärä lisääntyy, heidän poliittinen tietoisuutensa kasvaa, heidän taistelunsa taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksiensa puolesta tehostuu. Työtätekevät naiset vaativat oikeutetusti syrjinnän lopettamista palkkauksessa, täysin yhdenvertaisia kansalaisoikeuksia, toimenpiteitä äitiyden suojelemiseksi jne. He osallistuvat yhä aktiivisemmin työläisten ja demokraattisten voimien kamppailuun ja liittyvät yhä runsaslukuisemmin ammattiyhdistyksiin. Kommunistiset puolueet, joissa naiset toimivat yhdenvertaisina, tukevat tarmokkaasti naisten vaatimuksia ja katsovat naisen vapauttamisen tärkeäksi osaksi yleistä demokraattista liikettä. Sosialististen maiden, joissa naisten täydellinen tasa-arvoisuus on taattu, esimerkillä on suuri kokoava vaikutus naisten taisteluun kapitalistisessa maailmassa.

Joachim Müller

Mitä naiset ovat velkaa klassikoille

Clara Zetkin
Valikoituja puheita ja kirjoituksia, 1. osa, Berliini 1957, s. 219/220 (saksankiel.)

. . . On totta, ettei Marx ole koskaan käsitellyt naisasiaa «sinänsä» ja «sellaisenaan». Siitä huolimatta hän on antanut korvaamattoman panoksen ja suorittanut kaikkein tärkeimmän työn sen taistelun hyväksi, jota naiset käyvät tasaveroisten oikeuksiensa puolesta. Kehittäessään materialistisen historiankäsityksen Marx ei kylläkään antanut meille valmiita kaavoja naisasian hoitamisesta, vaan parempaa, nimittäin oikean ja osuvan menetelmän tutkia ja käsittää tämä kysymys. Vasta materialistinen historiankäsitys on tehnyt mahdolliseksi ymmärtää selvästi naiskysymys yleisen historiallisen kehityksen virrassa, yleisten sosiaalisten lainmukaisuuksien valossa historiallisine edellytyksineen ja oikeutuksineen, se on tehnyt mahdolliseksi tiedostaa tähän kysymykseen liittyvät ratkaisevat liikevoimat, näiden tavoittelemat päämäärät ja edellytykset, jotka yksin kykenevät johtamaan esiin tuotujen ongelmien ratkaisuun.

Tomuksi mureni vanha taikausko, että naisen asema perheessä ja yhteiskunnassa olisi ikuisesti muuttumaton, siveellisten lakien tai jumalallisten määräysten luoma asiantila. Paljastuu selvästi, että perhe kuten muutkin yhteiskunnan laitokset ja olemassaolon muodot on alituisen syntymisen ja häviämisen kohteena ja että se muuttuu näiden laitosten tavalla taloudellisten olusuhteiden ja niihin perustuvan omistusjärjestelmän muuttuessa. Ja taloudellisten tuotantovoimien kehitys on se tekijä, joka johtaa tähän muuttumiseen uudistaessaan täydellisesti tuotantotavan ja saattaessaan sen ristiriitaan talous- ja omistusjärjestelmän kanssa. Vallankumouksellisesti muuttuneiden taloudellisten edellytysten ja olosuhteiden perustalla muuttuu sitten ihmisten ajattelu vallankumoukselliseksi, syntyy heidän pyrkimyksensä muuttaa yhteiskunnan päällysrakenne ja sen laitokset vastaamaan taloudellisessa perustassa tapahtuneita muutoksia, hävittää jähmettyneet omistusmuodot ja valtarakenteet. Luokkien taistelut ovat se väline, jonka avulla tämä pyrkimys toteutuu.

Engelsin esipuheesta hänen loistavaan tutkielmaansa «Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä» tiedämme, että tässä kehitellyt teoreettiset ajatuskulut ja näkökohdat ovat

huomattavalta osin Marxin jäämistöä, jota hänen ystävänsä on vaalinut verrattoman uskollisena ja nerokkaana testamentin toimeenpanijana . . .

Clara Zetkin
Valikoituja puheita ja kirjoituksia 3. osa
Berliini 1960,
s. 170/, 176/77
(saksankiel.)

. . . On totta, ettei Lenin ole koskaan kirjoittanut kirjaa eikä mitään laajaa tutkimusta «naisasiasta». Ei ollut hänen tapaistaan käsitellä yhteiskunnallisia ongelmia «yleisen» abstraktisti. Sitä selvemmin ja johdonmukaisemmin hän harkitsi kaikkea, sitä määrätietoisemmin ja päättäväisemmin hän lausui ajatuksensa kaikesta, millä voi olla merkitystä proletaarisen vallankumouksen toteuttamisen kannalta. Sen vuoksi on hänen kaikkien teostensa yhtenä punaisena lankana hänen ilmaisemansa käsitys naisen ala-arvoisesta ja kahlehditusta asemasta porvarillisessa yhteiskunnassa ja naisen ratkaisevan tärkeästä osuudesta kommunismin toteuttamisessa.

. . . Hänen mielestään ratkaiseva merkitys ei ole muutamien huomattavien naisten loistavilla suorituksilla, vaan miljoonien, myös kaikkein tavallisimpien ja vaatimattomimpien naisten näennäisesti vähäpätöisellä arkityöllä. Sillä Leninille oli ominaista tuo syvältä luotaava tunto, joka näkee pienessä ja kaikkein vähäpätöisimmässäkin suuruuden, kokonaisuuden ja ottaa sen huomioon välttämättömänä ja arvokkaana tekijänä omassa laajemmassa yhteydessään. Hän tajuaa voimakkaasti sen, ettei taistelussa ja rakentamisessa yksikään voima ole liikaa ja että jokainen voidaan saada hyödyttämään vallankumousta, kommunismia. Myöhemmin Lenin pyrkii tarmokkaasti siihen, että kommunistinen valistus- ja kasvatustyö naisten keskuudessa laajennetaan kaupungeista maaseudulle ja että puolueisiin kuulumattomat proletaarinaiset ja talonpoikaisnaiset saadaan mukaan aktiiviseen toimintaan. Kommunismi voi vapauttaa naiset ainoastaan, jos miljoonien naisten hehkuva tahto ja tarmokas toiminta sen pystyttämiseksi liittyy saumattomasti miljoonien heidän veljiensä tahtoon ja toimintaan ylivoimaiseksi titaaniseksi mahdiksi, joka kykenee lausumaan vääjäämättömän käskyn: «Tulkoon!»

Näin piiri sulkeutuu. Leninin suhtautuminen naisen tasa-arvoisuuteen ja vapauttamiseen on elimellinen osa hänen yleisestä vallankumouksellisesta vakaumuksestaan ja hänen vallankumouksellisesta elämäntyöstään. Teoriassa ja käytännössä, sillä hänellä on teoria kaikessa samaa kuin toiminnan valmisteleminen, samaa kuin itse toiminta. Hänen, joka haluaa täydellisesti saada tietää, mitä naiset ovat velkaa Leninille, täytyy syventyä Leninin koko kirjalliseen tuotantoon, hänen täytyy tutustua bolshevikkipuolueen, Kommunistisen internationaalin ja vallankumouksen historiaan, joka loi työläis- ja talonpoikaistasavaltojen liiton. Sillä vasta sitten voidaan käsittää koko Lenin, ja hänen ylivoimainen suuruutensa ja merkityksensä kaikkien ihmishahmon omaavien vapauttamiselle ja samalla naisen vapauttamiselle.

Työtätekevän naisen sorto ja riisto antagonistisessa luokkayhteiskunnassa

Sukupuoli- ja ikäeroilla ei ole enää mitään yhteiskunnallista merkitystä työväenluokalle. On enää vain työvälineitä, jotka iästä ja sukupuolesta riippuen aiheuttavat erilaisia kustannuksia.

KARL MARX JA FRIEDRICH ENGELS

Naisten työ kapitalistisessa teollisuudessa

ME

Pyhä perhe,
Teokset 2. osa,
Berliini 1957, s. 38

. . . Koska proletariaatin lopullinen muotoutuminen on käytännöllisesti lopullista vieraannuttamista kaikesta ihmisyydestä, jopa *näennäisestäkin* ihmisyydestä, koska proletariaatin elinehdoissa kaikki nykyisen yhteiskunnan elinehdot ovat saavuttaneet epäinhimillisyyden huipun, koska ihminen on proletaarina menettänyt itsensä, mutta kuitenkin niin, ettei hän ole ainoastaan tajunnut teoreettisesti tuota menetystä, vaan on myös väistämättömän ja täysin kaunistelemattoman, ehdottoman pakottavan *puutteen,* tuon *välttämättömyyden* käytännöllisen ilmentymän, vaatimuksesta joutunut välittömästi kapinoimaan tuota epäinhimillisyyttä vastaan, niin kaiken tämän vuoksi proletariaatti voi ja sen täytyy vapauttaa itsensä. Se ei kuitenkaan voi vapauttaa itseään hävittämättä elinehtojaan. Se ei voi hävittää elinehtojaan hävittämättä *kaikkia* sen omaan asemaan keskittyneitä nykyisen yhteiskunnan epäinhimillisiä elinehtoja. Se ei suotta käy ankaraa, mutta karaisevaa *työn* koulua. Kysymys ei ole siitä, mitä joku proletaari tai jopa koko proletariaatti *pitää* tällä hetkellä päämääränään. Kysymys on siitä, *mikä proletariaatti itse asiassa on* ja mitä sen on tätä *olemassaoloaan* vastaavasti, historiallisesti pakko tehdä. Sen oma asema elämässä samoin kuin koko nykyinen porvarillinen yhteiskuntajärjestys osoittavat ennakolta mitä selvimmin ja varmimmin sen päämäärän ja historiallisen tehtävän. Tässä on tarpeetonta puhua pitemmälti siitä, että Englannin ja Ranskan proletariaatti on huomattavalta osaltaan jo *tietoinen* historiallisesta tehtävästään ja toimii alituisesti tämän tietoisuuden selventämiseksi loppuun saakka.

ME

. . . Aseet, joilla porvaristo löi maahan feodalismin, suuntautuvat nyt porvaristoa itseään vastaan.

Mutta porvaristo ei ole vain takonut aseita, jotka tuottavat sille kuoleman; se on myös synnyttänyt miehet, jotka tulevat käyttämään näitä aseita – nykyajan työläiset, *proletaarit.*

Samassa määrässä kuin porvaristo, so. pääoma, kehittyy, samassa määrässä kehittyy myös proletariaatti, nykyajan työ-

Kommunistisen puolueen manifesti, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset I, s. 14–15. Petroskoi, 1958

läisten luokka, työläisten, jotka voivat elää vain niin kauan kuin saavat työtä, ja jotka saavat työtä vain niin kauan kuin heidän työnsä lisää pääomaa. Nämä työläiset, joiden on pakko myydä itsensä kappalekaupalla, ovat tavaraa niinkuin kaikki muutkin kauppa-artikkelit, ja siksi he ovat samassa mitassa kilpailun kaikkien satunnaisuuksien ja markkinain kaikkien heilahtelujen alaisia.

Proletaarien työ on koneitten käytön laajenemisen ja työnjaon vuoksi menettänyt kaiken itsenäisen luonteensa ja lakannut samalla viehättämästä työläistä. Hänestä tulee pelkkä koneen lisäke, jolta vaaditaan vain mahdollisimman yksinkertaisia, yksitoikkoisia ja helposti opittavia otteita. Työläisen aiheuttamat kulungit supistuvat näin ollen melkein yksinomaan siihen, mikä menee niihin elämänvälineisiin, jotka hän tarvitsee ylläpitoonsa ja sukunsa jatkamiseen. Mutta tavaran, siis myös työn hinta on sama kuin sen tuotantokustannukset. Samassa määrässä kuin työn tympeys kasvaa, vähenee palkka. Enemmänkin, samassa määrässä kuin koneiden käyttö ja työnjako lisääntyvät, samassa määrässä lisääntyy myös työn määrä joko siksi, että lisätään määrätyssä ajassa vaaditun työn määrää, tai siksi, että suurennetaan koneiden käyntinopeutta jne.

Nykyaikainen teollisuus on muuttanut patriarkaalisen mestarin pienen työpajan teollisuuskapitalistin suureksi tehtaaksi. Tehtaisiin sullotut työläisjoukot järjestetään sotilaallisesti. Teollisuuden rivimiehinä heidät alistetaan täydellisen hierarkian muodostavien aliupseerien ja upseerien valvontaan. He eivät ole ainoastaan porvariluokan, porvarivaltion orjia, vaan heitä orjuuttaa joka päivä, joka hetki kone, pomo ja ennen kaikkea yksityinen tehtailijaporvari itse. Tämä pakkovalta on sitä pikkumaisempaa, vihatumpaa ja katkeroittavampaa, mitä avoimemmin se julistaa tarkoitusperäkseen hyötymisen.

Mitä vähemmän käsin tehtävä työ vaatii taitoa ja voimaa, so. mitä pitemmälle uudenaikainen teollisuus kehittyy, sitä enemmän naisten ja lasten työ tunkee syrjään miesten työn. Sukupuoli- ja ikäeroavaisuuksilla ei ole enää mitään yhteiskunnallista merkitystä työväenluokalle. On olemassa vain työvälineitä, jotka aina iän ja sukupuolen mukaan aiheuttavat eri suuruisia kustannuksia . . .

. . . Äidinoikeuden kumoaminen oli *naissukupuolen maailmanhistoriallinen tappio.* Mies tarttui ohjaksiin myös kotona, ja nainen menetti arvoasemansa, hänet tehtiin palvelijaksi, miehen halujen orjattareksi ja pelkäksi lastensiittämisvälineeksi. Tätä naisen alennustilaa, joka tuli julkisesti ilmi varsinkin sankariajan ja sitäkin enemmän klassillisen ajan kreikkalaisilla, on vähitellen kaunisteltu ja peitelty sekä paikoittain muodollisesti lievennetty, mutta siitä ei ole suinkaan tehty loppua.

Näin perustetun miesten yksinvallan ensimmäisenä aikaansaannoksena ilmestyi nyt eräänlainen välimuoto: patriarkaalinen perhe . . .

Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset II, Petroskoi 1959 s. 193

. . . Työnjako, jossa ilmenevät kaikki nämä ristiriidat ja joka puolestaan perustuu luontaiseen työnjakoon perheessä ja yhteiskunnan jakautumiseen erillisiin toisilleen vastakkaisiin perheisiin, merkitsee samalla myös tuotteiden jakoa. Ja huomattakoon, että se on *epätasaista* sekä määrällistä että laadullista työn ja sen tuotteiden jakamista, siis omistamista, joka jo ilmenee ituna, alkeismuotona perheessä, jossa nainen ja lapset ovat miehen orjia. Tämä tosin vielä kypsymätön ja piilevä orjuus perheessä on ensimmäinen omaisuuden muoto, joka muuten jo tässä vastaa täydellisesti nykyaikaisten taloustieteilijöiden määritelmää, että se on määräysvaltaa vieraaseen työvoimaan. Muuten työnjako ja yksityisomaisuus ovat identtisiä ilmaisuja – ensimmäisessä ilmaistaan toiminnasta sama mikä toisessa ilmaistaan toiminnan tuotteesta.

Edelleen työnjako merkitsee samalla ristiriitaa yksilön tai yksittäisen perheen edun ja kaikkien keskenään vuorovaikutuksessa olevien yksilöiden yhteisen edun välillä . . .

Saksalainen ideologia, Teokset 3. osa, Berliini 1959, s. 32/33

Englannin työtätekevän luokan historia alkaa viime vuosisadan toisella puoliskolla, kun keksittiin höyrykone ja koneet puuvillan jalostamiseksi. Nämä keksinnöt, kuten tiedetään, panivat alkuun teollisen vallankumouksen, vallankumouksen joka samalla mullisti koko porvarillisen yhteiskunnan ja jonka

maailmanhistoriallinen merkitys vasta nyt alettiin tajuta. Englanti on tämän mullistuksen klassinen tapahtumapaikka. Tuo mullistus oli sitä mahtavampi, mitä meluttomammin se tapahtui. Ja Englanti on siksi myös klassinen maa ajateltaessa mullistuksen pääasiallisen tuloksen, proletariaatin, kehitystä. Vain Englannissa voidaan proletariaattia tutkia kaikissa sen eri olosuhteissa ja kaikilta tahoilta.

Toistaiseksi emme käsittele tämän vallankumouksen historiaa emmekä sen suunnatonta merkitystä nykyisyydelle ja tulevaisuudelle. Niiden esittäminen täytyy jättää tehtäväksi myöhemmin laajemman työn puitteissa. Tällä hetkellä meidän täytyy rajoittua siihen vähään, mikä on välttämätöntä seuraavien tosiasioiden ymmärtämiseksi, englantilaisten proletaarien nykyisen aseman ymmärtämiseksi.

Ennen koneiden käyttöönottoa tapahtui raaka-aineen kehrääminen ja kutominen työläisen kotona. Vaimo ja tyttäret kehräsivät langan, jonka mies kutoi kankaaksi tai jonka he myivät, jos perheenisä ei itse valmistanut siitä kangasta. Nämä kankuriperheet elivät useimmiten maaseudulla kaupunkien läheisyydessä ja kykenivät hankkimaan palkallaan varsin hyvän toimeentulon, koska kotimaan markkinat kankaiden kysynnän kannalta olivat ratkaisevat ja jopa lähes ainoa markkina-alue, eivätkä vieraiden markkina-alueiden valloituksen ja kaupan laajentumisen myötä myöhemmin ylivoimaisiksi käyneet kilpailijat vielä tuntuvasti painaneet työpalkkaa alas. Sitä paitsi kotimaan markkinoilla kysyntä kasvoi jatkuvasti noudattaen väestön hidasta kasvua ja työllisti siten kaikki työläiset. Tämän ohella oli mahdotonta, että työläiset olisivat joutuneet kiivaasti kilpailemaan keskenään, mikä johtui heidän asumisestaan hajallaan maaseudulla. Siksi kankuri useimmiten kykeni säästämään jonkin verran ja vuokraamaan pienen maapalan, jota hän viljeli vapaahetkinään. Vapaahetkiä hänellä oli niin paljon kuin hän halusi, koska hän saattoi kutoa silloin kun häntä miellytti ja niin kauan kuin häntä miellytti. Hän oli tosin kehno talonpoika ja viljeli maata huolimattomasti saamatta aikaan paljonkaan todellista tuottoa. Mutta hän ei ollut ainakaan proletaari, hän oli, kuten englantilaiset sanovat, iskenyt paalun isänmaan kamaraan, hänellä oli vakituinen asuinsija ja hän seisoi askelmaa korkeammalla yhteiskunnassa kuin nykyinen englantilainen työläinen.

Näin työläiset elelivät varsin viihtyisissä oloissa ja viettivät

kunnollista ja rauhaisaa elämää kaikessa autuudessa ja säädyllisyydessä. Heidän aineellinen asemansa oli verrattomasti parempi kuin heidän jälkeläistensä. Heidän ei tarvinnut raataa itseään uuvuksiin, he eivät tehneet enempää kuin halutti, ja kuitenkin he ansaitsivat mitä tarvitsivat. Heillä oli vapaa-aikaa terveelliselle työskentelylle puutarhassa tai pellolla. Tämä työ oli jo sinänsä heille virkistäytymistä ja sitä paitsi he saattoivat osallistua naapuriensa ajanvietteisiin ja leikkeihin. Ja kaikki nämä leikit, keilaaminen, palloilu jne., edistivät terveyden säilyttämistä ja ruumiin vahvistumista. He olivat useimmiten vahvoja, hyvinmuodostuneita ihmisiä, joiden ruumiinrakenteessa havaitsi vain vähän tai ei ollenkaan eroa heidän talonpoikaisiin naapureihinsa verrattuna. Heidän lapsensa varttuivat vapaassa maaseutuympäristössä. Nämä tosin auttoivat vanhempiaan heidän työssään, mutta vain silloin tällöin eikä kahdeksan- tai kaksitoistatuntisesta päivittäisestä työajasta ollut puhettakaan.

On arvattavissa, mikä oli tämän luokan moraalinen ja henkinen luonne. He elivät syrjässä kaupungeista eivätkä koskaan käyneet niissä, koska lanka ja kangas annettiin matkustaville välittäjille palkkaa vastaan. Niin erillään he elivät kaupungeista, että vanhat ihmiset, jotka asuivat aivan kaupunkien lähellä, eivät koskaan käyneet niissä, kunnes koneet vihdoin olivat riistäneet heiltä heidän elantonsa ja pakottaneet heidät etsimään työtä kaupungeista. Näin he elivät maaseudun väestön moraalisella ja henkisellä tasolla, johon heitä vielä usein välittömästi yhdistivät heidän pienet vuokratilkkunsa. He näkivät squire'nsa – seudun merkittävimmän tilanherran – luonnollisena esivaltanaan, he hakivat häneltä neuvoja, antoivat hänen ratkaista pienet keskinäiset kiistansa ja osoittivat hänelle kaiken sen kunnioituksen, mikä johtui tästä patriarkaalisesta suhteesta. He olivat «kunnianarvoisia» miehiä ja hyviä perheenisiä, he elivät moraalisesti, koska heillä ei ollut mitään aihetta olla epämoraalisia, sillä lähimailla ei ollut kapakoita eikä paheellisia taloja, ja krouvin pitäjä, jonka luona he silloin tällöin sammuttivat janonsa, oli kunnianarvoisa mies ja useimmiten suuren tilan vuokraaja, joka piti arvossa hyvää olutta, hyvää järjestystä ja aikaista työpäivän päättämistä. Heidän lapsensa olivat koko päivän kotosalla, ja he kasvattivat nämä tottelevaisuuteen ja jumalanpelkoon. Patriarkaaliset perhesuhteet vallitsivat niin kauan kuin lapset eivät itse olleet naimisissa. Idyllinen viattomuus ja luontevuus vallitsi kasvavien

Työtätekevän luokan asema Englannissa, Teokset 2. osa, Berliini 1957, s. 237–239

nuorten kesken, kunnes he menivät naimisiin. Ja vaikka sukupuoliyhteyttä harjoitettiin lähes yleisesti ennen avioliittoa, se tapahtui kuitenkin vain silloin, kun molemmat osapuolet olivat tunnustaneet moraaliset velvoitteet avioliiton solmimiseen. Ja myöhempi naimisiinmeno saattoi jälleen kaiken tasapainoon. Toisin sanoen, senaikaiset englantilaiset teollisuustyöläiset elivät ja ajattelivat samalla tavoin kuin vielä voi havaita siellä täällä Saksassa eli eristäytyneinä ja syrjässä, henkisesti uneliaina ja kokematta minkäänlaisia äkkinäisiä muutoksia elinoloissaan. Harvat heistä osasivat lukea ja vielä harvemmat kirjoittaa, he kävivät säännöllisesti kirkossa, eivät politikoineet, eivät vehkeilleet, eivät ajatelleet, etsivät huvitusta ruumiin harjoituksesta, kuuntelivat raamatun lukua synnynnäisellä hartaudella ja tulivat vaatimattomassa nöyryydessään erinomaisesti toimeen yhteiskunnan arvossapidetympien luokkien kanssa. Mutta niinpä he olivatkin myös henkisesti kuolleita, uppoutuivat yksinomaan omien pikkuasioittensa ajamiseen, elivät vain kangaspuilleen ja puutarhalleen eivätkä tienneet mitään siitä valtavasta liikkeestä, joka ulkopuolella kävi ihmiskunnan läpi. He viihtyivät hyvin omassa kasvinomaisessa olemassaolossaan eivätkä olisi ilman teollista vallankumousta milloinkaan astuneet ulos tästä tosin hyvin romanttis-kodikkaasta mutta ihmisen arvolle sopimattomasta olemassaolosta. Ihmisiä he eivät juuri olleet, vaan työtätekeviä koneita vähälukuisten aristokraattien palveluksessa, jotka siihen asti olivat ohjailleet historiaa. Teollinen vallankumous toteutti ainoastaan johdonmukaisen seurauksen tästä muuttaessaan työläiset täydelleen pelkiksi koneiksi ja riistäessään heidän käsistään viimeisetkin itsenäisen toiminnan rippeet, mutta ajoi juuri tällä tavoin heidät ajattelemaan asioita ja vaatimaan inhimillisiä oloja. Kuten Ranskassa politiikka niin tempaisivat Englannissa teollisuus ja ylipäänsä porvarillisen yhteiskunnan liike viimeiset inhimillisiä pyrkimyksiä kohtaan tylsyyteen vajonneet luokat historian pyörteeseen . . .

. . . Edellä näimme, kuinka koneiden käyttöön otto synnytti proletariaatin. Teollisuuden nopea laajeneminen vaati työvoimaa; työpalkka nousi, ja sen seurauksena työläisiä virtasi joukoittain maanviljelysalueilta kaupunkeihin. Väestö lisääntyi rajusti ja lähes koko kasvu tuli proletaarien luokan osalle. Lisäksi Irlannissa olusuhteet olivat vakiintuneet vasta kahdeksannentoista vuosisadan alussa. Myös täällä väestö, jota englantilaisten julmuuksien aiheuttamat levottomuudet olivat raskaasti harventaneet, lisääntyi nopeasti. Näin tapahtui erityisesti sen jälkeen, kun teollisuuden nousu alkoi houkutella irlantilaisia Englantiin. Siten syntyivät brittiläisen valtakunnan suuret tehdas- ja kauppakaupungit, joissa vähintään kolme neljännestä väestöstä kuuluu työväenluokkaan ja joissa pikkuporvaristo koostuu vain rihkamakauppiaista ja hyvin harvoista käsityöläisistä. Sillä juuri siksihän uudesta teollisuudesta vasta tuli merkittävä, että se muutti työkalut koneiksi, verstaat tehtaiksi – ja siten työtätekevän keskiluokan työtätekeväksi proletariaatiksi ja siihenastiset suurkauppiaat tehtailijoiksi. Ja samalla tavoin siis kuin jo täällä teollisuuden piirissä ahtaammassa mielessä, jossa alempi keskiluokka syrjäytettiin ja väestön muodostivat enää työläisten ja kapitalistien toisilleen vastakkaiset ryhmät, tapahtui myös käsityöaloilla ja jopa kaupassa. Aikaisempien mestarien ja kisällien sijaan astuivat mahtavat kapitalistit ja toisaalta työläiset, joilla ei koskaan ollut mahdollisuutta kohota oman luokkansa yläpuolelle. Käsityöammatteja harjoitettiin tehdasmaisesti, työnjako toteutettiin tiukasti ja pienet mestarit, jotka eivät kyenneet kilpailemaan suuria yrityksiä vastaan, painettiin alas proletaariluokkaan. Ja samalla tehtiin työläiselle mahdottomaksi kehittyä itse porvariksi, kun romutettiin siihenastinen käsityön harjoittamisen muoto ja hävitettiin pikkuporvaristo. Tähän saakka hänellä oli aina ollut toiveita voida asettua jonnekin vakinaiseksi mestariksi ja ottaa myöhemmin ehkä kisällejä palvelukseensa. Mutta nyt, kun mestaritkin joutuivat väistymään tehtailijoiden tieltä ja kun itsenäiseen tuotannon harjoittamiseen tarvittiin suuria pääomia, tuli proletariaatista vasta väestön todellinen kiinteä luokka, kun se aikaisemmin oli usein muodostanut vain välivaiheen siirtymisessä porvaristoon. Hänellä, joka nyt syntyi proletaarina, ei ollut muita tulevaisuudennäkymiä kuin pysyä koko elämänsä proletaarina. Nyt vasta proletariaatti siis kykeni ryhtymään itsenäiseen toimintaan . . .

Sama, s. 250/251

Sama, s. 259–263

E . . . Jokaisessa suuressa kaupungissa on yksi tai useampia «huonoja kaupunginosia», joihin työtätekevä luokka on ahtautunut. Usein tosin köyhyys asustaa huomaamattomilla kujilla aivan rikkaiden palatsien kyljessä; mutta yleisesti sille on osoitettu oma erillinen alueensa, jossa sen on onnellisempien luokkien silmistä karkotettuna yritettävä tulla omin neuvoin toimeen niin hyvin kuin mahdollista. Nämä huonot kaupunginosat ovat Englannissa kaikissa kaupungeissa jokseenkin samalla tavoin rakennettuja – huonoimmat talot kaupungin huonoimmalla paikalla. Ne ovat useimmiten kaksikerroksisia tai yksikerroksisia tiilirakennuksia pitkissä riveissä, toisinaan niissä on asutut kellarihuoneet ja lähes kaikkialla niiden sijainti oli epäsäännöllinen. Näiden kolmen tai neljän huoneen ja keittiön käsittävien pikkutalojen nimenä on cottages ja ne ovat koko Englannissa – muutamia Lontoon osia lukuunottamatta – työtätekevän luokan tavanomaisina asuntoina. Jopa kadut ovat yleensä päällystämättömiä, kuoppaisia, likaisia, täynnä kasvi- ja eläinjätteitä, ilman viemäröintiä ja katuojia, minkä vuoksi niillä on seisovia, löyhkääviä lammikoita. Kaiken lisäksi koko kaupunginosan huono ja sekava rakennustapa vaikeuttaa ilman vaihtumista, ja koska täällä asuu hyvin paljon ihmisiä pienellä alueella, voi helposti kuvitella millainen ilma näissä työläiskortteleissa vallitsee. Katuja käytetään lisäksi kauniilla säällä pyykin kuivauspaikkana. Niiden yli vedetään talosta taloon naruja, joille ripustetaan märkiä vaatteita.

Tarkastelkaamme lähemmin joitakin huonoja kaupunginosia. Näistä mainittakoon ensiksi *Lontoo*[1] ja Lontoossa kuuluisa «Korpinpesä» (rookery), *St. Giles,* jonka läpi on nyt vihdoinkin tarkoitus raivata pari leveää katua ja hävittää se. Tämä St. Giles sijaitsee kaupungin tiheimmin asutussa osassa ja sitä ympäröivät loistavat leveät kadut, joilla Lontoon upea seurapiiri viettää aikaansa. Se on aivan Oxford Streetin ja Regent Streetin, Trafalgar Squaren ja Strandin lähellä. Se on sekasotkuinen joukko korkeita kolme-, nelikerroksisia taloja, ahtaita, mutkaisia ja likaisia katuja, joilla on vähintään yhtä paljon elämää kuin kaupunkia halkovilla pääväylillä. St. Gilesissä tosin näkee vai ihmisiä työtätekevästä luokasta. Kaduilla käydään torikauppaa, vihannes- ja hedelmäkorit, joiden koko sisältö on huonoa ja tuskin syömäkelpoista, tekevät liikkumisen vieläkin vaikeammaksi ja niistä samoin kuin lihakaupoista leviää inhottava löyhkä ympäristöön. Talot ovat kellarista aivan kattoon saakka täynnä asukkaita, ne ovat likaisia ulkoa ja sisältä ja sen näköisiä, ettei kukaan ihminen haluaisi asua niissä. Mutta tämä ei ole kuitenkaan mitään verrattuna niihin ahtaissa pihoissa ja kujilla katujen välillä sijaitseviin asuntoihin, joihin päästään talojen välissä olevien katettujen käytävien kautta ja joissa likaisuus ja ränsistyneisyys ylittää kaiken mielikuvituksen. Täällä näkee tuskin ehjää ikkunaruutua, seinät murenevat, ovien ja ikkunoiden puitteet ovat rikki ja irrallaan, ovet on naulattu kokoon vanhoista laudankappaleista tai niitä ei ole lainkaan – täällä, tässä varkaiden pesässä ovet ovat jopa tarpeettomia, koska ei ole mitään varastettavaa. Lika- ja tuhkaröykkiöitä on joka puolella, ja oven eteen heitetyt likavedet muodostavat löyhkääviä lammikoita. Täällä asuvat köyhistä köyhimmät, kaikkein huonoimmin palkatut työläiset yhdessä varkaiden, konnien ja prostituution uhrien kanssa sekaisin – useimmat ovat irlantilaisia tai irlantilaisten jälkeläisiä, ja ne jotka eivät vielä itse ole uponneet heitä ympäröivän moraalisen rappeutuneisuuden pyörteisiin, vaipuvat kuitenkin päivä päivältä syvemmälle, menettävät päivä päivältä yhä enemmän voimaansa vastustaa kurjuuden, lian ja kelvottoman ympäristön demoralisoivia vaikutuksia.

Mutta St. Giles ei ole ainoa Lontoon «huono kaupunginosa». Katujen suunnattomassa lonkerovyyhdissä on piilossa satoja ja tuhansia pikkukatuja ja kujia, joiden talot ovat liian kehnoja kaikille niille, joilla on vielä hiukan varaa inhimillistä asuntoa varten. Tällaisia katkeran köyhyyden piilopaikkoja löytää usein aivan rikkaiden loistavien rakennusten viereltä. Niinpä hiljattain nimitettiin erään kuolemantapauksen selvittämisen yhteydessä muuatta seutua aivan Portman Squaren, erittäin säädyllisen julkisen aukion vieressä, «lian ja köyhyyden turmeleman irlantilaisjoukon» pesäpaikaksi. Niinpä sellaisilla kaduilla kuin Long Acre jne., jotka eivät tosin ole muodikkaita mutta kuitenkin säädyllisiä, tapaa joukon kellariasuntoja, joista astuu päivänvaloon sairaalloisia lapsia ja puoliksi nälkiintyneitä, ryysyi-

[1] Sen jälkeen kun olin kirjoittanut edellä olevan kuvauksen, osui silmiini «Illuminated Magazinessa» (lokakuussa 1844) ollut Lontoon työläiskaupunginosista kertova artikkeli, joka monin paikoin melkein sanatarkasti, mutta myös muuten itse asiasisältöön katsoen käy täydellisesti joka kohdassa yksiin artikkelini kanssa. Sen otsikkona on: «The Dwellings of the Poor, from the note-book of an M. D.» (Medicinae Doctor) [Köyhien asumukset, erään lääketieteen tohtorin muistikirjasta].

siä naisia. Drury Lane-teatterin – joka on Lontoon toinen – välittömässä naapuruudessa on muutamia koko kaupungin huonoimmista kaduista, *Charles, King* ja *Parker Street,* joiden varsilla olevat talot ovat samoin kellareista aivan kattoon asti täynnä pelkästään köyhiä perheitä. St. Johnin ja St. Margaretin seurakunnissa Westminsterissä asui v. 1840 Tilastollisen seuran aikakauslehden mukaan 5 366 työläisperhettä 5 294 «asunnossa» – sikäli kuin ne nyt tämän nimen ansaitsevat. Niissä eli miehiä, naisia ja lapsia, yhteensullottuina riippumatta iästä tai sukupuolesta, yhteensä 26 830 henkeä. Ja edellä mainitusta perheiden määrästä kolmella neljänneksellä oli vain yksi ainoa huone. Aristokraattisessa *St. Georgen* seurakunnassa, Hannover Squarella, asui saman lähteen mukaan 1 465 työläisperhettä, yhteensä 6 000 henkeä, samanlaisissa olosuhteissa. Ja myös täällä kaksi kolmannesta koko luvusta oli ahdettu asumaan siten, että perhettä kohti tuli vain yksi huone. Ja millä tavoin omistavat luokat käyttävätkään laillista tietä hyväkseen näiden onnettomien köyhyyttä, joiden luota edes varkaat eivät toivo enää löytävänsä mitään! Drury Lanen lähellä olevista asunnoista, jotka mainittiin edellä, maksetaan seuraavasti vuokraa: kaksi kellariasuntoa 3 sh. (1 taalari), huone 1. kerroksessa, 4 sh., 2. kerroksessa $4^1/_2$ sh., 3. kerroksessa 4 sh. ja ullakkokamarit 3 sh. viikossa. Näin ollen Charles Streetin nälkiintyneet asukit maksavat vuosittain 2 000 puntaa (14 000 taalaria) talonomistajille ja mainitut 5 366 perhettä Westminsterissa yhteensä 40 000 punnan (270 000 taalarin) vuosivuokran.

Suurin työläiskaupunginosa sijaitsee kuitenkin Towerin itäpuolella – *Whitechapelissa* ja *Bethnal Greenissä,* joihin suurin osa työläisistä on keskittynyt. Kuulkaamme mitä Bethnal Greenissä sijaitsevan St. Philipin kirkon pappi herra *G. Alston* sanoo seurakuntansa tilasta:

«Siihen kuuluu 1 400 taloa, joissa asuu 2 795 perhettä eli suunnilleen 12 000 henkeä. Se alue, jolla tämä suuri väestömäärä asuu, on vähemmän kuin 400 (1 200 jalkaa) neliöjaardia. Ja tällaisessa ahtaudessa ei ole mitenkään epätavallista, että mies, hänen vaimonsa, neljä tai viisi lasta ja silloin tällöin isoisä ja isoäiti tavataan yhdestä ainoasta kymmenen-kahdentoista neliöjalan huoneesta, jossa he työskentelevät, syövät ja nukkuvat. Uskon, että ennen kuin Lontoon piispa kiinnitti julkisuudessa huomiota tähän mitä köyhimpään seurakuntaan, siitä tiedettiin West

Endissä yhtä vähän kuin Australian tai Etelämeren saarten villi-ihmisistä. Ja jos me joskus omin silmin tutustumme näiden onnettomien kärsimyksiin, jos seuraamme heidän niukkaa ateriointiaan ja näemme heidät sairauden ja työttömyyden murtamina, me tapaamme niin valtaisan määrän avun tarvetta ja kurjuutta, että meidän kaltaisemme kansakunnan on hävettävä, kun tällainen on mahdollista. Olin pappina Huddersfieldin lähitienoilla niinä kolmena vuotena, jolloin tehtaat toimivat kaikkein kehnoimmin, mutta koskaan en ole nähnyt sellaista loputonta köyhien turvattomuutta kuin sen jälkeen Bethnal Greenissä. Ei edes yhdellä perheenisällä kymmenestä koko lähinaapurustossa ole muita vaatteita kuin työasunsa ja sekin on mahdollisimman huono ja repaleinen. Eikä useilla ole näiden lumppujen lisäksi mitään peittoa yön aikana eikä muuta vuodetta kuin säkki olkia tai höylänlastuja.»

Huomaamme jo edellä olevasta kuvauksesta, millaiselta näissä asunnoissa tavallisesti näyttää. Tämän lisäksi aiomme vielä seurata muutamiin proletaariasuntoihin eräitä englantilaisia viranomaisia, jotka joutuvat niissä käymään.

Erään kuolinsyyn toteamisen yhteydessä, jonka toimitti herra Carter, Surreyn ruumiintarkastaja, 45-vuotiaan *Ann Galwayn* ruumiista 16. marraskuuta 1843, sanomalehdet kertovat seuraavaa kuolleen asunnosta: Hän oli asunut Lontoossa, Lion Courtissa, Bermondsey Street n:o 3:ssa miehensä ja 18-vuotiaan poikansa kanssa pienessä huoneessa, jossa ei ollut sänkyä, ei mitään vuodevaatteita sen enempää kuin muitakaan huonekaluja. Hän makasi kuolleena poikansa vieressä röykkiössä höyheniä, joilla hänen lähes alaston ruumiinsa oli peitelty, sillä ei ollut olemassa peitettä tai lakanaa. Höyhenet olivat liimautuneet niin tiukasti kaikkialle hänen ruumiiseensa, ettei lääkäri voinut tutkia kuollutta ennen kuin ruumis oli puhdistettu. Ja tämän jälkeen hän totesi sen surkean laihaksi ja kaikkialta syöpäläisten puremaksi. Huoneen lattiaan oli revitty aukko ja sitä perhe käytti käymälänä.

Maanantaina 15. tammikuuta 1844 tuotiin kaksi poikaa Lontoon Worship Streetin poliisituomioistuimeen, koska he olivat nälissään varastaneet puoliksi keitetyn lehmänjalan eräästä myymälästä ja syöneet sen heti paikalla. Poliisituomari katsoi aiheelliseksi tutkia asiaa pitemmälle ja sai pian poliisilta seuraavan selostuksen: Näiden poikien äiti oli erään sotilaana,

sittemmin poliisipalvelijana toimineen miehen leski, joka oli joutunut miehen kuoleman jälkeen yhdeksän lapsen kanssa suuriin vaikeuksiin. Hän asui Spitalfieldsissä Quaker Streetillä Pool's Place n:o 2:ssa mitä suurimmassa kurjuudessa. Kun poliisipalvelija tuli käymään lesken luona, löysi hän tämän kuuden lapsen kanssa kirjaimellisesti ahtautuneena pieneen takahuoneeseen, jossa ei ollut muita huonekaluja kuin kaksi vanhaa istuimetonta ruokotuolia, pieni pöytä, jossa oli kaksi katkennutta jalkaa, rikkinäinen kuppi ja pieni vati. Liedessä oli tuskin tulen kipinää ja nurkassa sen verran vanhoja rääsyjä kuin nainen saattoi ottaa esiliinansa helmaan. Ne palvelivat kuitenkin koko perheen vuoteena. Peitteeksi heillä ei ollut muuta kuin surkea vaatetuksensa. Köyhä nainen kertoi poliisipalvelijalle, että hänen oli täytynyt myydä vuoteensa edellisenä vuonna saadakseen ruokaa. Lakanat hän oli antanut pantiksi eräälle elintarvikekauppiaalle joistakin ruokatarvikkeista, ja hänen oli ylipäänsä täytynyt myydä kaikki vain saadakseen leipää. Poliisituomari antoi naiselle huomattavan ennakkosuorituksen köyhäin avustuslippaasta.

Helmikuussa 1844 suositeltiin Marlborough Streetin poliisituomarille, että hän osoittaisi hyväntekeväisyyttä kuusikymmentävuotiaalle leskelle Theresa Bishopille ja hänen 26-vuotiaalle sairaalle tyttärelleen. Theresa Bishop asui Grosvenor Squarella Brown Street n:o 5:ssä pienessä takapihan huoneessa, joka ei ollut kaappia suurempi ja jossa ei ollut yhtä ainutta huonekalua. Yhdessä nurkassa oli muutamia rääsyjä, joiden päällä molemmat naiset nukkuivat, muuan laatikko toimi sekä pöytänä että tuolina. Äiti ansaitsi hiukan siivouksella. He olivat isännän kertoman mukaan eläneet tällaisissa olosuhteissa toukokuusta 1843 lähtien, myyneet tai vaihtaneet vähitellen kaiken mitä omistivat eivätkä kuitenkaan olleet koskaan maksaneet vuokraa. Poliisituomari käski antaa heille yhden punnan köyhien avustuslippaasta.

Mieleeni ei johdu väittää, että *kaikki* Lontoon työläiset eläisivät sellaisessa kurjuudessa kuin edellä kuvatut kolme perhettä. Tiedän hyvin, että kymmenellä on paremmat olot siinä missä yhteiskunta polkee aivan kokonaan jalkoihinsa yhden. Mutta väitän, että tuhannet ahkerat ja kunnolliset perheet, jotka ovat paljon kunnollisempia, paljon enemmän arvoa ansaitsevia kuin Lontoon kaikki rikkaat, elävät tällaisessa ihmiselle ala-arvoisessa tilassa ja että jokaisen proletaarin, poikkeuksetta jokaisen, osaksi voi tulla sama kohtalo ilman hänen omaa syytään ja huolimatta kaikista hänen ponnistuksistaan . . .

. . . sen vuoksi tehdastyöläisille täytyy antaa niin paljon, että he voivat kasvattaa lapsensa säännölliseen työhön – mutta ei myöskään enempää, niin että he eivät voi tulla toimeen ilman lastensa palkkaa eivätkä tehdä heistä jotain muuta kuin pelkkiä työläisiä. Myös tässä raja, palkan vähimmäismäärä, on suhteellinen. Silloin kun jokainen perheenjäsen käy työssä, tarvitsee yhden saada vähemmän, ja porvaristo on käyttänyt runsain mitoin hyväkseen konetyön suomaa mahdollisuutta naisten ja lasten käyttämiseksi tehtaissa voittoa tuottamaan ja alentamaan palkkatasoa. Luonnollisesti kaikissa perheissä kaikki eivät ole työkykyisiä, ja tällaisen perheen olisi varsin vaikea yrittää ansaita niin paljon kuin on laskettu vähimmäismääräksi kokonaan työkykyisen perheen kohdalla. Siksi palkka noudattaa keskiarvoa, jolloin kokonaan työkykyinen perhe tulee toimeen jokseenkin hyvin ja perhe, jossa on vähemmän työkykyisiä jäseniä, jokseenkin huonosti . . .

Sama, s. 308

Hillittömän alkoholijuomien nauttimisen ohella muodostaa hillittömyys sukupuolisessa kanssakäymisessä monien englantilaisten työläisten pääpaheen. Myös tämä on rautaisen johdonmukaisesti, väistämättömän välttämättömästi seurausta tuon luokan asemasta, joka on jätetty oman onnensa nojaan ilman että sillä olisi keinoja sopivalla tavalla käyttää tätä vapautta. Porvaristo on jättänyt sille vain nämä kaksi nautintoa, mutta sitä vastoin sälyttänyt sille koko joukon vaivoja ja kärsimyksiä. Ja seurauksena tästä on, että saadakseen edes jotain elämästä irti työläiset keskittävät kaiken intohimonsa näihin kahteen nautintoon ja antautuvat niille kohtuuttomasti ja silmittömästi. Jos ihmiset pannaan sellaiseen tilanteeseen, joka voi olla mieleen vain eläimelle, niin heille ei jää muita mahdollisuuksia kuin nousta kapinaan tai hukkua eläimellisyyteen. Ja kun porvaristo lisäksi itse melkoisessa määrin osallistuu prostituution

Sama, s. 355

välittömään lisääntymiseen – kuinka moni niistä 40 000 ilotytöstä, jotka joka ilta täyttävät Lontoon kadut[1], saakaan elantonsa hyveelliseltä porvaristolta? – kuinka monen heistä täytyykään tarjota ruumistaan kaupan ohikulkijoille sen vuoksi että on joutunut jonkun porvarismiehen viettelemäksi? Näin ollen porvaristolla on kaikkein vähiten oikeutta moittia työläisiä näiden seksuaalisesta raakalaismaisuudesta.

Sama, s. 356

E . . . Luokka joka joutuu sietämään yhteiskunnallisen järjestyksen kaikki haitat saamatta nauttia sen hyvistä puolista, luokka joka tuntee tämän yhteiskunnallisen järjestyksen ainoastaan vihamieliseksi – pitäisikö siltä vielä vaatia tämän järjestyksen kunnioittamista? Se on toden totta liikaa. Mutta niin kauan kuin tämä yhteiskunnallinen järjestys on olemassa, ei työväenluokka voi asettua sen ulkopuolelle. Ja jos yksittäinen työläinen nousee sitä vastaan, niin suurimman vahingon siitä kärsii hän itse. Näin yhteiskunnallinen järjestys tekee perhe-elämän lähes mahdottomaksi työläiselle; epäviihtyisä, likainen asumus, joka tuskin kelpaa yösijaksi, se on huonosti kalustettu ja usein sateelta suojaamaton ja lämmittämätön, raskas, huono ilma ihmisten täyttämässä huoneessa ei salli mitään kodikkuutta. Mies on työssä koko päivän, ehkä myös vaimo ja vanhimmat lapset, kaikki eri paikoissa. He näkevät toisensa vain aamuisin ja iltaisin. Lisäksi tulee alituinen kiusaus väkiviinan juontiin. Miten tällaisissa oloissa voi olla perhe-elämää? Kuitenkaan työläinen ei voi olla ilman perhettä, hänen täytyy elää perheessä, ja seurauksena tästä ovat jatkuva perhe-elämän rikkinäisyys ja riitaisuudet, jotka mitä suurimmassa määrin demoralisoivat aviopuolisoita ja erityisesti lapsia. Kaikkien perhe-elämän velvollisuuksien ja erityisesti lasten laiminlyöminen on erittäin yleistä englantilaisten työläisten keskuudessa, ja sitä aiheuttavat hyvin suuressa määrin yhteiskunnan laitokset ja olosuhteet. Ja lapsista, jotka kasvavat tällä tavoin vailla ohjausta, demoralisoivassa ympäristössä, mihin hyvin usein kuuluvat jopa heidän vanhempansa, tulisi sitten vielä kehittyä

[1] Sheriff Alison, «(The) Princ(iples) of Population», vol. II.

joka suhteessa moraalisia? On todella naiivia, mitä kaikkia vaatimuksia itsetyytyväinen porvari asettaa työläiselle . . .

Sama, s. 362

E . . . Tietenkin porvaristo on aivan oikeassa sanoessaan, että tiettyjen yleiselle teolliselle kehitykselle edullisten olosuhteiden vallitessa jokainen sellaisen tavaran hinnan aleneminen, jonka raaka-aine on *halpaa,* kohottaa kulutusta ja johtaa uusien tehtaiden syntymiseen. Mutta muuten onkin jokainen sana porvariston väitteessä valhetta. Se ei lainkaan kiinnitä huomiota siihen, että kestää vuosikausia ennen kuin nämä hinnan alenemisen seuraukset tulevat esiin, kunnes uudet tehtaat on rakennettu. Porvaristo vaikenee kokonaan siitä, että kaikki koneiden parannukset siirtävät varsinaisen rasittavan työn koneiden tehtäväksi ja muuttavat siten aikuisten miesten työn pelkäksi valvonnaksi, jonka voi suorittaa heikko nainen tai jopa lapsi yhtä hyvin ja myös puolella tai kolmanneksella miehen palkasta . . .

Sama, s. 366

E . . . Tarkastelkaamme hieman lähemmin sitä tosiasiaa, että koneistaminen syrjäyttää yhä enemmän aikuisen miehen työnteon. Työ koneiden ääressä, sekä kehrättäessä että kudottaessa, käsittää pääasiallisesti katkenneiden lankojen yhteen solmimista, koska kone huolehtii kaikesta muusta. Tämä työ ei vaadi voimaa, mutta sitä suurempaa sorminäppäryyttä. Miehet eivät siis ole tässä ainoastaan tarpeettomia, vaan käsiensä lihasten ja luuston voimakkaamman kehityksen vuoksi myös vähemmän soveliaita kuin naiset ja lapset. Ja näin heidät on tietenkin lähes kokonaan syrjäytetty tämänlaatuisesta työstä. Mitä enemmän siis käsien ja lihasvoiman käyttö korvataan höyry- tai vesivoimalla käyvillä koneilla, sitä vähemmän tarvitsee ottaa miehiä työhön. Ja koska naiset ja lapset sitä paitsi ovat halvempia ja kuten sanottu työskentelevät näillä työaloilla paremmin kuin mieht, käytetään heitä työvoimana. Kehräämöissä työskentelee Throstles-koneilla vain naisia ja tyttöjä, Mules-koneilla on yksi miespuolinen kehrääjä, aikuinen mies (jota ei tarvita automaattisissa kehruukoneissa) ja useita solmi-

joita lankojen sitomista varten, useimmiten lapsia tai naisia, toisinaan 18–20-vuotiaita nuoria miehiä, ja harvoin joku leivättömäksi jäänyt vanha kehrääjä.[1] Kutomakoneilla työskentelee useimmiten 15–20-vuotiaita tai sitä vanhempia naisia, myös joitakin miehiä, jotka kuitenkin harvoin jäävät tähän työhön saavutettuaan kahdenkymmenenyhden vuoden iän. Esikehruukoneilla työskentelee samoin vain naisia, korkeintaan karstauskoneiden teroittamisessa ja puhdistamisessa käytetään joitakin miehiä. Kaikkien näiden lisäksi tehtaissa on työssä joukko lapsia puolien (doffers) käsittelyä varten ja muutamia aikuisia miehiä esimiehinä työsaleissa, mekaanikko ja koneenhoitaja höyrykonetta varten sekä mahdollisesti puuseppä, ovenvartijoita jne. Varsinaisen työn suorittavat naiset ja lapset. Tehtailijat kiistävät myös tämän ja esittivät viime vuonna julkisuudessa merkittäviä tilastoja, joiden avulla oli tarkoitus todistaa, etteivät koneet tehneet miehiä tarpeettomiksi. Näistä tilastoista käy ilmi, että kaikista tehdastyöläisistä oli hieman yli puolet (52 prosenttia) naispuolisia ja 48 prosenttia miespuolisia ja että näistä työläisistä enemmän kuin puolet oli täyttänyt 18 vuotta. Tähän ei ole mitään sanomista. Mutta herrat tehtailijat varoivat tarkoin sanomasta, kuinka paljon aikuisista työntekijöistä oli miespuolisia ja kuinka paljon naispuolisia. Ja juuri tämä on ratkaiseva kohta. Sitä paitsi he ovat ilmeisesti ottaneet lukuun mekaanikot, puusepät ja kaikki aikuiset miehet, jotka jollakin tavoin ovat tekemisissä heidän tehtaittensa kanssa, mahdollisesti myös kirjurit ja muut on laskettu mukaan, eikä heillä kuitenkaan ole rohkeutta selvittää koko asiantilaa. Näissä tiedoissa on ylipäänsä vilisemällä virheellisyyksiä ja valheellisia, vääriä väittämiä, keskiarvolaskelmia, joiden avulla tietämättömälle todistetaan paljon, asian tuntevalle ei kuitenkaan mitään. Näissä tiedoissa on salattu juuri ratkaisevat tosiasiat ja ne ovat vain osoitus näiden tehtailijoiden itsekkäistä harhakuvitelmista ja epärehellisyydestä. Lainaamme tähän lordi Ashleyn alahuoneessa 15. maaliskuuta 1844 pitämästä puheesta, jossa hän teki kymmenen-tunnin-esityksensä, muutamia tie-

[1] «Työpalkkaan nähden on asiantila tällä hetkellä aivan järjetön eräillä puuvillateollisuuden aloilla Lancashiressa. Täällä tapaa satoja 20–30 vuoden ikäisiä nuoria miehiä, jotka työskentelevät solmijoina ja muissa töissä eivätkä saa viikossa enempää kuin 8 tai 9 shillinkiä, kun saman katon alla 13-vuotiaat lapset ansaitsevat 5 sh. ja 16–20 vuoden ikäiset tytöt 10–12 sh. viikossa.» Tehdastarkastaja L. Hornerin selonteko, lokakuu 1844.

toja työläisten jakautumisesta iän ja sukupuolen mukaan. Tehtailijat, joiden antamat tiedot lisäksi koskevat vain osaa Englannin tehdasteollisuudesta, eivät ole kumonneet näitä lukuja. Brittiläisen valtakunnan 419 590 tehdastyöläisestä (1839) oli 192 887, siis lähes puolet alle 18 vuoden ikäisiä ja 242 296 naispuolisia, joista 112 192 ei ollut vielä täyttänyt 18 vuotta. Näin ollen jää 80 695 alle 18-vuotiasta miespuolista työläistä ja 96 599 aikuista miestä eli 23 prosenttia, mikä ei merkitse *edes täyttä neljännestä* koko luvusta. Puuvillatehtaissa oli kaikista työläisistä naispuolisia $56^1/_4$ prosenttia, villatehtaissa $69^1/_2$, silkkitehtaissa $70^1/_2$, pellavakehräämöissä $70^1/_2$. Nämä tiedot riittävät osoittamaan, että aikuisten miesten työstä syrjäyttämistä tapahtuu. Voi mennä mihin tahansa tehtaaseen todetakseen sen omin silmin. Tästä seuraa nyt välttämättä se olemassaolevien sosiaalisten olojen kääntyminen nurin niskoin, jolla juuri sen vuoksi, että työläiset on siihen pakotettu, on heidän kannaltaan mitä turmiollisimmat vaikutukset. Naisten työssäkäynti hajottaa ennen kaikkea täydellisesti perheen. Sillä kun vaimo viettää päivittäin 12–13 tuntia tehtaassa ja mies työskentelee samassa paikassa tai jossain muualla, niin miten silloin käy lasten? . . . On itsestään selvää, että pikkulasten yleinen kuolleisuus nousee äitien työssäkäynnin vuoksi. Ja tosiasiat osoittavat tämän myös kiistattomasti. Naiset tulevat usein jo kolme tai neljä päivää synnytyksen jälkeen takaisin tehtaaseen töihin ja jättävät tietysti vastasyntyneen kotiin. Vapaa-aikoina heidän täytyy joutuisasti mennä kotiin imettämään lasta ja haukkaamaan myös itse jotakin siinä sivussa. Millaista tällainen imettäminen on, sen ymmärtää jokainen . . .

. . . On muuten selvää, että alistaminen tehdastyöhön kuten mihin muuhun tahansa ja tämä sitäkin enemmän antaa työnantajalle Jus primae noctis 'in (ensimmäisen yön oikeuden). Tehtailija on myös tässä suhteessa naispuolisten työntekijöittensä ruumiin ja sulojen herra. Erottaminen työstä on tarpeeksi kova rangaistus . . . murtamaan tyttöjen vastarinnan, kun heillä ei muutenkaan ole mitään painavia syitä pysyä siveinä. Mikäli tehtailija on tarpeeksi törkeä . . . niin hänen tehtaansa on samalla hänen haareminsa. Ja vaikka kaikki tehtailijat eivät käytäkään hyväksi oikeuttaan, niin tämä ei muuta mitenkään

E

Sama, s. 373/374

asiantilaa tyttöihin nähden. Tehdasteollisuuden alkuvaiheessa, kun useimmat tehtaanomistajat olivat nousukkaita, joilla ei ollut sivistystä ja jotka eivät välittäneet vähääkään yhteiskunnallisesta tekopyhyydestä, he eivät antaneet minkään häiritä itseään oman «hyvinansaitun» oikeutensa käyttämisessä.

Jotta voitaisiin oikein arvostella niitä seurauksia, joita tehdastyöllä on naissukupuolen fyysiseen tilaan, on tarpeen ensiksi tarkastella lapsityötä ja itse työn laatua. Uuden teollisuuden alusta lähtien pidettiin lapsia työssä tehtaissa, aluksi lähes yksinomaan koneiden pienuuden vuoksi, jotka suurenivat myöhemmin. Ja lapset otettiin köyhäintaloista. Tehtailijat vuokrasivat heitä joukoittain «oppipojiksi» useiden vuosien ajaksi. Heidät majoitettiin yhteen ja vaatetettiin yhtenäisesti ja he olivat luonnollisesti työnantajansa täydellisiä orjia, joita tämä kohteli mitä suurimmalla häikäilemättömyydellä ja raakuudella. Jo 1796 tri Percival ja Sir R. Pell (nykyisen ministerin isä ja itse puuvillatehtailija) toivat niin jyrkästi esille yleisen suuttumuksen tästä kuohuttavasta järjestelmästä, että parlamentti hyväksyi 1802 Apprentice-billin (oppipoikalain), jonka johdosta kaikkein huutavimmat epäkohdat poistettiin. Vähitellen tuli käytännöksi vapaiden työläisten kilpailu, joka syrjäytti koko oppipoikajärjestelmän. Tehtaita alettiin vähitellen rakentaa enemmän kaupunkeihin, koneet tulivat kookkaammiksi, työtilat rakennettiin ilmavammiksi ja terveellisemmiksi. Vähitellen lisääntyivät myös työpaikat aikuisille ja nuorille. Näin työssäkäyvien lasten suhteellinen määrä pieneni jonkin verran ja se ikä, jossa työnteko aloitettiin, nousi hieman. Tehtaissa käytettiin enää vähän alle 8–9 vuoden ikäisiä lapsia. Kuten tulemme näkemään, lakiasäätävä valta asettui myöhemmin vielä useampaan kertaan lasten suojaksi porvariston rahanhimoa vastaan.

Työläisten ja erityisesti tehdastyöläisten lasten suuri kuolleisuus on painava todiste niitten olojen epäterveellisyydestä, joissa he elävät ensimmäiset vuotensa . . .

Sama, s. 383–386

E . . . Tehdastyön vaikutukset naisen ruumiiseen ovat samoin aivan erityislaatuisia. Pitkän työajan aiheuttamat vammautumat ovat naisella vielä paljon vakavampia. Lantion epämuodostumat, jotka johtuvat osaksi väärästä asennosta ja lantioluiden omasta kehityksestä ja osaksi selkärangan alaosan taipumisesta, ovat usein näiden syiden aikaansaamia.

Kansainvälisessä sosialistikongressissa Zürichissä 1893 (vasemmalta oikealle: Clara Zetkin, Friedrich Engels, Julie Bebel, August Bebel)

Työläisnaisia Punaisessa tapaamistilaisuudessa Wormsissa 1930

«Vaikka», sanoo tri Loudon selonteossaan, «minä en olekaan nähnyt yhtään esimerkkiä epämuodostuneesta lantiosta ja eräistä muista vammoista, niin nämä ilmiöt ovat kuitenkin sellaisia, että jokaisen lääkärin täytyy todeta ne todennäköisiksi seurauksiksi tällaisesta lapsien kohdalla sovelletusta työajasta ja sitäpaitsi ne ovat sellaisten miesten vahvistamia, joiden uskottavuus lääketieteellisissä asioissa on mitä suurin.»

Monet kätilöt ja synnytysavustajat ovat todistaneet, että tehdastyöläisillä synnytys on vaikeampi kuin muilla naisilla ja että heille sattuu myös useammin keskenmenoja, esim. tri Hawkins, evid. p. 11 et 13. Tämän lisäksi naiset kärsivät kaikkien tehdastyöläisten tavoin yleisestä heikkoudesta ja käyvät raskausaikana työssä tehtaassa *synnytyshetkeen saakka.* Jos he lopettavat työnteon liian aikaisin, heidän täytyy tietenkin pelätä, että heidän työpaikkansa annetaan toisille ja että heidät erotetaan. He menettävät myös palkastaan. Hyvin usein käy niin, että naiset jotka vielä illalla ovat olleet työssä, saavat seuraavana aamuna lapsen. Eikä ole kovinkaan harvinaista, että he synnyttävät itse tehtaassa koneiden keskellä. Ja joskaan herrat porvarit eivät näe siinä mitään erikoista, niin ehkäpä heidän vaimonsa myöntävät, että on julmaa, häpeällistä raakalaisuutta epäsuorasti pakottaa raskaana oleva nainen aivan synnytyspäivään saakka tekemään päivittäin kaksitoista tai kolmetoista tuntia (aikaisemmin vielä enemmän) työtä seisovassa asennossa, jossa usein joutuu kumartumaan. Eikä tässä vielä kaikki. Kun naisten synnytyksen jälkeen ei tarvitse kahden viikon ajan käydä työssä, niin he ovat iloisia ja pitävät tätä pitkänä aikana. Monet tulevat jo kahdeksan, jopa kolmen tai neljän päivän jälkeen takaisin tehtaaseen tehdäkseen *täyden* työajan. Kuulin kerran miten muuan tehtailija kysyi työnjohtajalta: Eikö se ja se ole vielä tullut takaisin? – Ei. – Kuinka kauan synnytyksestä on kulunut? – Kahdeksan päivää. – Hän olisi tosiaan jo voinut tulla takaisin. Tuolla on tapana jäädä kotiin vain kolmeksi päiväksi. – Tietenkin, pelko joutua erotetuksi, pelko leivättömyydestä ajaa heidät tehtaaseen huolimatta heikkoudesta ja kivuista. Tehtailijan edut eivät kärsi sitä, että hänen työntekijänsä jäävät kotiin sairauden vuoksi. He eivät saa tulla sairaiksi, heillä ei ole lupa olla niin julkeita, että jäisivät lapsivuoteeseen, muutenhan hänen täytyisi pysäyttää koneensa ja vaivata arvoisaa päätään väliaikaisen muutoksen

järjestämisellä. Eikä hän teekään sitä, vaan mieluummin erottaa työntekijänsä, jos he rohkenevat voida huonosti. Kuunnelkaapa (Cowell, evid. p. 77):

«Eräs tyttö tuntee itsensä hyvin sairaaksi, hän tuskin kykenee tekemään työnsä. – Miksi hän ei pyydä lupaa lähteä kotiin? – Voi, herra, ‹herra› on hyvin pikkutarkka tässä, jos olemme neljännespäivän poissa, antaudumme vaaraan tulla lähetetyksi tiehemme.»

Tai (Sir D. Barry, evid. p. 44): Työläinen Thomas McDurtilla on lievä kuume, hän

«ei voi jäädä kotiin, ei ainakaan pitemmäksi aikaa kuin neljäksi päiväksi, koska hänen muuten täytyy pelätä menettävänsä työnsä.»

Tällaisten naisten synnyttämät lapset eivät voi olla vahvoja, erityisesti jos äidin on täytynyt käydä työssä raskausaikana. Päinvastoin, nimenomaan Manchesterista tulleessa selostuksessa heidät kuvataan hyvin heikoiksi, ja vain Barry väittää, että he olisivat terveitä – mutta sanoo myös, että Skotlannissa, jossa hän suoritti tarkastuksen, *lähes kukaan naimisissa oleva nainen ei käynyt työssä.* Sitäpaitsi useimmat tehtaat ovat siellä päin Glasgowia lukuunottamatta maaseudulla, mikä auttaa erittäin paljon lasten voimistumista. Manchesterin lähiympäristön työläislapset ovat lähes kaikki punaposkisia ja terveitä, kun he kaupungissa näyttävät kalpeilta ja risatautisilta. Mutta maalla asuvien lasten poskilta häviää yhdeksän vuoden iässä veri äkkiä, koska heidät silloin lähetetään tehtaaseen, eikä heitä pian voi enää erottaa kaupunkilaislapsista.

Sitäpaitsi on olemassa eräitä tehdastyön aloja, joilla on erityisen haitalliset seuraukset. Puuvilla- ja pellavakehräämöjen monissa työsaleissa leijailee runsaasti kuituista pölyä, joka aiheuttaa nimenomaan häkilöinti- ja karstaushuoneissa työskenteleville rintavaivoja. Toisten terveys kykenee kestämään sen, toisten ei. Mutta työläisellä ei ole valinnan varaa, hänen täytyy tyytyä siihen saliin, jossa hän saa työtä, olivatpa hänen keuhkonsa hyvät tai ei. Tavallisimmat seuraukset sisäänhengitetystä pölystä ovat veriset yskökset, raskas, vinkuva hengitys, kivut rinnassa, yskä, unettomuus, toisin sanoen kaikki astman oireet, jotka pahimmassa tapauksessa päätyvät hivutustautiin (vrt. Stuart s. 13, 70, 101, Mackintosh, s. 24 jne.; Power Rept. on Nottingham, on Leeds, Cowell s. 33 jne., Barry s. 12 [viisi yhdessä tehtaassa], s. 17, 44, 52, 60 jne.: samoin myös hänen

selostuksessaan; Loudon s. 13 jne.). Ja erityisen epäterveellistä on pellavalangan märkäkehruu, jota tekevät nuoret tytöt ja lapset. Vesi roiskuu värttinöistä heidän päälleen, niin että heidän vaatteensa ovat jatkuvasti etupuolelta märkiä ihoon saakka ja vettä on aina lattialla. Vähemmässä määrin tätä tapahtuu myös puuvillatehtaiden kertaussaleissa, ja seurauksena siitä ovat jatkuvat vilustumiset ja keuhkosairaudet. Käheä ja karhea ääni on yhteistä kaikille tehdastyöläisille, mutta ennen kaikkea se on ominaista märkäkehrääjille ja kertaajille. Stuart, Mackintosh ja Sir D. Barry käyttävät mitä vahvimpia ilmaisuja puhuessaan tämän työn epäterveellisyydestä ja siitä, miten vähän useimmat tehtailijat välittävät tätä työtä suorittavien tyttöjen terveydestä. Pellavankehruun muuan toinen seuraus on omalaatuinen olkapäiden kiertyminen, nimenomaan oikean lavan työntyminen ulospäin, mikä johtuu tämän työn luonteesta. Tämä kehruutapa sekä puuvillan kehruu Throstles-koneilla aiheuttavat myös vikoja polvilumpiossa, jota käytetään värttinän paikallaan pitämiseen sidottaessa katkenneita lankoja. Runsas kumartuminen näissä töissä sekä koneiden mataluus vahingoittavat työntekijän kasvua. Manchesterin puuvillatehtaan Throstles-konesalissa, jossa työskentelin, en muista nähneeni yhtään ainoata hyvin kehittynyttä ja solakkaa tyttöä. He olivat kaikki huonosti kehittyneitä ja rakenteeltaan omalaatuisen lyhyitä ja tukevia, heidän koko vartalonsa oli varsin ruma. Paitsi kaikkia näitä sairauksia ja epämuodostumia saavat työläiset vielä muitakin vammoja jäseniinsä. Koneiden ääressä suoritettava työ aiheuttaa joukon tapaturmia, jotka ovat luonteeltaan enemmän tai vähemmän vakavia ja saavat lisäksi aikaan sen, että työntekijä tulee osittain tai kokonaan kykenemättömäksi työhönsä . . .

. . . Mikä joukko sairauksia, ja pelkästään porvariston inhottavan rahanhimon aiheuttamia! Se on tehnyt naisia kyvyttömiksi synnyttämään, lapsista raajarikkoja, miehistä heikkoja, murskannut jäseniä, turmellut kokonaisia sukupolvia ja istuttanut niihin heikkouden ja sairauden ja kaikki tämä vain porvariston rahakukkaron täyttämiseksi! Ja vasta kun lukee raakalaisuuden yksityiskohdista, kuinka työnjohtajat hätistivät lapset

E

Sama, s. 388/389

alastomina vuoteista, kuinka heidät ajettiin potkuin ja lyönnein vaatteet kainalossa tehtaisiin (esim. Stuart s. 39 ja muualla), kuinka heistä karistettiin unisuus lyönneillä, kuinka he siitä huolimatta nukahtivat työnsä ääreen, kuinka lapsiraukka vielä unessa ja sen jälkeen kun kone oli pysähtynyt hyppäsi pystyyn työnjohtajan huudosta ja suljetuin silmin suoritti työhön kuuluvat kädenliikkeet, kun lukee, kuinka lapset oltuaan liian väsyneitä mennäkseen kotiin piiloutuivat kuivaushuoneeseen villan sekaan nukkuakseen siellä ja kuinka heidät saatiin vasta remmillä ajetuiksi ulos tehtaasta, kuinka sadat lapset tulivat joka ilta kotiin niin väsyneinä, etteivät he väsymyksestä ja ruokahalun puutteesta kyenneet syömään illallista, kuinka heidän vanhempansa löysivät heidät polvillaan sängyn äärestä, johon he olivat nukahtaneet rukouksen aikana, kun lukee kaiken tämän ja vielä sata muuta hirvittävyyttä ja häpeällistä tapausta tästä yhdestä ainoasta selonteosta, jotka kaikki ovat valalla vahvistettuja, useamman todistajan esittämiä, sellaisten miesten lausumia, joita komissaarit itse sanovat pitävänsä uskottavina, kun ajattelee että tämä on «liberaalinen» selonteko, porvarillinen selonteko, jonka tarkoituksena on kumota tory-puolueen aikaisemmin esittämä ja palauttaa tehtailijoiden sydämen puhtaus, kun ajattelee että komissaarit itse ovat porvariston puolella ja tekevät selkoa kaikesta vastoin tahtoaan – niin eikö pidä suuttua, eikö pidä vihastua tälle luokalle, joka kerskailee ihmisystävällisyydellään ja uhrautuvaisuudellaan, vaikka sen ainoana pyrkimyksenä on mihin hintaan hyvänsä täyttää omat taskunsa? . . .

Sama, s. 412/413

. . . Erästä toista pitsinvalmistuksen alaa, pitsinnypläystä, harjoitetaan muutoin maatalousvaltaisissa Northamptonin, Oxfordin, Bedfordin ja Buckinghamin kreivikunnissa. Sitä tekevät useimmiten lapset ja nuoret, jotka yleisesti valittavat ravinnon heikkoutta ja saavat vain harvoin lihaa syödäkseen. Varsinainen työ on hyvin epäterveellistä. Lapset työskentelevät pienissä, huonosti tuuletetuissa ja tunkkaisissa huoneissa, aina istuen ja kumartuneina pitsinnypläystyynyn puoleen. Tukeakseen vartaloaan tässä rasittavassa asennossa tytöt pitävät puisella lastikalla varustettua korsettia. Kun luut tässä varhaisessa iässä ovat vielä hyvin taipuisat ja työasento kumara, seurauksena on

kylkiluiden vääntyminen ja yleisesti rintakehän kasaan painuminen. Useimmat kuolevat sen vuoksi keuhkotautiin kärsittyään ensin jonkin aikaa istumatyön ja huonon ilman aikaansaamista huonon ruoansulatuksen tuskallisista (severest) seurauksista. He eivät saa juuri mitään sivistystä, kaikkein vähiten siveellistä, he pitävät koreudesta, ja seurauksena kummastakin heidän siveellinen tilansa on hyvin valitettava ja prostituutio heidän keskuudessaan lähes epidemian luontoista (Ch. Empl. Comm., Burns, Report).

Tämä on se hinta, jolla yhteiskunta ostaa porvariston kauniille daameille mielihyvän käyttää pitsejä – ja eikö tämä ole hyvin halpa hinta? Vain pari tuhatta sokeaa työläistä, vain muutamia keuhkotautisia proletaarien tyttäriä, vain sairaalloinen sukupolvi siivotonta roskajoukkoa, jonka surkean heikkouden perivät sen samalla tavoin siivottomat lapset ja lapsenlapset – mitä tämä kaikki merkitsee? Ei mitään, ei yhtään mitään, meidän englantilainen provaristomme tulee välinpitämättömänä jättämään käsistään hallituskomission selonteon ja samalla tavoin kuin ennenkin koristamaan rouvansa ja tyttärensä pitseillä . . .

Sama, s. 426–429

. . . On omalaatuista, että juuri niiden tavaroiden valmistus, jotka on tarkoitettu *porvariston naisten* kaunistukseksi, aiheuttaa surullisimmat seuraukset tätä työtä tekevien työläisten terveydelle. Havaitsimme tämän jo edellä pitsien valmistuksen yhteydessä, ja nyt meillä ovat jälleen tästä osoituksena Lontoon hattuliikkeet. Näiden liikkeiden palveluksessa on joukko nuoria tyttöjä – kaikkiaan heitä kuuluu olevan 15 000 – jotka saavat asunnon ja ruoan liikkeestä. He ovat useimmiten kotoisin maaseudulta ja siten täydellisesti isäntäväkensä orjia. Noin neljä kuukautta vuodessa kestävän muotisesongin aikana tehdään jopa parhaissa liikkeissä viidentoista ja, jos on kiireellisiä tilauksia, kahdeksantoista tunnin työpäiviä. Kuitenkin useimmissa hattupuodeissa työskennellään tänä kautena ilman kiinteää aikarajaa, niin että tytöille ei koskaan jää enempää kuin kuusi ja usein vain kolme tai neljä tuntia, joskus vain kaksikin tuntia vuorokaudessa lepoon ja nukkumiseen. Ja työtä tehdään yhdeksästätoista kahteenkymmeneenkahteen tuntiin, mikäli ei tarvitse raataa koko yötä, ja sitäkin tapahtuu varsin usein! Ainoa raja, joka asetetaan heidän työnteolleen, on ilmei-

nen fyysinen kyvyttömyys pitää enää minuuttiakaan neulaa kädessä. On todettu tapauksia, joissa nämä turvattomat poloiset eivät yhdeksään päivään ole saaneet riisua vaatteita yltään ja vain silloin tällöin voineet levähtää muutaman hetken patjalla, minne heille on tarjottu ruoka hienonnettuna, jotta he käyttäisivät mahdollisimman vähän aikaa sen nielemiseen. Lyhyesti sanoen, moraalinen orjaruoska – erottamisen uhka – pakottaa nämä onnettomat tytöt niin hellittämättömään ja kiivastahtiseen työntekoon, ettei sitä voi kestää edes voimakas mies puhumattakaan sitten hennoista 14–20 vuoden ikäisistä tytöistä. Sen lisäksi työhuoneiden ja nukkumatilojen tukahduttava ilma, kumara työasento, usein huono ja vaikeasti sulava ravinto – kaikki tämä ja ennen muuta pitkä työaika ja eristäminen raittiista ilmasta saa aikaan mitä surullisimmat seuraukset tyttöjen terveydelle. Hyvin pian alkaa ilmetä riutuneisuutta ja uupumusta, heikkoutta, ruokahaluttomuutta, kipuja olkapäissä, selässä ja lantiossa ja erityisesti päänsärkyä. Sitten seuraavat selkärangan koukistuminen, olkapäiden rujoutuminen, laihtuminen, tuskallinen silmien turvotus ja vuoto ja nopeasti kehittyvä likinäköisyys, yskä, rinnan ahdistus ja hengitysvaikeudet sekä kaikki naisen kehitykseen liittyvät sairaudet. Silmät kärsivät usein niin pahoin, että seurauksena on parantumaton sokeus ja silmien rappeutuminen, ja jos näkökyky säilyy tarpeeksi hyvänä jotta työnteko voi jatkua, niin tavallisesti keuhkotauti päättää näiden hatuntekijöiden lyhyen, surullisen elämän. Jopa ne, jotka tarpeeksi ajoissa lähtevät tästä työstä, menettävät ainaiseksi terveytensä ja elinvoimansa. He sairastelevat jatkuvasti ja kärsivät heikkoudesta erityisesti, jos ovat solmineet avioliiton, ja synnyttävät heikkoja lapsia. Kaikki lääkärit, joita (lasten työssäpitoa tutkivan komission) jäsen haastatteli, olivat yksimielisiä siitä, ettei voi olla toista elämäntapaa, joka suuremmassa määrin kuin tämä johtaisi terveyden tuhoamiseen ja varhaiseen kuolemaan.

E

Sama, s. 426–429

... Samalla julmuudella, vain hieman enemmän epäsuorasti riistetään ylipäänsä *ompelijattaria* Lontoossa. Tytöt jotka valmistavat korsetteja suorittavat kovaa, vaivalloista, silmiä rasittavaa työtä. Ja millaisen palkan he saavat? Minä en tiedä sitä, mutta sen tiedän, että yrittäjä, jonka täytyy antaa takuu

hänelle toimitetusta materiaalista ja joka jakaa työn eri ompelijattarille, saa kappaleelta $1\frac{1}{2}$ pennyä, 15 Preussin pfennigiä. Tästä hän ottaa oman osuutensa ja se on vähintään $\frac{1}{2}$ pennyä – siis korkeintaan 1 penny jää tyttörukan kouraan. Tyttöjen, jotka ompelevat kaulaliinoja, on lupauduttava tekemään kuudentoista tunnin työpäiviä. Ja he saavat viikossa palkkaa $4\frac{1}{2}$ sh., $1\frac{1}{2}$ Preussin taalaria, millä he voivat ostaa tavaraa yhtä paljon kuin 20 hopeagroschenilla Saksan kalleimmassa kaupungissa.[1] Kaikkein kehnoimmin on niiden laita, jotka ompelevat paitoja. He saavat tavallisesta paidasta $1\frac{1}{2}$ penceä kappaleelta – aiemmin he saivat 2–3 penceä, mutta sen jälkeen kun St. Pancrasin köyhäintalo, jonka hallinnosta vastaa muuan *porvarillis-radikaalinen* viranomainen, alkoi ottaa tätä työtä $1\frac{1}{2}$ pencen hinnasta, täytyi köyhien naisparkojen tehdä samoin. Hienosti koristellusta paidasta, jollaisia kyetään valmistamaan yksi kahdeksantoista tuntia kestävän työpäivän aikana, maksetaan 6 penceä eli 5 hopeagroschenia. Näiden ompelijoiden palkka on tämän perusteella sekä työntekijöiden ja työnantajien monien selvitysten mukaan $2\frac{1}{2}$–3 shillinkiä viikon työstä, vaikka se on erittäin rasittavaa ja sitä tehdään myöhään yöhön! Ja mikä kruunaakaan tämän häpeällisen raakalaisuuden! Se että ompelijattarien täytyy tallettaa heille annettujen raaka-aineiden tiettyä osaa vastaava summa, mitä he eivät tietenkään voi tehdä muuten kuin siten – ja sen tietävät myös omistajat – että he panttaavat osan materiaalista ja joko lunastavat sen takaisin kärsien tappiota tai, jos he eivät *voi* lunastaa kankaita, joutuvat rauhantuomarin eteen, kuten tapahtui eräälle ompelijattarelle marraskuussa 1843. Muuan tyttörukka, joka joutui tähän tilanteeseen eikä tiennyt miten siitä selviytyä, hukuttautui elokuussa 1844 erääseen kanavaan. Nämä ompelijattaret elävät tavallisesti pienissä vinttikamareissa mitä suurimmassa kurjuudessa. Heitä ahtautuu yhteen huoneeseen niin paljon kuin tila antaa suinkin myöten, ja talvella on useimmiten läsnäolevien ruumiinlämpö ainoa lämmönlähde huoneessa. Siellä he istuvat työnsä ääreen kumartuneina ja ompelevat aamusta kello neljästä tai viidestä keskiyöhön saakka, pilaavat terveytensä muutamassa vuodessa ja saattavat itsensä ennenaikaiseen hautaan ilman että ovat kyenneet tyydyttämään edes

[1] Vrt. «Weekly Dispatch», 17. maaliskuuta 1844.

kaikkein kipeimpiä tarpeitaan[2], samaan aikaan kun alhaalla kadulla vierivät ohi korkea-arvoisen porvariston loistavat vaunut, ja kun ehkä vain kymmenen askelta kauempana joku viheliäinen keikari tuhlaa yhdessä illassa enemmän rahaa faaraopelissä kuin he kykenevät ansaitsemaan kokonaisen vuoden aikana . . .

Sama, s. 453–455

E . . . Nämä erilaiset, usein yhteen kuuluvat, usein toisistaan erillään olevat työläisten ryhmät – yhdistysten jäsenet, kartistit ja sosialistit – ovat perustaneet omin neuvoin useita kouluja ja lukusaleja henkisen sivistyksen kohottamiseksi. Jokaisella sosialistisella ja lähes jokaisella kartistisella järjestöllä on tuollainen laitos, samoin myös monella eri käsityön alalla. Täällä annetaan lapsille todella proletaarista kasvatusta, joka on vapaa kaikista porvariston vaikutuksista. Ja lukusaleissa on pelkästään tai melkein pelkästään proletaarisia lehtiä ja kirjoja. Nämä laitokset ovat erittäin vaarallisia porvaristolle, jonka onnistui irrottaa joukko samantapaisia laitoksia, «Mechanics' Institutions», proletariaatin vaikutuspiiristä ja muuttaa ne elimiksi, jotka levittävät työläisten keskuuteen porvaristolle hyödyllisiä tieteitä. Näissä opetetaan nyt luonnontieteitä, jotka suuntaavat työläiset pois oppositiotoiminnasta porvaristoa vastaan ja auttavat heitä ehkä tekemään keksintöjä, jotka tuottavat rahaa porvaristolle, kun taas työläiselle luonnon tuntemus tällä hetkellä on todellakin täysin hyödytöntä, koska hän ei usein edes pääse näkemään luontoa suuressa kaupungissaan ja pitkän työaikansa vuoksi. Täällä saarnataan kansantaloustiedettä, jonka epäjumala on vapaa kilpailu ja joka johtaa työläisen kannalta siihen yksinomaiseen tulokseen, ettei hän voi tehdä mitään järkevämpää kuin hiljaa alistuen kuolla nälkään. Täällä on kaikki

[2] Thomas Hood, lahjakkain nykyisistä englantilaisista humoristeista ja kuten kaikki humoristit täynnä inhimillistä tunnetta, mutta vailla henkistä tarmoa, julkaisi vuoden 1844 alussa, jolloin ompelijattarien kurjuudesta kerrottiin kaikissa sanomalehdissä, kauniin runon: «The Song of the Shirt», Laulun paidasta, joka sai porvaristyttäret vuodattamaan monta sääliväistä mutta hyödytöntä kyyneltä. Minulla ei ole tässä tilaa sen julkaisemiseen. Runo ilmestyi alunperin «Punchissa» ja sen jälkeen muissakin lehdissä. Koska ompelijattarien olosuhteista puhuttiin silloin kaikissa sanomalehdissä, ovat erityiset lainaukset tarpeettomia.

sivistys tehty kesyksi, joustavaksi, vallitsevaa politiikkaa ja uskontoa myötäileväksi, niin että se merkitsee työläiselle oikeastaan keskeytymätöntä saarnaa rauhalliseen kuuliaisuuteen, passiivisuuteen ja kohtaloonsa alistumiseen. Luonnollisesti työläisten suuri joukko jättää huomiotta nämä laitokset ja käy proletaarisissa lukusaleissa, osallistuu keskusteluihin asioista, jotka välittömästi koskevat sen omia etuja – ja silloin sanoo omahyväinen porvaristo dixi et salvavi (olen puhunut ja pelastanut itseni) ja kääntää halveksuvasti selkänsä luokalle, «joka kuuntelee mieluummin ilkeämielisten demagogien intohimoisia raivonpurkauksia kuin hankkii kunnollista sivistystä». Työläiset arvostavat muuten myös «kunnollista sivistystä», jos sitä opetetaan ilman porvariston omanvoitonpyyteistä viisautta. Tämän todistavat ne lukuisat luennot luonnontieteellisistä, esteettisistä ja kansantaloustieteellisistä aiheista, joita pidetään usein kaikissa proletaarisissa, erityisesti sosialistisissa laitoksissa ja joilla on hyvin paljon kuulijoita. Olen monesti tavannut työläisiä, joiden samettinutut tuskin enää pysyivät koossa, mutta jotka osasivat puhua suuremmalla asiantuntemuksella geologisista, tähtitieteellisistä ja muista aiheista kuin moni sivistynyt porvari Saksassa. Ja kuinka hyvin englantilaisen proletariaatin on onnistunut hankkia itselleen itsenäistä sivistystä, ilmenee erityisesti siinä, että melkein pelkästään työläiset lukevat uudemman filosofisen, poliittisen ja poeettisen kirjallisuuden uraauurtavia tuotteita. Porvari, joka on yhteiskunnallisen olotilan ja siihen liittyvien ennakkoluulojen orja, pelkää ja siunaa ja varjelee itseään ennen kaikkea sellaiselta, mikä todella merkitsee edistystä. Proletaari on vastaanottavainen sellaiselle, hän tutustuu siihen nautinnolla ja menestyksellä. Tässä suhteessa ovat erityisesti sosialistit tehneet mittaamattoman paljon proletariaatin sivistyksen hyväksi, he ovat kääntäneet ranskalaisten materialistien, *Helvetiuksen, Holbachin, Diderotin* ym. teoksia ja levittäneet niitä yhdessä parhaiden englantilaisten kirjoitusten kanssa halpoina laitoksina. *Straussin* «Jeesuksen elämä» ja *Proudhonin* «Omaisuus» kiertävät kädestä käteen, samoin vain proletaarien keskuudessa. Nerokkaan profeetallisen *Shelleyn* ja *Byronin,* jonka teoksissa on aistillista hehkua ja nykyisen yhteiskunnan katkeraa satiiria, useimmat lukijat ovat työläisiä. Porvaristo omistaa vain kastreerattuja laitoksia, «family editions», jotka on typistetty nykyisen tekopyhän moraalin mukaisiksi. Viime aikojen molemmat suuret käytännön filosofit *Ben-*

tham ja *Godwin,* nimenomaan jälkimmäinen, ovat samoin lähes yksinomaan proletariaatin omaisuutta. Vaikka *Benthamilla* onkin radikaalin porvariston keskuudessa oma koulukunta, niin kuitenkin vain proletariaatin ja sosialistien on onnistunut käyttää häntä edistyksen hyväksi. Proletariaatti on tällä perustalla luonut oman kirjallisuuden, joka koostuu enimmäkseen aikakauslehdistä ja kirjasista ja on sisällöltään valtavasti edellä koko porvariskirjallisuutta. Tästä toisella kertaa.

Vielä on sanottava yksi asia. Tehdastyöläiset ja heidän joukossaan erityisesti puuvillateollisuusalueiden työläiset muodostavat työväenliikkeen ytimen. Lancashiressä ja erityisesti Manchesterissa on erittäin voimakkaita työväenyhdistyksiä, se on kartismin keskus ja paikkakunta, jossa on kaikkein eniten sosialisteja. Mitä pitemmälle tehdasjärjestelmä tunkeutuu jollekin työalalle, sitä enemmän työläiset tulevat mukaan liikkeeseen. Mitä kärkevämmäksi käy työläisten ja kapitalistien vastakohta, sitä kehittyneemmäksi ja terävämmäksi tulee työläisen proletaarinen tietoisuus. Birminghamin pienet käsityömestarit, vaikka he joutuvatkin kärsimään pulakausina, sijoittuvat kuitenkin proletaarisen kartismin ja rahanahneen radikalismin onnettomaan välimaastoon. Mutta yleisesti ottaen kaikki teollisuustyöläiset ovat jossakin muodossa mukana kapinassa pääomaa ja porvaristoa vastaan. Ja siitä kaikki ovat yksimielisiä, että he työtätekevinä, «Working Men» – nimitys josta he ovat ylpeitä ja joka on tavallinen puhuttelunimi kartistikokouksessa – muodostavat oman luokkansa omine etuineen ja periaatteineen, omine katsantokantoineen kaikkiin omistaviin nähden ja että heissä samalla piilee kansakunnan voima ja sen kyky kehittyä.

E

Sama, s. 460/461

... Vanhempien tyttöjen ja naisten kohdalla tapahtuu samoin. Heidät pannaan mitä raaimmalla tavalla tekemään työtä yli voimiensa. –

Väsymyksellä, joka lähes aina kohotetaan kaikkein tuskallisimpaan asteeseen, on tietenkin vaikutuksensa terveydentilaan. Lähin seuraus tuollaisesta ylenmääräisestä rasituksesta on, että kaikki elinvoima kuluu yksipuoliseen lihasten muodostumiseen, siten että erityisesti käsivarsien, jalkojen, selän, olkapäiden ja rinnan lihakset, joita pääasiassa käytetään vetämisessä ja työntämisessä, kehittyvät aivan ylenpalttisesti, kun taas koko muu ruumis kärsii ravinnon puutetta ja surkastuu. Ennen kaikkea pituuskasvu kärsii ja jää kesken. Lähes kaikki kaivostyöläiset ovat ruumiinrakenteeltaan lyhyitä ... Sitten myöhästyy sekä poikien että tyttöjen puberteetti, ensin mainituilla usein 18. ikävuoteen saakka ...

Tämä lapsuuskauden piteneminen ei itse asiassa ole muuta kuin osoitus kehityksen estymisestä, ja sillä on aina myöhemmällä iällä omat vaikutuksensa ...

E

Sama, s. 464/465

... On ilmiselvää, että kaivostyöläisten yli voimien käyvä raataminen johtaa juopotteluun. Mitä sitten tulee sukupuolten välisiin suhteisiin, niin kaivoksissa miehet, naiset ja lapset työskentelevät niissä vallitsevan kuumuuden vuoksi monissa tapauksissa lähes alastomina. Ja mitä tästä on seurauksena pimeässä, yksinäisessä kaivoksessa, sen voi itse kukin arvata. Täällä tavattava suhteettoman suuri aviottomien lasten määrä on osoituksena siitä, mitä siellä alhaalla tämän puoliksi luonnonvaraisen väestön keskuudessa tapahtuu. Mutta se todistaa myös, että laiton sukupuolinen kanssakäyminen ei täällä vielä ole vaipunut prostituution asteelle kuten kaupungeissa. Naisten työnteolla on samat seuraukset kuin tehtaissa, se rikkoo perheen ja tekee äidit kokonaan kyvyttömiksi kotitöittensä hoitamiseen.

Kun lasten ja nuorten työssäpitoa selostava raportti esitettiin parlamentille, kiirehti lordi *Ashley* esittämään lakiehdotuksen, jossa naisten työnteko kaivoksissa kielletään kokonaan ja lasten työntekoa rajoitetaan. Ehdotus hyväksyttiin, mutta se on jäänyt useimmilla seuduilla kuolleeksi kirjaimeksi, koska samalla ei nimitetty kaivostarkastajia, jotka valvoisivat lain noudattamista. Lain kiertäminen on maaseutupiireissä, joissa kaivokset sijaitsevat, muutenkin hyvin helppoa ja niin ei sovi ihmetellä laittomuuksien ilmituloa toisella tavalla. Näin kävi, kun kaivostyöläisten yhdistys viime vuonna teki virallisen ilmiannon siitä, että Hamiltonin herttuan kaivoksissa Skotlannissa on työssä yli 60 naista, tai kun «Manchester Guardian» kerran julkaisi uutisen, että – mikäli en erehdy – Wiganin lähistöllä eräs tyttö oli saanut surmansa kaivoksessa sattuneessa

räjähdyksessä ja että kukaan ei kiinnittänyt asiaan sen enempää huomiota. Yksittäisissä tapauksissa naisten työ on saatettu lopettaa, mutta yleisesti ottaen vanha käytäntö jatkuu muuttumattomana.

Englannin porvaristo, Teokset, 10. osa, Berliini 1961, s. 647

M... Eräät niin sanotun liberaalisen koulukunnan poliitikot höpöttävät paljon «porvariston ja työväenluokan liitosta», mutta ajatus on mieletöntä haihattelua. Leveä kuilu erottaa työnantajan työläisestä – herran palvelijasta. Mitä palvelushenkilökuntaan tulee, niin Talfourdin viimeiset kriittiset sanat puhuvat puolestaan:

«Kuinka tuskallinen onkaan ajatus», hän sanoo, «että ympäristössämme elää miehiä ja naisia palvellen meidän mukavuuttamme ja meidän tarpeitamme, ollen jatkuvasti meidän talojemme asukkaita, *joiden ominaisuuksia ja luonnetta tunnemme* yhtä vähän kuin jos he olisivat *toisen taivaankappaleen asukkaita.*»

Jotta ei syntyisi epäselvyyttä «kummankin taivaankappaleen» asukkaista, pakottavat porvariston rouvat – samalla unohtaen oman suhteellisen tuoreen vapautuksensa maaorjuudesta – palvelijattarensa kantamaan «hilkkaa» merkkinä kuulumisestaan alempaan elämänpiiriin, ja vain harvoin he sallivat palvelustyttöjensä pukeutua sievästi – peläten sitä, että ei *maaomaisuuden,* vaan *rahan* tunnusmerkit saattaisivat kadota ...

Englannin tehdasjärjestelmä, Teokset, 12. osa, Berliini 1961, s. 192

M... Kun jokaista hevosvoimaa kohti käynnistettyjen koneiden määrä on huomattavasti lisääntynyt, on puolestaan työssä olevien ihmisten määrä hevosvoimaa kohti pysynyt muuttumattomana, nimittäin keskimäärin neljänä henkilönä. Tämä ilmenee seuraavasta taulukosta:

Työssä olevien henkilöiden kokonaisluku

	1838	1850	1856
puuvillatehtaat	259 104	330 924	379 213
villatehtaat	54 808	74 443	79 091
kampalankatehtaat	31 628	79 737	87 794
pellavatehtaat	43 557	68 434	80 262
silkkitehtaat	34 303	42 544	56 137
yhteensä	423 400	596 082	682 497

Työssäkäyvän väestön kokonaisluku 682 497 näyttää todella pieneltä, kun ottaa huomioon, että yksistään kankureiden ja heidän perheenjäsentensä luku oli 1838 noin 800 000 henkeä. Seuraavasta taulukosta käyvät ilmi työssäkäyvän työvoiman eri ryhmien prosentuaaliset osuudet:

	lapset alle 13 vuotta	nuoret miehet 13–18 vuotta	naiset yli 13 vuotta	miehet yli 18 vuotta
1838	5,9	16,1	55,2	22,8
1850	6,1	11,5	55,9	26,5
1856	6,6	10,6	57,0	25,8

Tilanne brittiläisessä tehdasteollisuudessa, Teokset, 15. osa, Berliini 1961, s. 78–80

M... Selonteot osoittavat yhtäpitävästi, että liiketoiminta on ollut tavattoman vilkasta koko tämän puolen vuoden ajan. Työvoiman kysyntä on ollut niin suuri, että muutamilla teollisuuden aloilla työläisten tarjonta on ollut riittämätön. Tämä vaikeus on ilmennyt vähemmän villatehtaissa, joissa parantunut koneistus on sallinut tehtailijoiden luopua käsityöstä, kuin puuvilla- ja kampalankatehtaissa, joissa useat koneet ovat joutuneet seisomaan erityisesti nuoremman työvoiman puutteen vuoksi. Tämän tilapäisen työvoimanpuutteen voittamiseksi käytettiin aiemmin eräitä likaisia menetelmiä. Kun tehdasteollisuuden alkuvaiheissa tehtailijoilla oli puutetta työvoimasta, sitä hankittiin välittömästi esittämällä pyyntö kaukaisten pitäjien

Koneiden aiheuttamat tapaturmat									
vamman laatu	aikuiset		nuoret		lapset		yhteensä		yhteensä
	m	n	m	n	m	n	m	n	
kuolemaan johtaneet tapaturmat	14	3	7	2	2	2	23	7	30
oikean käden tai käsivarren irtoaminen	5	6	3	1	1	–	9	7	16
vasemman käden tai käsivarren irtoaminen	4	1	7	3	1	–	12	4	16
oikean käden osittainen irtoaminen	23	24	29	22	15	7	67	53	120
vasemman käden osittainen irtoaminen	16	17	21	18	8	7	45	42	87
jalan tai jalkaterän osittainen irtoaminen	5	–	1	–	–	–	–	–	6
jäsenten tai vartalon luiden murtuminen	30	11	43	11	11	4	84	26	110
käden tai jalan murtuminen	39	43	30	37	20	15	89	95	184
pää- ja kasvovammat	20	17	23	19	11	4	54	40	94
revähtymät, ruhjoutumat ja muut yllä mainitsemattomat vammat	268	255	315	352	128	66	711	673	1384
yhteensä:	424	377	479	465	197	105	1100	947	2047
muuten kuin koneista aiheutuneet tapaturmat									
yhteensä:	83	30	59	26	21	10	163	66	229

köyhäinhoitoviranomaisille. He lähettivät tietyn joukon oppipoikia, vielä hennossa iässä olevia lapsia, jotka tehtailija otti palvelukseensa joiksikin vuosiksi. Kun nyt lapset oli annettu oppiin, niin köyhäinhoitovirkamiehet onnittelivat asianomaisia pitäjiä siitä, että ne olivat vapautuneet hyödyttömistä syöjistä. Tehtailijat puolestaan ottivat kaupasta kaiken irti käyttämällä mahdollisimman vähän varoja lasten ylläpitoon ja pusertamalla heistä kaiken työvoiman, minkä he kykenivät antamaan ... Mutta koska koneistuksessa tehtiin parannuksia, tuli puute toisenlaatuisesta työvoimasta, kun liiketoiminta vilkastui eikä lähiympäristön väestö voinut enää antaa koko työvoimaansa kehräämöiden käyttöön. Nämä tehtailijat lähettivät värväjiä Irlantiin ja noutivat sieltä irlantilaisia perheitä. Mutta Irlanti on jakannut olemasta se markkina-alue, joka Englannin vaatimuksesta voi täyttää työvoiman tarpeen, ja tehtailijoiden täytyy nyt etsiskellä Englannin eteläisistä ja läntisistä kreivikunnista sellaisia perheitä, jotka voitaisiin nykyisillä palkoilla hounkutella aloittamaan työnteko uudella alalla pohjoisissa kreivikunnissa. Yli koko maan on lähetetty asiamiehiä, joiden tehtävänä on selittää perheille, mitä etuja heille koituu muutosta teollisuusseuduille, ja heillä on valtuudet tehdä sopimuksia siirtymisestä pohjoiseen. Kertoman mukaan monet perheet ovat lähteneet näiden asiamiesten toimesta matkaan. Kuitenkin on nopeasti opettaa työhön ja jotka suhteellisen lyhyen ajan jälkeen koituvat höydyksi, ovat hyvin kysyttyjä, kun taas teollisuuskaupungissa kokemattoman miehen ja vaimon työvoimaa ei mitenkään erityisemmin tarvita. Tämä on aiheuttanut muutamien tehtailijoiden palaamisen tietyssä määrin vanhaan oppipoikajärjestelmään ...

Koska koneisiin itseensä kuuluu se voimanlähde, joka käyttää niitä, laskee lihasvoiman arvo. – Naisten ja lasten työnteko, pikainen *palkkatyöläisten luvun lisääminen* valjastamalla tähän asti palkkatyötä tekemättömät perheenjäsenet. Siten *jakautuu miehen työ(voiman)arvo koko perheen työvoimalle, siis menettää arvoaan.* – Neljän täytyy nyt ei vain tehdä työtä, vaan myös antaa lisätyötä pääomalle, jotta yksi perhe eläisi, kun

Tiivistelmä «Pääomasta», Teokset, 16. osa, Berliini 1962, s. 281/282

aikaisemmin selvittiin yhden työllä. Näin laajennetaan riisto-*materiaalin* ohella samalla myös riisto*astetta.* s. 383.

Aikaisemmin työvoiman myynti ja osto *vapaiden henkilöiden* kesken, nyt ostetaan *holhottavia tai puolittain holhottavia,* työläinen myy nyt vaimonsa ja lapsensa, hänestä tulee *orjakauppias.* Esimerkkejä s. 384/385.

Fyysinen tuhoutuminen – työläislasten kuolleisuus s. 386, myös teollismaisen peltoviljelyn harjoittamisen yhteydessä (käytäväjärjestelmä). s. 387.

Moraalinen tuhoutuminen s. 389. Kasvatusmääräykset ja tehtailijoiden vastarinta niitä kohtaan. s. 390.

Naisten ja lasten astuminen tehtaaseen murtaa vihdoin *miespuolisen työläisen vastarinnan kapitalistista mielivaltaa vastaan.* s. 391 . . .

Mutta samalla kone vapauttamalla syrjäytettyjä työläisiä samoin kuin kiinnittämällä palvelukseen naisia ja lapsia tuottaa *ylimääräisen työläisväestön,* jonka täytyy antaa pääoman määrätä kohtalostaan. Sen vuoksi kone murskaa kaikki työpäivää koskevat siveelliset ja luonnolliset rajoitukset. Siitä johtuu paradoksi, että kaikkein tehokkaimmasta välineestä työajan lyhentämiseksi tulee kaikkein paras väline muuttaa työläisen ja hänen perheensä koko elinaika työajaksi, joka on käytettävissä pääoman hyödyntämiseksi. s. 398 . . .

Työpalkka, hinta ja voitto, K. Marx, F. Engels Valitut teokset I, Petroskoi, 1958, s. 381

. . . Porvarilliset tilastotieteilijämme sanovat teille esim., että Lancashiren tehdastyöläisten perheiden keskipalkka on noussut. He unohtavat tällöin, että miehen, perheen pään, lisäksi pääoman Juggernautin vaunujen alle heitetään nyt myös hänen vaimonsa ja 3 tai 4 lastansa ja ettei heidän kokonaispalkkansa kohoaminen vastaa perheeltä puserretun lisätyön koko määrää . . .

Muistiinmerkintä Karl Marxin puheesta, jonka hän piti niistä seurauksista, joita kapitalistinen koneiden käyttö aiheuttaa.

. . . Muuan toinen seuraus koneiden käytöstä on ollut, että se on ajanut naiset ja lapset tehtaaseen. Sen vuoksi naisesta on tullut yksi yhteiskunnallisen tuotantomme aktiivinen voima. Aiemmin naiset ja lapset tekivät työtä perhepiirissä. En tarkoita tällä sitä, että olisi huono asia, kun naiset ja lapset osallistuvat yhteiskunnalliseen tuotantoon. Uskon, että jokaiselle

Clara Zetkin ja Rosa Luxemburg SSP:n puoluepäivillä Magdeburgissa 1910

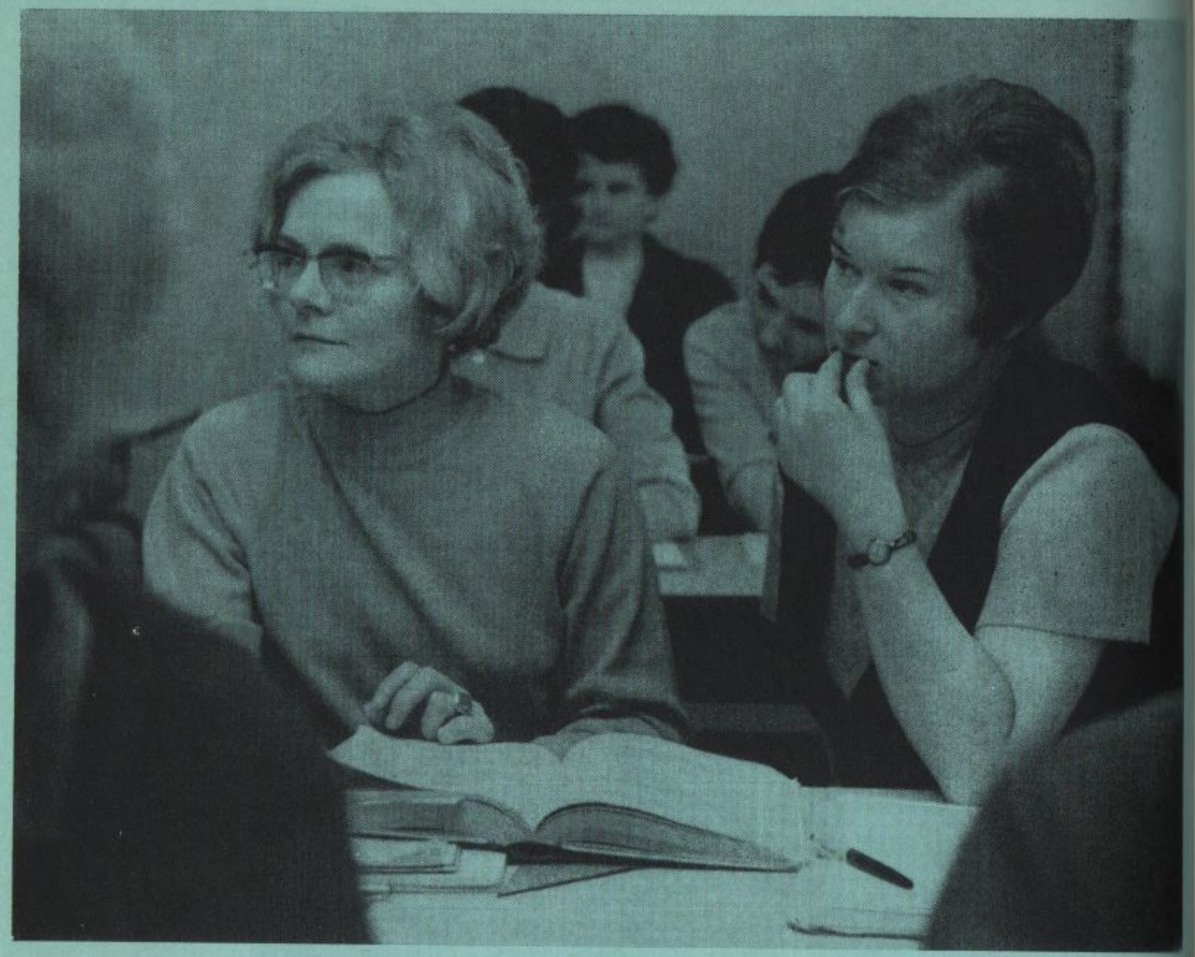

Naisten erityisopiskelulla monet naiset hankkivat itselleen uutta tietoa. Cottbusin tekstiilikombinaatin tulevia insinöörejä

Yhä useammat naiset ovat johtavissa tehtävissä. Liane Lange, Halle-Neustadtin ylipormestari

lapselle pitäisi antaa yhdeksännestä ikävuodesta lähtien tehtäväksi tuottavaa työtä, mutta se tapa, jolla lapset nykyisissä oloissa pakotetaan tekemään työtä, on inhottava . . .

Pääneuvoston istunnon pöytäkirja 28. heinäk. 1868, Teokset, 16. osa, Berliini 1962, s. 553

. . . Teollisuuden nousu kapitalistisella perustalla teki työtätekevien joukkojen köyhyydestä ja kurjuudesta yhteiskunnan yhden elinehdon. Rikosten lukumäärä kasvoi vuosi vuodelta. Joskaan aikaisemmin kirkkaassa päivänvalossa arkailematta levinneitä feodalistisia paheita ei ollut hävitetty, niin ne oli kuitenkin toistaiseksi tungettu taustalle, mutta sitä rehevämmin kukkivat tähän saakka piilossa vaalitut porvarilliset paheet. Kaupankäynti kehittyi yhä enemmän huijaukseksi. Vallankumouksellisen iskulauseen «veljellisyys» toteutui kilpailun aikaansaamissa juonissa ja kateudessa. Väkivaltaisen alistamisen sijaan astui lahjonta, miekan sijalle ensimmäiseksi yhteiskunnalliseksi mahtitekijäksi astui raha. Ensimmäisen yön oikeus siirtyi feodaaliherroilta tehtailijoille. Prostituutio levisi ennen näkemättömässä mitassa. Itse avioliitto pysyi kuten ennenkin laillisesti hyväksyttynä muotona, prostituution virallisena verhona, ja sitä täydensi sitäpaitsi runsas avion rikkominen . . .

E

Sama, s. 239/240

. . . Mekaanisen voiman ja koneiden käyttö uusilla ammattialoilla ja koneiden leviäminen ja täydellistyminen ammattialoilla, joilla ne ovat jo lyöneet itsensä läpi, syrjäyttää yhä enemmän «käsiä» työpaikaltaan. Ja tämä tapahtuu paljon nopeampaa vauhtia kuin tarpeettomiksi käyneet «kädet» voidaan ottaa maan tehtaisiin ja työllistää. Nämä tarpeettomat «kädet» antavat pääomalle käytettäväksi oikean teollisen reserviarmeijan. Liiketoiminnan sujuessa heikosti ne saavat nähdä nälkää, kerjätä, varastaa tai mennä työtupiin. Kun liiketoiminta sujuu hyvin, ne ovat heti käsillä tuotannon laajentamista varten. Ja niin kauan kuin kaikkein viimeisin mies, viimeisin nainen ja viimeisin lapsi ei ole löytänyt työtä – mitä sattuu vain myrskyisän ylituotannon aikoina – niin kauan tämä reserviarmeija on kilpailullaan pitävä palkat alhaisina ja pelkällä olemassaolollaan vahvistava pääoman mahtia sen taistelussa työläisiä vastaan. Kilpajuoksussaan pääoman kanssa työläiset eivät ole

E

Oikeudenmukainen päiväpalkka oikeudenmukaisesta päivätyöstä, Teokset, 19. osa, Berliini 1962, s. 248/249

ainoastaan huonommissa lähtöasemissa, heidän on sen lisäksi raahattava mukanaan nilkkaan taottua tykinkuulaa. Mutta se on kapitalistisen poliittisen taloustieteen mukaan oikeus ja kohtuus . . .

«Asuntokysymyksestä», esipuhe toiseen painokseen, K. Marx, F. Engels Valitut teokset I, Petroskoi 1958, s. 489

. . . Ja tässä juuri ilmenee täydessä loistossaan se «siunauksellisuus», joksi nykyaikaiselle työläiselle koituvat oma mökki ja maatilkku. Palkat eivät ole missään – tuskinpa edes Irlanninkaan kotiteollisuus poikkeuksena – niin tavattoman alhaisia kuin Saksan kotiteollisuudessa. Käyttäen hyväkseen kilpailua kapitalisti vähentää pois työvoiman hinnasta sen, minkä perhe ansaitsee omalla kasvitarhallaan tai maatilkullaan; työläisten on pakko suostua mihin urakkapalkkaan tahansa, koska he muutoin eivät saisi kerrassaan mitään eivätkä he voi elää yksinomaan maataloutensa tuotteilla, ja koska toisaalta nimenomaan tuo maatalous ja maaomaisuus kahlehtivat heidät paikoilleen, estävät heitä hakemasta muita töitä. Juuri tämä seikka pitää Saksan kilpailukykyisenä maailmanmarkkinoilla moniin pientavara-artikkeleihin nähden . . .

Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 393–394

. . . Edelleen, kapitalistiseen kotityöhön liittyy kiertämättömästi työolojen tavaton epähygieenisyys. Työntekijän täydellinen puutteenalaisuus, täydellinen mahdottomuus säännöstellä jonkinlaisilla säännöillä työehtoja, asuin- ja työhuoneen yhdistyminen yhdeksi, – sellaisia ovat ne olosuhteet, jotka tekevät kotityötä harjoittavien työläisten asunnot saniteettiruokottomuuksien ja ammattisairauksien tyyssijaksi. Suurissa tuotantolaitoksissa voidaan vielä taistella tämänluontoisia ilmiöitä vastaan, mutta kotityö on tässä suhteessa kapitalistisen riiston «liberaalisin» muoto.

Työpäivän tavaton pituus on myöskin eräs kapitalistille tehtävän kotityön ja yleensä pienten ammattialojen välttämätön ominaisuus. Edellä on jo esitetty eräitä esimerkkejä työpäivän suhteellisesta pituudesta «tehtaissa» ja «kotiteollisuudenharjoittajilla».

Naisten ja lasten vetämistä tuotantoon aivan varhaisesta iästä alkaen havaitaan kotityön yhteydessä melkein aina. Havainnollisuuden vuoksi esitämme eräitä tietoja naisten elinkeinoammattien kuvauksesta Moskovan läänissä. Puuvillalangan vyyhteämisessä työskentelee 10.004 naista; lapset alkavat tehdä työtä 5–6-vuotiaina (!), päiväpalkka 10 kopeekkaa, vuosipalkka – 17 rpl. Työpäivän pituus naisten elinkeinoammateissa nousee yleensä 18 tuntiin. Kudonta-ammatissa aletaan tehdä työtä 6-vuotiaasta lähtien, päiväpalkka – 10 kop., vuosipalkka – 22 rpl. Yhteenveto naisten elinkeinoammateista: työläisnaisia on 37.514; työtä aletaan tehdä 5–6-vuotiaina (6:ssa ammatissa 19:stä ammatista, ja noissa kuudessa ammatissa on 32.400 työläisnaista); keskimääräinen päiväpalkka – 13 kop., vuosipalkka – 26 rpl. 20 kop.[1]

Eräs kapitalistisen kotityön vahingollisimpia puolia on siinä, että se johtaa työntekijän tarpeiden tason alenemiseen. Liikeyrittäjä saa mahdollisuuden valikoida itselleen työläisiä sellaisilta syrjäseuduilta, joissa väestön elintaso on erikoisen alhainen ja joissa yhteys maahan tekee mahdolliseksi työskennellä pilkkahinnasta. Esim. maalaisen sukkaliikkeen isäntä selittää, että Moskovassa ovat asunnot kalliita ja kutojattaria «pitää . . . syöttää valkoisella leivällä . . . Mutta meillä he työskentelevät omassa tuvassaan, syövät mustaa leipää . . . Kuinka siis Moskova voisi kilvoitella meidän kanssamme?»[2]. Puuvillalangan vyyhteämisen ammatissa työpalkan tavaton alhaisuus on selitettävissä sillä, että talonpoikain vaimoille, tyttärille jne. se on vain sivuansio. «Näin ollen tämän tuotannon nykyinen systeemi alentaa niiden henkilöiden työpalkan mahdottomuuksiin saakka, jotka elävät yksinomaan siitä saamallaan palkalla, pakottaa yksinomaan tehdastyöllä elävien henkilöiden palkan painumaan tarpeiden minimumin alapuolelle tai pidättää heidän tarpeittensa tason kohottamista. Kumpikin luo äärimmäisen epänormaalit olosuhteet»[3]. «Tehdas etsii halpaa kankaankutojaa», sanoo hra Harizomenov, «ja sellaisen se löytää kotikylästään, kaukana teollisuuskeskuksista . . . Työpalkan aleneminen

[1] Rva Gorbunova, joka kuvaa naisten elinkeinoammatteja, laskee virheellisesti 18 kop. ja 37 rpl. 77 kop., sillä hän käyttää vain keskimääräistietoja jokaisesta elinkeinoammatista ja jättää huomiotta työläisnaisten erilaisen lukumäärän eri elinkeinoammateissa.

[2] «Tilastotietojen kokoelma Moskovan läänistä», VII osa, II vihko, s. 104.

[3] ibidem, s. 285.

sitä mukaa, mitä kauempana ulkopiiri on teollisuuskeskuksista, on epäilemätön tosiasia»[4]. Liikeyrittäjät osaavat siis mainiosti käyttää hyväkseen niitä olosuhteita, jotka pidättävät keinotekoisesti väestöä maaseudulla . . .

Kapitalismi ja naisten työ, Teokset, 36. osa, s. 206–207

Nykyisen kapitalistisen yhteiskunnan uumenissa piilee runsaasti sellaista kurjuutta ja sortoa, mikä ei heti pistä silmään. Hajallaan elävät pikkuporvarien, käsityöläisten, työmiesten, virkailijain, pikku virkamiesten perheet kärsivät kauheata puutetta, *parhaimpinakin* aikoina ne hädin tuskin jaksavat hankkia elatuksensa. Monet miljoonat naiset viettävät (tai oikeastaan kärsivät) tällaisissa perheissä «kotiorjattarien» elämää pyrkien ruokkimaan ja vaatettamaan perheensä rovoilla, jokapäiväisten epätoivoisten ponnistusten hinnalla, ja «säästämällä» kaikessa – lukuun ottamatta omaa työtään.

Näistä naisista pääoma värvää mieluimmin kotityöntekijöitä, jotka ovat hirveän alhaisesta palkasta valmiit «tienaamaan lisää» leipärahaa itselleen ja perheelleen. Näistä naisista kaikkien maiden kapitalistit ottavat itselleen (niin kuin orjanomistajat muinaisuudessa ja maaorjuuttaja-tilanherrat keskiaikana) mielin määrin vuodetovereita mitä «kohtuullisimmasta» hinnasta. Eikä mikään «siveellinen suuttumus» (joka on 99 tapauksessa sadasta teeskenneltyä) prostituution johdosta mahda mitään tälle naisen ruumiin myynnille: niin kauan kun on palkkaorjuutta, kiertämättä säilyy myös prostituutio. Kaikkien sorrettujen ja riistettyjen luokkien on ihmisyhteiskuntien historiassa ollut aina pakko (siinähän se niiden riisto juuri onkin) antaa sortajille ensinnäkin oma maksamaton työnsä ja toiseksi omat naisensa «herroille» vuodetovereiksi.

Orjuus, maaorjuus ja kapitalismi ovat tässä suhteessa samanlaisia. Vain riiston *muoto* muutuu; riisto jää.

Pariisissa, «maailman pääkaupungissa», sivistyksen keskuksessa, on nykyään avattu «riistettyjen kotityöntekijättärien» tuotteiden *näyttely.*

Jokaisessa näyttelyesineessä nähdään pieni kortti, jossa on

[4] «Vladimirin läänin elinkeinoammatit», III, 63. Vrt. ibidem. 250.

osoitettu, kuinka paljon kotityöntekijä *saa* sen valmistamisesta ja paljonko hän voi valmistaa päivässä ja tunnissa.

Ja mikä on tulos? *Yhdenkään* tavaran valmistuksessa kotityöntekijä *ei pysty* ansaitsemaan enempää kuin $1^1/_4$ frangia, s.o. 50 kopeekkaa. Ja valtaosa töistä tuottaa vielä paljon pienemmän ansion. Ottakaamme esimerkiksi lampunvarjostimet. Maksu on 4 kopeekkaa tusinalta. Tai paperipussit – 15 kopeekkaa tuhannesta, ansio tekee *kuusi* kopeekkaa tunnissa. Tahi pienet nauhoilla yms. varustetut leikkikalut – $2^1/_2$ kopeekkaa tunnissa. Tai kukkatyöt – *kaksi kolme* kopeekkaa tunnissa. Taikka naisten ja miesten alusvaatteet – *kahdesta* kuuteen kopeekkaan tunnissa. Ja niin edelleen loppumattomiin.

Meidänkin työväenyhdistystemme ja ammattiliittojemme pitäisi järjestää tällainen «näyttely». Se ei tuottaisi valtavia voittoja, joita porvariston järjestämät näyttelyt tuottavat. Naisten proletaarisen puutteenalaisuuden ja kurjuuden näyttely tuottaa toisenlaista hyötyä: se auttaa palkkatyöläisiä ja palkkaorjattaria käsittämään oman asemansa, luomaan silmäyksen omaan «elämäänsä», harkitsemaan niitä edellytyksiä, jotka auttavat vapautumaan tästä ikuisesta puutteen, kurjuuden ja prostituution sorrosta ja kaikenlaisesta omistamattomien pilkkaamisesta.

Pääoma osa I, Petroskoi 1957, s. 248–249

. . . Tulitikkujen valmistus on peräisin vuodelta 1833, keksinnöstä kiinnittää fosforia itse tulitikkuun. Vuoden 1845 jälkeen se on kehittynyt nopeasti Englannissa ja levinnyt Lontoon taajaan asutuista osista myös etenkin Manchesteriin, Birminghamiin, Liverpooliin, Bristoliin, Norwichiin, Newcastleen ja Glasgowiin, ja sen mukana suunsalpa, jonka eräs Wienin lääkäreistä jo vuonna 1845 huomasi tulitikuntekijäin erikoiseksi taudiksi. Puolet työläisistä ovat lapsia alle 13 vuoden, ja nuoria henkilöitä alle 18 vuoden. Epäterveellisyytensä ja tympeytensä takia on tämä teollisuus niin huonossa huudossa, että vain kurjistunein osa työväenluokkaa, puoliksi nälkiintyneet lesket yms. antavat lapsia sen palvelukseen, «repaleisia, puoleksi nälkiintyneitä, ihan turvattomia ja kaikkea kasvatusta vaille jääneitä lapsia . . .

Sama, s. 279–280

M... Niin saatiin aikaan täydentävä tehdaslaki kesäkuun 7 p:ltä 1844. Se astui voimaan syyskuun 10 p:nä 1844. Se tuo uuden ryhmän työläisiä suojeltujen joukkoon, nimittäin 18 vuotta vanhemmat naiset. Heidät asetettiin joka suhteessa samaan asemaan kuin nuoret henkilöt, heidän työaikansa rajoitettiin 12 tunniksi, yötyö kiellettiin j.n.e. Ensi kerran katsoi lainsäädäntö olevansa pakotettu asettamaan täysi-ikäisten työn suoranaisen ja virallisen tarkastuksen alaiseksi. Tehdaskertomuksessa 1844–45 lausutaan ivallisesti:

«Tietoomme ei ole tullut ainoatakaan tapausta, jossa täysi-ikäiset naiset olisivat valittaneet *tätä sekaantumista heidän oikeuksiinsa*»[1]. Alle 13-vuotisten lasten työ rajoitettiin $6\frac{1}{2}$:ksi ja muutamilla ehdoilla 7:ksi tunniksi päivässä.[2]

Väärästä «relaisjärjestelmästä» johtuneiden väärinkäytösten poistamiseksi pantiin lakiin m.m. seuraavat tärkeät yksityismääräykset: «Lasten ja nuorten henkilöiden työpäivä on laskettava siitä hetkestä alkaen, jona yksikin lapsi tahi nuori henkilö aamulla aloittaa työnsä tehtaassa». Jos siten A esim. aloittaa työnsä kello 8 aamulla ja B kello 10, täytyy B:n työpäivän kuitenkin päättyä samalla hetkellä kuin A:n. Työpäivän alkaminen on ilmoitettava julkisella kellolla, esim. lähimmällä rautatien kellolla, jonka mukaan tehtaan kello on asettava. Tehtailijan on ripustettava tehtaan seinälle suurilla kirjasimilla painettu ilmoitus, jossa ilmoitetaan työpäivän alku-, loppu- ja väliajat. Lapsia, jotka aloittavat työnsä a.p. ennen kello 12, ei saa käyttää työhön taas kello 1:n jälkeen päivällä. Iltapäivävuorossa täytyy siis olla toiset lapset kuin aamupäivävuorossa. Ruokailuajat $1\frac{1}{2}$ tuntia täytyy kaikille suojelluille työläisille antaa samoina aikoina päivästä, yksi tunti ainakin ennen kello 3 i.p. Lapsia ja nuoria henkilöitä ei saa ennen kello 1:tä käyttää kauempaa kuin 5 tuntia antamatta heille vähintään $\frac{1}{2}$ tuntia vapaa-aikaa ruokailua varten. Lapset, nuoret henkilöt ja naiset eivät ruoka-ajoiksi koskaan saa jäädä tehdashuoneeseen, missä mikään työprosessi on käynnissä j.n.e.

Olemme nähneet, etteivät nämä pikkuseikkoihin saakka ulottuvat määräykset, jotka niin sotilaallisen yhtäläisesti kellonlyönnilleen järjestävät työnteonajat, rajat ja väliajat, suinkaan olleet tuloksia parlamentin tuumiskeluista. Ne kehittyivät vähitellen tuloksina olosuhteista, uudenaikaisen tuotantotavan luonnonlakeina. Niiden sanamuodon sepittäminen, virallinen tunnustaminen ja julkaiseminen olivat pitkäaikaisten luokkataistelujen tulos. Niiden lähimpiä seurauksia oli, että käytännössä myöskin täysi-ikäisten miespuolisten tehdastyöläisten työpäivä joutui samojen rajoitusten alaiseksi, koska useimmissa tuotantoprosesseissa lasten, nuorten henkilöiden ja naisten yhteistyö on välttämätön. Suurin piirtein oli siis vuosina 1844–47 kaksitoistatuntinen työpäivä yleinen ja yhtäläinen kaikissa tehdaslainsäädännön alaisissa teollisuudenhaaroissa.

Tehtailijat eivät kuitenkaan sallineet tätä «edistystä» ilman sitä tasoittavaa «taka-askelta». Heidän aloitteestaan vähensi alahuone työssä pidettävien lasten iän alarajan 9 vuodesta 8:aan, turvatakseen pääomalle jumalan ja lain nimessä sille kuuluvan «tehdastyöläislasten lisähankinnan».[3]

Sama, s. 376–383

M... Niinkuin olemme osoittaneet, on suurteollisuuden lähtökohtana kumous työvälineissä, ja muuttunut työväline saa kehittyneimmän muotonsa tehtaan monijäsenisessä konejärjestelmässä. Ennen kuin käymme tutkimaan, miten tähän objektiiviseen elimistöön on liitetty ihmisaines, tarkastelemme tuon kumouksen eräitä yleisiä vaikutuksia itse työläiseen.

a) Pääoman käyttämät lisätyövoimat. Naisten- ja lastentyö

Mikäli koneet tekevät lihasvoiman tarpeettomaksi, tulee niistä keinoja sellaisten työläisten käyttämiseen, joilla ei ole lihasvoimaa tahi joiden ruumiinkehitys on keskeneräinen, mutta jäsenten notkeus sitä suurempi. Naisten- ja lastentyö oli siis koneiden kapitalistisen käytön ensi sana! Tämä työn ja työ-

[1] «Rep. etc. for 30th Sept. 1844», p. 1.

[2] Laki sallii pitää lapsia työssä 10 tuntia, elleivät he työskentele joka päivä, vaan ainoastaan joka toinen. Yleensä tämä määräys jäi tehottomaksi.

[3] «Kun työtuntien lukumäärän vähentäminen aiheuttaisi suuren (lapsi-) määrän kysynnän, arveltiin, että 8–9 vuotisten lasten kautta saatu lisä vastaisi kasvanutta tarvetta.» («Rep. etc., 30th Sept. 1844», s. 13.)

läisten mahtava korvaaja muuttui siten heti keinoksi lisätä palkkatyöläisten lukua kokoamalla työläisperheen kaikki jäsenet sukupuoleen ja ikään katsomatta pääoman välittömän käskyvallan alle. Pakkotyö kapitalistille ei anastanut sijaa ainoastaan lasten leikeiltä, vaan myöskin vapaalta työltä kodin piirissä, siveellisissä rajoissa, perhettä itseään varten tehdyltä työltä.[1]

Työvoiman arvoa ei määrännyt ainoastaan yksityisen täysikasvuisen työläisen ylläpitoon, vaan työläisperheen ylläpitoon tarvittava työaika. Heittäessään työläisperheen kaikki jäsenet työmarkkinoille jakaa koneisto miehen työvoiman arvon hänen koko perheensä kesken. Se alentaa siis hänen työvoimansa arvoa. Esim. 4 työvoimaan jakautuvan perheen ostaminen maksaa ehkä enemmän kuin ennen perheenpään työvoiman ostaminen, mutta sitä vastoin saadaan nyt 4 työpäivää yhden sijaan, ja niiden hinta halpenee samassa suhteessa kuin neljän lisätyö on suurempi yhden lisätyötä. Neljän täytyy nyt tuottaa pääomalle ei ainoastaan työtä, vaan lisätyötä, jotta yksi perhe eläisi. Niin enentävät koneet alusta alkaen sekä inhimillistä riistoainesta, joka on pääoman ominaisin riistoalue,[2] että samalla myöskin sen riistoastetta.

[1] Tri Edward Smithin lähetti Englannin hallitus Amerikan kansalaissotaa seuranneen puuvillapulan aikana Lancashireen, Cheshireen j.n.e. laatimaan selontekoa puuvillatyöläisten terveydentilasta. Hän kertoo m.m., että terveydellisessä suhteessa on pulalla, puhumattakaan työmiesten poistumisesta tehdasilmasta, useita muitakin etuja. Työläisnaisilla on nyt tarpeeksi aikaa antaakseen lapsilleen rintaa, sen sijaan, että he myrkyttäisivät niitä Godfreyn Cordialilla (eräällä nukutusaineella). He ovat saaneet aikaa oppia keittämään. Ikävä kyllä oppivat he tämän keittotaidon aikana, jolloin heillä ei ollut mitään syömistä. Mutta tästä näkyy, kuinka pääoma on vaatinut kulutettavaksi oman arvonsa lisäystä varten välttämättömän perhetyön. Niinikään käytettiin pulaa omppelutaidon opettamiseksi työläisten tyttärille erityisissä kouluissa. Vaaditaan Amerikan vallankumous ja maailmanpula, jotta työläistytöt, jotka kehräävät koko maailmalle, oppisivat ompelemaan!

[2] «Työläisten lukumäärä on suuresti lisääntynyt sentähden, että naisia on yhä enemmän ruvettu käyttämään työssä miesten asemesta ja ennen kaikkea lapsia aikuisten asemesta. Kolme 13-vuotista tyttöä, joiden palkka on 6–8 sh. viikossa, korvaavat täysi-ikäisen miehen, jonka palkka on vaihdellut 18–45 sh.» (Th. de Quincey, The Logic of Political Economy. Lontoo, 1845, viite, siv. 147.) Kun muutamia perhetoimia, esim. lasten hoitamista ja imettämistä y.m., ei voida kokonaan lopettaa, täytyy pääoman valtaansa anastamien perheenäitien palkata useampia tahi harvempia sijaisia. Työt, joita perheen kulutus vaatii, kuten ompeleminen, paikkaaminen y.m. täytyy korvata ostamalla valmiita tavaroita. Vähentynyttä kotityötä vastaa siis lisääntynyt rahan

Koneet kumoavat niin ikään perinpohjin pääomasuhteen muodollisen välityksen, sopimuksen työläisen ja kapitalistin välillä. Tavaranvaihdon pohjalla oli ensimmäisenä edellytyksenä, että kapitalisti ja työläinen kohtasivat toisensa vapaina ihmisinä, riippumattomina tavaranomistajina, toinen rahan ja tuotantovälineiden omistajana, toinen työvoiman omistajana. Mutta nyt ostaa pääoma alaikäisiä tahi puolittain alaikäisiä. Työläinen möi ennen oman työvoimansa, jota hän muodollisesti vapaana ihmisenä hallitsi. Nyt myy hän vaimonsa ja lapsensa. Hänestä tulee orjakauppias[3]. Lasten työn kysyntä muistuttaa usein muodoltaankin neekeriorjain kysyntää sellaisena kuin siitä oli totuttu lukemaan amerikkalaisista sanomalehti-ilmoituksista.

Muuan englantilainen tehtaantarkastaja esim. lausuu: «Minulle huomautettiin eräästä ilmoituksesta paikallisessa lehdessä eräässä piirini huomattavimmista teollisuuskaupungeista, josta ilmoituksesta seuraavassa on jäljennös: «Halutaan 12–20 poikaa, ei nuorempia kuin että voivat käydä 13-vuotisista. Palkka 4 sh. viikossa. Kysyttävä j.n.e. . .[4]

menekki. Työläisperheen tuotantokustannukset kasvavat siis ja tasaavat tulojen lisäyksen. Lisäksi tulee, että elintarpeiden säästeliäs ja tarkoituksenmukainen käyttö ja valmistus tulee mahdottomaksi. Näistä virallisen kansantaloustieteen salaamista tosiasioista saa runsasta aineistoa tehtaantarkastajien sekä «Lastentyökomission» «raporteista» ja erikoisesti myös julkaisuista «Reports on Public Health».

[3] Vastakohtana sille tärkeälle tosiseikalle, että täysi-ikäiset miestyöläiset voittivat pääomalta naisten ja lasten työn rajoituksen Englannin tehtaissa, tavataan «lastentyökomission» uusimmissakin kertomuksissa vielä todellakin kauhistuttavia ja aivan orjakauppaa muistuttavia piirteitä työläisvanhemmista, jotka myyvät lapsiaan. Mutta kapitalistinen fariseus, kuten noista samoista «raporteista» voidaan nähdä, valittaa tätä itse synnyttämäänsä, ikuistamaansa ja noudattamaansa eläimellisyyttä, jolle hän muuten on antanut nimen «työn vapaus». «Lasten työ otettu avuksi ... heidän täytyi nyt itse ansaita jokapäiväinen leipänsä. Voimattomina kestämään niin suhteetonta raatamista, ilman oppia ohjatakseen vastaista elämäänsä, on heidät heitetty ruumiilliseen ja siveelliseen rappiotilaan. Juutalainen historiankirjoittaja on huomauttanut Tiituksen suorittamasta Jerusalemin valloituksesta ettei ollut mikään ihme, että kaupunki hävitettiin niin perinpohjaisesti kun kerran julma äiti saattoi uhrata oman lapsensa nälkänsä vaatimuksia tyydyttääkseen.» (Public Economy Concentrated Carlisle, 1833, s. 66.)

[4] A. Redgrave julkaisussa «Reports of Insp. of Factories for 31st October 1858», ss. 40, 41.

Lause, «että voivat käydä 13-vuotisista» johtuu siitä, että tehdaslain mukaan 13 vuotta nuoremmat lapset saavat tehdä työtä vain 6 tuntia. Virallisesti määrätyn lääkärin (certifying surgeon) täytyy todistaa ikä. Tehtailija tahtoo siis poikia, jotka näyttävät siltä kuin he olisivat jo 13-vuotisia. Useinkin äkillisesti tapahtunut vähentyminen tehtailijain käyttämien alle 13-vuotisten lasten lukumäärästä, seikka, joka hämmästyttää englantilaisessa tilastossa 20 viime vuodelta, oli tehtaantarkastajien lausunnon mukaan suureksi osaksi juuri «Certifying surgeons'ien» työtä, jotka ylensivät lapsen ikää kapitalistien riistämishalun ja vanhempien kaupustelutarpeen mukaan. Bethnal Green-nimisessä huonomaineisessa Lontoon kaupunginosassa pidetään joka maanantai- ja tiistaiaamuna julkiset markkinat, joilla poika- ja tyttölapset 9-vuotiaista alkaen ottavat pestin Lontoon silkkitehtaisiin. «Tavalliset palkkaehdot ovat 1 sh. 8 pennyä viikossa (vanhemmille) ja 2 pennyä minulle itselleni paitsi teetä.» Sopimukset ovat voimassa ainoastaan viikon. Se, mitä näiden markkinoiden aikana saa nähdä ja kuulla, on todellakin kauhistuttavaa[5]. Yhä vieläkin tapahtuu Englannissa, että «vaimot ottavat poikia workhousesta (työtalosta) ja vuokraavat heitä kelle ostajalle tahansa 2 sh:stä 6 p:stä viikossa»[6]. Laeista huolimatta myyvät aina edelleenkin omat vanhemmat vähintään 2000 poikaa Isossa-Britanniassa eläviksi nuohoomiskoneiksi (vaikka on olemassa koneita heitä korvaamaan)[7]. Koneiden aiheuttama vallankumous työvoiman ostajien ja myyjien välisissä oikeussuhteissa, jonka jälkeen koko toimitus oli menettänyt kaiken varjonkin sopimuksesta kahden vapaan henkilön välillä, antoi myöhemmin Englannin parlamentille laillisesti perustellun oikeutuksen valtion sekaantumiseen tehdasoloihin. Joka kerta, kun tehdaslaki rajoittaa lasten työn tähän asti koskematta jääneissä teollisuudenhaaroissa 6 tunniksi, kaikuvat yhä uudelleen tehtailijain valitukset: osa vanhemmista ottaa nyt pois lapsensa lakien noudattamiseen velvoitetusta teollisuudesta myydäkseen heidät sellaiseen, jossa vielä «työnvapaus» vallitsee, s.o. missä alle 13-vuotiaita lapsia pakotetaan työskentelemään samoin kuin aikuisia, ja missä siis heistä voidaan lyödä enemmän rahaa. Mutta kun pääoma on luonnostaan leveller, s.o. vaatii kaikilla tuotannon aloilla synnynnäisenä ihmisoikeutenaan yhtäläisiä työnriistämismahdollisuuksia, tulee lastentyön lailla rajoittamisesta yhdessä teollisuudenhaarassa syy sen rajoittamiseen toisessa.

Jo aikaisemmin viitattiin niiden lasten ja nuorten henkilöiden samoin kuin työläisnaisten ruumiilliseen rappeutumiseen, jotka koneet alistavat pääoman riistettäviksi ensin suorastaan niiden perustalla nousseissa tehtaissa ja sitten epäsuorasti kaikissa muissa teollisuudenhaaroissa. Tässä pysähdymme sen tähden tarkastamaan vain yhtä kohtaa, työläislasten suunnattoman suurta kuolevaisuutta ensimmäisinä ikävuosina. Englannissa on 16 tilastopiiriä, joissa vuosittain 100 000 elävää alle yhden vuoden vanhaa lasta kohti tulee keskimäärin vain 9000 kuolemantapausta (eräässä piirissä vain 7047), 24 piirissä yli 10 000, mutta alle 11 000, 39 piirissä yli 11 000, mutta alle 12 000, 48 piirissä yli 12 000, mutta alle 13 000, 22 piirissä yli 20 000, 25 piirissä yli 21 000, 17:ssä yli 22 000, 1:ssä yli 23 000, Hoo'ssa, Wolwerhamptonissa, Ashtonunder-Lynessa ja Prestonissa yli 24 000, Nottinghamissa, Stockportissa ja Bradfordissa yli 25 000, Wisbeachissa 26 000 ja Manchesterissa 26 125[8]. Kuten virallinen lääkärintutkimus vuonna 1861 osoitti, johtuvat, paikallisia olosuhteita lukuunottamatta, nämä korkeat kuolevaisuusnumerot etupäässä äitien työstä kotien ulkopuolella ja siitä johtuvasta lasten laiminlyömisestä ja pahoinpitelystä, m.m. sopimattomasta ravinnosta, ravinnon puutteesta, unilääkkeillä ruokkimisesta y.m.s., ja sen lisäksi äitien luonnottomasta vieraantumisesta lapsistaan ja siitä johtuvasta tahallisesta nälkään tappamisesta ja myrkyttämisestä[9]. Sellaisilla maanviljelysalueilla, «missä naiset vain aivan vähän työskentelevät, on sitä vastoin kuolevaisuus alhaisin»[10]. Vuoden 1861 tutkimuskomitea tuli kuitenkin siihen odottamattomaan tulokseen, että eräillä Pohjanmeren rannikolla olevilla puhtaasti maataviljelevillä

[5] Children's Employment Commission. V Report. Lontoo, 1866, s. 81, No. 31. [4. painokseen. – Bethnal Green'in silkkiteollisuudesta on nyt tullut melkein kokonaan loppu. – F. E.]

[6] Children's Employment Commission. III Report. Lontoo, 1864, s. 53, No 15.

[7] Sama, Reports, s. XXIII, No 137.

[8] Sixth Report on Public Health. Lontoo, 1864, s. 34.

[9] «Se (tutkimus v. 1861) ... osoitti sitä paitsi, että ylläkuvatuissa olosuhteissa lapset joutuvat perikatoon toisaalta sen laiminlyönnin ja huonon hoidon takia, mikä johtuu heidän äitiensä työssä olemisesta, ja että toisaalta äidit tulevat pelottavan julmiksi lapsiaan kohtaan. Yleensä he eivät suuria välitä lastensa kuolemasta, jopa joskus ... itse suorastaan aiheuttavatkin sen.» (Sama.)

[10] Sama, s. 454.

seuduilla vuotta nuorempien lasten kuolevaisuus oli melkein yhtä suuri kuin pahamaineisimmilla tehdasalueilla. Tri Julian Hunterin tehtäväksi annettiin silloin tutkia tätä ilmiötä itse asianomaisissa paikoissa. Hänen kertomuksensa on liitetty julkaisuun «VI Report on Public Health»[11]. Ennen oli oletettu, että malaria ja muut alaville ja suoperäisille seuduille ominaiset sairaudet tappoivat lapsia. Tutkimus osoitti aivan päinvastaista, nimittäin «että sama syy, joka teki lopun malariasta, nimittäin maan muuttuminen suosta (talvella) ja niukkakasvuisesta niitystä (kesällä) hedelmälliseksi viljamaaksi, oli syynä rintalapsien tavattomaan kuolevaisuuteen»[12]. Ne 70 toimivaa lääkäriä, joita tri Hunter näillä seuduilla kuulusteli, olivat «ihmeteltävän yksimielisiä» tässä kohden. Kumouksen tapahtuessa maanviljelyksessä pantiin näet toimeen teollisuusjärjestelmä.

«Mies, jota sanotaan ‹gangmasteriksi› (‹kängin› etumieheksi) ja joka vuokraa kokonaisia työjoukkueita, asettaa tietystä rahasummasta maanviljelijän käytettäväksi naimisissa olevia naisia, jotka työskentelevät työjoukkueissa yhdessä tyttöjen ja poikien kanssa. Nämä työjoukkueet kulkevat usein monta peninkulmaa kylistään, niitä nähdään aamuin ja illoin maanteillä, naiset puettuina lyhyihin alushameisiin ja vastaavanlaisiin päällyshameisiin ja saappaisiin sekä toisinaan housuihin, ulkonäöltään sangen voimakkaita ja terveitä, mutta totutun irstaisuuden turmelemia ja välinpitämättömiä niistä tuhoisista seurauksista, jotka heidän mieltymyksensä tähän reippaaseen ja riippumattomaan elämäntapaan aiheuttaa heidän kotona kituville hoidokeilleen»[13].

Kaikki tehdasseutujen ilmiöt uusiintuvat täällä, mutta vieläkin suuremmassa määrässä salaiset lapsenmurhat ja lasten hoitaminen nukutusaineilla.[14]

[11] Sama, ss. 454–463. Reports by Dr. Henry Julian Hunter on the excessive mortality of infants in some rural districts of England.

[12] Sama, ss. 35, 455, 456.

[13] Sama, s. 456.

[14] Samoin kuin Englannin tehdasalueilla laajenee myöskin maanviljelysalueilla opiumin käyttö täysi-ikäisten mies- ja naistyöläisten keskuudessa päivä päivältä. «Opiumin myynnin edistäminen ... on muutamien yritteliäiden tukkukauppiaiden suuri päämäärä. Rohdoskauppiat katsovat sen parhaaksi myyntitavaraksi». (Sama, s. 459.) Rintalapset, jotka saivat opiumi-

«Se tieto, mikä minulla on niiden aikaansaamasta turmiosta,» sanoo tri Simon, englantilaisen Privy Councilin (salaisen neuvoston) lääkärijäsen ja «Public Health»-kertomusten päätoimittaja, «selittäköön sen syvän inhon, jolla minä katselen kaikkea täysi-ikäisten naisten laajempaa teollista toimintaa»[15]. «Todellakin», huudahtaa tehtaantarkastaja R. Baker eräässä virallisessa kertomuksessa, «on oleva onneksi Englannin teollisuusalueille, kun kaikkia perheellisiä naituja naisia kielletään työskentelemästä missään tehtaassa»[16].

Naisten ja lasten työn kapitalistisesta riistämisestä johtuvaa siveellistä näivettymistä ovat F. Engels teoksessa «Lage der arbeitenden Klassen in England» ja muut kirjailijat kuvailleet niin tyhjentävästi, että minä tässä vain viittaan siihen. Mutta se henkinen tuho, jonka sai keinotekoisesti aikaan keskenkasvuisten ihmisten muuttaminen pelkiksi koneiksi lisäarvon valmistamista varten ja joka on tarkoin erotettava siitä luontoperäisestä tietämättömyydestä, joka panee hengen kesannoksi turmelematta sen kehitysmahdollisuutta, sen luonnollista hedelmällisyyttä, pakotti viimein itse Englannin parlamentin asettamaan kaikissa tehdaslain alaisissa teollisuudenhaaroissa alkeisopetuksen lailliseksi ehdoksi alle 14-vuotisten lasten «tuottavalle» käyttämiselle. Kapitalistisen tuotannon henki kävi selvästi ilmi tehdaslakien n.s. kasvatuspykälien rivosta sanamuodosta, hallinnollisen koneiston puutteesta, jonka vuoksi tämä pakkokasvatus tuli suurelta osaltaan näennäiseksi, itse tehtailijain vastarinnasta tätä opetuslakia kohtaan ja heidän käytännössä toteuttamistaan metkuista ja vehkeistä sen kiertämiseksi.

«Lainsäädäntöä vain on moitittava, koska se on antanut petoslain (delusive law), joka, vaikkakin on pitävinään huolta lasten kasvatuksesta, ei sisällä ainoatakaan määräystä, mikä takaisi tämän suojelutarkoituksen saavuttamisen. Se ei määrää mitään muuta kuin että lapset on suljettava määrätyiksi tunneiksi (3 tunniksi) päivässä erään kouluksi sanotun paikan neljän seinän sisälle, ja että lasten käyttäjän on saatava tästä viikoittain todiste henkilöl-

lääkkeitä, «surkastuivat pikkuvanhoiksi tahi käpristyivät pikku apinoiksi». (Sama, s. 460.) Näemme tästä, kuinka Intia ja Kiina kostavat Englannille.

[15] Sama, s. 37.

[16] Reports of Insp. of Factories for 31st October 1862, s. 59. Tämä tehtaantarkastaja oli entinen lääkäri.

tä, joka sen opettajana tahi opettajattarena nimellään allekirjoittaa»[17].

Ennen vuoden 1844 korjattua tehdaslakia eivät olleet harvinaisia sellaiset koulunkäyntitodisteet, jotka opettaja tahi opettajatar allekirjoitti puumerkillä, kun hän ei itse osannut kirjoittaa.

«Käydessäni eräässä sellaisessa todisteita antavassa koulussa hämmästytti minua niin suuresti opettajan tietämättömyys, että sanoin hänelle: «Anteeksi, hyvä herra, osaatteko lukea?» Hänen vastauksensa oli: «Kyllä, hiukan.» Puolustuksekseen lisäsi hän: «Ainakin pidän silmällä oppilaitani.»

Vuoden 1844 lakia valmisteltaessa ilmoittivat kyllä tehtaantarkastajat, missä häpeällisessä tilassa ne koulujen nimellä käyvät paikat olivat, joiden todisteet heidän täytyi hyväksyä laillisina. He saivat aikaan ainoastaan sen, että vuoden 1844 jälkeen

«numeroiden koulutodisteissa piti olla opettajan omakätisesti kirjoittamat, ja samoin hänen ristimä- ja sukunimensä hänen itsensä allekirjoittama»[18].

Skotlannin tehtaantarkastaja Sir John Kincaid kertoo samanlaisista kokemuksista virassaan.

«Ensimmäistä koulua, jossa kävimme, piti eräs rouva Ann Killin. Pyytäessäni häntä tavaamaan nimensä, teki hän heti pukin aloittaen C kirjaimella, mutta sanoi heti oikaisten, että hänen nimensä alkoi K:lla. Nähdessäni hänen allekirjoituksensa koulutodistekirjoissa huomasin kuitenkin, että hän kirjoitti sen eri lailla; eikä hänen käsialansa jättänyt mitään epäilystä siitä, että oli kykenemätön opettamaan. Itsekin hän myönsi, ettei hän osannut laatia luetteloa ... Eräässä toisessa koulussa tapasin 15 jalkaa pitkän ja 10 jalkaa leveän kouluhuoneen ja laskin tässä huoneessa olevan 75 lasta, jotka vikisivät joitakin käsittämättömiä sanoja»[19]. «Mutta on olemassa muitakin kuin pelkästään tällaisia kurjuuden onkaloita, joissa lapset saavat koulutodisteita, mutta eivät mitään opetusta, sillä useissa kouluissa, joissa opettaja on pätevä, raukeavat hänen ponnistuksensa melkein kokonaan kaikenikäisten lasten – alkaen kolmivuotiaista – ihan ymmälle vievään sekamelskaan. Hänen toimeentulonsa, joka on kurja parhaassakin tapauksessa, riippuu kokonaan niiden pennyjen luvusta, jotka hän saa mahdollisimman suurelta lapsijoukolta, mikä voidaan sulloa yhteen huoneeseen. Lisäksi tulee vajanainen koulukalusto, kirjojen ja muiden opetusvälineiden puute sekä ummehtuneen ja iljettävän ilman masentava vaikutus itse lapsiparkoihin. Olen useissa kouluissa nähnyt joukoittain lapsia, jotka eivät tehneet kerrassaan mitään: ja tämä todistetaan koulunkäynniksi, ja sellaiset lapset esiintyvät virallisessa tilastossa kouluakäyneinä (educated)»[20].

Skotlannissa koettavat tehtailijat mikäli mahdollista välttää koulupakon alaisia lapsia.

«Tämä riittää osoittamaan, kuinka vastustavalla kannalla tehtailijat ovat kasvatuspykälien suhteen»[21].

Oudon kauheana ilmenee tämä karttuuni- y.m.s. painoissa, joita varten on olemassa eri laki. Lain määräysten mukaan

«täytyy jokaisen lapsen, ennen kuin hänet otetaan työhön sellaiseen painoon, olla käynyt koulua vähintään 30 päivän ajan, ja ainakin 150 tuntia niinä kuutena kuukautena, jotka ovat välittömästi ennen hänen ensimmäistä työssäolopäiväänsä. Painossa työskennellessään täytyy hänen samoin käydä koulua 30 päivän ajan ja 150 tuntia aina vuorotellen kunakin 6 kuukautena ... Koulunkäynnin pitää tapahtua aikana kello 8:sta aamulla kello 6:een i.p. Vähempää kuin $2^1/_2$ ja enempää kuin 5 tuntia pitkää aikaa samana päivänä ei saa laskea noihin 150 tuntiin kuuluvaksi. Tavallisissa oloissa käyvät lapset koulussa aamuin ja illoin 30 päivää, 5 tuntia päivässä, ja näiden 30 päivän kuluttua, kun asetusten määräämä summa 150 tuntia on täynnä ja kun he, puhuaksemme heidän omalla kielellään, ovat kirjansa suorittaneet, palaavat he takaisin painoon, johon he taas jäävät 6 kuukaudeksi, kunnes uusi lukukausi jälleen alkaa, ja sitten käyvät he taasen koulua, kunnes kirja on uudelleen suoritettu ... Hyvin monet pojat, jotka käyvät koulua asetusten määräämät 150 tuntia,

[17] Leonhard Horner: Reports of Insp. of Factories for 30th June 1857, s. 17.
[18] Sama, Reports of Insp. of Factories for 31st October 1835, ss. 18, 19.
[19] Sir John Kincaid, Reports of Insp. of Factories for 31st October 1858, ss. 31, 32.
[20] Leonhard Horner, Reports etc., for 31st October 1857, ss. 17, 18.
[21] Sir John Kincaid, Reports etc., for 31st October 1856, s. 66.

ovat palatessaan 6-kuukautiselta oleskelultaan painossa aivan yhtä pitkällä kuin olivat alkaessaan . . . He ovat tietysti jälleen unohtaneet kaikki, minkä he aikaisemmin olivat koulussa oppineet. Toisissa karttuunipainoissa tehdään koulunkäynti kokonaan riippuvaksi tehtaan liiketarpeista. Vaadittu tuntiluku saadaan täyteen kunakin 6-kuukautisena ajanjaksona lyhentämällä 3–5 tuntia kerrallaan, jotka ehkä on jaettu koko 6 kuukauden ajalle. Esim. käydään jonakin päivänä koulussa 8–11 aamulla, toisena päivänä 1–4 i. p., ja kun lapsi on jäänyt pois useiksi päiviksi, tulee hän yhtäkkiä jälleen 3–6 i. p.; sitten ilmestyy hän ehkä 3 tai 4 päivänä peräkkäin, tahi yhdeksi viikoksi, – katoaa jälleen 3 viikoksi tahi kokonaiseksi kuukaudeksi ja palaa takaisin muutamina joutopäivinä joiksikin joutotunneiksi, joina hänen työnantajansa sattumalta eivät häntä tarvitse; ja niin lasta niin sanoaksemme tönitään (buffeted) edestakaisin koulusta tehtaaseen, ja tehtaasta kouluun, kunnes 150 tunnin summa on saatu»[22].

Lisäämällä enimmäkseen lapsia ja naisia yhdistettyyn työväestöön murtaa konejärjestelmä viimeinkin sen vastarinnan, jota miespuolinen työläinen manufaktuurissa vielä teki pääoman itsevaltiudelle[23].

[22] A. Redgrave, Reports of Insp. of Factories for 31st October 1857, ss. 41, 42. Niissä Englannin teollisuudenhaaroissa, joissa varsinainen tehdaslaki (ei tekstissä viimeksi mainittu Printwork's Act) pitemmän aikaa on ollut voimassa, on kasvatuspykäliä kohtaavat esteet viime vuosina jossain määrin saatu voitetuiksi. Niissä teollisuudenhaaroissa, jotka eivät ole tehdaslain alaisia, ovat vielä suuresti vallalla lasitehtailija J. Geddes'in mielipiteet, joka neuvoi tutkimuskomissaari Whitea: «Mikäli minä voin nähdä, on se suurempi opetusmäärä, jota osa työväenluokkaa viime vuosina on saanut, pahasta. Se on vaarallista, koska se tekee heidät liian riippumattomiksi.» (Children's Employment Commission. IV Report. Lontoo, 1865, s. 253.)

[23] «Herra E., eräs tehtailija, ilmoitti minulle, että hän pitää koneellisten kangaspuittensa ääressä ainoastaan naisia; etusijan antoi hän naimisissaoleville naisille, etenkin sellaisille, joilla oli kotona perhe, jonka toimeentulo riippui heistä; he olivat muka paljon tarkkaavaisempia ja oppivaisempia kuin naimattomat ja pakotetut ponnistamaan voimansa äärimmilleen voidakseen hankkia välttämättömät elintarpeet. Siten kääntyvät hyveet, naisluonteelle ominaiset hyveet, hänen vahingokseen, – siten kaikki, mikä hänen luonteessaan on siveellistä ja hentoa, tulee hänen orjuuttamisensa ja kärsimystensä välikappaleeksi.» (Ten Hours' Factory Bill. The Speech of Lord Ashley, 15th March. Lontoo, 1844, s. 20.)

Olemme nähneet, miten koneet tekevät lopun käsityöhön perustuvasta *yhteistoiminnasta* ja käsityömäiseen työnjakoon perustuvasta manufaktuurista. Esimerkkinä edellisestä on niittokone, joka tulee niittomiesten yhteistoiminnan sijaan. Sattuva esimerkki jälkimmäisestä on silmäneulojen valmistamiskone. Adam Smithin mukaan valmisti hänen aikanaan 10 miestä työnjakoa käyttäen päivässä yli 48 000 silmäneulaa. Yksi ainoa kone sitä vastoin valmistaa 11 tunnin työpäivässä 145 000. Yksi nainen tahi tyttö hoitaa keskimäärin 4 sellaista konetta ja tuottaa siis koneistolla lähes 600 000, viikossa yli 3 000 000 silmäneulaa . . .

Sama, s. 431

. . . Inhottavimpia, likaisimpia ja huonoimmin maksettuja töitä, johon mielellään käytetään nuoria tyttöjä ja naisia, on lumppujen lajittelu. Tiedämme, että Iso-Britannia, puhumattakaan sen omista lukemattomista lumppuvarastoista, on koko maailman lumppukaupan emporium (keräämispaikka). Sinne virtaa lumppuja Japanista, Etelä-Amerikan kaukaisimmista valtioista ja Kanarian saarilta. Päätuontipaikat ovat kuitenkin Saksa, Ranska, Venäjä, Italia, Egypti, Turkki, Belgia ja Hollanti. Niitä käytetään lannoitukseen, nukan valmistamiseen (vuodetarpeisiin), shoddyn (keinotekoisen villan) valmistamiseen ja paperin raaka-aineeksi. Lumppujen naislajittelijat tulevat isonrokon ja muiden tarttuvien ruttojen levittäjiksi, joiden tautien ensimmäisiä uhreja he itse ovat.[1]

Sama, s. 434–435

. . . Siirryn nyt ns. kotityöhön. Saadakseen käsityksen tästä suurteollisuuden taustalle rakennetusta pääoman riistopiiristä ja sen kauhuista, tarvitsee vain tarkastella esim. tuota näköjään varsin idyllistä, eräissä Englannin syrjäkylissä harjoitettua naulantekoa[1]. Tässä riittävät muutamat esimerkit niistä pitsiteollisuuden ja olkien palmikoimisen haaroista, joita ei vielä ensin-

Sama, s. 437–440

[1] Ks. kertomusta lumppujen kaupasta ja lukuisia todisteita: «Public Health Eighth Report», Lontoo, 1866. Liite, ss. 196–208.

[1] Tässä on kysymys taotuista nauloista erotukseksi koneella valmistetuista leikatuista nauloista. Ks. «Children's Employment Commission. Third Report», ss. XI, XIX, n. 125–130, s. 53, n. 11, s. 114, n. 487, s. 137, n. 674.

kään harjoiteta koneellisesti tahi jotka kilpailevat kone- ja manufaktuuriliikkeiden kanssa.

Niistä 150 000 henkilöstä, jotka ovat työssä pitsien tuotannossa Englannissa, on noin 10 000 vuoden 1861 tehdaslain alaista. Valtava enemmistö jäljellä olevista 140 000:sta on naisia, nuoria henkilöitä ja lapsia kumpaakin sukupuolta, vaikka miespuoliset ovatkin vain heikosti edustettuina. Tämän «halpahintaisen» riistoaineksen terveydentila käy selville seuraavasta Nottinghamin General Dispensaryn (yleisen poliklinikan) lääkärin tri Truemanin selonteosta. Kustakin 686 sairaasta pitsientekijättärestä, joista useimmat olivat 17–24 vuoden ikäisiä, oli keuhkotautisia:

1852 joka 45:s	1857 joka 13:s
1853 joka 28:s	1858 joka 15:s
1854 joka 17:s	1859 joka 9:s
1855 joka 18:s	1860 joka 8:s
1856 joka 15:s	1861 joka 8:s[2]

Tämän edistyksen keuhkotaudin suhdeluvussa täytyy riittää optimistisimmallekin edistyksen miehelle ja valheellisimmallekin vapaakaupan puolesta toitottavalle saksalaiselle nulikalle.

Vuoden 1861 tehdaslaki säännöstelee varsinaisen pitsien valmistuksen sikäli kuin se tapahtuu koneilla, mikä on sääntönä Englannissa. Ne työnhaarat, joita tässä lyhyesti koskettelemme, – vaikkakaan emme, mikäli työläiset ovat keskitetyt manufaktuureihin, tavarataloihin y.m.s., vaan ainoastaan mikäli he ovat n.s. kotityöläisiä – jakautuvat ensiksi finishing-työhön (koneella valmistettujen pitsien viimeistelyyn, työnlajiin, jossa taasen on lukuisia alaosastoja), ja toiseksi pitsien nypläykseen.

Lace finishing (pitsien viimeistelyä) harjoitetaan kotityönä joko n.s. «Mistresses Houses'issa» (rouvien taloissa) tahi tekevät sitä naiset, yksin tahi lastensa kanssa, yksityisasunnoissaan. Naiset, jotka pitävät «Mistresses Houses», ovat itse köyhiä. Työhuoneisto on osa heidän yksityisasunnostaan. He saavat tilauksia tehtailijoilta, kauppaliikkeiden omistajilta j.n.e. ja käyttävät naisia, tyttöjä ja pieniä lapsia aina huoneittensa koon ja liikkeen vaihtelevan kysynnän mukaan. Työssä olevien naisten lukumäärä vaihtelee 20–40 muutamissa, 10–20 toisissa näistä huoneistoista. Keskimääräinen alin ikä, missä lapset

[2] Children's Employment Commission, Second Report, s. XXII, n. 166.

aloittavat, on 6 vuotta, monet kuitenkin alle 5-vuotisina. Tavallinen työaika kestää kello 8:sta aamulla kello 8:aan illalla; siitä $1\frac{1}{2}$ tuntia ruokailuun, joka tapahtuu epäsäännöllisesti ja usein haisevissa työkomeroissa. Liikkeen käydessä hyvin kestää työ usein kello 8:sta (toisinaan kello 6:sta) aamulla kello 10:een, 11:een tahi 12:een yöllä.

Englantilaisissa kasarmeissa on asetusten mukainen tilavuus jokaista sotamiestä kohden 500–600 kuutiojalkaa, sotilassairaaloissa 1200. Noissa työkomeroissa tulee 67–100 kuutiojalkaa jokaista henkilöä kohti. Samalla kuluttaa kaasuvalo ilmasta hapen. Jotta pitsit pysyisivät puhtaina, täytyy lasten usein ottaa kengät jalastaan, myöskin talvella, vaikka permanto on tehty kivestä tahi tiilestä.

«Nottinghamissa ei ole ensinkään harvinaista tavata 14–20 lasta ahdettuna pieneen huoneeseen, jonka neliösivu ei ole enempää kuin ehkä 12 jalkaa, tekemässä työtä 15 tuntia 24:stä, työtä, joka jo itsessään on vastenmielisyytensä ja yksitoikkoisuutensa takia uuvuttavaa, mutta jota sitäpaitsi tehdään kaikissa suinkin mahdollisissa terveyttä tuhoavissa olosuhteissa ... Nuorimmatkin lapset työskentelevät jännitetyllä tarkkaavaisuudella ja nopeudella, joka on ihmeteltävä, suomatta tuskin koskaan sormilleen lepoa tahi hidastamatta niiden liikettä. Jos heille tekee kysymyksiä, eivät he nosta silmiään työstä pelosta, etteivät hukkaisi hetkeäkään.»

«Mistresses» käyttävät «pitkää keppiä» kannustimena silloin, kun työaikaa pidennetään.

«Lapset väsyvät vähitellen ja tulevat levottomiksi kuin linnut pitkän työskentelynsä loppupuolella, työn, joka on yksitoikkoista, silmiä rasittavaa ja uuvuttavaa, ruumiin ollessa aina samassa asemassa. Se on todellista orjantyötä» («Their work is like slavery»)[3].

Milloin naiset työskentelevät omine lapsineen kotonaan, so. kodissaan sanan uudenaikaisessa merkityksessä, vuokrahuoneessa, useinkin ullakkokamarissa, ovat olot jos mahdollista vieläkin huonommat. Tällaista työtä annetaan Nottinghamin ympäristöön 80 mailin päähän. Kun tavarataloissa työskentelevä lapsi lähtee niistä kello 9 tahi kello 10 illalla, annetaan

[3] Children's Employment Commission. Second Report 1864, ss. XIX, XX, XXI.

hänelle usein vielä nippu mukaan, jotta hän tekisi sen kotona valmiiksi. Kapitalistinen fariseus, jota joku hänen palkkarenkinsä edustaa, tekee sen tietysti hurskaasti lausuen: «se on äidille», mutta tietää varsin hyvin, että lapsiraukan täytyy istua valveilla ja auttaa[4].

Pitsinnypläysteollisuutta harjoitetaan pääasiassa kahdessa Englannin maanviljelyspiirissä: Honitonin pitsipiirissä, 20–30 mailia pitkin Devonshiren etelärannikkoa, siihen laskettuina muutamat paikat pohjois-Devonissa ja toisessa piirissä, johon kuuluu suuri osa Buckinghamin, Bedfordin ja Northamptonin kreivikunnasta ja läheiset osat Oxfordshiresta ja Huntingdonshiresta. Maapäivätyöläisten majat ovat yleensä työhuoneistoina. Monet manufaktuuriherrat käyttävät yli 3000 tällaista kotityöläistä, pääasiassa lapsia ja nuoria henkilöitä, yksinomaan naispuolisia. Samat olosuhteet kuin Lace finishing'issa uudistuvat tässäkin. «Mistresses Houses'in» sijaan tulevat vain n.s. «lace schools» (pitsikoulut), joita pitävät köyhät naiset hökkeleissään. Viisivuotiaasta ja usein nuoremmastakin asti, 12:een tahi 15:een ikävuoteen saakka työskentelevät lapset näissä kouluissa, ensimmäisenä vuonna nuorimmat 4–8 tuntia, myöhemmin kello 6:sta aamulla 8:aan ja 10:een illalla.

«Huoneet ovat yleensä pienten cottage'in tavallisia asuinhuoneita, joissa uuni on tukittu vedon välttämiseksi ja joissa toisinaan talvellakaan asukkailla ei ole muuta lämpöä kuin heidän oman ruumiinsa lämpö. Toisissa tapauksissa ovat nämä n.s. kouluhuoneet pienten varastohuoneiden tapaisia, ilman tulisijaa ... Tungos ja siitä johtuva ilman pilaantuminen näissä onkaloissa nousee usein äärimmilleen. Lisäksi on juoksevan veden, käymälöiden, mätänevien aineiden ja muun saastan vahingollinen vaikutus pienempien cottage'in sisäänkäytävissä tavallista.»

Huoneiden tilavuudesta mainittakoon:

«Eräässä pitsikoulussa 18 tyttöä ja naismestari, 35 kuutiojalkaa kutakin henkilöä kohti; toisessa, missä vallitsi sietämätön katku, 18 henkilöä, $24^1/_2$ kuutiojalkaa päätä kohti. Tässä teollisuudenhaarassa tapaa käytettävän lapsia 2- ja $2^1/_2$-vuotiaasta saakka»[5].

[4] Sama, ss. XXI, XXVI.
[5] Sama, ss. XXIX, XXX.

Missä pitsiennypläys Buckinghamin ja Bedfordin maaseutukreivikunnissa päättyy, alkaa olkien palmikoiminen. Se ulottuu suureen osaan Hertfordshirea ja Essexin länsi- ja pohjoisosia. Vuonna 1861 oli olkien palmikoimisessa ja olkihattujen teossa 40043 henkilöä, niistä 3815 miespuolisia, kaikenikäisiä, muut naispuolisia ja niistä 14913 alle 20 vuoden, joista 7000 lasta. Pitsikoulujen sijaan tulevat täällä «straw plait schools» (oljenpunomiskoulut). Lapset aloittavat opinkäynnin oljenpalmikoimisessa tavallisesti 4-, joskus 3-vuotiaina. Mitään kasvatusta eivät he tietysti saa. Lapset itse nimittävät alkeiskouluja «natural schools» (luonnollisiksi kouluiksi) erotukseksi näistä verenimemislaitoksista, joissa heitä pidetään työssä ainoastaan sentähden, että he saisivat valmiiksi puolinälkäisten äitiensä määräämän valmisteen, enimmäkseen 30 yardia päivässä. Nämä äidit antavat usein heidän sitten vielä tehdä työtä kotona kello 10:een, 11:een ja 12:een yöllä. Olki viiltää heidän sormiaan ja suutaan, jolla he sitä alituisesti kostuttavat. Tri Ballardin lausuman Lontoon lääkäriviranomaisten yleisen mielipiteen mukaan on 300 kuutiojalkaa vähin tilavuus kutakin ihmistä kohti makuu- tahi työhuoneessa. Mutta oljenpunomiskouluissa on tilaa vieläkin niukemmin kuin pitsikouluissa, $12^2/_3$, 17, $18^1/_2$ ja alle 22 kuutiojalkaa henkeä kohti.

«Alimmat näistä numeroista», sanoo komissaari White, «edustavat vähempää tilavuutta kuin puolet siitä, minkä lapsi ottaisi, jos se pakattaisiin laatikkoon, jonka kaikki sivut ovat 3 jalkaa.»

Tämä on lasten elämännautinto, kunnes he ovat 12- tahi 14-vuotiaita! Kurjat, turmeltuneet vanhemmat katsovat vain sitä, että voisivat lyödä rahaa lapsistaan niin paljon kuin suinkin mahdollista. Vartuttuaan lapset tietysti eivät välitä hiventäkään vanhemmistaan ja jättävät heidät.

«Eipä ihme, että siten kasvatettu väestö on tulvillaan tietämättömyyttä ja rikoksia ... Heidän siveellisyytensä on alimmalla asteella ... Suurella osalla naisista on aviottomia lapsia, monella niin nuoressa iässä, että rikostilastoon perehtyneetkin sitä kauhistuvat[6].»

Ja näiden malliperheiden kotimaa, sanoo kristillisyydessä varmaankin pätevä kreivi Montalembert, on Europaan kristillinen mallimaa!

[6] Sama, s. XL, XLI.

Työpalkan, joka näissä puheena olleissa teollisuudenhaaroissa yleensäkin on kurja (lasten satunnainen ylin palkka oljenpunomiskouluissa on 3 sh.), painaa vielä paljon alle sen nimellisen määrän etenkin pitsialueilla yleisesti vallalla oleva truckjärjestelmä [7].

Sama, s. 433–434

Tehdasjärjestelmän kehittyessä ja maanviljelyksen vastaavasti mullistuessa ei tuotanto ainoastaan laajene kaikilla muilla teollisuudenaloilla, vaan myöskin sen luonne muuttuu. Koneteollisuuden periaate, jonka mukaan tuotantoprosessin perustavat asteet eritellään ja näin syntyneet tehtävät ratkaistaan käyttämällä mekaniikkaa, kemiaa y.m. s., lyhyesti sanoen luonnontieteitä, tulee kaikkialla määrääväksi. Sentähden konejärjestelmä tunkeutuu milloin yhteen, milloin toiseen osaprosessiin manufaktuureissa. Niiden jäsenten kiinteä kidemuodostuma, joka johtuu vanhasta työnjaosta, lakkaa silloin ja antaa sijaa alati jatkuvalle vaihtelulle. Tätä paitsi kokonaistyöläisen eli yhdistetyn työhenkilökunnan kokoonpano tulee aivan toiseksi. Päinvastoin kuin manufaktuuriajalla perustuu työnjaon suunnitelma nyt naisten työhön, kaikenikäisten lasten työhön, ammattitaidottomien työläisten käyttöön, missä se vain on mahdollista, lyhyesti sanoen «cheap labour'iin», halpahintaiseen työhön, niinkuin englantilainen sitä sattuvasti nimittää. Tämä ei koske ainoastaan kaikkea yhdistettyä tuotantoa suuressa mittakaavassa, käytettiinpä siinä koneita tahi ei, vaan myös ns. kotiteollisuutta, harjoitettiinpa sitä työläisen yksityisasunnossa tahi pienissä työpajoissa. Tällä ns. uudenaikaisella kotiteollisuudella ei ole vanhamallisen kanssa, joka edellyttää riippumatonta kaupunkilaiskäsityötä, itsenäistä talonpoikaistaloutta ja ennen kaikkea työläisperheen kotia, muuta yhteistä kuin nimi. Se on nyt muuttunut tehtaan, manufaktuurin tahi kauppaliikkeen ulko-osastoksi. Tehdastyöläisten, manufaktuurityöläisten ja käsityöläisten ohella, jotka pääoma suurin joukoin keskittää yksiin paikkoihin ja joita se välittömästi komentaa, pitää se näkymättömin langoin liikkeessä myöskin toista suurissa kaupungeissa ja yli maaseudun hajallaan olevaa kotityöläisten armeijaa. Esimerkki: herrojen Tillien paitatehdas London-

[7] Children's Employment Commission, First Report 1863, s. 185.

derryssä, Irlannissa, joka antaa työtä 1000 tehtaantyöläiselle ja 9000 maalle hajaantuneelle kotityöläiselle [1].

Halpahintaisten ja kehittymättömien työvoimien riisto tulee uudenaikaisessa manufaktuurissa vielä häpeämättömämmäksi kuin varsinaisessa tehtaassa, koska jälkimmäisen teknillinen perusta, lihasvoiman korvaaminen koneella ja työn helppous edellisessä jää suureksi osaksi pois, ja samalla naisellinen tahi vielä kehittymätön ruumis pannaan mitä häikäilemättömimmin myrkyllisten aineiden y.m.s. vaikutuksille alttiiksi. Se tulee n.s. kotityössä häpeämättömämmäksi kuin manufaktuurissa, koska siinä työläisten vastustuskyky vähenee, koska he ovat erillään toisistaan, koska siinä varsinaisten työnantajien ja työläisten väliin tunkeutuu kokonainen joukko ahnaita loisia, koska kotityö kaikkialla taistelee koneellisten tahi ainakin manufaktuuriliikkeiden kanssa samalla tuotannonalalla, köyhyys riistää työläiseltä välttämättömimmätkin työn edellytykset, tilan, valon, tuulettamisen j.n.e., työ tulee yhä epäsäännöllisemmäksi, ja lopuksi näissä suurteollisuuden ja suurviljelyksen «tarpeettomiksi» tekemien viimeisissä pakopaikoissa kilpailu työstä pakostakin kohoaa huippuunsa. Vasta konejärjestelmässä systemaattisesti kehittynyt tuotantovälineiden säästäminen, joka alusta alkaen on samalla työvoiman häikäilemättömintä tuhlausta ja työtoiminnan normaalien edellytysten ryöstämistä, kääntää nyt tämän hävittävän ja murhaavan puolensa esiin sitä enemmän, kuta vähemmän jollakin teollisuuden alalla työn yhteiskunnallinen tuotantovoima ja yhdistettyjen työprosessien teknillinen pohja on kehittynyt.

Sama, s. 440–445

Kun työvoiman hinnan halventaminen tapahtuu ainoastaan naisten ja alaikäisten työvoiman väärinkäytöllä, kaikkien normaalien työ- ja elinehtojen ryöstämisellä ja yli- ja yötyön raakalaismaisuudella, tullaan lopulta luonnollisille rajoille, joiden ylittäminen ei enää ole mahdollista, ja samat rajat kohtaavat myös tähän perustuvaa tavaroiden hinnan halventamista ja kapitalistista riistämistä yleensä. Kun vihdoinkin tähän saakka

[1] Children's Employment Commission, Second Report 1864, s. LXVIII, n. 415.

on päästy, ja se kestää kauan, lyö koneiden käytäntöön ottamisen hetki, ja pirstottu kotityö (tahi myös manufaktuuri) muuttuu nyt nopeasti tehdastuotannoksi.

Suurenmoisimman esimerkin tästä muutoksesta antaa «Wearing Apparel» (pukutarpeiden valmistus). «Lastentyökomission» luokittelun mukaan kuuluvat tähän teollisuusluokkaan olkihattujen ja naistenhattujen, päällystakkien tekijät, räätälit, milliners ja dressmakers[1], paidantekijät ja ompelijattaret, kureliivien, hansikkaiden ja kenkien tekijät, sekä useita pienehköjä työnhaaroja, kuten kaulahuivien, kauluksien y.m. valmistus. Näillä teollisuudenaloilla työskentelevien naisten luku oli Englannissa ja Walesissa v. 1861: 586 298, joista vähintään 115 242 alle 20-, ja 16 650 alle 15-vuotista. Näiden työntekijättärien lukumäärä koko Yhdistyneessä kuningaskunnassa oli (1861) 750 334. Hattujen, jalkineiden ja hansikkaiden tekijäin sekä räätälin toimissa olevien miestyöläisten lukumäärä Englannissa ja Walesissa oli 437 969, joista 14 964 alle 15-, 89 285 15–20-vuotisia, 333 117 yli 20-vuotisia. Näistä ilmoituksista puuttuu useita tähän kuuluvia pieniä työnhaaroja. Mutta jos otamme luvut sellaisinaankin, niin saamme yksistään Englannista ja Walesista v. 1861 toimitetun laskun perusteella 1 024 277 henkilöä, siis suunnilleen yhtä paljon kuin maanviljelyksessä ja karjanhoidossa. Alamme ymmärtää, mitä varten koneet loihtivat esiin niin suunnattomia tavaramääriä ja «vapauttavat» niin suunnattoman suuria työläisjoukkoja.

»Wearing Apparel'ien» valmistusta harjoittavat manufaktuurit, jotka ovat uusintaneet liikkeissään vain sen työnjaon, jonka membra disjecta ne ovat jo valmiina saaneet; samoin pienet käsityöläismestarit, jotka kuitenkaan eivät, kuten ennen, tee työtä yksityisille kuluttajille, vaan manufaktuureille ja tavarataloille, niin että usein kokonaiset kaupungit ja maaseudut harjoittavat sellaisia teollisuudenhaaroja kuin jalkineiden valmistus y.m. erikoisalanaan; ja vihdoin laajemmassa määrässä n.s. kotityöläiset, jotka muodostavat manufaktuurien, tavaratalojen, jopa pikku mestarienkin liikkeen ulko-osastoja[2]. Työaineet, raaka-aineet, puolivalmisteet y.m.s. antaa suurteollisuus, halpahintaisena ihmisaineksena (taillable à merci et miséricorde, voittajan armoille annetut) taas ovat suurteollisuuden ja maanviljelyksen «vapauttamat» henkilöt. Tämänlaatuiset manufaktuurit saivat alkunsa pääasiallisesti siitä, että kapitalistit tarvitsivat aina käsillä olevan ja jokaista kysynnän muutosta vastaavan taisteluvalmiin armeijan[3]. Nämä manufaktuurit sallivat kuitenkin edelleenkin rinnallaan ja laajana perustanaan hajaantunutta käsityö- ja kotiteollisuutta. Näissä työnhaaroissa tapahtuvaan suureen lisäarvon tuotantoon ja samalla niiden tuotteiden yhä etenevään halpenemiseen olivat ja ovat pääasiallisena syynä vähin mahdollinen työpalkka, joka riittää viheliäiseen toimeentuloon, ja mahdollisimman pitkä työaika. Tavaroiksi muuttuneen ihmisten ja ihmisveren halpahintaisuus, se juuri laajensi ja joka päivä edelleenkin laajentaa myyntimarkkinoita, ja mitä tulee Englantiin, myös sen siirtomaakauppaa, jossa sitäpaitsi englantilaiset tavat ja maku ovat määräävinä. Vihdoinkin tuli käännekohta. Vanhan menettelytavan perusteet, pelkkä työaineksen häikäilemätön riistäminen, johon enemmässä tahi vähemmässä määrässä liittyy järjestelmällinen työnjako, eivät enää tyydyttäneet kasvavia markkinoita ja vieläkin enemmän lisääntyvää kapitalistien välistä kilpailua. Koneiden hetki oli tullut. Ratkaisevan kumouksellinen kone, joka samalla kertaa valtasi näiden tuotantoalojen kaikki lukemattomat haarat, muotiliikkeet, räätälinliikkeet, jalkineliikkeet, ompeluliikkeet, hattuliikkeet y.m. oli – ompelukone.

Sen välitön vaikutus työläisiin on suunnilleen sama kuin kaikkien koneiden, jotka suurteollisuuden aikakaudella uusia liikealoja valloittavat. Nuorimmat lapset poistetaan. Konetyöläisten palkka nousee verrattuna kotityöläisten palkkaan, joista useat ovat «köyhistä köyhimpiä» («the poorest of the poor»). Paremmassa asemassa olevilla käsityöläisillä, joiden kanssa kone kilpailee, pienenee palkka. Uudet konetyöläiset ovat yksistään tyttöjä ja nuoria naisia. Konevoiman avulla tekevät he lopun miesten yksinoikeudesta vaikeimpaan työhön ja karkottavat helpommasta joukoittain vanhoja naisia ja keskenkas-

[1] Millinery käsittää oikeastaan vain päähineet, mutta myös naisten päällystakit ja lyhyet viitat, kun taas dressmakers vastaavat meidän muotiompelijoitamme.

[2] Englannissa harjoittavat millinery'ä ja dressmaking'iä enimmäkseen työnantajain huoneistoissa osaksi niissä asuvat palkatut työntekijättäret, osaksi muualla asuvat päiväpalkkalaiset.

[3] Komissaari White kävi eräässä sotilasvaatemanufaktuurissa, jossa oli työssä 1000–1200 henkilöä, melkein kaikki naisia, jalkinemanufaktuurissa, jossa oli 1300 henkilöä, lähes puolet lapsia ja nuoria henkilöitä j.n.e. (Children's Employment Commission. 2nd Report, s. XVII, n. 319.)

vuisia lapsia. Ylivoimainen kilpailu kukistaa heikommat käsityöläiset. Nälkäkuolemien (death from starvation) kauhistava lisääntyminen Lontoossa viime vuosikymmeninä käy käsi kädessä koneompelun laajenemisen kanssa[4]. Uudet koneompelijattaret jotka käyttävät konetta käsillään ja jaloillaan tahi yksinomaan käsillään, istuen tahi seisten aina koneen painon, koon ja laadun mukaan, panevat työhönsä paljon voimaa. Työn pitkäaikaisuus tekee toimen epäterveelliseksi, vaikka se useimmissa tapauksissa onkin lyhempi kuin vanhan järjestelmän aikana. Kaikkialla, missä ompelukone tunkeutuu jo muutoinkin ahtaisiin ja ylen täysiin työpajoihin, kuten jalkine-, kureliivi-, hattu- y.m. tehtaisiin, enentää se niiden epäterveellisiä vaikutuksia. «Kun astuu», sanoo komissaari Lord, «mataliin työhuoneisiin, joissa 30–40 konetyöläistä on työssä, on vaikutus sietämätön ... Kuumuus, joka osittain johtuu silitysrautojen kuumentamiseen käytetyistä kaasu-uuneista, on hirveä ... Vaikka sellaisissa huoneistoissa enimmäkseen on käytännössä n.s. kohtuullinen työpäivä, s.o. kello 8:sta aamulla 6:een illalla, menee kuitenkin joka päivä säännöllisesti 3 tahi 4 henkilöä tainnoksiin»[5].

Yhteiskunnallisen tuotantotavan mullistus, tämä välttämätön tulos tuotantovälineen muuttumisesta, esiintyy eri siirtymismuotojen kirjavana sekamelskana. Nämä muodot vaihtelevat aina sen mukaan, kuinka suuressa määrin ja kuinka kauan ompelukone jo on ollut käytännössä jollain teollisuuden alalla; millainen työläisten entinen tila on, onko manufaktuuri, käsityö vaiko kotityö vallitseva työnmuoto, millainen on työhuoneiston vuokra[6] j.n.e. Esim. muotiliikkeissä, missä työ enim-

[4] Esimerkki. Helmikuun 25 p. 1864 oli Registrar Generalin (yleisen rekisterin) viikoittaisessa kuolleisuuskertomuksessa 5 nälkäkuoleman tapausta. Samana päivänä kertoi Times uudesta nälkäkuoleman tapauksesta. Kuusi nälkäkuoleman uhria yhdessä ainoassa viikossa.

[5] Children's Employment Commission. 2nd Report 1864, s. LXVII, n. 406–409, s. 84, n. 124, s. LXXIII, n. 441, s. 66, n. 6, s. 84, n. 126, s. 78, n. 85, s. 76, n. 69, s. LXXII, n. 483.

[6] Työhuoneista maksettava vuokra näyttää olevan se, joka asian viimekädessä ratkaisee. Vanha tapa antaa työtä pienille työnantajille ja perheille on siis juuri pääkaupungissa säilynyt kauimmin ja siellä se taas ensinnä otettu käytäntöön. (Sama, s. 82, n. 123.) Loppulause tarkoittaa yksinomaan jalkineteollisuutta.

mäkseen jo oli järjestettyä, pääasiassa yksinkertaisella yhteistoiminnalla, on ompelukone aluksi vain uutena tekijänä manufaktuuriliikkeessä. Puku-, paita-, jalkine- y.m. teollisuudessa tavataan kaikkia muotoja sekaisin. Muutamat ovat todellisia tehtaita. Toisissa taas saavat välikuluttajat raaka-aineen johtavalta kapitalistilta, ja kasaavat «komeroihin» tahi «ullakkohuoneisiin» 10–50 ja enemmänkin palkkatyöläisiä ompelukoneiden ääreen. Ja vihdoin, samoinkuin kaikkia koneita, jotka eivät ole kovin laajoja ja monijäsenisiä, ja joita voidaan käyttää pienoismuodossa, käyttävät käsityöläiset ja kotityöläiset omine perheineen tahi ottamalla joitakin vieraita työläisiä, myöskin omia ompelukoneitaan[7]. Englannissa on todellisuudessa nykyisin suurimmaksi osaksi vallalla järjestelmä, jonka mukaan kapitalisti kokoaa suurehkon joukon koneita rakennuksiinsa ja jakaa sitten konetuotteet kotityöläisten armeijan edelleen jalostettaviksi[8]. Siirtymismuotojen kirjavuus ei kuitenkaan voi peittää pyrkimystä varsinaiseen tehdasteollisuuteen. Tätä pyrkimystä edistää itse ompelukoneen luonne, sen monipuolinen käyttökelpoisuus, se kun saattaa yhdistämään aikaisemmin erillään olleet liikkeenhaarat samaan rakennukseen ja saman pääoman käskyvallan alaisiksi; lisäksi se seikka, että edelläkäypä neulatyö ja muutamat muut toimet voidaan sopivimmin suorittaa siinä paikassa, missä kone on; ja lopuksi niiden käsityöläisten ja kotityöläisten välttämätön pakkoluovutus, jotka tekevät työtä omilla koneillaan. Tämän kohtalon alaisiksi ovat he jo osaksi joutuneetkin. Ompelukoneisiin sijoitetun pääoman yhä kasvava määrä[9] kiihottaa tuotantoa ja synnyttää markkinoilla seisahduksia, jotka antavat kotityöläisille kehottavan merkin koneiden myymiseen. Itse sellaisten koneiden liikatuotanto pakottaa niiden myyntihaluisia tuottajia lainaamaan niitä viikkovuokraa vastaan ja synnyttää siten pienille koneenomistajille tuhoisan kilpailun[10]. Koneiden yhäti jatkuva rakenteenmuuttelu ja hinnan halventaminen vähentää sekin alituisesti vanhojen konei-

[7] Hansikasteollisuudessa y.m., joissa työläisten asemaa tuskin voi erottaa pauperin asemasta, ei tätä tavata.

[8] Sama, s. 2, n. 122.

[9] Yksistään tukkukauppaa varten harjoitetussa Leicesterin saapas- ja kenkäteollisuudessa oli v. 1864 jo 800 ompelukonetta käytännössä.

[10] Sama, s. 84, n. 124.

den arvoa, ja voivat niitä voittoa tuottavasti käyttää vain suurkapitalistit ostettuaan niitä pilahinnoilla suurin määrin. Viimein synnyttää ihmisen korvaaminen höyrykoneella tässä niinkuin kaikissa muissakin sellaisissa kumousprosesseissa loppuratkaisun. Aluksi on höyryvoiman käyttämisessä puhtaasti teknillisiä vaikeuksia, kuten koneiden tärinä, vaikeus hallita niiden nopeutta, keveiden koneiden nopea turmeltuminen y.m.s., kaikki esteitä, joita voittamaan kokemus piankin opettaa.[11]. Kun ensiksi useiden työkoneiden keskittäminen suuriksi manufaktuureiksi johtaa höyryvoiman käyttämiseen, jouduttaa toisaalta höyryn kilpailu ihmislihasten kanssa työläisten ja työkoneiden keskittämistä suuriin tehtaisiin. Niin on Englannissa nykyisin «Wearing Apparelien» suurella tuotantoalalla, samoin kuin useimmissa muissakin työnhaaroissa, manufaktuuri, käsityö ja kotityö muuttumaisillaan tehdastyöksi, sitten kun kaikki nuo muodot, jotka suurteollisuuden vaikutuksesta olivat kokonaan muuttuneet, hajautuneet ja vääristyneet, jo aikoja sitten olivat jälleen herättäneet eloon kaikki tehdasjärjestelmän suuret epäkohdat, vieläpä kehittäneet ne äärimmäisyyksiin saakka ilman myönteisiä kehitysmomentteja[12].

Tätä luontoperäisesti tapahtuvaa teollista kumousta jouduttaa keinotekoisesti tehdaslakien ulottaminen kaikkiin teollisuudenhaaroihin, joissa naisia, nuoria henkilöitä ja lapsia käytetään. Kun työpäivän pituus, lepoajat, työn alkamis- ja päättämishetket pakkolailla määrätään, kun pannaan toimeen lasten vuorottelujärjestelmä ja suljetaan kokonaan pois työstä määrättyä ikää nuoremmat lapset j.n.e., niin vaaditaan toisaalta

[11] Niin oli laita sotilaspukuvarastossa Pimlicossa, Lontoossa, Tillien ja Hendersonin paitatehtaassa Londonderryssä, Linerickissa, toiminimi Taitin vaatetehtaassa, jossa käytetään 1200 «kättä».

[12] «Tendenssi tehdasjärjestelmään.» (Sama, s. LXVII.) «Koko liike on tätä nykyä muuttumistilassa, ja tapahtuu siinä sama muutos kuin on tapahtunut pitsiteollisuudessa, kutomisessa y.m.» (Sama, n. 405.) «Täydellinen kumous.» (Sama, s. XLVI, n. 318.) «Lastentyökomitean» aikana v. 1840 oli sukankudonta vielä käsityötä. Vuoden 1846 jälkeen on otettu käytäntöön useita koneita, joita nyt käytetään höyryllä. Englannin sukankutomoissa työskentelevien henkilöiden koko lukumäärä oli 1862 noin 129 000 henkilöä molempaa sukupuolta ja kaikenikäisiä 3-vuotiaasta alkaen. Niistä oli kuitenkin parlamentin «return'in» mukaan helmik. 11 p :ltä 1862 vain 4063 tehdaslain alaisena.

enemmän koneita[13] ja liikevoimaksi höyry lihasvoiman sijaan[14]. Jotta toisaalta voitettaisiin tilavuudessa se, mikä menetetään ajassa, laajennetaan yhteisesti käytettyjen tuotantovälineiden kokoa, uuneja, rakennuksia y.m., sanalla sanoen keskitetään tuotantovälineitä yhä enemmän ja vastaavassa määrässä kootaan yhteen paikkaan enemmän työläisiä. Jokaisen tehdaslailla uhatun manufaktuurin kiihkeästi yhä uudestaan näitä lakeja vastaan esittämä vastaväite onkin todellisuudessa se, että niiden ehdottomasti tulisi sijoittaa enemmän pääomaa voidakseen pitää liikkeen entisessä koossaan. Mitä taas tulee manufaktuurin ja kotityön välimuotoihin ja itse kotityöhön, niin katoaa niiltä pohja samalla kun pannaan rajat työpäivälle ja lastentyölle. Halpahintaisten työvoimien rajaton riistäminen on niiden kilpailukykyisyyden ainoa peruste . . .

. . . Mikäli tehdaslainsäädäntö säännöstelee työn tehtaissa, manufaktuureissa y.m.s., näyttää tämä lähinnä vain pääoman riistämisoikeuksiin sekaantumiselta. Sitä vastoin kaikki n.s. kotityön[1] säännöstely tuntuu heti suoranaiselta sekaantumiselta «patria potestasiin» (isän valtaan), s.o. uudenaikaisesti tulkittuna, vanhempain arvovaltaan, askeleelta, jonka ottamista hienotunteinen Englannin parlamentti kauan oli pelkäävinään. Tosiasiain pakko saattoi kuitenkin lopulta tunnustamaan, että samalla kun suurteollisuus oli tuhonnut vanhan perheen taloudelliset perusteet ja tehnyt lopun niitä vastaavasta perhetyöstä, oli se tehnyt lopun myös itse vanhoista perhesuhteista. Lasten oikeus täytyi julistaa . . .

Sama, s. 456

---

[13] Niin kertoo esim. Savenvalusta toiminimi Cochrane, «Britain Pottery», Glasgowissa: «Pitääksemme yllä tuotantotasoamme olemme menneet hyvin pitkälle sellaisten koneiden käytäntöön ottamisessa, joita hoidetaan ammattitaidottomalla työllä, ja joka päivä tulemme yhä enemmän vakuuttuneiksi siitä, että siten voimme tuottaa suuremmat määrät kuin vanhalla menettelytavalla.» («Reports of Insp. of Factories for 31st October 1865», s. 13.) «Tehdaslain seurauksena on, että koneita otetaan yhä enemmän käytäntöön.» (Sama, s. 13, 14.)

[14] Niinpä tehdaslain voimaan astumisen jälkeen lisääntyivät savenvalussa suuressa määrin power jiggers (höyrylevyt) handmoved jiggers'ien (käsilevyjen) asemesta.

[1] Tämä tapahtuu muutoin suureksi osaksi myöskin pienemmissä työhuoneissa, kuten olemme nähneet pitsimanufaktuureista ja olkien punomisesta, ja niinkuin etenkin voitaisiin seikkaperäisemmin osoittaa myöskin metallimanufaktuureista Sheffieldissa, Birminghamissa y.m.

Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 365–366

L

. . . Porauslaitteen (reikien poraamiseksi laattaan) ottaminen yleiseen käyttöön joudutti ja teki helpommaksi harjanvalmistuksen erään tärkeimmän työprosessin. Lisääntyi «harjastupsunistuttajain» kysyntä (käsityöläiset, jotka «istuttavat» harjakset laattaan), ja yhä enemmän erikoistuen tämä työ tuli naisten osaksi, koska he ovat halvempaa työvoimaa. Naiset alkoivat istuttaa harjaksia kotonaan saaden kappalemaksun. Näin ollen kotityön lisääntyminen aiheutui tässä tekniikan edistymisestä (porauslaite), työnjaon edistymisestä (naiset eivät muuta teekään kuin istuttavat harjaksia), kapitalistisen riiston edistymisestä (naisten ja tyttöjen työ on halvempaa). Tämä esimerkki osoittaa erikoisen selvästi sen, että *kotityö ei poista vähääkään kapitalistisen manufaktuurin käsitettä,* vaan päinvastoin, se on toisinaan jopa *merkkinä sen edelleen kehittymisestä* . . .

Sama, s. 485–486

L

. . . Pienillä ammattialoilla ja manufaktuurissa näemme aina patriarkaalisten suhteiden ja henkilöllisen riippuvaisuuden moninaisten muotojen jätteitä, jotka kapitalistisen talouden yleisessä tilanteessa huonontavat tavattomasti työtätekevien asemaa, nöyryyttävät ja turmelevat heitä. Keskittäen yhteen suuria, useinkin maan eri kulmilta yhteen kerääntyviä työläisjoukkoja koneellinen suurteollisuus on jo ehdottoman suostumaton patriarkaalisuuden ja henkilöllisen riippuvaisuuden jätteisiin ja sille on ominaista todella «ylenkatseellinen suhtautuminen menneisyyteen». Ja juuri tämä suhteiden katkaiseminen vanhentuneisiin perinnäistapoihin oli eräs niistä oleellisista ehdoista, jotka loivat mahdollisuuden ja tekivät välttämättömäksi tuotannon säännöstelemisen ja yhteiskunnallisen valvonnan sen suhteen. Puhuttaessa esimerkiksi siitä, kuinka tehdas uudistaa väestön elinehtoja, on huomautettava, että naisten ja alaikäisten vetäminen tuotantoon on pohjaltaan edistyksellinen ilmiö. On kiistatonta, että kapitalistinen tehdas asettaa työläisväestön nämä ryhmät erikoisen vaikeaan asemaan, että niiden suhteen on työpäivän lyhentäminen ja säännöstely sekä työn hygieenisten ehtojen turvaaminen j.n.e. erityisen välttämätöntä, mutta pyrkimykset kieltää naisten ja alaikäisten työ teollisuudessa kokonaan tai pitää yllä sitä patriarkaalista elämänjärjestystä, joka sulki pois tällaisen työn mahdollisuuden, olisivat taantumuksellisia ja utopistisia pyrkimyksiä. Hävittäen näiden väestöryhmien patriarkaalisen sulkeutuneisuuden, ryhmien, jotka eivät aikaisemmin poistuneet kotoisten perhesuhteiden ahtaasta piiristä; vetäen ne välittömästi osallisiksi yhteiskunnalliseen tuotantoon koneellinen suurteollisuus sysää eteenpäin niiden kehitystä, lisää niiden itsenäisyyttä, s.o. luo sellaiset elinehdot, jotka ovat verrattomasti korkeammalla kuin esikapitalististen suhteiden patriarkaalinen liikkumattomuus[2].

---

[1] «Hakemiston» tietojen mukaan työskenteli Euroopan-Venäjän tehtaissa v. 1890 kaikkiaan 875.764 työläistä, heistä oli 210.207 (24%) naisia, 17.793 (2%) poikia ja 8.216 (1%) tyttöjä.

[2] «Köyhä kutojatar menee isänsä ja miehensä jälessä tehtaaseen, tekee työtä rinnan heidän kanssaan ja heistä riippumatta. Hän on samanlainen perheen elättäjä kuin mieskin». «Tehtaassa . . . on nainen aivan itsenäinen tuottaja miehestään riippumatta». Tehtaan työläisnaisten valistuneisuus kohoaa erittäin nopeasti («Vladimirin läänin elinkeinoammatit», III, 113, 118, 112 y.m.). Hra Harizomenovin seuraava johtopäätös on täysin oikeutettu: teollisuus hävittää «naisen taloudellisen riippuvaisuuden perheestä . . . ja miehestä . . . Vieraassa tehtaassa tulee nainen tasa-arvoiseksi miehen kanssa; se on – proletaarin tasa-arvoisuutta . . . Teollisuuden kapitalisoituminen näyttelee huomattavaa osaa naisen taistelussa itsenäisyytensä puolesta perheessä». «Teollisuus luo naiselle uuden ja perheestä sekä miehestä aivan riippumattoman aseman» («Juriditsheski Vestnik», 1883, No 12, ss. 582, 596). «Moskovan läänin tilastotietojen kokoelmassa» (VII oso, II vihko, Moskova, 1882, ss. 152, 138–139) tutkijat vertailevat työläisnaisen asemaa sukkien käsi- ja konetuotannossa. Päiväansio on käsituotannossa noin 8 kop., koneellisessa tuotannossa – 14–30 kopeekkaa. Koneellisessa tuotannossa kuvataan työläisnaisen asemaa seuraavasti: «. . . Edessämme on jo vapaa tyttö, jota eivät ahdista mitkään rajoitukset ja joka on vapautunut perheestä ja kaikesta, mikä muodostaa talonpoikaisnaisen elinehdot, tyttö, joka milloin tahansa voi siirtyä paikasta toiseen – isännältä toiselle ja voi milloin tahansa jäädä ilman työtä . . . ilman leipäpalaa . . . Käsituotannossa on kutojan työansio aivan mitätön, sellainen, ettei se riittäisi edes ravintokulujen peittämiseen, työansio, joka on mahdollinen ainoastaan sillä ehdolla, että maaosuuden omaavan isännän perheen jäsenenä hän nauttii osittain tämän maan tuotteista; koneellisessa tuotannossa on työntekijättärellä, paitsi ruokaa ja teetä, työansio, joka antaa hänelle mahdollisuuden . . . elää perheen ulkopuolella ja olla jo käyttämättä tuloja, joita perhe saa maasta . . . Samalla on työntekijättären työansio koneellisessa tuotannossa nykyisissä olosuhteissa turvatumpi».

Naisten työ kapitalistisessa maataloudessa

Työtätekevän luokan asema Englannissa, Teokset, 2. osa, Berliini 1957, s. 474/475

... Alkuaikoina maanviljelysproletariaatin syntymisen jälkeen kehittyi sen piirissä patriarkaalinen suhde, joka samaan aikaan hävisi teollisuudessa, sama talonpojan suhde renkeihinsä, mikä yhä vielä vallitsee lähes kaikkialla Saksassa. Niin kauan kuin tämä suhde oli olemassa, esiintyi työläisten keskuudessa vähemmän ja harvemmin kurjuutta. Rengit jakoivat maanvuokraajan kohtalon ja saivat lähtöpassit vain pahimmissa hätätapauksissa. Nyt asia on toisin. Nämä ihmiset ovat lähes kaikki päiväpalkkalaisia, joita maanvuokraajat käyttävät töissään silloin kun tarvitsevat. Heillä ei sen vuoksi usein ole viikkokausiin mitään työtä, varsinkaan talvella. Patriarkaalisen suhteen vallitessa, jolloin rengit ja heidän perheensä elivät ja lapset varttuivat maanvuokraajan tilalla ja kun maanvuokraaja luonnollisesti koetti pitää töissään uutta sukupolvea ja päiväpalkkalaisten käyttö oli poikkeus eikä sääntö, oli jokaisella tilalla tiukasti ottaen tarvetta suurempi määrä työntekijöitä. Sen vuoksi oli myös maanvuokraajan edun mukaista rikkoa tämä suhde, ajaa renki tilalta ja muuttaa hänet päiväpalkkalaiseksi. Tämä tapahtui jokseenkin yleisesti tämän vuosisadan kaksikymmentäluvun lopulla ja seurauksena tästä oli se, että – käyttääkseni fysiikan ilmaisua – tähän saakka piilevänä ollut ylimääräinen väestö vapautui, palkkoja alennettiin ja köyhäinveroa korotettiin roimasti. Näistä ajoista lähtien maanviljelysalueista tuli *pysyvän* massakurjuuden pääalue aivan kuin teollisuusalueista oli kehittynyt *vaihtelevan kurjuuden* esiintymisalue. Ja köyhiä koskevan lainsäädännön muuttaminen oli ensimmäinen toimenpide, johon julkisen vallan täytyi ryhtyä päivittäin kasvavaa maaseudun kurjistumista vastaan. Mutta tämän lisäksi suurviljelyksen levitessä puima- ja muiden koneiden käyttöön ottaminen maanviljelyksessä ja monin paikoin aloitettu naisten ja lasten pitäminen peltotöissä, mikä oli niin yleistä että sen seurauksia tutki äskettäin muuan virallinen toimikunta, tekivät myös tällä alalla suuren joukon työläisiä leivättömiksi. Teollisen tuotannon järjestelmä tunkee myös tälle alalle käyttämällä suuria talouksia, rikkomalla patriarkaalisen suhteen – millä juuri tässä on erittäin suuri merkitys – otta-

Ajatusten vaihtoa työtauon aikana

Työläisnaisia sotakeinottelijain ikeessä 1916

Maatyöläisnaisia tilanhoitajan solmuruoskan alla 1924

malla käyttöön koneet, höyryvoiman sekä naisten ja lasten työvoiman. Se on temmannut työtätekevän ihmiskunnan vakaimman osan vallankumoukselliseen liikkeeseen. Mitä kauemmin maanviljelys oli säilyttänyt tasapainonsa, sitä raskaampi taakka tuli nyt työläisen kannettavaksi ja sitä väkivaltaisemmin ilmeni täällä perinteisten yhteiskunnallisten suhteiden rikkoutuminen. «Liikaväestö» ilmestyi yhtäkkiä päivänvaloon eikä sitä voinut poistaa lisääntynyt tuotanto kuten teollisuusalueilla. Uusia tehtaita saattoi aina perustaa, jos oli olemassa ostajia niiden tuotannolle, mutta uutta maata ei voinut luoda.

Kesantona olevien yhdyskunnan maiden viljelyyn otto oli aivan liian riskialtista keinottelua, jotta se olisi rauhan jälkeen vetänyt puoleensa paljonkaan pääomaa. Välttämättömänä seurauksena tästä oli se, että työläisten keskinäinen kilpailu kiristyi äärimmilleen ja palkka laski kaikkein alhaisimmalle tasolle. Niin kauan kuin vanha köyhäinlaki oli voimassa, avustettiin työläisiä köyhäinkassasta, luonnollisesti palkka putosi tämän johdosta edelleen maanvuokraajien pyrkiessä nyt siirtämään mahdollisimman suuren osan siitä köyhäinkassaan. Ylimääräisen väestön aiheuttama köyhäinveron korottamisen tarve yhä kärjistyi tämän vuoksi ja siksi kävi tarpeelliseksi laatia uusi köyhäinlaki, jota käsittelemme vielä jäljempänä. Tämäkään ei parantanut asiaa. Työpalkka ei noussut, liikaväestöä ei voinut hävittää ja uuden lain julmuus sai vain aikaan kansan äärimmäisen katkeroitumisen. Jopa köyhäinvero, joka aluksi pieneni, saavutti muutamien vuosien jälkeen entisen määränsä. Ainoana tuloksena oli se, että kun aikaisemmin oli ollut neljästä viiteen miljoonaan puoliköyhää, niin nyt tuli ilmi miljoona täysin kurjistunutta ja muut, siis myös puoliköyhät, jäivät nyt ilman avustusta. Maanviljelysalueiden kurjuus on lisääntynyt vuodesta toiseen. Ihmiset elävät mitä suurimmassa puutteessa. Kokonaisten perheiden täytyy tulla 6, 7 tai 8 shillingillä viikossa toimeen ja aika ajoin niillä ei ole mitään . . .

. . . Kun meillä on Englannissa tarkasteltavissa suurtalouden järjestelmän ja Walesissa pienemmän vuokrausjärjestelmän tulokset, niin *Irlannissa* näemme palstoituksen seuraukset. Irlannin väestön suuri osa koostuu pienistä maanvuokraajista, jotka ovat vuokranneet surkean yhden huoneen käsittävän savimökin ja pienen palasen perunamaata, joka juuri ja juuri riittää

Työtätekevän luokan asema Englannissa, Teokset, 2. osa, Berliini 1957, s. 482/483

tuottamaan kaikkein välttämättömimmän ravinnon. Sen kovan kilpailun johdosta, joka vallitsee näiden pienvuokraajien kesken, on maanvuokra noussut ennenkuulumattoman korkeaksi, kaksin-, kolmin- jopa nelinkertaiseksi englantilaiseen verrattuna. Sillä jokainen maatyötä tekevä päivätyöläinen yrittää tulla maanvuokraajaksi, ja vaikka maa-alueiden jakaminen on jo suoritettu erittäin pitkälle, niin jää sittenkin suuri määrä päivätyöläisiä, jotka tavoittelevat vuokrapalstaa. Vaikka Isossa-Britanniassa on viljelysmaata 32 miljoonaa englantilaista tynnyrinalaa ja Irlannissa vain 14 miljoonaa tynnyrinalaa, vaikka Iso-Britannia tuottaa vuosittain 150 miljoonan punnan arvosta ja Irlanti vain 36 miljoonan punnan arvosta peltoviljelystuotteita, niin Irlannissa on kuitenkin 75 000 päivätyöläistä *enemmän* kuin naapurisaarella*.

Tästä tavattomasta epäsuhteesta käy ilmi, kuinka kova kilpailu Irlannissa täytyy olla maasta, ja erityisen ilmeistä se on jos ottaa vielä huomioon, että jo brittiläiset päiväpalkkalaiset elävät mitä suurimmassa puutteessa. Tämän kilpailun seurauksena on luonnollisesti niin korkea maanvuokra, ettei vuokraviljelijöiden ole mahdollista elää paljoakaan paremmin kuin päiväpalkkalaisten. Tällä tavoin Irlannin kansaa pidetään musertavassa köyhyydessä, josta se ei nykyisten yhteiskunnallisten olojen vallitessa voi päästä irti. Ihmiset elävät mitä kurjimmissa savimökeissä, jotka tuskin kelpaavat eläinsuojiksi, heillä on talvisaikaan niukasti ravintoa – tai kuten siteerattu selonteko asian ilmaisee, heillä on 30 viikoksi vuodessa perunoita syödäkseen itsensä puolikylläisiksi ja jäljelle jääviä 22 viikkoa varten ei mitään. Kun keväällä tulee aika, jolloin varasto kuluu loppuun tai perunoita ei voi enää syödä itujen kasvun vuoksi, lähtee vaimo lasten kanssa kerjäämään ja kuljeskelee ristiin rastiin koko seudun teekattila kädessä, kun taas mies kylvötyöt tehtyään etsii omasta maasta tai Englannista työtä ja palaa jälleen perheen luokse perunankorjuun aikaan. Tällaisissa oloissa elää yhdeksänkymmenesosaa Irlannin maalaisväestöstä. He ovat köyhiä kuin kirkonrotat, pukeutuneet kaikkein kurjimpiin rääsyihin ja sivistystasoltaan alimmalla asteella, mikä on mahdollinen puolisivistyneessä maassa. Siteeratun selonteon mukaan elää $8^1/_2$ miljoonaisen väestön keskuudessa 585 000 perheen päämiestä täydellisessä köyhyydessä (destitution), ja muiden, kruununvouti Alisonin** esittämien, lähteiden mukaan Irlannissa on 2 300 000 ihmistä, jotka eivät kykene elämään ilman julkista tai yksityistä avustusta; siis 27 prosenttia väestöstä on kerjäläisiä!

* Köyhäinhoitolakikomission selonteko Irlannista, parlamentin istunto 1837.

Pääoma, s. 639

M

. . . Tilapäinen tahi paikallinen työvoiman puute ei aiheuta työpalkan kohoamista, vaan vie se siihen, että naiset ja lapset pannaan maanviljelystyöhön ja yhä nuorempia ikäluokkia otetaan käytäntöön. Niin pian kuin naisten ja lasten riistäminen tulee yleisemmäksi, tulee siitä puolestaan uusi keino saattaa miehinen maanviljelystyöläinen liikalaiseksi ja pitää hänen palkkansa alhaisena. Englannin itäosassa tavataan tämän kiertokulun kaunis hedelmä, n.s. työkunta- (gang-) järjestelmä, johon tässä lyhyesti palaan[1].

. . . Työkuntaan kuuluu 10, 40, 50 henkeä, naisia, kumpaankin sukupuoleen kuuluvia nuoria henkilöitä (13–18 vuotta), vaikka pojat useimmiten eroavat, tultuaan 13 vuoden ikään, ja vihdoin kumpaankin sukupuoleen kuuluvia lapsia (6–13-vuotiaita). Johdossa on työkuntamestari (gangmaster), joka aina on tavallinen maatyömies, useimmiten n.s. huono ihminen, kevytmielinen, epäluotettava, juoppo, mutta jonkunverran yritteliäs ja kätevä liikeasioissa. Hän värvää työkunnan, joka työskentelee hänen itsensä eikä maanvuokraajan johdolla. Hän sopii tämän kanssa enimmäkseen kappaletyöstä, ja hänen tulonsa, jotka eivät yleensä juuri kohoa paljon yli tavallisen maatyömiehen palkan[2], riippuvat melkein kokonaan siitä taidosta, jolla hän lyhyimmässä ajassa voi pusertaa mahdollisimman paljon työtä joukostaan. Maanvuokraajat ovat huomanneet, että naiset ainoastaan miehen rajattoman käskyvallan alaisina tekevät kunnollisesti työtä, mutta että naiset ja lapset, kun kerran ovat päässeet alkuun, ihan raivokkaasti uhraavat elinvoimaansa, niinkuin jo Fourier tiesi, kun sitävastoin täyskasvuinen miestyöläinen on niin salakavala, että säästää voimiaan niin

** «Principles of Population», II. vol.

[1] «Children's Employment Commission'in» kuudes ja viimeinen kertomus, julkaistu maaliskuun lopulla 1867, käsittelee ainoastaan maanviljelyksessä käytettyä työkuntajärjestelmää.

[2] Jotkut työkuntamestarit ovat kuitenkin työllään kohottaneet itsensä aina 500 acren vuokraajiksi tai kokonaisten taloryhmien omistajiksi.

paljon kuin suinkin. Työkuntamestari vaeltaa tilalta toiselle ja pitää siten joukkonsa työssä 6–8 kuukautta vuodesta. Hänen työssään oleminen on sentähden työläisperheelle paljon tuottavampaa ja varmempaa kuin yksityisen maanvuokraajan varassa oleminen, joka vain satunnaisesti pitää lapsia työssä. Tämä seikka vahvistaa hänen vaikutusvaltaansa avoimissa kylissä niin suuresti, että lapsia voidaan saada työhön enimmäkseen vain hänen välityksellään. Yksityisten lasten lainaileminen erillään työkunnista on hänellä sivuammattina.

Järjestelmän «varjopuolia» ovat lasten ja nuorten henkilöiden liikatyö, äärettömän pitkät matkat, joita he joka päivä tekevät jalkaisin useinkin 5, 6, jopa 7 mailin päässä oleville tiloille, ja niiltä takaisin, sekä vihdoin työkunnan siveellisesti rappeuttava vaikutus. Vaikka työkuntamestarilla, jota muutamin paikoin kutsutaan nimellä «the driver» (= ajaja, hoputtaja) on aseena pitkä sauva, käyttää hän sitä kuitenkin vain harvoin, ja valitukset kovasta kohtelusta ovat poikkeuksia. Hän on kansanvaltainen keisari tai jonkinlainen Hamelnin rotanpyydystäjä. Siksi hän tarvitsee alamaistensa suosiota ja kiinnittää heidät itseensä suojeluksessaan kukoistavan mustalaiselämän kautta. Raaka hillittömyys, iloinen kevytmielisyys ja mitä törkein siveettömyys ovat työkunnan kannattavana voimana. Työkuntamestari maksaa yleensä palkat kapakassa ja palaa sitten horjuen ja kummaltakin puolen vahvan naishenkilön tukemana, kulkueen etunenässä kotiin, lapset ja nuoret ihmiset jäljessä telmien, pilkka- ja rivoja lauluja laulaen. Paluumatkalla on se, mitä Fourier kutsuu «phanerogamiaksi» (julkinen haureus) päiväjärjestyksessä. Usein saattavat kolmi- ja nelitoistavuotiaat poikaset samanikäisiä tyttötovereitaan raskaudentilaan. Avoimet kylät, joista työkunnat saavat jäsenensä, muodostuvat Sodomaksi ja Gomorraksi[3], ja niissä syntyy kaksi kertaa niin paljon aviottomia lapsia kuin kuningaskunnan muissa osissa. Aikaisemmin viitattiin jo siihen, minkälainen tässä koulussa kasvatettujen tyttöjen siveellisyys on heidän mentyään naimisiin. Heidän lapsensa ovat jo syntymästään määrätyt tarjokkaiksi työkuntiin, jollei oopiumi tee heistä kokonaan loppua . . .

---

[3] «Puolet Ludfordin tytöistä on joutunut perikatoon työkuntien takia.» (Sama, liite, s. 6, n. 32.)

. . . Lizzie kävi Lincolnshiressä eräänlaisten patriarkaalisten, hyvissä olosuhteissa olevien maataloustyöläisten luona – heillä on kasvi- ja perunamaa, lupa poimia tähkiä, mistä saa lisätuloja, ja tämän ohella kohtuullinen palkka. Mutta tämän rinnalla siellä leviää yhä enemmän ja enemmän työkuntajärjestelmä; Lizzie kuvasi sen *kirjaimellisesti* sellaiseksi kuin Sinä olet kuvannut kirjassasi[1]. Nämä patriarkaaliset päiväläiset maapalstoineen edustavat tietenkin katoavaa jäännettä; he lähettävät jo nyt lapsensa työhön työkuntiin ja itse järjestävät seimiä niiden naisten pikkulapsille, jotka käyvät työssä lähiseudun työkunnissa . . .

Engels Marxille 10. 11. 1868 Manchesterista, Teokset 32. osa, Berliini 1965, s. 200

. . . Toinen seuraus koneiden käytäntöönottamisesta on yhä laajempi naisten ja lasten työn käyttö. Vakiintunut kapitalistinen maanviljelys on yleensä luonut määrätyn työläishierarkian, joka muistuttaa suuresti tehdastyöläisten hierarkiaa. Niinpä erotetaan Etelä-Venäjän maatiloilla: a) *täystyöläiset* – aikuiset miestyöläiset, jotka kykenevät kaikkiin töihin; b) *puolityöläiset,* naiset ja miehet 20 vuoden ikään saakka; puolityöläiset jaetaan kahteen luokkaan: aa) 12:sta, 13:sta ikävuodesta 15:een, 16:een ikävuoteen – puolityöläiset sanan ahtaassa merkityksessä ja bb) *voimakkaat puolityöläiset;* «taloudellisella kielellä ‹kolmen neljäsosan› työläiset»*, – 16:sta 20:een ikävuoteen, jotka kykenevät suorittamaan kaikkia täystyöläisen töitä, niittoa lukuunottamatta. Lopuksi, c) puolityöläiset *pientä aputyötä varten,* – lapset 8:sta 14 ikävuoteen; he suorittavat siko- ja vasikkapaimenten, kitkijäin ja aurahevosten ajajain tehtäviä. He työskentelevät usein pelkästä ruoka- ja vaatepalkasta. Maanviljelysvälineiden käytäntöönotto «alentaa täystyöläisen työn arvoa» ja tekee mahdolliseksi sen korvaamisen halvemmalla naisten ja alaikäisten työllä. Muualta tulleita työläisiä koskevat tilastotiedot vahvistavat sen, että naisten työ syrjäyttää miesten työtä: v. 1890 rekisteröitiin Kahovkan kauppalassa ja Hersonin kaupungissa työläisten joukossa 12,7% naisia; v. 1894 koko läänissä – 18,2% (10.239–56.464:stä); v. 1895 – 25,6% (13.474 – 48.753:sta). Lapsia v. 1893 – 0,7% (10–14 vuoden

Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 200–201

[1] Kts. Karl Marx, Pääoma I. Petroskoi 1957, ss. 639–641.

* Tezjakov, l. c., 72.

ikäisiä), v. 1805 – 1,69% (7–14 vuoden ikäisiä). Paikallisten maatilain työläisten keskuudessa muodostavat lapset Hersonin läänin Jelisavetgradin kihlakunnassa 10,6% (ibid.) . . .

Agraarikysymys Venäjällä XIX vuosisadan lopulla, Teokset, 15. osa, s. 111

. . . Seuduilla, joille tuli eniten työläisiä, syntyi XIX vuosisadan lopulla melko suuria kapitalistisia yrityksiä maanviljelyksessä. Kapitalistista yhteistoimintaa syntyi esimerkiksi sellaisten koneiden kuin puimakoneiden käytössä. Hra Tezjakov, joka on kuvannut Hersonin läänin maataloustyöläisten elin- ja työoloja, osoittaa, että hevoskäyttöinen puimakone vaatii 14–23 työläistä, jopa enemmänkin, ja höyrypuimakone 50–70 työläistä. Muutamiin talouksiin kerääntyi 500–1000 työläistä, mikä maanviljelyksessä on tavattoman suuri luku. Kapitalismi teki mahdolliseksi kalliimman miestyön korvaamisen nais- ja lapsityöllä. Esimerkiksi Kahovkan paikkakunnalla, joka on Taurian läänin tärkeimpiä työvoiman markkinapaikkoja, jonne ennen kerääntyi noin 40.000 työläistä ja viime vuosisadan 90-luvulla 20–30 tuhatta, rekisteröitiin vuonna 1890 12,7% naisia, mutta vuonna 1895 jo 25,6%. Vuonna 1893 oli lapsia 0,7%, mutta vuonna 1895 jo 1,69% . . .

Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä, Teokset, 16. osa, s. 443

. . . Yleensä puhuen talonpoikaistaloudessa on niin ikään vallitsevana naisten työ, ja ainoastaan suurtalonpoikaisissa ja kapitalistisissa yrityksissä ovat miehet enemmistönä.

Palkkatyöläisistä naiset muodostavat ylipäänsä pienemmän osan kuin perheeseen kuuluvista työmiehistä. Kapitalistiset maanviljelijät ovat nähtävästi kaikissa ryhmissä niitä talollisia, jotka varaavat itselleen parhaan työvoiman. Jos oletetaan, että naisten suurempilukuisuus miehiin verraten on eräs mittapuu, joka osoittaa talollisen ahdinkotilaa ja talouden epätyydyttävää tilaa, kun taloudella ei ole mahdollisuutta käyttää parasta työvoimaa (ja tällainen olettamus juontuu väistämättä kaikista niistä numerotiedoista, jotka koskevat nais . . .).

Pientuotanto maanviljelyksessä, Teokset, 19. osa, s. 271–273

Talonpoikaiskysymys nykyajan kapitalistisissa valtioissa aiheuttaa marxilaisten keskuudessa eniten hämminkiä ja horjuntaa sekä eniten hyökkäilyjä marxilaisuutta vastaan porvarillisen (professorimaisen) poliittisen taloustieteen taholta.

Pientuotanto maanviljelyksessä on tuomittu perikatoon ja uskomattoman poljettuun, sorrettuun asemaan kapitalismin vallitessa, sanovat marxilaiset. Pientuotanto, joka on riippuvainen suurpääomasta ja suureen maanviljelystuotantoon verrattuna takapajuinen, pysyy pystyssä vain tarpeiden epätoivoisen supistamisen ja tavattoman ankaran, raskaan työn avulla. Ihmistyön pirstoutuneisuus ja haaskaus, mitä pahinta lajia oleva tuottajan riippuvaisuus, talonpoikaisperheen voimien, talonpojan karjan ja talonpojan maan ehtyminen – sitä kapitalismi aiheuttaa talonpojalle joka paikassa ja kaikkialla.

Talonpojalla *ei ole* muuta pelastuksen tietä kuin proletariaatin ja ensi kädessä palkkatyöläisten toimintaan yhtyminen.

Porvarillinen poliittinen taloustiede ja sen toisinaan tiedottomat kannattajat, narodnikit ja opportunistit, koettavat päinvastoin todistaa, että pientuotanto on elinkykyistä ja edullisempaa kuin suurtuotanto. Talonpojan, jolla on vankka ja luotettava asema kapitalistisen järjestelmän vallitessa, ei pidä kallistua proletariaatin, vaan porvariston puoleen, ei palkkatyöläisten luokkataistelun puoleen, vaan sen pitää pyrkiä lujittamaan asemaansa – omistajan ja isännän asemaansa, – sellainen on porvarillisten taloustieteilijäin teorian olemus.

Yrittäkäämme tarkkojen tietojen nojalla tarkistaa proletaarisen ja porvarillisen teorian paikkansapitäväisyyttä. Ottakaamme tiedot *nais*työn käytöstä Itävallan ja Saksan maanviljelyksessä. Venäjän osalta ei tähän saakka ole olemassa täydellisiä tietoja, sen vuoksi kun hallitus ei halua laatia kaikkia maatalouslaitoksia koskevia tieteellisiä tilastoja.

Itävallassa vuonna 1902 toimitetun väenlaskun mukaan 9.070.682:sta maataloudessa työskentelevästä henkilöstä oli naisia 4.422.981, s.o. 48,7%. Saksassa, jossa kapitalismi on huomattavasti korkeammalle kehittynyttä, osoittautui, että kaikista maataloudessa työskentelevistä oli *enemmistö* naisia, nimittäin 54,8%. Mitä pitemmälle kapitalismi kehittyy maanviljelyksessä, sitä enemmän se voimistaa naistyövoiman käyttöä s.o. *huonontaa* työtätekevien joukkojen elinoloja. Saksan teollisuuden palveluksessa on naisia 25%, mutta maanviljelyksen alalla heitä on runsaasti kaksi kertaa enemmän. Tämä merkit-

see, että teollisuus ottaa itselleen *parhaan* työvoiman jättäen maanviljelykselle heikomman työvoiman.

Kehittyneissä kapitalistisissa maissa maanviljelys on muodostunut jo pääasiallisesti naisten työn alaksi.

Mutta jos tarkastelemme suuruudeltaan erilaisia maanviljelystalouksia koskevia tietoja, niin näemme, että juuri *pien*tuotannossa naisten työn riisto on erikoisen suurta. Kapitalistinen suurtuotanto sitä vastoin käyttää maanviljelyksessäkin pääasiallisesti miestyövoimaa, vaikka se ei tässä suhteessa pääsekään teollisuuden tasalle.

Tässä verrannolliset tiedot Itävallan ja Saksan osalta:

Naisten prosenttisuhde työntekijäin kokonaismäärästä

Talouksien lajit	Talousryhmät	Itävalta	Saksa
Proletaariset	1/2 hehtaariin*	52,0	74,1
	1/2– 2 hehtaariin	50,0	65,7
Talonpoikaiset	2– 5 hehtaariin	49,6	54,4
	5– 10 hehtaariin	48,5	50,2
	10– 20 hehtaariin	48,6	48,4
Kapitalistiset	20–100 hehtaariin	46,6	44,8
	100 ha ja siitä yli	27,4	41,0
	Yhteensä	48,7	54,8

Näemme molemmissa maissa saman kapitalistisen maanviljelyksen lainmukaisuuden. Mitä pienempää on tuotanto, sitä *huonompi* on työvoiman kokoomus, sitä suuremman enemmistön naiset muodostavat maataloudessa työskentelevien henkilöiden kokonaismäärästä.

Yleinen asiaintila kapitalismin oloissa osoittautuu seuraavanlaiseksi. Proletaarisissa talouksissa, s.o. sellaisissa, joiden «isännät» elävät etupäässä palkkatyöllä (maataloustyöläiset, päiväläiset ja yleensä palkkatyöläiset, joilla on pikkuinen maatilkku käytössään), *on naisten työ vallitsevana miesten työhön verrattuna,* ja toisinaan tavattoman laajassa mitassa.

Ei pidä unohtaa, että näiden proletaaristen eli batrakkitalouksien lukumäärä on valtavan suuri: Itävallassa niitä on 1,3 miljoonaa talouksien 2,8-miljoonaisesta kokonaismäärästä ja Saksassa kokonaista 3,4 miljoonaa 5,7-miljoonaisesta kokonaismäärästä.

Talonpoikain talouksissa käytetään suunnilleen yhtäläisesti miesten ja naisten työtä.

Ja vihdoin kapitalistisissa talouksissa *on* miesten työ *vallitsevana naisten työhön verrattuna.*

Mitä se merkitsee?

Se merkitsee, että pientuotannossa työvoiman kokoomus on huonompi kuin kapitalistisessa suurtuotannossa.

Se merkitsee, että maanviljelyksessä työskentelevän naisraataajan – proletaari- ja talonpoikaisnaisen – pitää jännittää paljon enemmän voimiaan, ponnistella kaikin voimin, raataa uupumukseen asti oman terveytensä ja lastensa terveyden vahingoksi, kyetäkseen mikäli mahdollista pysymään kapitalistisessa suurtuotannossa työskentelevien miestyöläisten tasalla.

Se merkitsee, että kapitalismin aikana pientuotanto pysyy pystyssä vain *pusertamalla* työläisestä irti *enemmän* työtä kuin mitä suurtuotanto pusertaa työntekijästä.

Talonpoika on enemmän kietoutunut ja sotkeutunut kapitalistisen riippuvaisuuden mutkikkaaseen verkkoon kuin palkkatyöläinen. Talonpojasta tuntuu siltä, että hän on itsenäinen, että hän voi «saada taloutensa kuntoon», mutta todellisuudessa, pysyäkseen pystyssä, hänen on tehtävä kovemmin työtä (pääoman hyväksi) kuin palkkatyöläisen.

Tiedot *lapsi*työvoiman käytöstä maanviljelyksessä osoittavat sen vieläkin selvemmin.

Naiset luokkataistelussa

Kirje «Northern Starin» toimitukselle, Teokset, 4. osa, Berliini 1959, s. 533/534

E... Vainoamaan ei ryhdytty vain työttömiä työläisiä, vaan myös naisia. Eräs nuori saksalainen demokraatti, joka ranskalaisen ja belgialaisen tavan mukaan elää vapaassa avioliitossa erään ranskattaren kanssa ja jonka läsnäolo Brysselissä näkö-jään ärsyttää poliisia, joutui äkkiarvaamatta elämäntoveriaan vastaan tähdätyn rettelöinnin kohteeksi. Häntä, jolla ei ollut mitään papereita – ja kenellepä olisi sitä ennen koskaan pälkähtänyt päähän vaatia Belgiassa papereita naiselta? – uhattiin välittömällä karkottamisella maasta! Ja poliisi selitti, ettei se tapahtuisi hänen vuokseen, vaan sen mieshenkilön vuoksi, jonka kanssa hän eli yhdessä. Seitsemän kertaa kolmen päivän aikana poliisikomissaari oli hänen asunnossaan, hänen täytyi useampia kertoja mennä tämän luokse poliisilaitokselle ja eräs asiamies saattoi hänet pääpoliisiasemalle, ja ellei eräs vaikutusvaltainen belgialainen demokraatti olisi puuttunut asiaan, hänet olisi varmasti pakotettu lähtemään maasta.

Mutta tämä kaikki ei ole vielä mitään. Kiusanteko työläisille – huhujen levittäminen, että on tarkoitus pidättää se ja se henkilö tai että kaupungin kaikissa ravintoloissa alkaa tiistai-iltana yleinen ajojahti kaikkia saksalaisia vastaan – kaikki tämä ei ole mitään verrattuna siihen, mistä nyt kerron.

Perjantai-iltana sai muiden ohella tri Marx kuninkaallisen määräyksen, jossa häntä käskettiin lähtemään maasta kahdenkymmenenneljän tunnin kuluessa. Hän pakkasi juuri matkalaukkuaan, kun huolimatta laista, joka kieltää astumasta kansalaisen asuntoon auringon laskusta auringon nousuun saakka, kello yksi kymmenen aseistettua komissaarin johtamaa poliisia tunkeutui hänen taloonsa, pidätti hänet ja vei hänet raatihuoneen vankilaan. Hänelle ei esitetty mitään muuta pidätyksen perustetta kuin se, että hänen passinsa ei muka ollut kunnossa, vaikka hän näytti heille vähintään kolme passia ja vaikka hän oli asunut jo kolme vuotta Brysselissä! Hänet vietiin pois. Hänen vaimonsa lähti peloissaan heti Demokraattisen seuran puheenjohtajan, herra Jottrandin, erään belgialaisen asianajajan luo, joka oli aina tarjonnut palveluksiaan vainotuille ulkomaalaisille – sama mies, jonka ystävällisestä välityksestä oli puhe

jo edempänä. Kun vaimo palasi takaisin, hän tapasi belgialaisen ystävän, herra Gigotin. Tämä saattoi hänet kotiin. Tri Marxin talon edustalla he kohtasivat kaksi poliisia, jotka olivat pidättäneet hänen miehensä. «Mihin olette jättäneet mieheni?» hän kysyi. «Jos seuraatte meitä, näytämme missä hän on.» He saattoivat hänet yhdessä herra Gigotin kanssa raatihuoneelle, mutta sen sijaan että olisivat pitäneet lupauksensa, he luovuttivat kummatkin poliisille, ja *heidät heitettiin vankilaan.* Rouva Marx, joka oli jättänyt kolme pientä lastaan vain yhden palvelijan kanssa kotiin, vietiin erääseen huoneeseen kaikkein alhaisimpien prostituoitujen seuraan, joiden kanssa hänen täytyi viettää yönsä. Seuraavana aamuna hänet saatettiin erääseen lämmittämättömään huoneeseen, jossa hänen täytyi kylmästä väristen odotella kolme tuntia. Herra Gigot pidätettiin samoin. Herra Marx pantiin samaan huoneeseen erään *raivoavan mielenvikaisen* kanssa, jota vastaan hänen täytyi jatkuvasti puolustautua. Näitä häpeällisiä toimenpiteitä täydensi vielä mitä raa'in menettely vanginvartijoiden taholta.

Iltapäivällä kello kolme heidät vihdoin vietiin tuomarin eteen, joka välittömästi antoi määräyksen heidän vapauttamisestaan. Mistä rouva Marxia ja herra Gigotia syytettiin? *Irtolaisuudesta,* koska kummallakaan ei ollut passia taskussaan!

Herra Marx oli samoin laskettu vapaaksi, ja hänelle oli annettu määräys lähteä maasta vielä samana iltana. Ja tämä tapahtui sen jälkeen, kun hänet oli pantu kaltereiden taakse kahdeksaksitoista tunniksi niistä kahdestakymmenestäneljästä tunnista, jotka hänelle jäivät asioiden järjestämistä varten; sen jälkeen kun hän ja myös hänen vaimonsa olivat koko ajaksi erotettuina heidän kolmesta lapsestaan, joista vanhin ei ollut vielä täyttänyt neljää vuotta, hänet karkotettiin maasta jättämättä hänelle minuuttiakaan aikaa asioidensa järjestämistä varten ...

E... Kaikissa piirikunnissa, jotka oli julistettu «piiritystilaan», poliisi sai oikeuden karkottaa jokaisen henkilön, jota he saattoivat «riittävästi epäillä» sosialistisesta propagandasta. Berliini julistettiin luonnollisesti heti piiritystilaan, ja satoja henkilöitä (perheenjäsenet mukaan luettuina tuhansia) karkotettiin. Sillä Preussin poliisi karkottaa aina perheenisät. Nuoret, naimatto-

Bismarck ja Saksan työväenpuolue, Teokset, 19. osa, s. 281/282

mat miehet se jättää yleensä rauhaan. Heille ei karkotus olisi mikään suuri rangaistus, perheellisille miehille se merkitsee useimmissa tapauksissa pitkää kurjuutta, ellei suorastaan täydellistä perikatoon joutumista. Sitten Hampuri valitsi työläisen valtiopäiville, ja siellä julistettiin heti piiritystila. Ensimmäinen joukko Hampurista karkotettuja käsitti noin sata henkeä, ja heidän lisäkseen lähti yli kolme sataa perheenjäsentä. Työväenpuolue kokosi kahdessa päivässä rahat matkaa ja muita välittömiä tarpeita varten. Nyt on myös Leipzigissa julistettu piiritystila, ja perusteluksi on suoraan esitetty se, että hallitus ei muuten voi murskata puoluejärjestöä. Heti samana päivänä karkotettiin 33 miestä, etupäässä naimisissa olevia ja perheellisiä.

Listan kärjessä on kolme Saksan valtiopäivien edustajaa. Ehkäpä herra Dillon lähettää heille onnittelukirjeen sen johdosta, ettei heidän ole käynyt vielä aivan niin huonosti kuin hänen itsensä.

Mutta ei siinä vielä kaikki. Sen jälkeen kun työväenpuolue on täydellisesti tehty lainsuojattomaksi ja kun siltä on riistetty kaikki poliittiset oikeudet, joista muka muut saksalaiset ovat osallisina, poliisi voi menetellä mielensä mukaan tämän puolueen yksityisten jäsenten kanssa. Verukkeena kotitarkastus kiellettyjen kirjoitusten etsimiseksi se alistaa puolueenjäsenten vaimot mitä säädyttömimpään ja raaimpaan kohteluun . . .

Kirje Natalie Liebknechtille, 31. heinäkuuta 1877 Ramsgatesta, Teokset, 34. osa, Berliini 1966, s. 284

. . . Saksassa olevien ystäviemme vaimojen on osallistuttava omalta osaltaan miestensä aktiivisesti käymään taisteluun sellaisella tavalla, joka tuntuisi oudolta meidän vaimoistamme täällä turvallisessa Englannissa. Meidän on täällä helppo puhua ja arvostella, kun taas Saksassa jokainen varomaton tai harkitsematon sana merkitsee vankilan ja perhe-elämän väliaikaisen katkeamisen uhkaa. Onneksi eivät saksalaiset vaimomme anna sen häiritä itseään ja osoittavat suhtautumisellaan, että paljon puhuttu peräänantava tunteellisuus on ainoastaan porvarisrouville ominainen luokkasairaus . . .

Kirje August Bebelille 18. tammikuuta 1884 Lontoosta, Teokset, 36. osa, Berliini 1967, s. 87

. . . Parhaat kiitokset kirjastasi *«Die Frau»* (Nainen). Luin sen suurella kiinnostuksella, ja siinä on paljon erittäin hyviä asioita. Erityisen selvää ja hyvää on se, mitä sanot teollisuuden kehityksestä Saksassa. Olen viime aikoina jälleen tutkinut tätä seikkaa jonkin verran ja kirjoittaisin siitä «S[osialidemokraattiin]» jotain, jos minulla olisi aikaa. Omituista, etteivät poroporvarit tajua sitä, että tuo niin surkuteltu «kulkurivitsaus» on aivan välttämätön seuraus suurteollisuuden noususta niissä olosuhteissa, jotka vallitsevat Saksassa maataloudessa ja käsityössä; ja että tämän suurteollisuuden kehitys Saksassa – koska se jää kaikessa viimeiseksi – voi tapahtua vain heikkojen suhdanteiden jatkuvan paineen alaisena. Sillä saksalaiset kykenevät kilpailemaan ainoastaan maksamalla huonompia, alas poljettuja nälkäpalkkoja ja riistämällä mahdollisimman suuressa määrin kotiteollisuutta tehdasteollisuuden varjossa. Käsityön muuttuminen kotiteollisuudeksi ja kotiteollisuuden vähitellen tapahtuva muuttuminen – mikäli se kannattaa – koneistetuksi ja tehdasteollisuudeksi on kehityksen kulku Saksassa. Todellista suurteollisuutta meillä on vasta raudan alalla, tekstiiliteollisuudessa hallitsevat yhä edelleen kangaspuut, mikä johtuu nälkäpalkoista ja siitä että kutojat omistavat perunamaita . . .

Kirje «Woodhull & Claflin's Weeklyn» julkaisijoille, Teokset, 17. osa, Berliini 1962, s. 43

Mesdames,
minulla on kunnia lähettää viikkolehdellenne julkaistavaksi – mikäli arvelette kirjoituksen kiinnostavan tarpeeksi lukijoitanne – tyttäreni Jennyn lyhyt selostus vainotoimista, joiden kohteeksi hän ja hänen sisarensa joutuivat Ranskan hallituksen taholta heidän oleskellessaan Bagnères-de-Luchonissa (Pyreneillä). Tämä tragikoominen episodi on minusta luonteenomainen Thiersin tasavallalle.

Tiedon kuolemastani keksi Pariisissa bonapartistinen lehti «Avenir liberal».

Viime sunnuntaista lähtien on Lontoossa ollut koolla Kansainvälisen työväenliiton edustajien suljettu koferenssi. Kokous päätetään tänään.

Parhaat kiitokset niistä erittäin kiintoisista sanomalehdistä, jotka ystävällisesti minulle lähetitte. Erittäin kunnioittavasti Teidän *Karl Marx.*

Kirje «The Sun» -lehden toimittajalle Charles Danalle, Teokset, 17. osa, Berliini 1962, s. 400–402

M... Antaakseni Teille kuvan siitä tilanteesta, joka vallitsee Thiersin tasavallan hallitsemassa Ranskassa, kerron Teille, mitä omille tyttärilleni tapahtui.

Toinen tyttäreni, Laura, on naimisissa herra Lafarguen, erään lääkärin kanssa. He lähtivät Pariisista muutamia päiviä ennen ensimmäisen piirityksen alkua ja menivät Bordeauxiin, jossa Lafarguen isä asuu. Tämä oli vakavasti sairaana ja halusi nähdä poikansa, joka hoiti häntä ja pysytteli hänen kuolemaansa saakka sairasvuoteen äärellä. Lafargue ja tyttäreni jäivät sitten Bordeauxiin, jossa Lafargue omistaa talon. Kommuunin aikana Lafargue toimi Internationaalin jaoston sihteerinä Bordeauxissa, ja hänet lähetettiin myös sen edustajana Pariisiin, jossa hän viipyi kuusi päivää tilanteeseen tutustuen. Koko aikana poliisi ei aiheuttanut hänelle Bordeauxissa vaikeuksia. Toukokuun puolessa välissä kummatkin naimattomat tyttäreni matkustivat Bordeauxiin ja jatkoivat sieltä yhdessä Lafarguen perheen kanssa Bagnères-de-Luchoniin, joka sijaitsee Pyreneillä lähellä Espanjan rajaa. Siellä vanhin tyttäreni, joka juuri oli sairastanut vakavan keuhkopussin tulehduksen, ryhtyi terveysvesikuurille ja oli säännöllisessä lääkärinhoidossa. Lafarguella ja hänen vaimollaan oli kuolemansairas lapsi hoidettavana, ja nuorin tyttäreni nautti Luchonin ihanasta ympäristöstä, sikäli kuin perhehuolet sen sallivat. Luchon on sairaiden ja suuren maailman kylpyläseutu ja kaikkein viimeisimpänä sovelias poliittiselle juonittelulle. Tytärtäni rouva Lafarguea kohtasi vielä se onnettomuus, että hän menetti lapsensa. Ja kuka ilmestyikään vähän hautajaisten jälkeen elokuun toisella viikolla heidän asuntoonsa? Kuuluisa Kératry, joka on varsin tunnettu halpamaisuuksistaan Meksikon sodassa ja epäilyttävästä toiminnastaan Saksan-Ranskan sodan aikana ensin Pariisin poliisipäällikkönä ja sitten niin sanottuna kenraalina Bretagnessa. Tällä hetkellä hän on Haute-Garonnen prefekti. Hänen kanssaan oli Monsieur Delpech, Toulousen yleinen syyttäjä. Tällä kunnianarvoisalla parilla oli seurassaan santarmeja.

Lafargue oli saanut edellisenä iltana vihjeen ja siirtynyt rajan yli Espanjaan hankittuaan ensin itselleen Bordeauxissa espanjalaisen passin.

Vaikka hänen vanhempansa ovat ranskalaisia, hän on espanjalainen, koska on syntynyt Kuubassa. Tyttärieni asunnossa suoritettiin kotitarkastus ja kummatkin Thiersin tasavallan mahtavat edustajat alistivat heidät ankaraan ristikuulusteluun.

Heitä syytettiin kumouksellisesta kirjeenvaihdosta. Tämä kirjeenvaihto käsitti yksinkertaisesti kirjeitä heidän äidilleen, joiden sisältö ei tietenkään imarrellut Ranskan hallitusta, ja eräiden lontoolaisten lehtien numeroita! Noin viikon santarmit vartioivat heidän taloaan. Heidän täytyi luvata, että he lähtevät Ranskasta, jolle heidän sielläolonsa oli liian vaarallista, heti kun olivat suorittaneet tarpeelliset valmistelut matkaa varten. Ja siihen saakka heidän oli myönnyttävä olemaan poliisin valvonnassa. Kératry ja Delpech olivat toivoneet tapaavansa heidät ilman passeja, mutta onneksi heillä oli mukanaan asianmukaiset englantilaiset passit. Muuten heidän olisi täytynyt sietää yhtä halpamaista kohtelua kuin Deleszluzen sisaren ja muiden ranskalaisten naishenkilöiden, jotka olivat yhtä syyttömiä kuin he. He eivät ole vielä palanneet takaisin ja odottavat todennäköisesti tietoa Lafarguelta ...

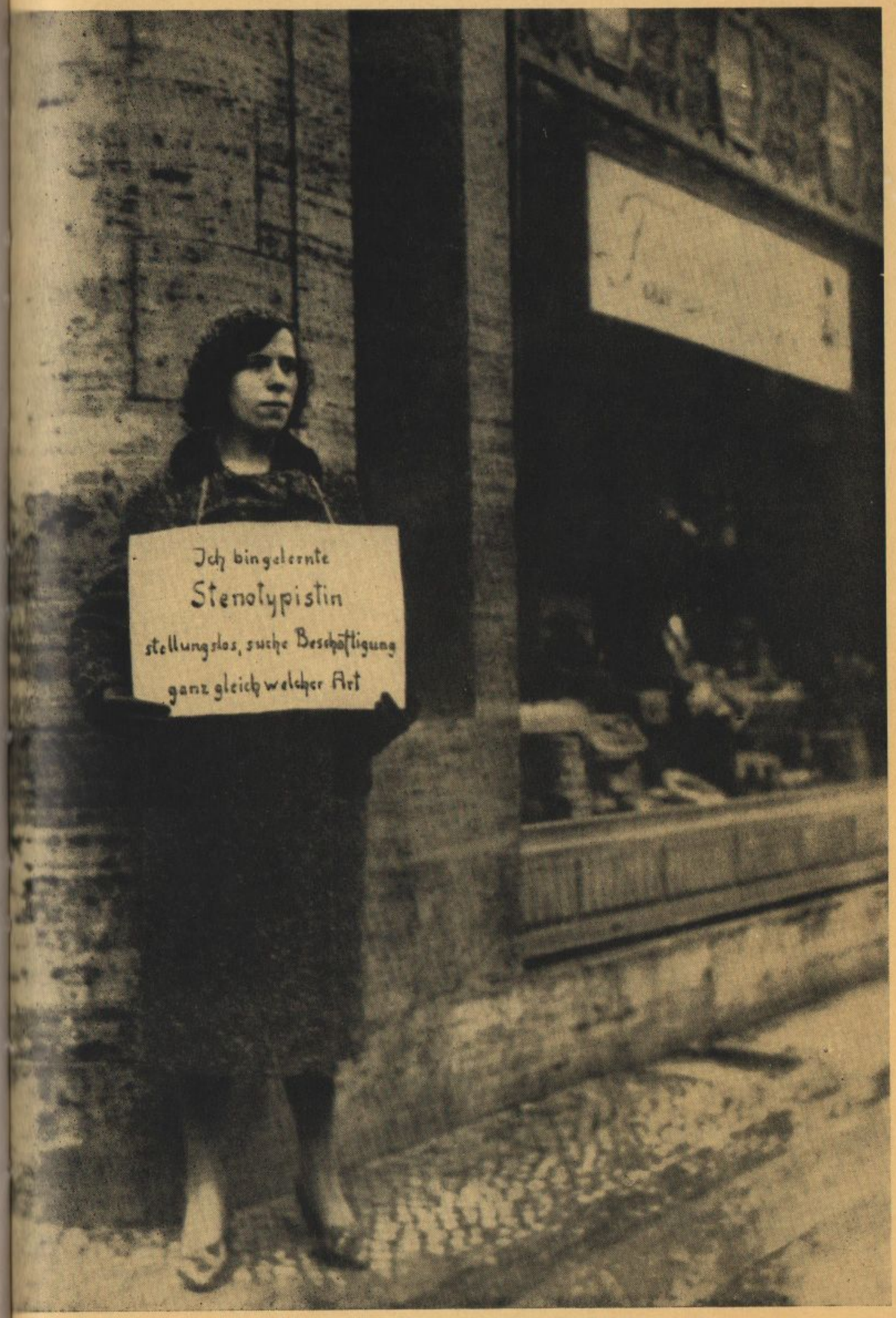
Ich bin gelernte
Stenotypistin
stellungslos, suche Beschäftigung
ganz gleich welcher Art

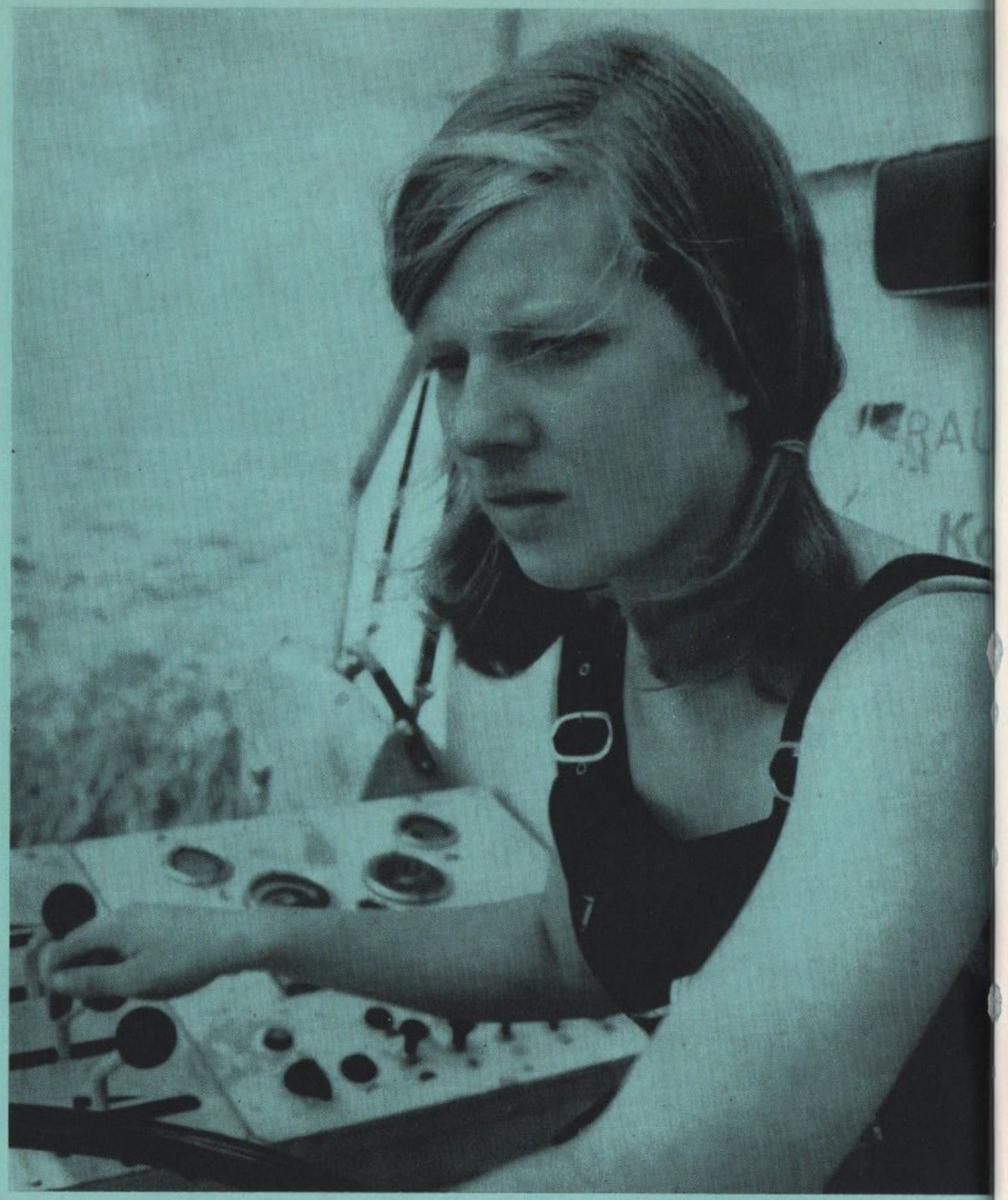

Lukuisat naiset
ohjailevat nykyisin
DDR :n sosialistisessa
maataloudessa
nykyaikaista
tekniikkaa

Naisen tasa-arvoisuuden ja vapauttamisen puolesta

Todellinen naisen ja miehen tasa-arvoisuus voi minun vakaumukseni mukaan tulla todeksi vasta sitten, kun pääoman kumpaankin kohdistama riisto on poistettu ja kun yksityinen kotityö on muutettu julkiseksi teollisuudeksi.

FRIEDRICH ENGELS

... Aamuvarhaisesta lähtien kansa alkoi vaieten pystyttää barrikadejaan. Ne olivat korkeampia ja lujempia kuin koskaan ennen. St. Antoinen esikaupungin portille rakennetun barrikadin päällä liehui valtava punainen lippu.

St. Denisin bulevardi oli erittäin vahvasti varustettu. Bulevardin, Rue de Cléryn barrikadit ja täydellisiksi linnoituksiksi muutetut lähitienoon talot muodostivat täydellisen puolustusjärjestelmän. Täällä puhkesi, kuten jo eilen kerroimme, ensimmäinen merkittävä taistelu. Kansa taisteli osoittaen sanomatonta kuoleman halveksuntaa. Vahva kansalliskaartin osasto hyökkäsi sivustasta Rue de Cléryn barrikadia vastaan. Useimmat barrikadin puolustajat vetäytyivät. Vain seitsemän miestä ja kaksi naista, kaksi kaunista ompelijatarta, jäi asemiinsa. Yksi seitsemästä astuu barrikadille lippu kädessään. Muut aloittavat tulituksen. Kansalliskaarti vastaa siihen, lipunkantaja kaatuu. Silloin tarttuu toinen ompelijatar, kookas, kaunis tyttö viehättävässä puvussa paljain käsivarsin lippuun, kiipeää barrikadin yli ja astuu kansalliskaartiin päin. Tulitus jatkui ja kansalliskaartin porvarit ampuivat tytön, kun hän oli tullut aivan heidän pistintensä lähelle. Toinen ompelijatar juoksee heti paikalle, tarttuu lippuun, kohottaa toverinsa päätä ja havaitessaan hänet kuolleeksi heittää vimmoissaan kiviä kansalliskaartia kohti. Myös hän kaatuu porvariston luodeista. Tulitus tulee yhä kiivaammaksi. Ammutaan ikkunoista, barrikadin takaa. Kansalliskaartin rivit harvenevat. Vihdoin saapuu apujoukkoja ja barrikadi valloitetaan rynnäköllä. Barrikadin seitsemästä puolustajasta oli enää yksi elossa. Hänet riisuttiin aseista ja otettiin vangiksi. Ne jotka suorittivat tämän sankariteon seitsemää työläistä ja kahta ompelijatarta vastaan, olivat toisen legioonan leijonia ja pörssisusia ...

Kesäkuun 23. päivä, Teokset, 5. osa, Berliini 1959, s. 119/120

... Kuitenkaan ne edut, jotka kommunistinen laitos tarjoaa *hyväksikäyttämällä tuhlatun työvoiman, eivät ole kaikkein merkittävimmät.* Suurin työvoiman säästö johtuu yksittäisten voimien yhdistymisestä yhteiskunnalliseksi kollektiivivoimaksi ja siitä laitoksesta, joka perustuu näiden tähän saakka toinen toisilleen vastakkaisten voimien keskittämiseen. Haluan yhtyä tässä englantilaisen sosialistin Robert Owenin ehdotuksiin, koska ne ovat kaikkein käytännöllisimmät ja kaikkein pisim-

Kaksi puhetta Elberfeldissä (I), Teokset, 2. osa, Berliini 1957, s. 545/546

mälle harkitut. *Owen* ehdottaa rakennettaviksi nykyisten, toinen toisensa tiellä olevista, yksittäisistä asuintaloista koostuvien kaupunkien ja kylien sijaan suuria, palatsimaisia, neliönmuotoisia rakennuksia, joiden leveys ja pituus olisi 1650 jalkaa, joiden sisäpihaan jäisi suuri puutarha ja joihin mahtuisi mukavasti asumaan noin kaksi-kolmetuhatta ihmistä. On selvää, että tuollainen rakennus, joka tarjoaa asukkaille parhaiden nykyisten asuntojen mukavuudet, on kuitenkin paljon halvempi ja helpompi rakentaa kuin nykyisen järjestelmän mukaan rakennetut, yhtä monen ihmisen tarpeisiin tulevat ja suurimmaksi osaksi huonommat yksittäiset asunnot. Ne monet huoneet, jotka lähes jokaisessa kunnollisessa talossa ovat tyhjillään tai kerran tai kaksi vuodessa käytössä, jäävät hankaluuksitta pois. Tilansäästö varastosuojien ja kellareiden kohdalla on samoin hyvin suuri. – Ja jos menemme kotitalouden yksityiskohtiin, niin sitten vasta todella käsitämme yhteisön etuisuudet. Mikä määrä työtä ja tarveaineita tuhlataankaan nykyisessä pirstotussa taloudenpidossa – esim. lämmityksessä! Jokaista huonetta varten täytyy olla oma erityinen uuninsa, jokaista uunia täytyy lämmittää erikseen, pitää siellä tulta yllä, valvoa sitä, polttoainetta täytyy kantaa kaikkiin näihin eri paikkoihin, tuhka täytyy viedä pois. Kuinka paljon yksinkertaisemmaksi ja halvemmaksi tuleekaan korvata erilliset lämmityslaitteet suurimittaisella yhteislämmityksellä, jossa käytetään esim. höyryputkia ja yhtä ainoaa lämpökeskusta, kuten nyt jo tapahtuu suurissa julkisissa huoneistoissa, tehtaissa, kirkoissa jne.! Sitten kaasuvalaistus, joka vielä nyt tulee kalliiksi sen vuoksi, että ohuemmatkin putket on sijoitettava maan alle ja että putkiston pituus on suhteettoman suuri, mikä johtuu valaistavan alueen laajuudesta kaupungeissamme. Sen sijaan ehdotetun kaltaisessa rakennuksessa kaikki olisi keskitetty sivuiltaan 1650 jalan mittaisen neliön alalle ja kaasuliekkien määrä olisi kuitenkin yhtä suuri ja tulos myös vastaavasti vähintään yhtä kannattava kuin pienehkössä kaupungissa. Sitten aterioiden valmistus – miten paljon tuhlataankaan tilaa, aineita ja työvoimaa nykyisessä hajanaisessa taloudenpidossa, jossa jokainen perhe valmistaa vähäisen ruokansa erikseen, omistaa omat astiat, palkkaa oman keittäjättären ja jossa jokaisen on noudettava ruoka-aineensa erikseen torilta, puutarhasta, lihakauppiaalta ja leipurilta! Voi ilman muuta olettaa, että yhteinen ruoan valmistus ja tarjoilu säästää kaksikolmannesta näihin askareihin nyt käytetystä työvoimasta

ja että jäljelle jäävä kolmannes kykenee silti suorittamaan työnsä paremmin ja tarkkaavaisemmin kuin nyt tapahtuu. Ja vielä itse kotityöt! Eikö tuollainen rakennus ole suunnattoman paljon helpompi pitää puhtaana ja kunnossa, kun siinä on mahdollista organisoida ja jakaa säännöllisesti myös tämänkaltainen työ, kuin ne kaksi-kolmesataa erillistä taloa, jotka nykyisen järjestelmän mukaisesti vastaisivat samaa asuntojen määrää? . . .

EM

Pyhä perhe, Teokset, 2. osa, Berliini 1962, s. 207/208

. . . *Louise Morelin* vangitsemisen yhteydessä Rudolph mietiskelee asioiden kulkua ja päätyy siinä seuraavaan:

«Herra turmelee usein palvelijattarensa joko pelästyttämällä, yllättämällä tai käyttämällä muulla tavoin hyväkseen niitä tilaisuuksia, jotka johtuvat *palvelusuhteen* luonteesta. Hän syöksee palvelijattaren onnettomuuteen, häpeään, rikokseen. *Laki ei tunne* tällaista asiaa . . . Rikoksentekijä, joka on itse asiassa pakottanut tytön lapsenmurhaan, jää *rankaisematta*.»

Rudolphin mietiskelyt eivät ulotu edes niin pitkälle, että hän asettaisi itse *palvelusuhteen* kaikkein ruhtinaallisimman kritiikkinsä kohteeksi. *Pienenä* hallitsijana hän on *suuri* palvelusuhteiden suosija. Vielä vähemmän Rudolph yltää siihen, että hän ymmärtäisi naisen yleisen aseman epäinhimillisyyden nykyisessä yhteiskunnassa. Täysin uskollisena siihenastiselle teorialleen hän ei kaipaa muuta kuin *lakia,* joka *rankaisee* viettelijän ja joka liittää katumukseen ja parannuksentekoon kauhistuttavan kurituksen.

Rudolphin tarvitsisi tutustua vain muiden maiden lainsäädäntöön. *Englannin* lainsäädäntö täyttää kaikki hänen toiveensa. Se menee herkkätunteisuudessaan, jota *Blackstone* erityisesti ylistää, niin pitkälle, että se julistaa myös sen, joka on vietellyt ilotytön, syylliseksi *uskottomuuteen.*

Herra Szeliga puhaltaa *fanfaarin:*

«*Ajatelkaa – tätä! – Rudolph!* – ja nyt asettakaa *nämä ajatukset kuvitteluanne* vastaan *naisen vapauttamisesta.* Tämä vapauttamisen teko on heistä *miltei* käsin otettavissa, kun te taas syntyjänne olette aivan liian käytännöllinen ja sen vuoksi epäonnistutte niin usein pelkissä yrityksissänne.»

Herra Szeligaa on joka tapauksessa kiittäminen sen salaisuu-

den paljastamisesta, miten teko voidaan miltei käsin ottaa ajatuksista. Mitä tulee Rudolphin naurettavaan samastamiseen niiden miesten kanssa, jotka ovat esittäneet naisen vapauttamista, niin verrattakoon Rudolphin ajatuksia esim. seuraaviin *Fourierin* kuvitelmiin:

«Aviorikos, vietteleminen koituu viettelijöille kunniaksi, se kuuluu hyviin tapoihin ... Mutta, tyttöparka! lapsenmurha, mikä rikos! Jos hän pitää kiinni kunniasta, hänen täytyy hävittää häpeän jäljet, ja jos hän uhraa ympäristön ennakkoluuloille lapsensa, niin hän on vielä enemmän häväisty ja joutuu lain ennakkoluulojen kouriin ... Tämä on se *virheellinen kiertokulku*, jota kaikki sivilisoitunut mekanismi noudattaa.»

«Nuori tytär, eikö hän ole tavara, tarjolla kaupaksi kenelle tahansa, joka haluaa ostaa tämän tytön yksipuolisen omaisuuden? ... De meme qu'en grammaire deux négations valent une affirmation, l'on peut dire qu'en *négoce conjugal deux prostitutions valent une vertu.*» (Kieliopissa kaksi kieltämistä merkitsee myöntämistä ja samoin voidaan sanoa, että avioliittokaupassa kaksi prostituoitua tekevät yhden hyveen).

«Historiallisen kauden muuttuminen voidaan aina määritellä sen perusteella, miten naisten vapauttaminen edistyy, koska tässä naisen suhteessa mieheen, heikon suhteessa vahvaan, tulee kaikkein selvimmin ilmi ihmisluonnon voitto raakalaisuudesta. Naisen vapautumisen aste on luonnollinen yleisen vapautumisen mittapuu.»

«Naissukupuolen alistaminen on sekä sivilisaation että alkukantaisen kehitysasteen olennainen luonteenpiirre. Erona on vain se, että sivistynyt järjestelmä kohottaa jokaisen paheen, jota raakalaisaste harjoittaa sumeilematta, monimutkaiseksi, kaksimieliseksi, kaksimerkitykselliseksi, tekopyhäksi olemassaolon tavaksi ... Ketään ei kohtaa rangaistus naisen pitämisestä orjuudessa kovemmin kuin miestä itseään.» (Fourier).

Vastapainoksi Rudolphin ajatukselle on tarpeetonta viitata Fourierin mestarilliseen luonnehdintaan avioliitosta sekä ranskalaisten kommunistien materialistisen ryhmän kirjoituksiin.

Romaaninkirjoittajan työstä löytyvät mitä surullisimmat sosialistisen kirjallisuuden jätteet paljastavat kriittiselle kritiikille yhä vielä tuntemattomia «salaisuuksia» ...

M

Taloudellinen nousu – työläiskysymys, Teokset, 9. osa, Berliini 1960, s. 481/482

... Edellisessä artikkelissa sanoin «Economistille», ettei ole ihmeteltävää, jos työväenluokka ei ole käyttänyt taloudellisen nousun aikaa lastensa ja itsensä sivistämiseen. Nyt minulla on mahdollisuus lähettää Teille seuraava taulukko, jossa olevat nimet ja yksityiskohdat olen saanut tietooni ja joka on juuri tarkoitus lähettää parlamentille: Syyskuun viimeisellä viikolla 1852 työskentelivät ... paikkakunnalla neljän mailin päässä ... eräässä valkaisu- ja viimeistelylaitoksessa nimeltään ..., jonka omistaa hänen jalosuk., alla luetellut henkilöt *kuusikymmentä* tuntia yhtäjaksoisesti, jos ei oteta lukuun vain *kolmea lepotuntia!*

Tytöt	ikä	Tytöt	ikä
M.S.	22 vuotta	B.B.	13 vuotta
A.B.	20 vuotta	M.O.	13 vuotta
M.B.	20 vuotta	A.T.	12 vuotta
A.H.	18 vuotta	C.O.	12 vuotta
C.N.	18 vuotta	S.B.	10! vuotta
B.S.	16 vuotta	Ann B.	9! vuotta
T.T.	16 vuotta		
A.T.	15 vuotta		
M.G.	15 vuotta	Pojat	ikä
H.O.	15 vuotta	W.G.	9 vuotta
M.L.	13 vuotta	J.K.	10 vuotta

Yhdeksän ja kymmenen ikäiset lapset työskentelevät yhteen menoon 60 tuntia ja saavat pitää vain kolme tuntia taukoa! Pitäköötnyt tehtaanomistajat suunsa kiinni sivistyksen laiminlyönnistä työläisten taholla. Yksi yllä mainituista, Ann B, vain yhdeksän vuoden ikäinen pieni tyttö vaipui noiden 60 työtunnin aikana lattialle ja nukahti siihen uupumuksesta. Hänet *ravistettiin hereille, ja vaikka hän itki, hänet pakotettiin jatkamaan työntekoa!!*

Tehdastyöläiset näyttävät päättäneen ottaa sivistysliikkeen Manchester-huijareiden käsistä. Eräässä työttömien kokouksessa, joka pidettiin Orchardissa Prestonissa puhui, kuten meille on kerrottu,

«rouva Margaret Fletcher läsnäolleille siitä paheksuttavasta asiantilasta, että naimisissa olevat naiset työskentelevät tehtaissa ja lyövät laimin lapsensa ja perheenemännän velvollisuutensa. Jokaisella miehellä on oikeus

rehelliseen päiväpalkkaan rehellisestä päivätyöstä, millä hän tarkoitti sitä, että hänen täytyy saada sellainen palkka, joka sallii hänen ravita riittävästi itsensä ja perheensä ja pitää vaimonsa kotona, jotta tämä voi omistautua kodinhoidon velvollisuuksilleen ja kasvattaa hänen lapsiaan (suosionosoituksia). Lopuksi puhujatar ehdotti oheista päätöstä:

Päätetään siitä, että tämän kaupungin naispuolisen väestön naimisissa oleva osa pitää aikomuksenaan olla menemättä jälleen työhön niin kauan kunnes aviomiehille maksetaan oikeudenmukainen ja täysi palkka heidän työstään.

Rouva Ann Fletcher (edellisen puhujan sisar) kannatti päätösehdotusta ja se hyväksyttiin yksimielisesti.

Kokouksen puheenjohtaja tiedotti, että kymmenen prosentin kysymyksen hoitamisen jälkeen tehtaissa alkaa sellainen naimisissa olevien naisten työssä käymistä koskeva kampanja, jollaista tehtaanomistajat tuskin osaavat odottaa . . .

Anti-Dühring
Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana,
Pori 1971, s. 298

E . . . Fourier ei ole pelkkä kriitikko, hänen aina hilpeä luonteensa tekee hänestä satiirikon, vieläpä yhden kaikkien aikojen suurimmista. Vallankumouksen laskukaudella kukkaansa puhjennutta villiä keinottelua samoin kuin Ranskan silloisen kaupan yleistä kamasaksaluonnetta hän kuvailee yhtä mestarillisesti kuin hupaisesti. Sitäkin mestarillisempi on hänen kuvauksensa sukupuolisuhteiden porvarillisesta muodosta ja naisen asemasta porvarillisessa yhteiskunnassa. Hän sanoo ensimmäisen kerran, että naisen vapautumisen aste kunkin ajan yhteiskunnassa on yhteiskunnan yleisen vapautumisen luonnollinen mittapuu.

M . . . Naisilla ei muuten voi olla valittamista *«Internationaaliin»* nähden, koska se on nimittänyt naisen, rouva Law'n *pääneuvostonsa* jäseneksi. Leikki sikseen. Erittäin suurta edistystä ilmeni American *«Labor Unionin»* viimeisessä kongressissa mm.

siinä kysymyksessä, että naispuolisia työntekijöitä kohdeltiin täysin tasa-arvoisina, kun taas ahdaskatseisuus on tässä suhteessa englantilaisten ja vielä paljon enemmän ranskalaisten vikana. Jokainen, joka vähänkin tuntee historiaa, tietää myös, että suuret yhteiskunnalliset mullistukset ovat mahdottomia ilman naisellista käyteainetta. Yhteiskunnallinen edistys voidaan tarkoin mitata kauniin sukupuolen (rumat mukaanluettuina) yhteiskunnallisesta asemasta . . .

Kirje Ludwig Kugelmannille 12. joulukuuta 1868, Teokset, 32. osa, Berliini 1969, s. 582/583

M . . . Kansainvälinen naistenassosiaatio, jonka johdossa on rouva Goegg (lue Geg), on lähettänyt Brysselin kongressille kirjeen, jossa kysytään, voivatko myös naiset liittyä meihin. Hänelle vastattiin tietenkin kohteliaan myöntävästi. Jos Te siis edelleen vaikenette, niin lähetän pääneuvoston kirjeenvaihtajana valtakirjan vaimollenne . . .

Kirje Ludwig Kugelmannille 13. heinäkuuta 1867, Teokset, 31. osa, Berliini 1965, s. 553

M . . . Kommuuni on antanut kaupunkipiirien hallituksille määräyksen että 75 centimen korvaussumman suhteen ei saa tehdä mitään eroja kansalliskaartilaisten niin sanottujen laittomien vaimojen ja äitien ja leskien välillä.

«Järjestyksen miehiä» varten Pariisissa pidetyt julkiset prostituoidut, jotka edellisten «turvallisuuden vuoksi olivat henkilökohtaisessa orjallisessa riippuvuudessa poliisivallasta, kommuuni on vapauttanut tästä alentavasta orjuudesta. Se on poistanut sekä perustan, jolla prostituutio kukoistaa, että miehet, jotka pitävät yllä sen menestystä. Hienommat prostituoidut – kokotit – eivät tietenkään järjestyksen valtakaudella olleet orjattaria, vaan poliisin ja hallitsevien valtiattaria.

Tietenkään kommuunilla ei ole ollut vielä aikaa järjestää uudelleen julkista opetusta (kasvatusta), mutta syrjäyttämällä uskonnollisen ja kirkollisen aineksen se on pyrkinyt vapauttamaan kansan henkisesti. Se nimitti (28. huhtikuuta) komission (yleisen [alkeis-] sekä ammatillisen) opetuksen järjestämistä varten. Se määräsi, että opettajat jakavat ilmaiseksi kaikki opetusvälineet kuten kirjat, kartat, paperin jne. Nämä puolestaan saavat ne asianomaisilta kaupunkipiirien hallituksilta. Yksi-

Ensimmäinen luonnos teoksesta Sisällissota Ranskassa, Teokset, 17. osa, Berliini 1962, s. 529

kään opettaja ei ole oikeutettu vaatimaan minkään syiden perusteella oppilailtaan maksua näistä opetusvälineistä *(28. huhtikuuta)* . . .

Kansainvälisen työväenliiton yleiset säännöt ja hallintomääräykset

. . . Naisten alaosastojen muodostamista työväenluokan sisällä suositellaan. Tämä artikla ei luonnollisestikaan ole suunnattu sitä vastaan, että alaosastot koostuisivat työtätekevistä miehistä ja naisista.

Internationaali Amerikassa, Teokset, 18. osa, Berliini 1964, s. 97–103

Lukijamme lienevät jo havainneet amerikkalaisesta kirjeenvaihdostamme, että Internationaalin jäsenten keskuudessa Yhdysvalloissa on tapahtunut hajaannus. Se mitä New Yorkissa on tapahtunut viime kuukausina, on todella niin uutta Internationaalin historiassa, että sitä on syytä esitellä koko laajuudessaan. Asetamme tässä lähtökohdaksi Madridin «Emancipacionissa» (22. kesäkuuta) ilmestyneen artikkelin ja täydennämme sitä käytössämme olevin alkuperäisin asiakirjoin.

Kuten tunnettua, porvaristo ja hallitukset ovat Euroopassa tehneet Internationaalista hirvittävän mörön, joka on myös täyttänyt tarkoituksensa ja kauhistuttanut siinä määrin kaikki hyvät porvarit, ettei kenenkään tarvitse pelätä porvarillisten ainesten joukkomittaisen liittymisen milloinkaan vieraannuttavan Internationaalia alkuperäisistä päämääristään. Amerikassa on asianlaita aivan toisin. Asiat, joiden vuoksi eurooppalaiset porvarit ja hallitukset saavat kouristuksia, näyttävät siellä päinvastoin mielenkiintoisilta. Yhteiskunta, joka on kasvanut aikuiseksi ilman maata omistavaa aatelia ja ilman monarkiaa puhtaasti porvarillisella perustalla, nauraa eurooppalaisen porvariston lapsellisille kuolemanpeloille. Tuo porvaristohan ei vieläkään – eikä Ranskassakaan ainakaan henkisesti – ole päässyt irti monarkian ja aateliston kurinpidosta. Mitä hirvittävämmältä Internationaali näytti Euroopassa, mitä kauhistuttavammaksi amerikkalaisen lehdistön kirjeenvaihtajat sen kuvasivat – eikä kukaan kykene maalailemaan räikeämmin kuin nämä herrat – sitä enemmän tultiin Amerikassa siihen tulokseen, että Internationaali soveltuu nyt pääoman tekemiseen, rahapääoman ja poliittisen pääoman.

Kuinka kaukana amerikkalainen yhteiskunta on eurooppalaista edellä, ilmenee osuvasti siitä tosiasiasta, että kaksi *naista* ensimmäisinä keksivät tämän ja yrittivät sen perustalla liiketoimintaa. Samaan aikaan, kun eurooppalaisen porvariston miehet vapisivat Internationaalia ajatellessaan, teki kaksi amerikkalaista porvarisnaista, rouva Victoria Woodhull ja hänen sisarensa neiti Tenni Claflin («Woodhull & Claflin's Weeklyn» julkaisijat) suunnitelman tämän hirmuyhdistyksen hyväksikäyttämisestä. Ja he melkein onnistuivat siinä.

Nämä sisarukset, kummatkin miljonäärejä, naisen emansipaation ja erityisesti «vapaan rakkauden» saarnaajia, astuivat päättäväisesti Internationaalin riveihin. Osasto n:o 9 perustettiin neiti Claflinin johtamana, osasto n:o 12 rouva Woodhullin. Niitä seurasi pian uusia osastoja eri puolilla Amerikkaa ja ne olivat kaikki tämän sisarusparin kannattajien perustamia. Voimassa olevan järjestyksen mukaisesti jokaisella osastolla oli oikeus lähettää yksi edustaja New Yorkissa kokoontuvaan keskuskomiteaan. Seurauksensa oli, että tämä alun perin saksalaisten, irlantilaisten ja ranskalaisten työläisten muodostama liittovaltioneuvosto hyvin pian jäi kaikenkaltaisten ja kumpaakin sukupuolta olevien amerikkalaisten porvarillisten seikkailijoiden tulvan alle. Työläiset tungettiin taustalle ja keinottelevien sisarten voitto näytti varmalta. Nyt astui osasto n:o 12 kärkeen ja julisti amerikkalaisen Internationaalin perustajille, mistä oikeastaan on kysymys.

Elokuun 30. pnä osasto 12 antoi manifestinsa, jonka oli allekirjoittanut sen sihteeri W. West. Siinä sanotaan:

«Internationaalin lopullisena päämääränä on yksinkertaisesti poliittisen mahdin valloittamisella vapauttaa miespuolinen ja naispuolinen työläinen. Se sisältää ensiksikin kummankin sukupuolen poliittisen tasa-arvoisuuden ja yhteiskunnallisen vapauden. *Poliittinen tasa-arvoisuus* merkitsee jokaisen henkilökohtaista osallistumista niiden lakien valmisteluun, toimeenpanoon ja toteuttamiseen, joiden mukaan kaikkia hallitaan. *Yhteiskunnallinen vapaus* merkitsee täydellistä turvaa kaikelta ja jokaiselta sopimattomalta sekaantumiselta luonteeltaan puhtaasti henkilökohtaisiin asioihin, esim. uskonnolliseen vakaumukseen,

sukupuolisuhteeseen, vaatetukseen jne. Edelleen se käsittää *yleismaailmallisen hallituksen* perustamisen koko maapalloa varten. Luonnollista on, että tähän ohjelmaan kuuluu myös kaikkien *kielellisten eroavuuksien poistaminen.*»

Jotta ei minkäänlainen väärinkäsitys olisi mahdollinen siitä tarkoituksesta, josta on kysymys, vaaditaan organisaatiota, jonka mukaan

«jokaisessa valitsijamiesvaalipiirissä, mikäli mahdollista, olisi oltava osasto poliittisen toiminnan helpottamiseksi . . . jokaisessa kaupungissa täytyy olla olemassa kaupunginhallitusta vastaavasti kaupunkikomitea, jokaisessa valtiossa valtiokomitea valtion lakiasäätäviä neuvostoja vastaavasti ja koko kansakuntaa varten kansalliskomitea vastaten Yhdysvaltain kongressia . . . Internationaalin työ ei pyri vähempään kuin vanhojen hallitustapojen korvaamiseen tähtäävän uuden hallitusmuodon muodostamiseen olemassaolevien muotojen sisäpuolella.»

Tämän mukaan siis Internationaalin tehtävänä ei ollut olemassaolevan valtion perustan kumoaminen, vaan sen hyväksikäyttäminen. Herra West oli todella oikeassa, kun hän julisti («Woodhull & Cl. Weekly» 2. maaliskuuta 1872):

«Osasto 12:n manifestin esittäminen oli *uuden aikakauden* alku Internationaalin historiassa!»

Tämän «uuden aikakauden» toteuttamiseksi oli ennen kaikkea tarpeen vapautua siihen saakka kiistatta pätevistä yleissäännöistä ja kongressin päätöksistä. Sen mukaisesti osasto n:o 12 julisti («W. & C. Weekly, 21. lokakuuta 1871)

«jokaisen osaston *riippumattoman oikeuden* tulkita vapaasti kongressin päätöksiä, pääneuvoston sääntöjä ja määräyksiä» (so. assosiaation yleisiä sääntöjä ja hallintoasetuksia) «samalla, kun jokainen osasto on vastuussa omasta toiminnastaan.»

Mielettömyys meni nyt liian pitkälle. Työläisosastojen sijasta perustettiin kaikkien mahdollisten porvarillisten huijareiden muodostamia osastoja, vapaan rakkauden kannattajien, henkienkoputtajien, henkiä koputtavien Shakers-lahkolaisten jne. Ja silloin vihdoin antoi osasto n:o 1, Internationaalin ensimmäinen Amerikassa perustettu osasto (saksalaisia) julistuksen, jossa tämä humpuuki torjuen korostettiin assosiaation oleellisesti proletaarista luonnetta. Amerikkalainen emäosasto n:o 12

vastasi heti. Sihteerinsä Westin kautta se lausui «W. & C. W.»-lehdessä 18. marraskuuta 1871:

«Yhtäläisten kansalaisoikeuksien laajentamisen naisia käsittäviksi täytyy tapahtua koko maailmassa *ennen yleistä muutosta pääoman ja työn suhteessa* . . . Osaston n:o 12 täytyy myös torjua se» (osasto 1:n) «koko vastalauseesta henkivä väärä olettamus, että Kansainvälinen työväenliitto olisi *työväenluokan järjestö.*»

Marraskuun 25. päivänä seuraa osasto 12:n uusi protesti, jossa sanotaan:

(Yleissääntöjen) «väittämä, että työväenluokka voi ainoastaan itse vapauttaa itsensä, ei ole kiistettävissä, mutta se on totta vain siinä mielessä, että *työväenluokkaa ei voida vapauttaa sen omaa tahtoa vastaan.*»

Vihdoin puhkesi sota toisaalta valtion hyväksikäyttäjien, virkoja tavoittelevien, vapaasti rakastavien, henkiäkoputtelevien ja muiden porvarillisten huijareiden ja toisaalta työläisten välillä, jotka yksinkertaisuudessaan todellakin olivat kuvitelleet, että Kansainvälinen työväenliitto olisi myös Amerikassa työväenluokan eikä porvariston järjestö. Saksalainen osasto n:o 1 vaati keskuskomitealta osasto 12:n erottamista ja kaikkien niiden osastojen edustajien sulkemista pois komiteasta, joiden jäsenistöstä ei ollut vähintään kahta kolmannesta palkkatyöläisiä. Komitea hajosi tämän vaatimuksen johdosta kahtia. Osa saksalaisista ja irlantilaiset sekä eräät ranskalaiset tukivat osastoa n:o 1, kun taas amerikkalaiset, suurin osa ranskalaisia ja kaksi saksalaista (sveitsiläiset) osastoa muodostivat uuden keskuskomitean . . .

Aina välttämättä kuvaan kuuluva naistenlehti «W. & C. W.» sisältää 2. maaliskuuta 1872 artikkelin, jonka otsikkona on «Edessä oleva yhtynyt kokous». Siinä sanotaan:

«Maan eri uudistusystävällisten piirien edustajien käsiteltävänä on nyt ehdotus pitää täällä toukokuussa suuri yleiskokous . . . Todellakin, jos tämä kokous toimii viisaasti, niin kenties kuolleen demokraattisen» (so. orjuudelle ystävällisen) «puolueen jäännökset tulevat päivänvaloon ja osallistuvat siihen . . . Kaikkien *radikaalien* tulisi olla edustettuina siellä» jne.

Samassa lehdessä julkaistaan nyt viikko viikolta julistuksia kaikille maailmanparantajille,

«työn-, maanomistuksen-, rauhan- ja kohtuullisuuden-

uudistajille, Internationaalille, naistenäänioikeustohtoreille ja kaikille, jotka uskovat, että on tullut aika toteuttaa todellisen siveellisyyden ja uskonnon (!) periaatteet», ensimmäisenä allekirjoittajana on Victoria Woodhull, sitten Th. H. Banks, R. W. Hume, G. R. Allen, W. West, G. W. Maddox, T. Millot, toisin sanoen komitea n:o II:n päätekijät. Kaikissa näissä julistuksissa sanotaan nimenomaan, että edustajakokous tulee asettamaan ehdokkaat Yhdysvaltain presidentin ja varapresidentin vaaleja varten.

Vihdoin 9., 10. ja 11. toukokuuta tämä kaamea edustajakokous pidettiin Apollo-hallissa New Yorkissa. Kaikki Amerikan miespuoliset ja naispuoliset härkäpäät olivat siellä koolla. Komitea n:o II oli vahvasti saapuvilla. *Yhdysvaltain presidenttiehdokkaaksi päätettiin asettaa rouva Victoria Woodhull,* ja toden totta *Internationaalin osastojen nimissä!*

Raikuva nauru vastasi tähän koko Amerikasta. Asiassa mukana olleet omia suunnitelmiaan hautovat amerikkalaiset eivät antaneet sen tietenkään häiritä itseään. Toisin oli laita saksalaisten ja ranskalaisten, jotka oli saatettu pahaan pulaan. Osasto 2 (ranskalainen) erotti komitea n:o II:ssa olevan edustajansa ja alistui pääneuvoston päätöksiin. Osasto 6 (saksalainen) erotti samoin komitea n:o II:ssa olevan edustajansa tri Grossen, berliiniläisen Schweitzerin entisen yksityissihteerin, ja sanoutui irti komitea n:o II:sta, kunnes tämä alistuu pääneuvoston päätöksiin. Toukokuun 20. päivänä irrottautui vielä kahdeksan osastoa – ranskalaisia ja saksalaisia – komitea n:o II:sta. Se edustaa tällä hetkellä enää niitä tunnettuja epäilyttäviä amerikkalaisia piirejä, jotka jo itse asiassa ennen liittymistään Internationaaliin olivat kuuluneet yhteen – madame Victoria Woodhull sekä hänen tykötarpeensa. Nämä selittävät nyt, että he aikovat perustaa oman, yksinomaan amerikkalaisen internationaalin, mihin heillä luonnollisesti on vapaus.

Tällä välin on pääneuvosto Saint Louisin saksalaisen osaston ja New Orleansin ranskalaisten esittämän kyselyn johdosta lausunut, että se tunnustaa vain komitea n:o I:n (nyt Yhdysvaltain väliaikainen liittovaltioneuvosto). Ja siten madame Victoria Woodhullin sotaretki Internationaalin valloittamiseksi on saavuttanut viimeisen tarkoituksensa.

«Emancipacion» kirjoittaa lisäksi:

«Kaikkien puolueettomien täytyy näiden tosiasioiden jälkeen kysyä, milloin ja miten skandaali olisi päättynyt,

ellei olisi olemassa pääneuvostoa, jolla on valtuudet pitää yllä Internationaalin jäsenliittojen perusperiaatteita ja erottaa osastoja ja liittoja jäsenyydestä, jotka ovat yrittäneet muuttaa työväenliiton niiden omien poliittisten tai henkilökohtaisten tarkoitusperien välikappaleeksi.»

E

Anti-Dühring
Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana,
Pori 1971, s. 302/303

. . . Kehitys kommunismiin oli Owenin elämän käännekohta. Niin kauan kuin hän oli esiintynyt pelkkänä ihmisystävänä, hän oli niittänyt vain rikkautta, myötätuntoa, kunniaa ja mainetta. Hän oli tunnetuin mies Euroopassa. Eivät ainoastaan hänen säätytoverinsa, vaan myös valtiomiehet ja ruhtinaat kuuntelivat häntä myötämielisinä. Mutta lehti kääntyi heti, kun hän esiintyi kommunistisine oppeineen. Oli olemassa kolme suurta estettä, jotka hänestä ennen kaikkea näyttivät sulkevan tien yhteiskunnalliseen uudistukseen: yksityisomistus, uskonto ja avioliiton nykyinen muoto. Käydessään näiden kimppuun hän tiesi hyvin, mikä häntä odotti: yleinen halveksunta virallisen yhteiskunnan taholta, koko yhteiskunnallisen asemansa menettäminen. Mutta siitä huolimatta hän kävi arkailematta käsiksi niihin, ja silloin tapahtui, kuten hän oli jo etukäteen nähnyt. Virallisen yhteiskunnan kiroamana, lehdistön vaieten tappamana, köyhtyneenä Amerikassa tekemiensä epäonnistuneiden kommunististen kokeilujen takia, yritysten, joihin hän uhrasi kaiken omaisuutensa, hän kääntyi välittömästi työväenluokan puoleen ja työskenteli sen keskuudessa vielä kolmen vuosikymmenen ajan. Owenin nimeen kytkeytyvät kaikki yhteiskunnalliset liikkeet, kaikki todelliset edistysaskeleet, mitkä Englannissa työväen eduksi otettiin. Niinpä hän ajoi v. 1819, viisivuotisten ponnistelujen jälkeen, lävitse ensimmäisen lain naisten ja lasten työn rajoittamisesta tehtaissa . . .

E

Euroopan työläiset vuonna 1877, Teokset, 19. osa, Berliini 1962, s. 126

. . . Belgiassa ei ole ylipäänsä mitään tehtaita koskevia lakeja, jotka rajoittavat naisten ja lasten työaikaa. Ja niin Gentin ja sen ympäristöseudun työläisvalitsijat vaativat ensimmäiseksi suojaa vaimoilleen ja lapsilleen, joiden täytyi tehdä puuvillatehtaissa orjatyötä viisitoista tuntia tai enemmän . .

Kirje Ida Paulille 14. helmikuuta 1877 Lontoosta, Teokset, 34. osa, Berliini 1966, s. 253

. . . Uskon mielelläni, että vaalit ovat Teitä ikävystyttäneet niin kauan kuin ette vielä saa osallistua niihin. Kun me pääsemme peräsimeen, eivät naiset tule vain valitsemaan, vaan myös valituiksi ja pitämään puheita. Tätä viime mainittua tapahtuu täällä jo kouluvirastossa, ja viime marraskuussa annoin kaikki 7 ääntäni eräälle naiselle, joka sitten saikin enemmän ääniä kuin kukaan muu 7 valittavasta ehdokkaasta . . .

M

Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels Valitut teokset, II, Petroskoi 1959, s. 27

. . . Työpäivän säännöstelyyn täytyy jo sinänsä sisältyä naisten työn rajoittaminen, mikäli kysymyksessä on työpäivän pituus, tauot jne.; se voi muuten merkitä vain naisten työn kieltämistä niillä teollisuudenaloilla, jotka ovat erityisen epäterveellisiä naisille tai siveyden kannalta sopimattomia naissukupuolelle. Jos tarkoitettiin tätä, niin se olisi pitänyt sanoa . . .

E

Kirje Gertrud Guillame-Schackille (luonnos) noin 5. heinäkuuta 1885, Teokset, 36. osa, Berliini 1967, s. 341

. . . Kun ranskalaiset vaativat vähemmän kuin saksalaiset naisten työnteon rajoittamista, niin syynä on se, että näiden tehdastyö Ranskassa, erityisesti Pariisissa, on merkitykseltään suhteellisen vähäistä. Sikäli kuin minä tiedän, kaikki sosialistit vaativat samaa palkkaa samasta työstä molemmille sukupuolille siksi ajaksi, kun työpalkkaa ei ole kokonaan poistettu. Minusta on selvää, että työtätekevä nainen tarvitsee erikoisten fysiologisten toimintojensa vuoksi erityistä suojaa kapitalistista riistoa vastaan. Englantilaiset esitaistelijattaret, jotka ajavat naisten muodollista oikeutta antautua yhtä perusteellisen kapitalistien riiston kohteeksi kuin miehet, ovatkin suurimmaksi osaksi välittömästi tai välillisesti edunsaajia kummankin sukupuolen kapitalistisesta riistosta. Tunnustan, että minua kiinnostaa enemmän tulevan sukupolven terveys kuin sukupuolten ehdoton muodollinen tasa-arvoisuus kapitalistisen tuotantotavan viimeisinä vuosina. Todellinen naisen ja miehen tasa-arvoisuus voi minun vakaumukseni mukaan tulla todeksi vasta sitten, kun pääoman kumpaankin sukupuoleen kohdistama riisto on poistettu ja kun yksityinen kotityö on muutettu julkiseksi teollisuudeksi.

E

Puhe Jenny Marxin haudalla, Teokset, 19. osa, Berliini 1962, s. 293/294

Ystävät!

Se jalosydäminen nainen, jonka tänään laskemme hautaan, syntyi 1814 Salzwedelissä. Hänen isänsä, paroni von Westphalen, oli Trierissä Marxin perheen läheisiä ystäviä. Kummankin perheen lapset kasvoivat yhdessä aikuisiksi. Kun Marx lähti yliopistoon, hän ja hänen tuleva vaimonsa olivat jo päättäneet sitoa kohtalonsa ainaiseksi yhteen.

Vuonna 1843 pidettiin häät, sen jälkeen kun Marx oli tullut tunnetuksi ensimmäisen «Rheinische Zeitungin» päätoimittajana ja kun Preussin hallitus oli lakkauttanut lehden. Siitä lähtien Jenny ei vain jakanut miehensä kohtaloita, töitä, taisteluita, vaan hän oli myös niissä osallisena osoittaen mitä suurinta ymmärtämystä ja hehkuvinta innostusta.

Nuoripari muutti Pariisiin. Vapaaehtoisesta maanpakolaisuudesta tuli pian pakollinen. Preussin hallitus vainosi Marxia jopa Pariisissa. Valittaen minun täytyy mainita, että sellainen mies kuin A. v. Humboldt oli valmis Preussin hallituksen kanssa toimimaan siten, että Ludvig Filipin hallitus karkotti Marxin Ranskasta. Hän muutti Brysseliin. Helmikuun vallankumous puhkesi. Sen levottomuuden keskellä, jonka tämä tapahtuma aiheutti Brysselissä, Belgian poliisi ei pidättänyt vain Marxia, vaan telkesi ilman mitään aihetta myös hänen vaimonsa vankilaan.

Vuoden 1848 vallankumouksellinen nousu luhistui jo seuraavana vuonna. Maanpakolaisuus alkoi uudelleen, ensiksi Pariisissa, sitten Lontoossa Ranskan hallituksen asioihin puuttumisen johdosta. Tällä kertaa maanpakolaisuuden kurjuus oli täydellistä. Kaikki karkotettujen tavalliset kärsimykset Jenny olisi vielä kyennyt kestämään, vaikka nämä olivat syynä kolmen lapsen menetykseen, joista kaksi oli poikia. Mutta häneen koski syvästi se, että kaikki puolueet, hallitus- samoin kuin oppositiopuolueetkin (feodaalit, liberaalit, niinsanotut demokraatit) liittoutuivat hänen puolisoaan vastaan ja syytivät hänen päälleen

mitä ala-arvoisinta ja häpeällisintä parjausta, että koko lehdistö poikkeuksetta hylkäsi hänet, että hän oli avuttomana ja puolustuskyvyttömänä hänen ja hänen miehensä halveksimien vastustajien armoilla. Ja tätä kesti vuosikausia.

Mutta se loppui. Vähitellen syntyivät poliittiset olosuhteet, jotka antoivat Euroopan työväenluokalle joitakin toimintamahdollisuuksia. Kansainvälinen työväenliitto perustettiin. Se veti sivistyneen kansakunnan toisensa jälkeen mukaan taisteluun, ja tässä taistelussa hänen miehensä kamppaili ensimmäisenä ensimmäisten joukossa. Vihdoinkin tuli aika, joka alkoi lievittää hänen menneitä kärsimyksiään. Hän koki sen, kuinka ala-arvoiset parjaukset, joita satoi kuin rakeita hänen miehensä päälle, pyyhkäistiin syrjään kuin akanat. Hän sai kokea sen, kuinka hänen miehensä oppeja, joita kaikkien maiden taantumukselliset olivat yrittäneet tukahduttaa, julistettiin vapaasti ja voitokkaasti kaikissa sivistyneissä maissa kaikilla sivistyneillä kielillä. Hän koki sen, että proletariaatin vallankumouksellinen liike voitostaan tietoisena pureutui maahan toisensa jälkeen, Venäjältä Amerikkaan saakka. Yksi hänen viimeisiä ilojaan oli vielä se, kun hän kuolinvuoteellaan sai iskevän todisteen siitä järkkymättömästä elinvoimasta, jonka Saksan työväenluokka viimeisissä vaaleissa kaikista poikkeustilalaeista huolimatta antoi.

Millaiseen suoritukseen tämä nainen on yltänyt vallankumouksellisessa liikkeessä terävällä ja kriittisellä ymmärryksellään, poliittisesti varmalla vaistollaan, intohimoisella tarmollaan, voimallaan ja antaumuksellaan, ei ole koskaan tullut julkisuuteen eikä sitä koskaan ole mainittu lehdistön palstoilla. Mitä hän on tehnyt, sen tietävät vain hänen kanssaan eläneet. Mutta tiedän, että tulemme usein kaipaamaan hänen rohkeita ja viisaita neuvojaan – rohkeita ilman kehuskelua, viisaita antamatta kunniasta koskaan mitään lahjaksi.

Hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan minun ei tarvitse sanoa mitään. Hänen ystävänsä tuntevat nämä ominaisuudet, eivätkä tule niitä koskaan unohtamaan. Jos koskaan on ollut naista, joka on nähnyt suurimman onnensa toisten tekemisessä onnellisiksi, niin hän on ollut tämä nainen.

... Äiti Wischnewtzky on hyvin loukkaantunut, että minä paransin vaivani Sinun luonasi ja lähdin matkaan saadakseni itseni jälleen kuntoon enkä vieraillut hänen luonaan Long Branchissa. Hän näyttää olevan loukkaantunut etiketin rikkomisesta ja kohteliaisuuden puutteesta naisia kohtaan. Mutta en salli nais-oikeus-pikkurouvien vaativan meiltä kohteliaisuuksia: jos he haluavat miesten oikeudet, on heidän tyydyttävä siihen, että heitä myös kohdellaan kuin miehiä ...

Kirje Friedrich Adolf Sorgelle 12. tammikuuta 1889, sama teos, s. 137

... Clara Zetkin on kirjoittanut erinomaisen artikkelin «Berliner [Volks]-Tribünen» – jos meillä olisi ollut kolme kuukautta sitten niin tarkka selvitys, se olisi ollut meille erittäin arvokas. Bernstein vierailee huomenna Massinghamin luona ja tulee käyttämään sitä hyödykseen ...

Kirje Paul Lafarguelle 16. toukok. 1889, Teokset, 37. osa, Berliini 1967, s. 209

... Satamalakon puhkeamisen jälkeen Tussystä on tullut oikea east-endiläinen, hän organisoi ammattiyhdistyksiä ja avustaa lakkoja – viime sunnuntaina emme ylipäänsä nähneet häntä, koska hänen oli aamulla ja illalla pidettävä puheita. Nämä uudet ammattitaidottomien työläisten ja työläisnaisten ammattiyhdistykset eroavat täydellisesti työläisaristokratian vanhoista järjestöistä eivätkä ne voi joutua samalle vanhoilliselle tielle ... Ja ne on organisoitu aivan toisten edellytysten vallitessa – kaikki johtavat miehet ja naiset ovat sosialisteja ja sitä paitsi vielä sosialistisia agitaattoreita ...

Kirje Laura Lafarguelle 17. lokak. 1889, sama teos, s. 288

... Ihmiset käyvät aivan toisella tavalla toimeen, johdattavat paljon mahtavampia joukkoja taisteluun, järkyttävät yhteiskuntaa paljon syvemmältä, asettavat paljon pitemmälle meneviä vaatimuksia: 8 tunnin työpäivä, kaikkien järjestöjen yleinen liitto, täydellinen solidaarisuus. Kaasutyöläisten ja sekatyöläisten unioni sai Tussyn toimesta *ensimmäistä kertaa* naisten jaostoja. Kaikesta huolimatta nämä ihmiset pitävät jopa tämänhetkisiä vaatimuksiaan vain väliaikaisina, vaikka he eivät itse vielä tiedä, minkä lopullisen päämäärän puolesta he toimivat ...

Kirje Friedrich Adolf Sorgelle 7. jouluk. 1889, sama teos, s. 320

Kirje Natalie Liebknechtille 24. jouluk. 1889, sama teos, s. 330

E

... Tussy on lakkoliikkeessä korviaan myöten satamalakosta lähtien, jonka aikana hän teki yötä päivää töitä komiteassa – varsinaisen toimeenpanevan työn suoritti 3 naista. Samanaikaisesti satamalakon kanssa puhkesi pienempi lakko Silvertownissa East Endin äärimmäisellä laidalla, heitä oli noin 3 000 henkeä. Hän oli kaiken keskellä, organisoi tyttöjen ammattiosaston, lähti joka aamu paikan päälle. Mutta 12 viikon jälkeen lakko päättyi tappioon. Nyt hän on mukana kaasulakossa etelälaidalla, puhui sunnuntaina Hyde Parkissa, mutta se on kuitenkin vähemmän rasittavaa, ja hänellä on enemmän aikaa. Hän ja Aveling huolehtivat erään kuukausijulkaisun toimittamisesta, jonka E. B. Bax 1. tammikuuta otti haltuunsa. Siinä on myös työtä tarpeeksi. Lisäksi hän on kahden naisten muodostaman ammattiyhdistyksen sihteeri ...

Kirje Paul Ernstille (luonnos) 5. kesäk. 1890, Teokset, 38. osa, s. 411–413

E

... Lisäksi minulle on se, mitä Te sanotte pohjoismaiseksi naisliikkeeksi, täysin tuntematon. Minä tunnen vain eräitä Ibsenin näytelmiä, enkä mitenkään tiedä, missä määrin Ibsen on pantava vastuuseen porvarillisten ja poroporvarillisten kiipijättärien enemmän tai vähemmän hysteerisistä yöllisistä oppineista töistä. Myös se alue, jota on totuttu nimittämään naiskysymykseksi, on niin laaja, ettei siitä voi kirjeessä sanoa mitään tyhjentävää tai antaa edes jossain määrin tyydyttävää selvitystä ... Norjalainen pikkuporvari on vapaan talonpojan jälkeläinen, ja näissä olosuhteissa *mies* verrattuna surkeaan saksalaiseen poroporvariin. Ja niin myös norjalainen pikkuporvarisnainen on taivaan korkeudella saksalaiseen poroporvarisrouvaan nähden ... Muuten puhuaksemme jälleen mainitusta vätyksestä, nimittäin herra Bahrista, ihmettelen että ihmiset suhtautuvat Saksassa toisiinsa niin hirvittävän juhlallisesti. Äly ja huumori näyttävät olevan ankarasti kiellettyjä ja pitkäveteisyys yleinen kansalaisvelvollisuus. Muutenhan he varmastikin tutustuisivat hieman lähemmin herra Bahrin «vaimoon», josta kaikki «historialliseksi muuttunut» on kuollut. Historialliseksi on muuttunut hänen ihonsa, sillä se ei saa olla valkoinen tai musta, keltainen, ruskea tai punainen – ihmisen ihoa hänellä ei siis voi olla. Historialliseksi ovat muuttuneet hänen hiuksensa, ovatpa ne sitten olleet kähärät ja villaiset, kiharat, suorat, mustat, punaiset tai vaaleat. Ihmisen hiukset on siis häneltä

kielletty. Mitä jää siis, kun olette poistaneet historialliseksi muuttuneet ihon ja hiukset ja «nainen itse on tullut esille», mitä näette? Yksinkertaisesti naarasapinan, anthropopithecan, ja sen ottakoon herra Bahr vuoteeseensa «puhtaasti kouriintuntuvana ja läpinäkyvänä» «luonnollisten viettiensä» kera.

Kirje August Bebelille 1. lokak. 1891, Teokset, 38. osa, Berliini 1968, s. 164

E

... Wienin «Arbeiterinnenblatt» tulee herättämään Teidän naistenlehtinaistenne keskuudessa todennäköisesti paljon ärtymystä. Nämä ovat vielä vahvasti huumassaan ja haluavat jotakin naisliikettä erityisesti korostavaa, eivätkä aio tyytyä pelkästään työväenliikkeen yhteen naisasiapuoleen. Mutta tätä viimemainittua kantaa Wienin naistenlehti edustaa mitä suurimmalla tarmokkuudella, ja jos naiset täällä meillä menestyvät niin hyvin kuin Sinä sanot, niin muodikas naisoikeusintoilu – puhdasta porvarillista turhanpäiväisyyttä – tulee pian työnnetyksi taustalle. Kun sitten nykyiset johtajattaret joutuvat syrjäytetyiksi oman sukupuolensa toimesta, ei se ole mikään vahinko, ja wieniläislehden osaksi tulee se kunnia, että se kaikkien naistenlehtien joukossa ensimmäisenä asettui tälle kannalle ja ryhtyi sitä puolustamaan ...

Kirje Laura Lafarguelle 2. lokakuuta 1891, sama teos, s. 169

E

... Louisen hyeena-lehti ei ilmesty ennen tämän kuun 15:nnettä päivää. Sinun, Tussyn ja Louisen artikkelit tulevat aiheuttamaan sensaation naisasianaisten keskuudessa Saksassa ja Itävallassa, koska todellista ongelmaa ei koskaan ole asetettu eikä siihen koskaan ole vastattu niin suoraan kuin Te kolme teette. Ja sekä Louise että Tussy sanovat minulle, että he suhtautuvat pyhällä kauhulla saksalaisiin (berliiniläisiin) naisasianaisiin. Mutta heidän valtansa ei tule kestämään enää kauan. Bebel kirjoittaa aivan haltioissaan siitä innostuksesta, jolla työtätekevät naiset Saksassa tulevat nyt mukaan liikkeeseen. Ja jos tämä pitää paikkansa, niin vanhanaikaiset puoliporvarilliset naisasia-*aasittaret* tungetaan pian syrjään ...

Kirje Friedrich Adolf Sorgelle 29. 10. 1891, sama teos, s. 194

E

... Kirjoittaessani kirjettä lauantaina 25.10. minut keskeytettiin juuri, kun aioin pyytää Sinua lähettämään minulle silloin tällöin *naistenlehden* tai vihkosen – tietenkin porvarisnaisten liikkeestä peräisin olevan. Louisen on tarpeellista saksalaisen ja itävaltalaisen ja täkäläisen *työläisnais*liikkeen hyödyksi pitää hieman tuntumaa myös tähän roskaan ja niin olisi erittäin toivottavaa, että hän voisi *välistä* vilkaista sitä, mitä nämä pikkurouvat puuhaavat ...

Kirje Karl Kautskylle 3. joulukuuta 1891 Lontoosta, sama teos, s. 234

E

... Käytännön vaatimuksiin liittyy kaikenlaisia pulmia. Monet näyttävät – nykyisiin oloihin sovellettuina – poroporvarillisilta, mutta nykyisen asemamme huomioon ottaen voi hyvällä syyllä vastata, että niitä ei varmasti toteuteta ennen kuin me pääsemme tarttumaan peräsimeen ja että ne saavat silloin aivan toisen luonteen. Näin esim. mitä tulee maksuttomaan oikeudenkäyntiin. Kuuden tunnin työaika 18:nteen ikävuoteen saakka olisi tosin pitänyt ottaa mukaan, samoin naisten suojaaminen yötyöltä ja vähintään aikana 4 viikkoa ennen ja 6 viikkoa jälkeen synnytyksen ...

Kirje Laura Lafarguelle 6. tammikuuta 1892, sama teos, s. 250

E

... Ja koska Victor on vastuussa siitä, että lehti saa aineistoa, Sinä teet hänelle ja itävaltalaiselle puolueelle tällä tavoin hyvän palveluksen, jos avustat naistenlehteä saamaan hyviä kirjoituksia. – Porvarilliset emansipeeratut naiset olisivat vain iloisia mahdollisuudesta soluttaa höperyyksiään ja yleislääkkeitään työläisnaisten äänenkannattajaan ...

Sama, s. 246

E

... Louise pyytää lähettämään *enää vain* «Woman's Journal» -lehden (Boston) ja senkin *vain 31. maaliskuuta saakka,* mikäli emme siihen mennessä ilmoita kirjeitse toisin. Hän tarvitsisi sitä Wienin «Arbeiterinnen-Zeitungia» varten (hän, Laura ja Tussy muodostavat pääesikunnan) ja sanoo, ettei hänelle tule mieleenkään tyrkyttää työläisnaisille amerikkalaisten herraskaisnaisten typeryyksiä. Sinun ystävällisten lähetystesi avulla hän on jälleen päässyt ajan tasalle ja vakuuttautunut siitä, että

nämä daamit ovat pystynokkaisempia ja ahdaskatseisempia kuin koskaan, ja aikoo enää vain tälle yhdelle lehdelle suoda vielä pari kuukautta koeaikaa. Samalla hän kiittää Sinua vilpittömästi palveluksistasi ...

Kirje August Bebelille 22. joulukuuta 1892, sama teos, s. 552/553

E

... Monet kiitokset valtiopäivien pikakirjoituspöytäkirjoista. Sinun suuren sotilaspuheesi voin lukea vasta tänä iltana, puheesi lex Heinzesta miellytti minua kovasti. Niin kauan kuin prostituutiota ei voida kokonaan hävittää, on mielestäni meidän ensimmäisenä tehtävänämme tyttöjen täydellinen vapauttaminen kaikesta poikkeuslainsäädännöstä. Täällä Englannissa on ainakin lähimain sellaiset olot. Ei ole mitään «siveyspoliisia», ei mitään valvontaa tai lääkärintutkimuksia, mutta poliisin valta on yhä vielä liian suuri, koska lain mukaan disorderly housen [bordelli] pitäminen on lain mukaan rangaistavaa ja jokaista taloa, jossa tyttö asuu ja ottaa vastaan vierailijoita, voidaan käsitellä tällaisena talona. Tähän ryhdytään kuitenkin vain poikkeustapauksissa, siitä huolimatta tytöt ovat aina alttiina joutumaan poliisien törkeän kiristyksen kohteeksi. Tämä suhteellinen vapaus alentavista poliisikahleista sallii kokonaisuuteen katsoen tyttöjen säilyttää itsenäisen ja oman arvon tuntevan luonteen, mikä on tuskin mahdollista mannermaalla. He näkevät oman tilansa väistämättömänä onnettomuutena, joka nyt kerta kaikkiaan on heitä kohdannut ja johon heidän täytyy tyytyä, mutta jonka ei muuten tarvitse vioittaa heidän luonnettaan ja heidän kunniantuntoaan. Ja jos he saavat tilaisuuden päästä irti liiketoiminnastaan, niin he tarttuvat tähän tilaisuuteen ja useimmiten menestyksellä. Manchesterissa oli kokonaisia nuorten miesten siirtokuntia – porvareita tai kauppa-apulaisia – jotka elivät tällaisten tyttöjen kanssa, ja monet olivat laillisesti naimisissa heidän kanssaan ja tulivat toimeen toistensa kanssa vähintään yhtä hyvin kuin porvarit porvarisrouvien kanssa. Kun silloin tällöin joku tyttö oli ryhtynyt juopottelemaan, ei hän millään tavoin eronnut porvarisnaisista, jotka ovat täälläpäin siitäkin varsin hyvin perillä. Eräät näin naimisiin menneistä tytöistä, jotka muuttivat muihin kaupunkeihin, joissa heidän ei tarvinnut pelätä tapaavansa «vanhoja tuttuja», on sitten johdettu myös kunnioitusta nauttiviin porvarillisiin seurapiireihin ja jopa Squiresin – täkäläisen maalaisaatelin – kes-

kuuteen, ilman että kukaan olisi huomannut mitään paheksuttavaa heissä.

Minun mielestäni meidän on tätä asiaa käsitellessämme ennen kaikkea otettava huomioon itse näiden nykyisen yhteiskunnan uhreiksi joutuneiden tyttöjen edut ja suojeltava heitä mahdollisuuksien mukaan rappiolta – vähintään olla suoraan pakottamatta heitä rappioon lakien ja poliisin sikamaisuuksien välityksellä, niin kuin tapahtuu koko mantereella. Täällä sitä yritettiin eräissä varuskuntakaupungeissa ja otettiin käyttöön valvonta ja lääkärintarkastukset, mutta sitä ei kestänyt kauan. Ainoa hyvä mitä sosiaalista puhtautta vaativat ihmiset ovat tehneet on agitaatio sitä vastaan.

Lääkärintarkastus on aivan turhanpäiväistä touhua. Kun se otettiin täällä käyttöön, lisääntyivät kuppa ja tippuri entisestään. Olen vakuuttunut siitä, että poliisilääkäreiden instrumentit ovat varsin tehokkaita sukupuolitautien levittämisessä, desinfiointiin he eivät juuri hukkaa aikaa ja vaivaa. Tytöille tulee järjestää ilmaisia kursseja sukupuolitaudeista, silloin useimmat kyllä osaavat varoa niitä. Blaschko lähetti meille kirjoituksen lääkärin valvonnasta ja hänen täytyy myös myöntää, että se on täysin tuloksetonta. Hän sanoo, että jos hän tekisi johdonmukaiset päätelmät omien edellytystensä perusteella, täytyisi hänen päätyä prostituution ehdottomaan vapauttamiseen ja suojan antamiseen tytöille riistoa vastaan, mutta se näyttää Saksassa täysin utooppiselta . . .

Kirje Laura Lafarguelle 12. helmikuuta 1893, Teokset, 39. osa, Berliini 1968, s. 31, 121 ja 124

E . . . Kyllä, «Arbeiterinnen-Zeitung» tulee miellyttämään Sinua. Sillä on terve proletaarinen luonne – huolimatta kirjallisista puutteista – joka hyvin miellyttävällä tavalla eroaa kaikista muista naistenlehdistä. Ja Sinä voit hyvinkin olla ylpeä siitä, sillä olethan Sinä yksi sen äideistä! . . .

. . . Wienissä minun täytyi käydä kaksi kertaa «puolueen» puheilla! Olen aivan ihastunut heihin. He ovat niin vilkkaita ja herkkiä kuin ranskalaiset, vain hieman vakaampia. Erityisesti naiset ovat ihastuttavia ja innostuneita. He työskentelevät erittäin aktiivisesti, mistä suurimmaksi osaksi on kiittäminen Louisea . . .

. . . Liike Itävallassa ja Saksassa on ylittänyt rohkeimmatkin odotukseni . . . Meidän ihmisemme ovat siellä suuri voima, eivätkä sitä tiedä vain he, vaan myös heidän vastustajansa. Wienissä olin noin 6000 hengen kokouksessa ja Berliinissä minun kunniakseni pidetyssä tilaisuudessa oli läsnä 4000 – vain huomattavimmat puolueen edustajat, miehiä ja naisia. Ja voit uskoa, että oli ilo katsella ja kuunnella näitä ihmisiä . . .

. . . Muuten on aina ilahduttavaa kuulla, että nainen jonka sattuu tuntemaan, ryhdistäytyy ja ryhtyy itsenäiseksi. Päätös erota lopullisesti Hermannistaan on ehkä merkinnyt hänelle pitkiä kamppailuja oman itsensä kanssa, minkä vuoksi hänen luonteensa on aikaisemmin voinut näyttää päättämättömältä. Mitä energian tuhlausta porvarillinen avioliitto onkaan, ensin kunnes edes päästään niin pitkälle, sitten koko touhun kestäessä ja sitten vihdoin kunnes päästään jälleen vapaaksi . . .

Kirje August Bebelille 12. lokakuuta 1893 Lontoosta, sama teos, s. 142

. . . Louise on erityisen iloinen päättäväisestä naisyhdistysesitysten torjumisesta – katso Clara Zetkinin artikkelia torstain «Vorwärtsin» liitteessä. Clara on oikeassa ja sai sittenkin artikkelin julkaistuksi, vaikka sitä vastustettiin pitkään ja sitkeästi. Hyvä Clara! . . .

Kirje V. Adlerille 28. tammik. 1895, sama teos, s. 400

. . . Siirtykäämme ohjelman käytännölliseen osaan. Meidän mielestämme tämä osa jakautuu ellei esityksensä niin asian olemuksen kannalta kolmeen osastoon: 1) yleisdemokraattisia uudistuksia koskevat vaatimukset; 2) vaatimukset työväen suojelua tarkoittavien toimenpiteiden alalla ja 3) vaatimukset talonpoikien etujen hyväksi. Ensimmäiseen osastoon nähden tuskin lienee tarvetta tehdä mitään oleellisia muutoksia «Työn vapautus» ryhmän «ohjelmaluonnokseen», jossa vaaditaan 1) yleistä äänioikeutta; 2) edustajapalkkiota; 3) yleistä, eikirkollista, ilmaista ja pakollista sivistystä y.m.; 4) kansalaisten persoonallista ja asunnon koskemattomuutta; 5) rajoittama-

Puolueemme ohjelmaluonnos, Teokset, 4. osa, s. 221–222

tonta omantunnonvapautta, sana- ja painovapautta, kokoontumis- y.m. vapautta (tähän pitäisi ehkä erikoisesti lisätä: lakkovapautta); 6) liikkumis- ja elinkeinovapautta (tähän pitäisi ehkä lisätä: «muuttovapautta» ja «passien poistamista kokonaan») 7) kaikkien kansalaisten täyttä tasa-arvoisuutta y.m.; 8) yleisen kansanaseistuksen ottamista vakinaisen sotaväen tilalle; 9) «koko siviili- ja rikosoikeudellisen lainsäädäntömme tarkistusta, säätyjaon ja ihmisarvoa loukkaavien rangaistusten poistamista». Tähän olisi lisättävä: «naisen ja miehen oikeuksien täydellisen tasavertaisuuden voimaansaattamista» . . .

Käytännöllisten vaatimusten toisessa osassa tapaamme «Työn vapautus»-ryhmän ohjelmassa yleisen vaatimuksen «työläisten (kaupunki- ja maaseututyöläisten) ja työnantajien suhteiden lainsäädännöllisestä säännöstelystä ja vastaavan valvontajärjestelmän, jossa työläisillä olisi edustuksensa, organisoimisesta». Mielestämme *työväenpuolueen* on seikkaperäisemmin ja tarkemmin esitettävä vaatimuksensa tältä kohdalta, sen on vaadittava (1) 8-tuntista työpäivää; (2) yötyön kieltämistä, alle 14-vuotiaiden lasten työn kieltämistä; . . .

Stuttgartin kansainvälinen sosialistikongressi, Teokset, 13. osa, s. 63–64

L . . . Kysymys naisten äänioikeudesta ei herättänyt kongressissa juuri lainkaan kiistoja. Löytyi yksi ainoa, äärimmäisen opportunistiseen Englannin «Fabianilaisten yhdistykseen» kuuluva englannitar, joka yritti puolustaa sosialistisen taistelun sallittavuutta naisten rajoitetun äänioikeuden, s.o. ei yleisen, vaan sensusäänioikeuden, puolesta. Tuo fabianilaisnainen jäi aivan yksin. Hänen katsomuksensa perusta on selvä: englantilaiset porvarirouvat haluavat saada itselleen äänioikeuden ulottamatta sitä naisproletariaattia koskevaksi.

Samanaikaisesti kansainvälisen sosialistikongressin kanssa Stuttgartissa kokoontui samassa talossa ensimmäinen naisten kansainvälinen sosialistinen konferenssi. Tässä konferenssissa ja edustajakokouksen valiokunnissa käytiin päätöslauselman käsittelemisen yhteydessä mielenkiintoisia kiistoja saksalaisten ja itävaltalaisten sosialidemokraattien välillä. Viimeksi mainitut olivat yleisen äänioikeuden puolesta käymänsä taistelun aikana siirtäneet jonkin verran taka-alalle vaatimuksen naisten tasavertaistamisesta miesten kanssa: käytännöllisyyden vuoksi he eivät korostaneet vaatimuksenaan yleistä, vaan miesten

äänioikeutta. Clara Zetkinin ja muiden saksalaisten sosialidemokraattien puheissa huomautettiin itävaltalaisille aivan oikein, että he tekivät väärin, kun heikensivät joukkoliikkeen voimaa ollessaan asettamatta kaikella tarmolla vaatimusta myös naisten eikä ainoastaan miesten äänioikeudesta. Stuttgartin päätöslauselman viimeisillä sanoilla («vaatimus yleisestä äänioikeudesta sekä miehille että naisille on asetettava *samanaikaisesti»)* on epäilemättä yhteys tuohon liiallisen «käytännöllisyyden» episodiin Itävallan työväenliikkeen historiassa . . .

Sama, s. 76–77

L . . . Päätöslauselma naisten äänioikeuskysymyksestä hyväksyttiin myöskin yksimielisesti. Vain eräs englannitar puoliporvarillisesta «Fabianilaisesta yhdistyksestä» puolsi kantaa, joka sallii taistelun ei naisten täydellisen, vaan omistavien hyväksi typistetyn äänioikeuden puolesta. Kongressi hylkäsi sen päättäväisesti ja asettui sellaiselle kannalle, että työläisnaisten tulee käydä taistelua äänioikeuden puolesta yhdessä proletariaatin luokkapuolueiden kanssa eikä naisten tasa-arvoisuuden porvarillisten kannattajien kanssa. Kongressi oli sitä mieltä, että kampanjassa naisten äänioikeuden puolesta on täydellisesti puollettava sosialismin periaatteita ja miesten sekä naisten tasa-arvoisuutta turmelematta näitä periaatteita minkäänlaisilla mukavuusnäkökohdilla.

Valiokunnassa syntyi tämän johdosta mielenkiintoinen erimielisyys. Itävaltalaiset (Viktor Adler, Adelheid Popp) puolustelivat omaa taktiikkaansa taistelussa miesten yleisen äänioikeuden puolesta: tämän oikeuden hankkimisen nimessä he katsoivat sopivaksi olla nostamatta agitaatiossa ensi tilalle äänioikeuden vaatimista myöskin naisille. Saksalaiset sosialidemokraatit, erikoisesti Clara Zetkin, protestoivat sitä vastaan jo silloin, kun itävaltalaiset kävivät kampanjaansa yleisen äänioikeuden puolesta. Clara Zetkin kirjoitti lehdistössä, ettei naisten äänioikeuden vaatimusta olisi saanut missään tapauksessa heittää varjoon, että itävaltalaiset uhrasivat opportunistisesti periaatteen mukavuusnäkökohtien hyväksi, että he eivät olisi heikentäneet, vaan voimistaneet agitaation kantavuutta ja kansan liikkeen voimaa, jos he olisivat yhtä tarmokkaasti vaatineet äänioikeutta myöskin naisille. Valiokunnassa Clara Zetkiniin yhtyi täydellisesti toinen huomattava saksalainen nais-

sosialidemokraatti Luise Zietz. Adlerin korjausehdotus, jossa välillisesti puolustettiin itävaltalaista taktiikkaa (tuossa korjausehdotuksessa puhutaan vain siitä, ettei taistelussa todella kaikkien kansalaisten äänioikeuden puolesta olisi keskeytystä, eikä siitä, että taisteltaessa äänioikeuden puolesta vaadittaisiin aina miesten ja naisten oikeuksien tasavertaisuutta), – *hylättiin* 12 äänellä 9 vastaan. Valiokunnan ja kongressin katsantokanta voidaan ilmaista tarkimmin edellä mainitun Zietzin seuraavilla sanoilla, jotka on otettu hänen sosialistinaisten kansainvälisessä konferenssissa pitämästään puheesta (tuo konferenssi pidettiin Stuttgartissa samanaikaisesti kongressin kanssa): «Meidän on periaatteellisesti vaadittava kaikkea, minkä katsomme oikeaksi», puhui Zietz, «ja vain siinä tapauksessa, kun taisteluun ei riitä voimia, me otamme vastaan sen, minkä kykenemme saamaan. Sellainen on ollut aina sosialidemokratian taktiikka. Mitä vaatimattomampia ovat vaatimuksemme, sitä vaatimattomampia ovat myöskin hallituksen myönnytykset» ... Tuosta kiistasta lukija voi havaita, kuinka tiukasti parhaat marxilaiset suhtautuvat pienimpiinkin poikkeuksiin johdonmukaisesta ja periaatteellisesta vallankumouksellisesta taktiikasta.

Ehdotus Naisten kansainvälisen sosialistisen konferenssin päätöslauselmaksi

Teokset, 41. osa, s. 314–316

Nykyinen maailmansota, joka on tuottanut niin paljon onnettomuutta kaikkialla, missä sitä on käyty, autioittanut ja hävittänyt Belgiaa ja Galitsiaa ja tehnyt lopun monien tuhansien työläisten olemassaolosta, on imperialistista sotaa, johon ovat johtaneet eri maiden hallitsevien luokkien taistelu siirtomaiden jaosta ja herruusasemasta maailmanmarkkinoilla sekä dynastiset intressit. Se on kaikkien maiden kapitalistiluokan ja hallitusten politiikan luonnollinen jatko, ja sen tähden sosialistien kannalta ei ole mitään merkitystä sillä, kuka iski ensiksi.

Tämä sota ei palvele lainkaan työläisten etuja, vaan päinvastoin hallitsevat luokat käyttävät sitä välikappaleenaan murskatakseen työläisten kansainvälisen solidaarisuuden ja heikentääkseen heidän liikettään ja luokkataisteluaan joka maassa. Porvariston esittämä ja opportunistien kannattama «isänmaanpuolustus»-tunnus ei niin ikään ole mitään muuta kuin syötti, jonka avulla porvaristo koettaa saada proletariaatin uhraamaan henkensä ja verensä porvariston intressien vuoksi.

Ottaen huomioon kaiken tämän ja nojaten Stuttgartin pää-

töslauselmaan, jossa kapitalistisen järjestelmän kukistumisen jouduttamiseksi kehotetaan käyttämään sodan aiheuttamaa talouspulaa ja poliittista kriisiä kansan nostattamiseen, Kööpenhaminan päätöslauselmaan, jossa julistetaan, että kansanedustajat ovat velvollisia äänestämään sotamäärärahojen myöntämistä vastaan, ja Baselin päätöslauselmaan, jossa sanotaan, että työläiset katsovat toistensa ampumisen rikokseksi, naissosialistien ylimääräinen kansainvälinen konferenssi lausuu julki, että useimpien sotaa käyvien maiden sosialistipuolueiden edustajien toiminta on ollut täysin ristiriidassa näiden päätölauselmien kanssa ja he ovat, taipuen olosuhteiden pakon edessä, kavaltaneet todellisuudessa sosialismin korvaamalla sen nationalismilla; – konferenssi toteaa, että minkään maan proletaareilla ei ole muuta vihollista kuin heidän luokkavihollisensa, kapitalistiluokka.

Nykyisen sodan aiheuttamat hirvittävät kärsimykset herättävät kaikissa naisissa, varsinkin proletaarinaisissa, yhä voimakkaampaa rauhantahtoa. Julistaen *sodan jokaiselle imperialistiselle* sodalle konferenssi on samalla sitä mieltä, että tämän rauhantahdon muuttaminen *tietoiseksi poliittiseksi voimaksi vaatii työläisnaisia käsittämään selvästi, että omistavien luokkien pyrkimyksenä ovat vain* aluevaltaukset, anastukset ja herruus, että imperialismin kaudella sodat ovat väistämättömiä ja että imperialismi uhkaa saattaa maailman moniin sotiin, *ellei proletariaatti löydä riveistään kylliksi voimaa tehdäkseen lopun kapitalistisesta järjestelmästä kukistamalla lopullisesti kapitalismin.* Mikäli työläisnainen haluaa lyhentää imperialististen sotien kaudesta johtuvaa kärsimysten aikaa, hänen rauhantahtoisten pyrkimystensä täytyy muuttua *suuttumukseksi ja taisteluksi sosialismin puolesta. Työläisnainen saavuttaa tavoitteensa* tässä taistelussa *vain vallankumouksellisen joukkoliikkeen tietä, voimistamalla ja kärjistämällä sosialistista taistelua.* Hänen ensimmäinen velvollisuutensa on siis tukea ammatillisia ja sosialistisia järjestöjä ja rikkoa linnarauhaa vastustamalla sotamäärärahojen myöntämistä, osallistumista porvarillisiin ministeristöihin, edistämällä ja propagoimalla ampumakaivannoissa olevien sotilaiden veljeilyä taistelukentillä, järjestämällä kaikkialla, missä hallitus on riistänyt perustuslailliset vapaudet, illegaalisia järjestöjä ja vihdoin vetämällä joukkoja mukaan mielenosoituksiin ja vallankumouksellisiin liikkeisiin.

Naissosialistien kansainvälinen konferenssi kehottaa kaik-

kien maiden työläisnaisia ryhtymään heti tähän taisteluun, järjestämään sen kansainväliseksi ja olemaan kiinteässä yhteistoiminnassa kaikkien maiden niiden sosialistien kanssa, jotka kamppailevat, kuten Liebknecht, nationalismia vastaan ja käyvät sosialistista vallankumoustaistelua.

Samalla konferenssi muistuttaa työläisnaisille, että Euroopan kehittyneimmissä maissa ovat jo muodostuneet objektiiviset edellytykset sosialistista tuotantoa varten, että koko liike on siirtymässä uuteen vaiheeseen, että nykyinen maailmansota asettaa heille uusia vakavia velvoituksia, että heidän liikkeensä saattaa ennakoida yleistä joukkoliikettä, joka voi antaa uutta kantavuutta koko sosialistiselle liikkeelle ja lähentää lopullisen vapautuksen hetkeä. Ryhtymällä aloitteentekijöiksi mielenosoitusten ja vallankumouksellisten manifestaatioiden järjestämisessä työläisnaiset voivat kulkemalla käsi kädessä proletariaatin kanssa antaa alun uudelle proletariaatin taistelun aikakaudelle, jolloin proletariaatti pystyttää kehittyneemmissä maissa sosialismin ja takapajuisemmissa maissa demokraattisen tasavallan.

Sosialismi ja sota, Teokset, 21. osa, s. 321–322

... Tavattoman tärkeä merkitys on suhtautumisellamme Internationaalin horjuviin aineksiin yleensä. Näitä aineksia – pääasiassa vivahteiltaan *pasifistisia* sosialisteja – on sekä puolueettomissa että eräissä sotivissa maissa (esimerkiksi Riippumaton työväenpuolue Englannissa). Nuo ainekset voivat olla mukanakulkijoitamme. Pitää välttämättä lähentyä niitä taistelussa sosialishovinisteja vastaan. Mutta on muistettava, että ne ovat *vain* mukanakulkijoita, että Internationaalia jälleenrakennettaessa nuo ainekset eivät tärkeimmissä ja oleellisissa kysymyksissä lähde meidän kanssamme, vaan meitä vastaan, ne lähtevät Kautskyn, Scheidemannin, Vandervelden ja Sembatin mukana. Kansainvälisissä neuvotteluissa ei saa rajoittaa ohjelmaansa siihen, mikä tyydyttää noita aineksia. Muutoin me itse joudumme horjuvien pasifistien vangeiksi. Niin kävi esimerkiksi naisten kansainvälisessä konferenssissa Bernissä. Saksan edustajisto, joka pysytteli tov. Clara Zetkinin kannalla, näytteli tässä konferenssissa tosiasiallisesti «keskustan» osaa. Naisten konferenssi sanoi vain sen, mikä kelpasi Hollannin opportunistisen Troelstran puolueen edustajille ja edustajille I. L. P:stä (Riippumaton työväenpuolue) ...

«Aseistariisumis»-tunnuksesta, Teokset, 23. osa, s. 91–93

... Kun nykyinen sota herättää taantumuksellisten kristillisten sosialistien, vetistelevien pikkuporvarien keskuudessa *vain* kauhua ja pelkoa, vain inhoa kaikkea aseenkäyttöä, verenvuodatusta, kuolemaa y.m.s. kohtaan, niin meidän on sanottava: kapitalistinen yhteiskunta on ollut ja tulee aina olemaan *loputonta kauhua.* Ja kun nykyinen, kaikista sodista taantumuksellisin sota valmistelee nyt tuolle yhteiskunnalle *kauheaa loppua,* niin meillä ei ole mitään syytä joutua epätoivoon. Mutta nimenomaan epätoivon ilmausta eikä mitään muuta on objektiiviselta merkitykseltään aseistariisuutumisen «vaatiminen» – oikeammin sanoen: aseistariisuutumisesta haaveileminen – tällaisena aikana, jolloin itse porvariston voimin valmistellaan kaikkien nähden ainoaa laillista ja vallankumouksellista sotaa, nimittäin kansalaissotaa imperialistista porvaristoa vastaan.

Sille, joka sanoo tämän olevan elämästä irrallista teoriaa, muistutamme kahdesta maailmanhistoriallisesta tosiasiasta: toisaalta trustien merkityksestä ja naisten tehdastyön osuudesta ja toisaalta vuoden 1871 Kommuunista ja vuoden 1905 joulukuun kapinasta Venäjällä.

Porvariston asia on kehittää trusteja, ajaa lapsia ja naisia tehtaisiin, piinata heitä siellä, turmella ja tuomita äärimmäiseen kurjuuteen. Me emme «vaadi» emmekä «kannata» tällaista kehitystä, me taistelemme sitä vastaan. Mutta *miten* taistelemme? Tiedämme, että trustit ja naisten tehdastyö ovat edistyksellistä. Me emme halua kulkea taaksepäin, käsityöhön, esimonopolistiseen kapitalismiin, naisten kotityöhön. Eteenpäin trustien y.m.s. kautta ja niitä pitemmälle sosialismiin!

Tämä kehityksen *objektiivisen kulun* huomioiva päätelmä pitää vastaavin muutoksin paikkansa myös kansan nykyisen militarisoinnin suhteen. Tänään imperialistinen porvaristo militarisoi koko kansan, myös nuorison. Huomenna se kaiketi ryhtyy militarisoimaan naisia. Tämän johdosta meidän on sanottava: sitä parempi! Pikemmin eteenpäin! Mitä pikemmin, sitä lähempänä on aseellinen kapina kapitalismia vastaan. Voivatko sosialidemokraatit antaa nuorison y.m. militarisoimisen pelästyttää itseään, jos he eivät unohda Kommuunin antamaa esimerkkiä? Se ei ole «elämästä irrallista teoriaa» eikä haave, vaan tosiasia. Ja olisi tosiaankin jo kerrassaan huono juttu, jos sosialidemokraatit alkaisivat kaikista taloudellisista ja poliittisista tosiasioista huolimatta epäillä sitä, että imperialismin kauden ja imperialististen sotien täytyy kiertämättömästi johtaa

tällaisten tosiasioiden toistumiseen.

Eräs Kommuunin porvarillisista havainnoitsijoista kirjoitti toukokuussa 1871 eräässä englantilaisessa lehdessä: «Jos Ranskan kansakunta muodostuisi yksinomaan naisista, niin kuinka hirvittävä kansakunta se olisikaan!» Naiset ja lapset 13-vuotiaista alkaen taistelivat Kommuunin aikana rinnan miesten kanssa. Toisin ei voi olla myöskään tulevaisuudessa taisteltaessa porvariston kukistamiseksi. Proletaarinaiset eivät tule katsomaan passiivisina sivusta, kun hyvin-aseistautunut porvaristo alkaa ampua huonosti-aseistautuneita tai aseettomia työläisiä. He tarttuvat aseisiin, kuten vuonna 1871, ja nykyisistä pelotelluista kansakunnista – oikeamminkin nykyisestä työväenliikkeestä, jota opportunistit ovat hajottaneet enemmän kuin hallitukset, – kehkeytyy varmasti, ennemmin tai myöhemmin, mutta kehkeytyy aivan varmasti vallankumouksellisen proletariaatin kansainvälinen «hirveiden kansakuntien» liitto.

Nykyään koko yhteiskunnallinen elämä on militarismin läpitunkemaa. Imperialismi on suurvaltojen ankaraa taistelua maailman jakamisesta ja uudelleen jakamisesta, – siksi se tulee kiertämättömästi johtamaan jatkuvaan militarisointiin kaikissa maissa, myöskin puolueettomissa ja pienissä maissa. Entä mitä proletaarinaiset tulevat tekemään tämän vastustamiseksi? Yksinomaanko kiroamaan kaikenlaista sotaa ja kaikkea sotilaallista, yksinomaanko vain vaatimaan aseistariisuutumista? Sorretun luokan naiset, luokan, joka on todella vallankumouksellinen, eivät milloinkaan suostu sellaiseen häpeälliseen osaan. He sanovat pojilleen:

«Vartut kohta isoksi. Sinulle annetaan kivääri. Ota se ja opi hyvin sotataitoa. Tämä taito on proletaareille välttämätön – ei sitä varten, että ampuisit veljiäsi, muiden maiden työläisiä, niin kuin tehdään nykyisessä sodassa ja niin kuin sosialismin petturit kehottavat sinua tekemään, vaan sitä varten, että taistelisit oman maasi porvaristoa vastaan, tekisit lopun riistosta, kurjuudesta ja sodista, ei hurskaiden toivomusten avulla, vaan voittamalla porvariston ja riisumalla *sen* aseista».

Jos nykyisen sodan yhteydessä kieltäydytään harjoittamasta tällaista propagandaa ja nimenomaan tällaista propagandaa, niin silloin on parasta olla yleensä puhumatta suuria sanoja kansainvälisestä vallankumouksellisesta sosialidemokratiasta, sosialistisesta vallankumouksesta, sodasta sotaa vastaan . . .

. . . 17. On poistettava poikkeuksetta kaikki, mikä rajoittaa naisten poliittisia oikeuksia miesten oikeuksiin verraten. Joukoille on selitettävä, että tämä uudistus on erikoisen tarpeellinen aikana, jolloin sota ja kallis aika aiheuttavat levottomuutta laajoissa kansanjoukoissa ja kääntävät varsinkin naisten mielenkiinnon ja huomion politiikkaan.

Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen zimmerwaldilaisen vasemmiston tehtävät, sama teos, s. 137

. . . Minkälaista miliisiä me, proletariaatti ja kaikki työtätekevät, tarvitsemme? Todella *kansan* miliisiä, s.o. ensiksikin sellaista, joka on kokoonpantu *järjestään* koko väestöstä ja johon kuuluvat kaikki *mies-* ja *nais*puoliset aikuiset kansalaiset, ja toiseksi sellaista, joka yhdistää toisiinsa kansanarmeijan tehtävät ja poliisin tehtävät, valtiollisen järjestyksen ja valtionhallinnan täkeimmän, peruselimen tehtävät.

Havainnollistaakseni paremmin näitä teesejä esitän puhtaasti kaavallisen esimerkin. On itsestään selvää, että olisi typerää ajatella jonkinlaisen proletaarista miliisiä koskevan «suunnitelman» tekemistä: kun työväki ja koko kansa käyvät oikein joukolla asiaan käsiksi käytännöllisesti, niin ne laativat ja järjestävät sen sata kertaa paremmin kuin mitkään teoreetikot. En esitä mitään «suunnitelmaa», vaan haluan ainoastaan havainnollistaa ajatustani.

Kirjeitä kaukaa, Teokset, 23. osa, s. 336–338

Pietarissa on noin 2 miljoonaa asukasta. Heistä on enemmän kuin puolet 15–65 vuoden ikäisiä. Otamme puolet – 1 miljoonan. Jätämme vielä pois kokonaisen neljänneksen sairaiden y.m. sellaisten osalle, jotka pätevien syiden takia eivät tällä hetkellä ota osaa yhteiskunnan palvelukseen. Jää 750.000 henkeä, jotka toimien miliisissä sanokaamme yhden päivän viidestätoista (ja saaden siltä ajalta palkan isännältä) muodostaisivat 50.000 henkeä käsittävän armeijan.

Juuri *tämän tyyppistä* «valtiota» me tarvitsemme!

Juuri tällainen miliisi olisi todellisuudessa eikä vain sanoissa oikea «kansanmiliisi».

Juuri tätä tietä meidän on kuljettava päästäksemme siihen, *ettei voitaisi* palauttaa erikoista poliisia eikä erikoista, kansasta erotettua armeijaa.

Tällainen miliisi olisi 95 osaltaan 100:sta muodostunut työläisistä ja talonpojista ja edustaisi *todella* kansan valtavan enemmistön mieltä ja tahtoa, voimaa ja valtaa. Tällainen miliisi todella aseistaisi järjestään koko kansan ja opettaisi sille sota-

taitoa tehden tyhjäksi, mutta *ei* gutshkovilaiseen *eikä* miljukovilaiseen tapaan, kaikki taantumuksen palauttamisyritykset ja kaikki tsaarin asiamiesten juonittelut. Tällainen miliisi olisi «työläisten ja sotilaiden edustajain Neuvostojen» toimeenpaneva elin, se nauttisi väestön *ehdotonta* kunnioitusta ja luottamusta, sillä se olisi itse järjestään koko väestön järjestö. Tällainen miliisi muuttaisi demokratian siitä kauniista kyltistä, joka verhoaa kansan orjuuttamista kapitalistien taholta ja kapitalistien harjoittamaa kansan pilkkaamista, todelliseksi *joukkojen kasvattamiseksi,* jotta ne voisivat osallistua *kaikkien* valtionasioiden hoitoon. Tällainen miliisi vetäisi varhaisnuorison mukaan poliittiseen elämään, opettaisi sitä ei ainoastaan sanoilla, vaan myös teoilla, *työllä.* Tällainen miliisi kehittäisi niitä tehtäviä, jotka oppineiden kielellä sanoen kuuluvat «hyvinvointipoliisin» toimialaan, saniteettivalvontaa y.m. vetäen sellaisiin toimiin mukaan järjestään kaikki aikuiset naiset. Ja taas vetämättä naisia mukaan yhteiskunnan palvelukseen, miliisiin, poliittiseen elämään, tempaamatta naisia pois kodin ja keittiön tylsyttävistä oloista *ei voida* turvata todellista vapautta, *ei voida* rakentaa edes demokratiaa, sosialismista puhumattakaan.

Tällainen miliisi olisi proletaarinen miliisi, sillä teollisuus- ja kaupunkityöläiset saisivat siinä johtavan vaikutuksen köyhälistöjoukkoihin yhtä luonnollisesti ja kiertämättömästi kuin he saivat johtavan paikan kansan kaikessa vallankumoustaistelussa sekä vuosina 1905–1907 että vuonna 1917.

Tällainen miliisi turvaisi ehdottoman järjestyksen ja uskollisella antaumuksella toteutettavan toverikurin. Ja samalla tämän raskaan kriisin aikana, jota kaikki sotivat maat parhaillaan kärsivät, se antaisi mahdollisuuden taistella tosi demokraattisesti tätä kriisiä vastaan, toteuttaa oikein ja nopeasti viljan ja muiden tarvikkeiden jakelun, saattaa voimaan «yleisen työvelvollisuuden», jota ranskalaiset nimittävät nyt «siviilimobilisaatioksi» ja saksalaiset «siviilipalvelusvelvollisuudeksi» ja jota ilman *ei voida – on osoittautunut, ettei voida,* – parantaa niitä haavoja, joita kauhea ryöstösota on iskenyt ja yhä iskee.

Onko Venäjän proletariaatti todellakin vuodattanut vertaan vain saadakseen suurisanaisia ja yksinomaan poliittisia demokraattisia uudistuksia koskevia lupauksia? Eiköhän se vaadi ja saa aikaan sitä, että *jokainen* työtätekevä näkisi ja tuntisi *heti paikalla* tiettyä parannusta elämässään? Että jokaisella perheellä olisi leipää? Että jokainen lapsi saisi pullon hyvää

maitoa ja ettei yksikään rikkaaseen perheeseen kuuluva aikuinen rohkenisi ottaa maitoa yli määrän ennen kuin lapset on turvattu? Että tsaarin ja ylimystön jättämät palatsit ja loistoasunnot eivät olisi turhaan tyhjinä, vaan antaisivat suojan koditttomille ja varattomille? Mikä muu voi toteuttaa nämä toimenpiteet paitsi kansanmiliisi, johan naiset ehdottomasti osallistuvat tasa-arvoisina miesten rinnalla?

Tällaiset toimenpiteet *eivät vielä ole sosialismia.* Ne koskevat kulutuksen säännöstelyä, mutta eivät tuotannon uudestijärjestämistä. Ne eivät olisi vielä «proletariaatin diktatuuria», vaan ainoastaan «proletariaatin ja köyhimmän talonpoikaiston vallankumouksellis-demokraattista diktatuuria». Nyt ei ole kysymys siitä, miten ne teoreettisesti luokitellaan. Tekisimme mitä suurimman virheen, jos alkaisimme sovittaa mutkallisia, päivänpolttavia ja nopeasti kehittyviä vallankumouksen käytännöllisiä tehtäviä suppeasti käsitetyn «teorian» Prokrusteen vuoteeseen sen sijaan, että pitäisimme teoriaa ennen kaikkea ja eniten juuri *t o i m i n n a n ohjeena . . .*

. . . Muuan toinen erittäin tärkeä ja kerrassaan ajankohtainen kysymys on kysymys valtion rakenteesta ja valtionhallinnosta. Ei riitä, että saarnataan demokratiaa, ei riitä että annetaan sen toteuttaminen edustuselimissä olevien kansan «edustajien» huoleksi. Demokratia on rakennettava heti, alhaalta käsin, joukkojen itsensä aloitteesta, siten että ne osallistuvat aktiivisesti koko valtiolliseen elämään, ilman ylhäältä tapahtuvaa «valvontaa», ilman virkamiehiä.

Talonpoikaisedustajien kompassi, Teokset, 24. osa, Berliini 1969, s. 156

Poliisin, virkamieskunnan, pysyvän sotaväen korvaaminen koko kansan yleisellä aseistamisella, yleisellä, kaikki kattavalla miliisillä, missä naisten ehdottomasti on oltava mukana – siinä on se käytännön tehtävä, jota voidaan ja jota täytyy heti ryhtyä toteuttamaan . . .

. . . Venäjän demokraattisen tasavallan perustuslain tulee turvata:

. . . 14. Maksuton ja pakollinen yleinen ja polyteknillinen sivistys (joka tutustuttaa teoriassa ja käytännössä kaikkiin tuo-

Puolueen ohjelman tarkistusaineistoa, Teokset, 24. osa, s. 467–471

tannon perusaloihin) kaikille alle 16-vuotiaille tytöille ja pojille; opetuksen läheinen yhteys lasten yhteiskunnalliseen tuottavaan työhön.

. . . Työväenluokan varjelemiseksi fyysiseltä ja siveelliseltä rappeutumiselta kuin myös tehdäkseen sen entistä kykenevämmäksi käymään vapaustaistelua puolue vaatii:

. . . 6. Naistyövoiman käytön kieltämistä niillä aloilla, joilla työ on vahingollista naisen elimistölle; naisten vapauttamista työstä neljäksi viikoksi ennen synnytystä ja kuudeksi viikoksi synnytyksen jälkeen ja palkan maksamista heille entisen suuruisena koko tältä ajalta.

. . . 7. Rinta- ja pikkulasten seimien sekä lasten imettämishuoneiden järjestämistä kaikkien niiden tehtaiden y.m. laitosten yhteyteen, joissa työskentelee naisia; lasta imettävien naisten vapauttamista työstä vähintään joka kolmen tunnin kuluttua ja vähintään puolen tunnin ajaksi; avustuksen antamista imettäville äideille ja heidän työpäivänsä supistamista 6 tuntiin.

. . . 9. Työväenjärjestöjen valitseman työinspektion perustamista ja sen toiminnan ulottamista kaikkiin palkkatyötä käyttäviin tuotantolaitoksiin, tekemättä poikkeusta myöskään kotipalvelijain suhteen; naistarkastajain instituution muodostamista niillä aloilla, joilla käytetään naistyövoimaa . . .

Proletariaatin tehtävät vallankumouksessamme, Teokset, 24. osa, s. 54

L

. . . Kansanmiliisin perustaminen poliisin tilalle on vallankumouksen koko kulusta juontuva uudistus, jota nyt toteutetaan Venäjän useimmilla paikkakunnilla . . . Tähän miliisiin tulee osallistua järjestään kaikkien kansalaisten, miesten ja naisten, 15:sta 65:een ikävuoteen asti . . . Ilman sitä, että naiset saadaan osallistumaan itsenäisesti ei ainoastaan yleensä poliittiseen elämään, vaan myös säännölliseen yleiseen yhteiskunnalliseen työhön, ei voi olla puhettakaan edes täydestä ja lujasta demokratiasta, saati sitten sosialismista. Ja sellaisia «poliisin» tehtäviä kuin sairaiden ja huollottomien lasten huolto, terveellisestä ravinnosta huolehtiminen y.m. ei yleensä voida toteuttaa tyydyttävästi ilman naisten todellista eikä vain paperilla olevaa tasa-arvoisuutta.

Lokakuun vallankumouksen neljännen vuosipäivän johdosta, Teokset 33, Berliini 1966, s. 33/34

L

. . . Ajateltakoon uskontoa, naisen oikeudettomuutta tai ei-venäläisten kansallisuuksien sortoa ja alistettua asemaa. Kaikki nämä ovat porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kysymyksiä. Pikkuporvarillisen demokratian ahdashenkiset edustajat soittivat niistä suutaan kahdeksan kuukautta; maailman edistyneimpien maiden joukossa ei ole yhtään ainoata, jossa nämä kysymykset olisi ratkaistu täydellisesti porvarillis-demokraattisten vaatimusten mukaisesti. Meillä ne on ratkaistu täydellisesti Lokakuun vallankumouksen jälkeisellä lainsäädännöllä. Me olemme todella käyneet taistelua uskontoa vastaan ja käymme yhä edelleen. Me olemme antaneet kaikille ei-venäläisille kansallisuuksille oman tasavallan tai autonomisen alueen. Meillä Venäjällä ei ole mitään sellaista alhaisuutta, inhottavuutta ja halpamaisuutta kuin naisen oikeudettomuus tai epätasa-arvoisuus, tuo keskiajan ja maaorjuuden kuohuttava jäänne, jonka voitonhimoinen suurporvaristo ja ahdaskatseinen, pelkurimainen pikkuporvaristo yhä uudelleen elvyttävät henkiin poikkeuksetta maapallon kaikissa maissa.

Tämä kaikki on porvarillis-demokraattisen vallankumouksen sisältöä. Puolitoista tai kaksi ja puoli vuosisataa sitten lupasivat tämän vallankumouksen (näiden vallankumouksien, jos halutaan puhua yhden yleisen tyypin jokaisesta kansallisesta erikoislaadusta) edistykselliset johtajat kansoille vapauttaa ihmiskunnan keskiaikaisista etuoikeuksista, naisten epätasa-arvoisuudesta, tämän tai tuon uskonnon (tai «uskonnon idean», ylipäänsä «uskonnollisuuden») valtiollisista etuoikeuksista, kansallisuuksien epätasa-arvoisuudesta. Mutta tätä lupausta he eivät pitäneet. He eivät voineet pitää sitä, koska «kunnioitus» «pyhää yksityisomistusta» kohtaan esti heidät siitä. Meidän proletaarinen vallankumouksemme ei tuntenut tuota kirottua «kunnioitusta» tuota kolmasti kirottua keskiaikaa ja «pyhää yksityisomistusta» kohtaan.

Rakkaudesta, avioliitosta ja perheestä

Porvaristo on riistänyt perhesuhteelta sen liikuttavan sentimentaalisen verhon ja palauttanut sen puhtaasti taloudelliseksi suhteeksi.

KARL MARX JA FRIEDRICH ENGELS

Meidän kommunistiseen työhömme naisten joukoissa, meidän poliittiseen työhömme heidän keskuudessaan liittyy suuri määrä miesten keskuudessa suoritettavaa kasvatustyötä.

V. I. LENIN

. . . Porvaristo on hävittänyt kaikki feodaaliset, patriarkaaliset ja idylliset suhteet, missä se on päässyt valtaan. Se on säälimättä repinyt rikki feodaaliajan kirjavat siteet, jotka olivat sitoneet ihmisen hänen «luonnolliseen esimieheensä» eikä ole jättänyt ihmisten välille mitään muuta sidettä kuin alastoman edun, tunteettoman «käteisellä maksamisen». Se on hukuttanut uskonnollisen hurmion, ritarillisen innostuksen ja porvarillisen hempeämielisyyden pyhät värähdykset itsekkään laskelmoinnin jääkylmään veteen. Se on muuttanut persoonallisen ihmisarvon vaihtoarvoksi ja asettanut lukemattomien lupakirjoihin perustuvien ja henkilökohtaisesti ansaittujen vapauksien tilalle *yhden* vapauden, tunnottoman kauppavapauden. Se on, sanalla sanoen, asettanut uskonnollisten ja poliittisten harhakuvitelmien verhoaman riiston tilalle avoimen, häpeämättömän, suoran ja raa'an riiston.

Porvaristo on riisunut pyhyydenhohteen kaikilta toimilta, joita tähän asti pidettiin kunnianarvoisina ja joihin suhtauduttiin pelonsekaisella hartaudella. Se on muuttanut lääkärin, lakimiehen, papin, runoilijan ja tiedemiehen pelkiksi maksua vastaan työskenteleviksi palkkatyöläisikseen.

Porvaristo on repinyt perhesuhteelta sen liikuttavan tunnelmallisen verhon ja muuttanut sen pelkäksi rahasuhteeksi.

EM

Kommunistisen puolueen manifesti, Pori 1971, s. 22/23

. . . Kun liberaalinen taloustiede oli tehnyt parhaansa yleistääkseen vihamielisyyden kansallisuudet haihduttamalla ja muuttaakseen ihmiskunnan raivoavien eläinten laumaksi – ja mitä muutakaan kilpailijat ovat? – jotka raatelevat toisiaan nimenomaan *sen vuoksi,* että kullakin on sama etu kuin kaikilla muillakin. Tämän esityön jälkeen sille jäi päämäärästään vain yksi askel ottamatta, perheen hajottaminen. Tämän toteuttamiseksi sille tuli avuksi sen oma kaunis keksintö, tehdasjärjestelmä. Viimeiset rippeet yhteisistä eduista, perheen yhteisen omaisuuden, on tehdasjärjestelmä mitätöinyt ja – ainakin täällä Englannissa – se on alkanut hajota. On aivan tavallista, että lapset, heti tultuaan työkykyisiksi, so. täytettyään yhdeksän vuotta, käyttävät palkkansa omiin tarpeisiinsa, pitävät vanhempiensa kotia pelkkänä maksullisena ruokailupaikkana ja hyvittävät vanhempiaan tietyllä summalla ruoasta ja asunnosta. Miten muuten voisikaan olla? Mitä muuta voi seurata etujen eristä-

E

Ääriviivoja kansantaloustieteen arvosteluksi, Teokset, 1. osa, Berliini 1956, s. 504–505

misestä, joka on kauppavapauden järjestelmän pohjana. Kun jokin periaate kerran on otettu käytäntöön, se ajaa itsensä lävitse kaikkine seurauksineen, miellyttipä tämä taloustieteilijöitä tai ei.

Mutta taloustieteilijä ei itsekään tiedä, mitä asiaa hän palvelee. Hän ei tiedä, että hän kaikessa itsekkäässä päättelemisessään muodostaa kuitenkin vain yhden renkaan ihmiskunnan yleisen eteenpäinmenon ketjussa. Hän ei tiedä, että purkaessaan kaikki erikoisedut hän vain raivaa tietä sille suurelle mullistukselle, jota kohti vuosisata on kulkemassa, kohti ihmiskunnan sovitusta luonnon ja itsensä kanssa.

Työtätekevän luokan asema Englannissa, Teokset, 2. osa, Berliini 1957, s. 369

E ... Naisten työssäkäynti tehtaassa johtaa välttämättä perheen täydelliseen rikkoutumiseen, ja tällä rikkoutumisella on yhteiskunnan nykyisellä kehitysasteella, joka perustuu perheeseen, mitä turmiollisimmat vaikutukset sekä aviopuolisoihin että lapsiin. Äiti jolla ei ole aikaa huolehtia lapsestaan, suoda hänelle ensimmäisten elinvuosien aikana kaikkein tavallisinta hoitoa ja hellyyttä, äiti joka tuskin saa nähdä lastaan, ei voi olla tälle lapselle mikään äiti. Hänestä tulee välttämättä välinpitämätön lasta kohtaan, hän kohtelee sitä pakosta ilman rakkautta ja huolenpitoa kuin aivan vierasta lasta. Ja lapset, jotka kasvavat tällaisissa oloissa, eivät myöhemmin voi tajuta perheestä mitään, he eivät voi koskaan tuntea olevansa kotonaan perheessä, jonka he perustavat, koska he ovat oppineet tuntemaan vain eristynyttä elämää. Ja siksi he pakostakin horjuttavat lisää jo muutenkin työläisten keskuudessa yleisesti heikentynyttä perheen perustaa. Samantapaiseen perheen rikkoutumiseen johtaa lasten työnteko. Kun he ovat niin pitkällä, että ansaitsevat enemmän kuin heidän ylläpitonsa maksaa vanhemmille, he ryhtyvät maksamaan tietyn summan ravinnosta ja asunnosta vanhemmilleen ja käyttävät lopun omiin tarpeisiinsa. Näin käy usein jo neljäntoista ja viidentoista vuoden iässä. (Power, raportti Leedsistä, useissa kohdin, Tufnellin raportti Manchesteristä s. 17 jne. tehdasraportissa.) Lyhyesti sanoen lapset itsenäistyvät ja suhtautuvat kotiinsa kuin täysihoitolaan, jonka he myös varsin usein vaihtavat toiseen, mikäli se ei miellytä heitä.

... Monissa tapauksissa vaimon työssäkäynti ei aivan hajota perhettä, vaan kääntää sen päälaelleen. Vaimo elättää perheen, mies istuu kotona, huolehtii lapsista, pitää huoneet siistinä ja valmistaa ruoan. Tällaisia tapauksia esiintyy hyvin, hyvin usein. Yksin Manchesterissä voitaisiin koota sata sellaista miestä, jotka on tuomittu tekemään kotitöitä. Voi kuvitella, millaista oikeutettua suuttumusta tällainen tosiasiallinen kastraatio herättää työläisissä ja millainen perhesuhteiden mullistus siitä syntyy, samalla kun muut yhteiskunnalliset suhteet pysyvät ennallaan ...

Sama, s. 371

E ... Ja kuitenkin tämä tilanne, joka ottaa mieheltä miehisyyden ja naiselta naisellisuuden kykenemättä antamaan miehelle todellista naisellisuutta ja naiselle todellista miehisyyttä, tämä kummatkin sukupuolet ja niissä koko ihmiskunnan mitä häpeällisimmin alentava tilanne on viimeinen seuraus ylistetystä sivistyksestämme, viimeinen tulos kaikista niistä ponnistuksista, joita sadat sukupolvet ovat tehneet oman ja jälkeläistensä aseman parantamiseksi! Meidän täytyy joko tuntea epätoivoa ihmiskunnan ja sen pyrkimysten ja kehityksen suhteen nähdessämme kaiken vaivamme ja työmme menevän tuloksiltaan pilkanteoksi, tai meidän täytyy myöntää, että ihmisten yhteiskunta on tähän saakka etsinyt onneaan väärästä suunnasta. Meidän täytyy myöntää, että näin totaalinen eri sukupuolten aseman nurinkääntyminen voi johtua ainoastaan siitä, että sukupuolten asema toisiinsa nähden on ollut alusta alkaen väärä.

Jos naisen valta mieheen, minkä tehdasjärjestelmä välttämättä saa aikaan, on epäinhimillistä, niin täytyy myös alkuperäisen miehen vallan naiseen olla epäinhimillistä. Kun nainen voi nyt, kuten mies aikaisemmin, perustaa valta-asemansa siihen, että hän hankkii suurimman osan, jopa kaiken perheen omaisuusyhteisöön, niin siitä seuraa välttämättä, että tämä omaisuusyhteisö ei ole mikään todenmukainen, järkevä, koska yksi perheenjäsen vielä vetoaa yhteisöön tuotuun omaan suurempaan osuuteensa. Jos nykyisen yhteiskunnan perhe hajotetaan, niin juuri tässä hajoamisessa käy ilmi se, että perhettä

koossa pitävänä siteenä ei ole ollut itse asiassa perherakkaus, vaan nurinkurisessa omaisuusyhteisössä välttämättä säilytetyt yksityiset etupyyteet . . .[1]

Fourierin fragmentti kaupasta, Teokset, 2. osa, Berliini 1957, s. 608/609

. . . Fourier paljastaa säälittä kunnioitusta nauttivan yhteiskunnan tekopyhyyden, ristiriidan sen teorian ja käytännön välillä ja koko sen elämäntavan ikävystyttävyyden; hän ivaa sen filosofiaa, sen pyrkimystä saavuttaa perfection de la perfectibilité perfectibilisante ja auguste vérité ja sen «puhdasta moraalia», sen yksitoikkoisia sosiaalisia instituutioita ja vertaa tähän tuon yhteiskunnan käytännön toimintaa, sen palvomaa kaupankäyntiä, jota hän arvostelee mestarillisella tavalla, sen surkeita nautintoja, jotka eivät ole mitään nautintoja, sen aisankannattajuuden järjestelmää avioliitossa, sen yleistä hämminkiä. Kaikki nämä ovat nykyisen yhteiskunnan ilmiöitä, joista Saksassa ei vielä ole ollut lainkaan puhetta. Tosin siellä täällä on puhuttu vapaasta rakkaudesta, naisen asemasta ja emansipaatiosta, mutta mitä on saatu aikaan? Muutamia epämääräisiä fraaseja, joitakin sinisukkia, hieman hysteriaa ja aika paljon saksalaista aviosurkeutta – tuloksena ei ole ollut edes äpärälasta!

Saksalainen ideologia, Teokset, 3. osa, s. 163–165

. . . Uuden läksytyksen perheestä antaa Sankt Max p. 115. Hän selittää, että on tosin helppoa vapautua oman perheensä vallasta, mutta «irtisanottu kuuliaisuus käy helposti omalletunnolle», ja niin pidetään perherakkaudesta, perhekäsitteestä kiinni. On siis olemassa «pyhä perhekäsite», «pyhyys» (p. 116).

Kelpo miehemme näkee tässä jälleen pyhyyden vallan, vaikka siinä vallitsevat aivan empiiriset suhteet. Porvari suhtautuu hallitusvaltansa instituutioihin kuin juutalainen lakiin. Hän kiertää sitä niin usein kuin se on mahdollista, jokaisessa yksityisessä tapauksessa, mutta hän tahtoo, että kaikki muut noudattavat sitä. Jos kaikki porvarit yhtenä joukkona ja yhdellä kertaa kiertäisivät kaikki porvariston säännöt, niin he lakkaisivat olemasta porvareita – se on käyttäytymistä, mikä ei juolahda heille mieleen eikä suinkaan riipu heidän tahtomisestaan tai liikkumisestaan. Irstas porvari kiertää avioliiton ja tekee salaa aviorikoksen. Kauppias kiertää omaisuutta koskevat instituutiot viemällä toisilta heidän omaisuutensa keinottelulla, vararikon avulla jne. – Nuori porvari tekee itsensä riippumattomaksi omasta perheestään kun hän siihen kykenee, hajottaa käytännöllisesti katsoen omalta osaltaan perheen, mutta avioliitto, omaisuus, perhe jäävät teoreettisesti koskemattomiksi, koska ne käytännössä ovat se perusta, jolle porvaristo on valtansa rakentanut, koska ne porvarillisessa muodossaan ovat ne edellytykset, jotka tekevät porvarin porvariksi, juuri samalla tavoin kuin alituisesti kierretty laki tekee uskonnollisen juutalaisen uskonnolliseksi juutalaiseksi. Tämä porvarin suhde olemassaolonsa edellytyksiin esiintyy yhdessä yleisessä muodossaan porvarillisessa moraalissa. Ei pidä ylipäänsä puhua perheestä sinänsä. Porvaristo antaa historiallisesti perheelle porvarillisen perheen luonteen, jossa ikävystyttävyys ja raha ovat koossa pitävä tekijä ja johon kuuluu myös porvarillisen perheen hajoaminen, mistä huolimatta perhe itse aina jatkaa olemassaoloaan. Sen likaista olemassaoloa vastaa pyhä käsite virallisissa puheenparsissa ja yleisessä tekopyhyydessä. Siellä missä perhe *todella* on hajotettu, kuten proletariaatin keskuudessa, tapahtuu juuri sen vastakohta mitä «Stirner» tarkoittaa. Täällä ei ole perhekäsitettä olemassa lainkaan, sen sijaan paikoitellen esiintyy kyllä perhekiintymystä, joka perustuu hyvin reaalisiin olosuhteisiin. Filosofit hajottivat perhekäsitteen kahdeksannellatoista vuosisadalla, koska todellinen perhe sivilisaation korkeimmilla huipuilla oli jo hajoamassa. Hävinnyt oli perheen sisäinen koossapitävä voima ja ne erilliset osat, joista perhekäsite koostuu, esim. kuuliaisuus, kunnioitus, aviollinen uskollisuus jne. Mutta perheen todellinen runko, omaisuussuhde, yksinomainen suhde toisiin perheihin nähden, pakollinen yhteiselo, olosuhteet, jotka johtuivat jo lasten olemassaolosta, nykyisten kaupunkien rakentamisesta, rakennustavasta, pääoman muodostumisesta jne., jäivät olemaan, vaikka ne usein olivatkin rikkinäisiä, koska porvarillisen yhteiskunnan tahdosta riippumattoman tuotantotavan yhteys perheeseen on tehnyt sen olemassaolon tarpeelliseksi. Kaikkein iskevimmin tämä tarpeellisuus ilmenee Rans-

[1] Eräästä tehtailijoiden itsensä julkaisemasta tiedosta käy ilmi, miten paljon naimisissa olevia naisia työskentelee tehtaissa: 412 tehtaassa Lancashiressa heitä työskentelee 10.721, heidän miehistään oli ainoastaan 5.314 samoin työssä tehtaissa, 3.927 työskenteli muualla, 821 oli työttömänä ja 659: stä puuttuvat tiedot. Siis jokaista tehdasta kohti keskimäärin kaksi, jollei suorastaan kolme miestä, jotka elävät vaimonsa työstä.

kan vallankumouksessa, jonka aikana perhe hetken verran oli todella lain voimalla hävitetty. Perhe on yhä vielä olemassa jopa yhdeksännellätoista vuosisadallakin, erona on vain se, että hajoamistoiminta on – ei käsitteen vaan kehittyneemmän teollisuuden ja kilpailun vuoksi – käynyt yleisemmäksi. Perhe on yhä edelleen olemassa huolimatta siitä, että ranskalaiset ja englantilaiset sosialistit jo kauan sitten ovat julistaneet sen hajonneeksi ja tieto siitä on ranskalaisten romaanien välityksellä saavuttanut vihdoin myös saksalaiset kirkkoisät . . .

Työläiskysymys»
Teokset, 9. osa,
s. 472–474

M *«Loistavia tilaisuuksia ja miten niitä käytettiin»,* näin kuuluu arvokkuuttaan korostavan ja syvältä luotaavan «Economistin» erään äärimmäisen surkuhupaisen vuodatuksen otsikko. «Loistavat tilaisuudet» tarjosi tietenkin vapaakauppa, ja niiden käyttäminen tai pikemminkin «väärinkäyttäminen» koskee työväenluokkaa.

«Ensimmäistä kertaa työväenluokka piti tulevaisuuttaan omissa käsissään! Yhdistyneen kuningaskunnan väestö alkoi todella *vähentyä*, maastamuutto ylitti luonnollisen lisäkasvun. Kuinka työläiset käyttivät tilaisuutta hyväksi? Mitä he tekivät? Tarkalleen sitä, mitä heidän oli tapana tehdä ennenkin, kun aurinko jälleen kerran ohimenevästi paistoi: naimisiin ja lisääntymään niin nopeasti kuin mahdollista. Tämän lisääntymisnopeuden vallitessa ei kestä kauan, kunnes maastamuuton vaikutus on jälleen tehty tyhjäksi ja loistava tilaisuus jätetty käyttämättä.»

Loistava tilaisuus olla *menemättä* naimisiin ja olla *lisääntymättä,* tai sitten vain Malthusin ja hänen opetuslastensa sallimassa rajoitetussa laajuudessa! Mikä loistava moraalisuus! Mutta kuten «Economist» itse toteaa, väestö on tähän saakka vähentynyt eikä muuttovajausta ole vielä täytetty. Liikaväestöä ei siis voi panna vastuuseen katastrofaalisista ajoista.

«Edelleen olisi työtätekevien luokkien pitänyt käyttää hyväkseen harvinaista tilaisuutta säästää ja tulla kapitalisteiksi. He näyttävät tuskin yhdessäkään tapauksessa nousseen kapitalistien joukkoon tai edes alkaneen nousta sinne. He ovat jättäneet käyttämättä tilaisuutensa!»

Tilaisuus tulla kapitalistiksi! Samaan aikaan «Economist» kertoo työläisille, että he voisivat ansaita nyt viikossa 16 shillin-

kiä 6 penceä 15 shillingin asemesta, sen jälkeen kun he saavat vihdoinkin 10% yli entisten ansioidensa. Nyt on kuitenkin viikon keskipalkaksi laskettu 15 shillinkiä liian korkea. Mutta mitäpä siitä. Kuinka pitäisi tulla kapitalistiksi 15 shillingillä viikossa! Tämä ongelma on tutkimisen arvoinen. Työläisillä oli se väärä kuvitelma, että heidän täytyisi yrittää parantaa tulojaan parantaakseen asemaansa. «He ovat yrittäneet saada lakoilla enemmän, kuin heille olisi ollut hyödyksi», sanoo «Economist». Heillä oli 15 shillingin viikkopalkalla paras tilaisuus tulla *kapitalisteiksi,* mutta 16 shillingillä 6 pencellä olisi tilaisuus menetetty. Toisaalta työläisten täytyisi huolehtia siitä, että työvoimaa olisi olemassa vähän ja pääomaa ylenmäärin, jotta he voisivat pakottaa kapitalistit korottamaan palkkoja. Mutta jos käy niin, että pääomaa on yllin kyllin ja työläisistä puutetta, silloin nämä eivät missään tapauksessa saa käyttää hyväkseen tätä mahtia, jonka tähden heidän täytyisi lakata menemästä naimisiin ja lisääntymästä.

«He ovat eläneet tuhlaillen.» Viljalakien aikana, sanoo sama «Economist», he olivat vain jossain määrin ravittuja ja jossain määrin vaatetettuja ja enemmän tai vähemmän nälkiintymisen partaalla. Jos heidän sitten ylipäänsä pitäisi elää, niin miten he voisivat päästä siihen, että eläisivät vähemmän tuhlaillen kuin ennen? «Economist» tuo yhä uudelleen esille tuontitilastoja osoittaakseen väestön kasvavan hyvinvoinnin ja suoritettujen liiketoimien luotettavuuden. Siis se, mitä julistettiin vapaakaupan sanomattoman siunauksellisuuden koetinkivenä, tuomitaan nyt todisteena työväenluokan tyhmästä tuhlaavaisuudesta. Meille on kuitenkin edelleen käsittämätöntä, miten sitten tuonti voi edelleen kasvaa väestön vähentyessä ja kulutuksen supistuessa; kuinka vienti voi edelleen kasvaa tuonnin vähentyessä ja miten teollisuus ja kauppa voivat laajentua tuonnin ja viennin supistuessa?

«Kolmanneksi heidän olisi pitänyt käyttää loistavaa tilaisuutta hyväkseen ja hankkia itselleen ja lapsilleen paras mahdollinen sivistys sopeutuakseen parantuneisiin elinolosuhteisiinsa ja oppiakseen käyttämään niitä hyödykseen. Kovaksi onneksemme meidän täytyy todeta, että koulunkäynti on harvoin ollut niin huonoa ja koulumaksuja maksettu niin kehnosti.»

Onko tämä tosiasia niin hämmästyttävä? Vilkkaaseen kaupankäyntiin liittyi kiinteästi tehtaiden suureneminen, koneiden

käytön laajeneminen ja se, että enemmän aikuisia miestyöläisiä korvattiin naisilla ja lapsilla, sekä pitempi työaika. Mitä enemmän äitejä ja lapsia meni tehtaaseen, sitä vähemmän voitiin käydä kouluja. Ja minkälaatuiseen sivistykseen sitten olisitte tarjonneet tilaisuuden vanhemmille ja heidän lapsilleen? Tilaisuuden oppia, miten väestönkasvu pidetään Malthusin määräämissä rajoissa, sanoo «Economist». Sivistys, sanoo herra Cobden, saattaisi työläiset tietämään, että likaiset, huonosti tuuletetut ja täyteen ahdetut asumukset eivät ole paras keino pitää yllä terveyttä ja voimaa. Tämä on aivan samaa, kuin jos haluttaisiin pelastaa ihminen nälkäkuolemalta sanomalla hänelle luonnonlakien vaativan, että ihmisen elimistölle annetaan säännöllisesti ravintoa. Sivistys, kirjoittaa «Daily News», olisi opettanut työläisillemme, miten kuivista luista saadaan irti ravitsevia aineksia, kuinka tärkkelyksestä valmistetaan teeleivonnaisia ja kuinka tehdaspölystä keitetään keittoa.

Jos siis vielä kerran suoritamme yhteenvedon niistä loistavista tilaisuuksista, jotka työväenluokka on jättänyt käyttämättä, niin niitä ovat loistava tilaisuus olla menemättä naimisin, elää vähemmän tuhlaavaisesti, olla vaatimatta korkeampia palkkoja, tulla 15 shillingin viikkoansioilla kapitalisteiksi ja oppia, kuinka huonolla ravinnolla pidetään ruumis kunnossa ja kuinka Malthusin turmiollisilla opeilla nöyryytetään sielua . . .

ME

Kommunistisen puolueen manifesti, Pori 1971, s. 40/41

. . . Perheen hävittäminen! Äärimmäiset radikaalitkin kiivastuvat tästä kommunistien häpeällisestä aikeesta.

Mihin nykyinen porvarillinen perhe perustuu? Pääomaan, yksityistuloihin. Täydellisesti kehittyneenä se on olemassa vain porvaristoa varten; mutta täydennyksenään sillä on proletariaatin pakollinen perheettömyys ja julkinen prostituutio.

Porvarillinen perhe katoaa luonnollisesti tämän sen täydennyksen katoamisen mukana, ja molemmat häviävät pääoman häviämisen mukana.

Syytättekö meitä siitä, että me tahdomme poistaa lasten riistämisen, jota vanhemmat harjoittavat? Myönnämme syyllisyytemme tähän rikokseen.

Te väitätte, että me asettaessamme kotikasvatuksen sijaan yhteiskunnallisen kasvatuksen tahdomme hävittää kaikkein hellimmät inhimmilliset suhteet.

Onnellinen perhe antaa elämäniloa

Jokainen sana, jonka hän sanoo . . .

Mutta eikö yhteiskunta määrää teidänkin kasvatustanne? Eivätkö sitä määrää yhteiskunnalliset suhteet, joiden puitteissa te kasvatuksen suoritatte, yhteiskunnan välitön tai välillinen puuttuminen siihen koulun jne. kautta? Kommunistit eivät ole keksineet yhteiskunnan vaikutusta kasvatukseen; he vain muuttavat kasvatuksen luonteen, he tempaavat sen irti hallitsevan luokan vaikutuksen alaisuudesta.

Porvarilliset lauseparret perheestä ja kasvatuksesta, vanhempien ja lasten hellästä suhteesta käyvät sitä tympäisevämmiksi, mitä enemmän kaikki proletaarien perhesiteet suurteollisuuden kehittymisen seurauksena revitään rikki ja lapsista tehdään pelkkiä kauppaesineitä ja työkaluja.

Mutta te kommunistit tahdotte saada aikaan vaimojen yhteisyyden, koko porvaristo huutaa meille yhtenä kuorona.

Porvari näkee vaimossaan pelkän tuotantovälineen. Hän luulee, että tuotantovälineet aiotaan antaa yhteiseen käyttöön, eikä luonnollisesti voi muuta ajatella kuin että se tulee myöskin vaimojen osaksi.

Hän ei aavista, että kysymys on juuri naisen kohottamisesta pelkän tuotantovälineen asemasta.

Muuten ei ole mitään naurettavampaa kuin porvariemme korkean siveellinen kauhistus kommunistien muka tahtoman virallisen vaimojen yhteisyyden johdosta. Kommunistien ei tarvitse saattaa voimaan vaimojen yhteisyyttä – se on melkein aina ollut olemassa.

Porvarimme, tyytymättä siihen, että heidän käytettävissään ovat heidän työläistensä vaimot ja tyttäret, puhumattakaan julkisesta prostituutiosta, pitävät päähuvituksenaan vietellä toistensa aviovaimoja.

Porvarillinen avioliitto on todellisuudessa aviovaimojen yhteisyyttä. Kommunisteja voitaisiin korkeintaan syyttää siitä, että he ulkokultaisesti salatun vaimojen yhteisyyden tilalle tahtoisivat asettaa julkisen, avoimen. Mutta onhan itsestään selvää, että nykyisten tuotantosuhteiden poistamisen mukana katoaa myös siitä johtuva vaimojen yhteisyys, so. virallinen ja epävirallinen prostituutio.

---

21. K[ysymys]: Millainen vaikutus kommunistisella yhteiskuntajärjestyksellä on perheeseen?
V[astaus]: Se tekee kummankin sukupuolen suhteesta puhtaasti

Kommunismin periaatteita, 4. osa, s. 377

yksityisen suhteen, joka koskee vain osallisia henkilöitä ja johon yhteiskunnan ei ole puututtava. Se kykenee tähän, koska se poistaa yksityisomistuksen ja kasvattaa yhteisesti lapset ja hävittää siten tähänastisen avioliiton kummatkin perustat, yksityisomistuksen aiheuttaman naisen riippuvuuden miehestä ja lasten riippuvuuden vanhemmista. Tähän sisältyy myös vastaus korkeamoraalisten poroporvarien kirkunaan kommunistista naisten yhteisyyttä vastaan. Naisten yhteisyys on suhde, joka kokonaan kuuluu porvarilliseen yhteiskuntaan ja nykyisin toteutuu täydellisesti prostituutiossa. Mutta prostituution perustana on yksityisomistus ja se häviää tämän kanssa. Kommunistinen organisaatio siis päinvastoin hävittää naisten yhteisyyden sen sijaan, että se ottaisi sellaisen käyttöön.

Anti-Dühring Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana, Pori 1971, s. 111/112

E

... Väite, että kaksi ihmistä tai kaksi ihmistahtoa sellaisinaan ovat *täysin* tasaveroisia, ei ole mikään selviö, se on suurta liioittelua. Kaksi ihmistä voivat, jopa sellaisinaankin, olla erilaisia sukupuolen suhteen, ja tämä yksinkertainen tosiasia vie meidät heti siihen, että yhteiskunnan yksinkertaisimmat alkuainekset – jos hetkeksi tartumme tähän lapsellisuuteen – eivät ole kaksi miestä, vaan mies ja nainen, jotka perustavat *perheen,* yhteiskunnallistumisen yksinkertaisimman ja ensimmäisen muodon tuotannon tarpeita varten ...

Sama, s. 313

E

... Keskiajan yhteiskunnassa, varsinkin ensimmäisinä vuosisatoina, oli tuotanto oleellisesti tarkoitettu omaa käyttöä varten. Se tyydytti pääasiassa vain tuottajan ja hänen perheensä tarpeet. Siellä missä vallitsi persoonallinen riippuvuussuhde, kuten maaseudulla, sen piti tyydyttää myös feodaaliherran tarpeet. Tällöin ei siis ollut mitään vaihtoa, eivätkä tuotteet sen vuoksi saaneetkaan tavaran luonnetta. Talonpojan perhe tuotti miltei kaiken mitä tarvitsi, kotikalustonsa ja vaatteensa yhtä hyvin kuin elintarvikkeensakin. Vasta sitten, kun se alkoi tuottaa ylijäämää yli oman tarpeensa ja yli feodaaliherroille suoritettavien luontoisluovutusten, vasta sitten se tuotti myös tavaroita; tämä yhteiskunnalliseen vaihtoon heitetty, myytäväksi tarjottu ylijäämä tuli tavaraksi ...

Sama teos, s. 367/368

E

... Samoin kuin herra Dühring aikaisemmin kuvitteli, että kapitalistisen tuotantotavan tilalle voitaisiin asettaa yhteiskunnallinen, ilman että tuotanto itse järjestettäisiin uudelleen, samoin hän kuvittelee tässä, että nykyaikainen porvarillinen perhe voitaisiin reväistä irti taloudellisesta perustastaan, ilman että sen muoto kokonaan muutetaan. Tämä muoto on hänestä niin muuttumaton, että hän ottaa perheen suhteen ikiajoiksi määrääväksi «vanhan roomalaisen oikeuden» tosin hieman «jalostetussa» muodossa, ja kykenee käsittämään perheen vain «perivänä», siis omistavana yksikkönä. Utopistit olivat tässä kaukana herra Dühringin edellä. Ihmisten vapaan yhteiskunnallistumisen ja yksityisen kotityön yhteiskunnalliseksi teollisuudeksi muuttamisen mukana oli heidän mielestään välittömästi selvää myös lastenkasvatuksen yhteiskunnallistuminen ja perheenjäsenten todella vapaa keskinäinen suhde. Ja edelleen on jo Marx («Pääoma», s. 515) osoittanut, kuinka «suurteollisuus synnyttää uudet taloudelliset perusteet korkeammalle perhemuodolle ja molempien sukupuolien välisille suhteille antamalla yhteiskunnallisesti järjestetyissä tuotantoprosesseissa kodin piirin ulkopuolella naisille, nuorille henkilöille ja lapsille ratkaisevan merkityksen» ...

Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä, K. Marx, F. Engels Valitut teokset, II Petroskoi 1959, s. 192

E

... Siis sitä mukaa kuin rikkaudet lisääntyivät, ne asettivat toisaalta miehen tärkeämpään asemaan perheessä kuin vaimon, ja herättivät toisaalta pyrkimystä muuttaa tavanomaista perintöjärjestystä lasten eduksi käyttämällä hyväksi tätä lujittunutta asemaa. Mutta tämä ei käynyt päinsä niin kauan, kuin syntyperä määriteltiin äidinoikeuden mukaan. Äidinoikeus oli siis kumottava ja se kumottiin. Tämä ei ollut lainkaan niin vaikeaa kuin miltä se nyt meistä näyttää. Sillä tämä mullistus – joka on ihmisten kokemista mullistuksista perinpohjaisimpia – ei koskenut ketään suvun elossaolevaa jäsentä. Kaikki sen jäsenet saivat jäädä siksi, minä ennen olivat olleet. Riitti yksinkertainen päätös, että vastaisuudessa suvun miehisten jäsenien jälkeläiset pysyvät suvussa, kun taas suvun naispuolisten jäsenten jälkeläiset erotetaan siitä siirtämällä heidät isänsä sukuun ...

E

Sama, s. 193

... Sana familia ei merkitse alun perin sentimentaalisuudesta ja kotiriidoista koostunutta nykypäivien poroporvarin ihannetta; roomalaisilla se ei tarkoittanut alun perin lainkaan avioparia eikä tämän lapsia, vaan yksinomaan orjia. Famulus merkitsee kotiorjaa ja familia on yhdelle miehelle kuuluvien orjien joukko. Vielä Gajuksen aikana familia, id est patrimonium (so. perintöosa), testamentattiin jälkisäädöksellä. Tämän sanan keksivät roomalaiset tarkoittamaan uutta yhteiskuntaorganismia, jonka päämies piti vaimon, lapset ja joukon orjia roomalaisen isävaltansa alaisena omaten samalla oikeuden näiden kaikkien elämään ja kuolemaan ...

M

Sama, s. 104–105

... *Yhteiskunnallinen* työnjako ja sitä vastaava yksilöiden rajoittuminen erikoisiin toimintapiireihin kehittyy, samoin kuin työnjako manufaktuurissa, vastakkaisista lähtökohdista. Perheessä [1] ja kehittyneempänä heimossa, on työnjako luontoperäinen ja johtuu sukupuolten ja ikäkausien erilaisuudesta, siis puhtaasti *fysiologiselta pohjalta,* joka yhteisön laajetessa, väkiluvun lisääntyessä ja etenkin riitaisuuksien syntyessä eri heimojen kesken ja jonkin heimon alistettua toisen valtaansa, aineksiltaan laajenee. Toisaalta, kuten aikaisemmin olen huomauttanut, syntyy *tuotteiden vaihtoa* siellä, missä eri perheet, heimot, yhteisöt tulevat toistensa kanssa kosketuksiin, sillä sivistyksen alkuasteilla eivät yksityishenkilöt itsenäisinä kohtaa toisiaan, vaan perheet, heimot j.n.e. ...

M

... Tarkastellaksemme yhteistä, s.o. välittömästi yhteiskunnallistettua työtä, ei meidän tarvitse palautua sen luontaissyntyiseen muotoon sellaisena kuin tapaamme sen kaikkien sivistys-

[1] Alaviitta 3 painokseen. – Myöhemmät perinpohjaiset tutkimukset ihmisten alkutilasta johtivat tekijän siihen tulokseen, että alkuaan ei perhe ole muodostunut heimoksi, vaan että päinvastoin heimo oli veriheimolaisuuteen perustuvan ihmisyhdyskunnan alkuperäinen luonnollinen muoto, niin että heimositeiden alettua höltyä perheen monenlaiset eri muodot kehittyivät vasta myöhemmin. – F. E.

kansojen historian kynnyksellä [1]. Lähempänä olevan esimerkin tarjoaa talonpoikaisperheen maalaispatriarkallinen talous, joka omiksi tarpeikseen tuottaa viljaa, karjaa, lankaa, liinakangasta, vaatekappaleita ym. Nämä eri oliot ovat perheeseen nähden perhetyön erilaisten tuotteiden asemassa, mutta eivät toistensa suhteen tavaroiden asemassa. Ne erilaiset työt, jotka synnyttävät nämä tuotteet, maanviljelys, karjanhoito, kehruu, kutominen, neulominen j.n.e., ovat luontaismuodossaan yhteiskunnallisia tehtäviä, koska ne ovat perheen tehtäviä ja perheellä on oma luonnollinen työnjakonsa samoin kuin tavaraintuotannollakin. Sukupuoli- ja ikäeroavaisuudet sekä vuodenaikojen mukaan muuttuvat työn luontaisehdot säännöstelevät työnjaon perheessä sekä yksityisten perheenjäsenten työajan. Mutta työn kestämisajalla mitattu yksilöllisten työvoimien käyttäminen esiintyy tässä alun pitäen itse töiden yhteiskunnallisena luonteena, koska yksilölliset työvoimat alun pitäen toimivat vain perheen yhteisen työvoiman eliminä ...

Pääoma I, Petroskoi 1957, s. 342

M

... «Onnetonta kyllä», sanotaan «lastentyökomitean» loppukertomuksessa vuodelta 1866, «näkyy kaikkien todistajain lausunnoista, etteivät kumpaakaan sukupuolta olevat lapset tarvitse ketään vastaan suojaa niin kipeästi kuin omia vanhempiaan vastaan». Lastentyön rajaton riistäminen yleensäkin ja kotityössä erittäinkin pysyy tapana sentähden, «että vanhemmilla on nuorten ja hentojen lastensa suhteen täydellinen ja ehdoton valta, jota he saavat käyttää hillittömästi ja ilman valvontaa ... Vanhemmilla ei saisi olla ehdotonta valtaa tehdä lapsistaan pelkkiä koneita, saadakseen niiden avulla niin ja

Sama, s. 456–457

[1] Viite 2. painokseen. «Uusimpana aikana on levinnyt se naurettava ennakkoluulo, että luontaisen yhteisomaisuuden muoto olisi muka erikoisesti slaavilainen, vieläpä yksistään venäläinen muoto. Se on alkumuoto, jonka voimme osoittaa olleen roomalaisilla, germaaneilla ja kelteillä, mutta josta intialaisilla yhä vieläkin tapaamme kokonaisen mallikokoelman monine näytteineen, joskin osittain jäännösmäisenä. Aasialaisten, erittäinkin intialaisten yhteisomaisuuden muotojen tarkempi tutkiminen osoittaisi, kuinka luontaisen yhteisomaisuuden eri muodoista johtuvat sen hajoamisen eri muodot. Niinpä voidaan esim. roomalaisen ja germaanisen yksityisomaisuuden alkutyypit johtaa intialaisen yhteisomaisuuden eri muodoista.» (Karl Marx, Zur Kritik j.n.e., s. 10.)

niin paljon palkkaa viikossa . . . Lapsilla ja nuorilla henkilöillä on oikeus saada lainsäädännöltä turvaa vanhempien vallan väärinkäyttöä vastaan, joka ennen aikojaan murtaa heidän ruumiillisen voimansa ja alentaa heitä siveellisinä ja järjellisinä olentoina». Mutta vanhempien vallan väärinkäyttö ei kuitenkaan pakottanut pääomaa kypsymättömien työvoimien suoranaiseen tahi epäsuoraan riistämiseen, vaan päinvastoin kapitalistinen riistotapa teki vanhempien vallan väärinkäytöksi kumoamalla sitä vastaavan taloudellisen perustan. Niin kauhistavalta ja vastenmieliseltä kuin vanhojen perhesuhteiden hajoaminen kapitalistisessa järjestelmässä näyttääkin, niin synnyttää kuitenkin suurteollisuus uudet taloudelliset perusteet korkeammalle perhemuodolle ja molempien sukupuolien välisille suhteille antamalla yhteiskunnallisesti järjestetyissä tuotantoprosesseissa kodin piirin ulkopuolella naisille, nuorille henkilöille ja lapsille ratkaisevan merkityksen. Yhtä typerää on tietenkin pitää perheen kristillisgermaanista muotoa ehdottomana kuin muinaisroomalaista muotoa, tahi muinaiskreikkalaista tai itämaalaista, jotka muutoin yhdessä muodostavat historiallisen kehitysjakson. Samoin on ilmeistä, että yhdistetyn työhenkilökunnan kokoonpano molempaan sukupuoleen ja kaikkiin ikäluokkiin kuuluvista henkilöistä täytyy sitä vastaavissa oloissa muuttua inhimillisen kehityksen lähteeksi, vaikka se luontoperäisen raa'assa kapitalistisessa muodossa, jolloin työläinen on olemassa tuotantoprosessia varten, eikä tuotantoprosessi työläistä varten, on turmion ja orjuuden ruttopesä . . .[1]

«Karl Marx» Teokset, 21. osa, s. 57–58

. . . Tuotannon yhteiskunnallistumisen täytyy johtaa tuotannonvälineiden siirtymiseen yhteiskunnan omaisuudeksi, «pakkoluovuttajien pakkoluovuttamiseen». Työn tuottavuuden suunnaton kasvu, työpäivän lyhentäminen, alkeellisen, hajanaisen pientuotannon jätteiden ja raunioiden korvaaminen korkealle kehittyneellä kollektiivisella työllä, – sellaisia ovat tämän siirtymisen suoranaiset tulokset. Kapitalismi katkaisee lopullisesti yhteyden teollisuuden ja maatalouden väliltä, mutta samanaikaisesti se valmistaa korkeimmassa kehityksessään tämän yhteyden uusia aineksia, teollisuuden yhdistämistä maatalouteen tieteen ja kollektiivisen työn yhdistelmien tietoisen soveltamisen pohjalla ja ihmiskunnan uudenlaisen asuttamisen pohjalla (tekemällä lopun maaseudun takapajuisuudesta, eristyneisyydestä, raakuudesta sekä myöskin luonnottomasta valtavien joukkojen keräytymisestä suuriin kaupunkeihin). Nykyajan kapitalismin korkeimmat muodot valmistelevat perheen uutta muotoa, uusia elinehtoja naisen asemassa ja nousevien sukupolvien kasvatuksessa: naisten ja lasten työ sekä kapitalismin aiheuttama patriarkaalisen perheen hajoaminen saavat nykyisessä yhteiskunnassa kiertämättömästi mitä kauheimmat, tuhoisimmat ja inhottavimmat muodot. Mutta siitä huolimatta «suurteollisuus synnyttää taloudellisen perustan korkeammalle perhemuodolle ja molempien sukupuolien välisille suhteille antamalla yhteiskunnallisesti järjestetyissä tuotantoprosesseissa kodin piirin ulkopuolella naisille, nuorille henkilöille ja lapsille ratkaisevan merkityksen. Yhtä typerää on tietenkin pitää perheen kristillisgermaanista muotoa ehdottomana kuin muinaisroomalaista muotoa tai muinaiskreikkalaista tai itämaalaista, jotka muuten yhdessä muodostavat yhtenäisen historiallisen kehitysjakson. On ilmeistä, että yhdistetyn työhenkilökunnan kokoonpanon kumpaankin sukupuoleen ja kaikkiin ikäluokkiin kuuluvista henkilöistä täytyy sitä vastaavissa oloissa muuttua inhimillisen kehityksen lähteeksi, vaikka se luontoperäisen raa'assa, kapitalistisessa muodossa, jolloin työläinen on olemassa tuotantoprosessia varten, eikä tuotantoprosessi työläistä varten, on turmion ja orjuuden ruttopesä» («Pääoma», I, 13. luvun loppu). Tehdasjärjestelmässä voimme nähdä «idun tulevaisuuden kasvatukselle, jolloin kaikkien määrättyä ikärajaa vanhempien lasten tuottava työ liittyy opetukseen ja voimisteluun ei ainoastaan keinona yhteiskunnallisen tuotannon lisäämiseksi, vaan myös ainoana keinona kasvattaa kaikin puolin kehittyneitä ihmisiä» (sama) . . .

. . . Herra Grün voi hyvin helposti arvostella sitä, mitä Fourier on sanonut rakkaudesta, vertaamalla tämän nykyisiin rakkaussuhteisiin kohdistamaa arvostelua niihin kuvitelmiin, joiden avulla Fourier yritti esittää käsityksen vapaasta rakkaudesta.

[1] «Tehdastyö voisi olla yhtä puhdasta ja hyvää kuin kotityökin ja ehkäpä enemmänkin kuin se.» («Reports of Insp. of Factories for 31st October 1865», s. 127.)

Saksalainen ideologia, Teokset, 3. osa, s. 500/501

Herra Grün aitona saksalaisena poroporvarina ottaa nämä kuvitelmat totena. Ne ovatkin ainoa mihin hän suhtautuu vakavasti. Jos hän kerran aikoi tutkia järjestelmän tätä puolta, ei ole ymmärrettävissä, miksi hän ei käsitellyt Fourierin kasvatuksesta kirjoittamia esityksiä, jotka ovat selvästi kaikkein parhainta, mitä siltä alalta on olemassa, ja jotka sisältävät mitä nerokkaimpia huomioita. Muuten herra Grün paljastaa, kun on kysymys rakkaudesta, kuinka vähän hän on aitona nuorsaksalaisena kaunokirjailijana oppinut Fourierin arvostelusta. Hän on sitä mieltä, että on yhdentekevää, onko lähtökohtana avioliiton tai yksityisomistuksen hävittäminen, toisen häviämistä täytyy aina seurata toisenkin häviäminen. Mutta on puhtaasti kaunokirjallista mielikuvitusta pyrkiä *lähtemään* muunlaisesta avioliiton hajoamisesta kuin siitä, mikä jo nyt on käytännössä todettavissa porvarillisessa yhteiskunnassa. Itse Fourierin käsityksistä hän saattoi havaita, että tämä pitää aina lähtökohtanaan vain tuotannon muuttumista . . .

Saksalainen sosialismi runosäkeissä ja proosassa, Teokset, 4. osa, s. 245

Lopuksi «Vaaliheimolaiset». Tämän jo muutenkin moraalisen romaanin herra Grün moralisoi vielä enemmän, niin että melkein tuntuu siltä, kuin hän pyrkisi suosittamaan «Vaaliheimolaisia» soveliaana koulukirjana tyttökouluja varten. Herra Grün sanoo, että Goethe on

«tehnyt eron rakkauden ja avioliiton välillä siten, että hän piti rakkautta avioliiton etsimisenä ja avioliittoa löytyneenä, täyttyneenä rakkautena», p. 286.

Jonka mukaan siis rakkaus on «löydetyn rakkauden» *etsimistä.* Tätä selitetään edelleen siten, että «nuoruudenrakkauden vapautta» on seurattava avioliitto «rakkauden päätössuhteena» (p. 287). Aivan niin kuin sivistyneissä maissa viisas perheenisä antaa ensin poikansa riehua muutamia vuosia kyllälkseen ja sitten etsii hänelle «päätössuhteeksi» sopivan aviovaimon. Mutta kun sivistyneissä maissa on kauan sitten lakattu pitämästä tätä «päätössuhdetta» jollain tavoin moraalisesti sitovana, kun päinvastoin aviomies pitää rakastajattaria ja vaimo vastavuoroisesti tekee hänestä aisankannattajan, pelastaa poroporvari jälleen herra Grünin: . . .

Kirje Arnold Rugelle, Teokset, 27. osa, s. 417

. . . Voin vakuuttaa Teille ilman mitään romantiikkaa, että rakastan kiireestä kantapäähän ja aivan vakavissani. Olen ollut jo yli 7 vuotta kihloissa, ja morsiameni on taistellut minun puolestani mitä ankarimmat, melkein hänen terveyttään horjuttaneet taistelut osaksi pietistis-aristokraattisten sukulaistensa kanssa, joille «Taivaan Herra» ja «Herra Berliinissä» ovat samoja palvontakohteita, osaksi oman perheeni kanssa, johon on pesiytynyt muutamia pappeja ja muita vihollisiani. Minä ja morsiameni olemme sen vuoksi saaneet kestää vuosikaudet tarpeettomia ja jäytäviä konflikteja enemmän kuin monet muut, jotka ovat kolme kertaa vanhempia ja jatkuvasti puhuvat «elämänkokemuksestaan» . . .

Kirje Jennylle 21. kesäkuuta 1856, Teokset, 29. osa, s. 532–536

Oma rakkaani.

Kirjoitan Sinulle jälleen, koska olen yksin ja koska minua kiusaa käydä aina päässäni vuorokeskustelua Sinun kanssasi ilman, että tiedät tai kuulet siitä mitään tai voit vastata minulle. Vaikka muotokuvasi on huono, se palvelee minua mitä parhaimmin, ja ymmärrän nyt, miten jopa «mustat madonnat», Jumalan äidin kaikkein herjatuimmat muotokuvat, saattoivat saada järkkymättömiä palvojia, ja jopa enemmän palvojia kuin hyvät muotokuvat. Joka tapauksessa yhtäkään näistä mustista madonnankuvista ei ole koskaan suudeltu, silmin hyväilty ja ihailtu enempää kuin Sinun valokuvaasi, joka tosin ei ole musta, mutta nyrpeä, eikä suinkaan kuvasta Sinun helliä, herttaisia, suudelmansuloisia kasvojasi. Mutta minä korjailen auringonsäteitä, jotka ovat maalanneet väärin, ja mielestäni silmäni, vaikka ne ovatkin niin lampunvalon ja tupakan turmelemat, osaavat toki maalata, eivät vain unessa vaan myös valveilla. Olet ilmielävänä edessäni ja minä kannan Sinua käsilläni ja suutelen Sinua kiireestä kantapäähän ja polvistun eteesi ja huokaan: «Madame, rakastan Teitä». Ja rakastan Teitä todella, enemmän kuin Venetsian mauri koskaan rakasti. Väärin ja tylsästi käsittää väärä ja tylsä maailma kaikki luonteet. Kuka minun monista parjaajistani ja käärmeenkielisistä vihollisistani on milloinkaan moittinut minua siitä, että minun kutsumukseni on näytellä ensirakastajan osaa toisen luokan teatterissa? Ja se on kuitenkin totta. Jos noilla konnilla olisi ollut älyä, niin he olisivat piirtäneet «tuotanto- ja liikenneolosuhteet» yhdelle ja

minut Sinun jalkojesi juureen toiselle sivulle. Look to this picture and to that[1] – he olisivat kirjoittaneet sen alle. Mutta he ovat tyhmiä roistoja ja tulevat jäämään sellaisiksi, in seculum seculorum[2].

Hetkellinen poissaolo on hyväksi, sillä läsnä ollessa asiat näyttävät liian samanlaisilta, jotta ne voisi erottaa toisistaan. Jopa tornit näyttävät läheltä kääpiömäisiltä, kun taas vähäpätöinen ja arkinen läheltä katsottuna kasvaa aivan liiaksi. Näin on myös intohimojen laita. Pienet tottumukset, jotka saavat intohimon muodon niiden läheisyyden vuoksi kosketuksessaan ihmiseen, häviävät heti, kun niiden välitön kohde poistuu näköpiiristä. Suuret intohimot, jotka kohteensa läheisyyden vuoksi saavat pienten tottumusten muodon, kasvavat ja saavat luonnolliset mittansa jälleen etäisyyden taikavoiman välityksellä. Niin myös minun rakkauteni. Pelkän unen tarvitsee etäännyttää Sinut minusta, kun jo tiedän heti, että aika on tehnyt vain sen mitä aurinko ja sade tekevät kasveille, se on auttanut rakkauttani kasvamaan. Rakkauteni Sinuun, heti kun olet poissa, näkyy sellaisena kuin se on, jättiläisenä, johon keskittyy henkeni koko tarmo ja sydämeni koko lujuus. Tunnen itseni jälleen mieheksi, koska tunnen itsessäni suuren intohimon, ja moninaisuus, johon tutkimustyö ja uudenaikainen sivistys meidät kahlitsevat, ja epäily, jonka moittien kohdistamme pakosta kaikkiin subjektiivisiin ja objektiivisiin vaikutelmiin, ovat aivan omiaan tekemään meistä kaikista pieniä ja heikkoja, ruikuttavia ja päättämättömiä. Mutta rakkaus, ei kylläkään Feuerbachin ihmiseen, eikä Moleschottin aineenvaihduntaan, ei proletariaattiin, vaan rakkaus rakastettuun ja nimenomaan Sinuun tekee miehestä jälleen miehen.

Sinä hymyilet, suloinen rakkaani, ja kysyt, mistä johtuukaan yht'äkkiä kaikki tämä kaunopuheisuus. Mutta jos voisin painaa Sinun suloisen valkoisen sydämesi sydäntäni vasten, niin vaikenisin enkä sanoisi sanaakaan. Koska en voi suudella huulilla, minun täytyy suudella kielellä ja muodostaa sanoja. Voisin todella jopa tehdä säkeitä ja riimitellä uudelleen Ovidiuksen «Libri Tristiumin», saksaksi Valituksen kirjat. Hänet karkotti vain keisari Augustus. Mutta minut on karkotettu Sinun luotasi, eikä Ovidius käsittänyt sitä.

[1] Katsokaa tätä kuvaa ja tuota.
[2] ikuisiksi ajoiksi.

Itse asiassa maailmassa on paljon naisia, ja muutamat heistä ovat kauniita. Mutta mistä löydän jälleen kasvot, joissa jokainen piirre, jopa jokainen uurre tuo mieleen jälleen elämäni suurimmat ja suloisimmat muistot? Jopa loputtoman tuskani, korvaamattomat menetykseni luen Sinun suloisilta kasvoiltasi ja saan tuskani unohtumaan, kun suutelen Sinun suloisia kasvojasi.

«Haudattuna hänen käsivarsiinsa, hänen suudelmiensa herättämänä» – nimittäin Sinun käsivarsiesi ja Sinun suudelmiesi, ja pitääköt bramaanit ja Pythagoras oppinsa jälleensyntymisestä ja kristillisyys oppinsa ylösnousemuksesta . . .

. . . Jää hyvästi, suloinen rakkaani. Suutelen monta tuhatta kertaa Sinua ja lapsia.

Sinun *Karl*

L

Kirje Inés Armandille tammikuun 17 p. 1915, Teokset, 35. osa, s. 148–149

Dear friend! Neuvoisin kovin kirjoittamaan kirjasen suunnitelman yksityiskohtaisemmin. Muutoin jää liian paljon epäselväksi.

Erään ajatuksen olen pakotettu esittämään jo nyt:

3. § – «vaatimuksen (naisten) rakkauden vapaudesta» kehotan yleensä heittämään pois.

Siitä muodostuu todellisuudessa porvarillinen eikä proletaarinen vaatimus.

Mitä Te itse asiassa sillä ymmärrätte? Mitä sillä *voitaisiin* ymmärtää?

1. Vapautta *aineellisista* (rahallisista) hyötylaskelmista rakkausasioissa?

2. Myös *aineellisista* huolista?

3. uskonnollisista ennakkoluuloista?

4. papan etc. kielloista?

5. «yhteiskunnan» ennakkoluuloista?

6. miljöön (talonpoikaisen tai pikkuporvarillisen tai intellektuellis-porvarillisen) ahtaudesta?

7. lain, tuomioistuimen ja poliisin pauloista?

8. vakavasta rakkaudesta?

9. lastensynnytyksestä?

10. aviorikoksen vapautta? j.n.e.

Luettelin tässä useita (en tietenkään kaikkia) vivahteita. Te ette tarkoita tietenkään numeroita 8–10, vaan numeroita 1–7 tai numeroiden 1–7 *tapaisia.*

Mutta numeroille 1–7 on valittava toinen ilmaisumuoto sillä

rakkauden vapaus ei ilmaise sitä ajatusta tarkalleen.

Sen sijaan yleisö, kirjasen lukijat käsittävät «rakkauden vapaudella» yleensä *välttämättä* jotain numeroiden 8–10 tapaista *vastoin Teidän tahtoannekin.*

Juuri siksi, että nykyisen yhteiskunnan puheliaimmat, äänekkäimmät ja «näkyvimmät» luokat ymmärtävät «rakkauden vapaudella» numeroita 8–10, juuri siksi se ei ole proletaarinen, vaan porvarillinen vaatimus.

Proletariaatille ovat tärkeimpiä numerot 1–2, ja sitten numerot 1–7, mutta se ei oikeastaan ole «rakkauden vapautta».

Ei ole kysymys siitä, mitä Te *subjektiivisesti* «tahdotte ymmärtää» sillä. Kysymys on luokkasuhteiden *objektiivisesta logiikasta* rakkausasioissa.

Friendly shake hands! *W. I.*

Kirje Inés Armandille, Teokset, 35. osa, s. 150–152

Hyvä ystävä! Pyydän anteeksi vastauksen myöhästymistä: halusin kirjoittaa eilen, mutta tuli esteitä eikä jäänyt aikaa kirjettä varten.

Kirjasenne suunnitelman suhteen olin sitä mieltä, että «rakkauden vapauden vaatimus» on epäselvä ja – Teidän tahdostanne ja halustanne riippumatta (korostin tätä sanomalla: asia riippuu objektiivisista luokkasuhteista eikä Teidän subjektiivisista mielteistänne) – nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa porvarillinen eikä proletaarinen vaatimus.

Te ette myönnä sitä.

Hyvä on. Tarkastellaan asiaa vielä kerran.

Tehdäkseni epäselvän selväksi luettelin kymmenkunta *mahdollista* (ja luokkavihan oloissa kiertämätöntä) tulkintaa ja huomautin tällöin, että tulkinat 1–7 ovat mielestäni tyypillisiä tai luonteenomaisia työläisnaisille ja 8–10 porvarisnaisille.

Jos tämä mielitään kumota, niin on todistettava (1) että nämä tulkinnat ovat vääriä (siinä tapauksessa ne on korvattava toisilla tai kumottava väärät) tai (2) epätäydellisiä (siinä tapauksessa uupuva on täydennettävä) tai (3) jako proletaarisiin ja porvarillisiin ei tapahdu siten.

Te ette tee ensimmäistä, toista ettekä kolmatta.

Kohtiin 1–7 Te ette kajoa lainkaan. Myönnätte siis ne (yleispiirteissään) oikeiksi? (Se mitä kirjoitatte työläisnaisten prostituutiosta ja heidän riippuvaisuudestaan: «mahdottomuudesta sanoa ei» soveltuu täysin kohtiin 1–7. Erimielisyyttä meillä ei näy tässä missään.)

Te ette kiistä sitäkään, että tämä on *proletaarinen* tulkinta.

Jäljelle jäävät kohdat 8–10.

Niitä Te «ette täysin ymmärrä» ja «vastustatte»: «en käsitä, kuinka rakkauden vapaus voidaan (juuri niin kirjoitatte!) *samaistaa*» (!!??) 10. kohdan kanssa ...

Siis *minäkö* sen «samaistan» ja *minutko* Te aiottekin höyhentää ja murskata?

Kuinka niin? mitä tämä on?

Porvarisnaiset käsittävät rakkauden vapaudella kohtia 8–10 – se on minun teesini.

Kumoatteko Te sen? Sanokaa, mitä *porvaris*rouvat ymmärtävät rakkauden vapaudella?

Te ette sano sitä. Eivätkö kirjallisuus ja elämä sitten *todista,* että porvarisnaiset käsittävät juuri sitä? Todistavatpa hyvinkin! Te vaieten myönnätte sen.

Näin ollen kysymys on siis heidän luokka-asemastaan, ja *heidän* käsitystään tuskin voidaan «kumota» ja sitä olisi kai lapsellista yrittääkään.

Proletaarinen näkökanta on selvästi *erotettava* heidän käsityksestään, asetettava sen *vastapainoksi.* On otettava huomioon se objektiivinen tosiasia, että muutoin *he* sieppaavat kyseiset kohdat kirjasestanne, tulkitsevat niitä omalla tavallaan, muuttavat kirjasenne vedeksi omaan myllyynsä, selittävät väärässä valossa ajatuksianne työläisille, *«hämmentävät»* työläisiä (kylvämällä heihin epäilystä, että kunhan *Te* ette vain tyrkyttäisi heille *vieraita* ajatuksia). Ja heidän käytettävänään on leegio lehtiä j.n.e.

Te sensijaan unohdatte kokonaan objektiiviset ja luokkanäkökohdat ja ryhdytte «hyökkäykseen» *minua* vastaan, ikään kuin minä «samaistaisin» rakkauden vapauden ja kohdat 8–10 ... Ihmeellistä, kerrassaan ihmeellistä ...

«Jopa ohimenevä intohimo ja suhdekin» on «runollisempi ja puhtaampi» kuin (banaalien tai ulkokultaisten) puolisoiden «suudelma ilman rakkautta». Niin kirjoitatte. Ja niin aiotte kirjoittaa kirjasessakin. Mainiota.

Onko vastakkainasettelu johdonmukainen? Ulkokultaisten puolisoiden suudelmat ilman rakkautta ovat *likaisia.* Kannatan. Niiden vastapainoksi on asetettava ... mitä? ... Luulisi

kai: *rakkaudesta annettu* suudelma? Mutta te asetatte vastapainoksi «ohimenevän» (miksi ohimenevän?) «intohimon» (miksi ei rakkautta?) – loogisesti ajatellen siitä seuraa, että suudelmat ilman rakkautta (ohimenevät) asetetaan vastakkain ilman rakkautta annettujen aviollisten suudelmien kanssa ... Omituista. Eiköhän kansanomaisessa kirjasessa olisi parempi asettaa vastakkain banaali ja likainen poroporvarillis-intelligenttistalonpoikainen (muistaakseni 6. tai 5. kohta minulla) avioliitto ja rakkauteen pohjaava proletaarinen siviiliavioliitto (lisäämällä, jos niin välttämättä haluatte, että ohimeneväkin suhde, intohimo voi olla likainen, ja voi olla myös puhdas). Luokka*tyyppien* vastakkain asettelun asemesta Teillä syntyi jonkinlainen «casus», joka on tietysti mahdollinen. Mutta onko kysymys casuksista? Jos otetaan teemaksi: casus, yksityistapaus – likainen suudelma avioliitossa ja puhdas ohimenevässä suhteessa –, niin sitä aihetta on käsiteltävä romaanissa (sillä asian koko *ydin* on tällöin *erillisessä* tilanteessa, *kyseisten* henkilötyyppien *luonteiden* ja mentaliteetin erittelyssä). Entä kirjasessa?

Te käsititte mainiosti ajatukseni, joka koski Key'ltä otettua sopimatonta lainausta, koska sanoitte, että olisi «typerää» esiintyä «rakkauden professorien» osassa. Aivan. Entä ohimenevän y.m.s. rakkauden professorien osassa?

Vakuutan, etten suinkaan halua polemiikkia. Heittäisin tämän kirjeen mielelläni sivuun ja siirtäisin asian suulliseen keskusteluun asti. Mutta tahtoisin, että kirjasesta tulisi hyvä, että kukaan *ei voisi* kiskaista siitä Teille epämiellyttäviä lauseita (toisinaan *yksikin* lause riittää vaikuttamaan kuin lusikallinen tervaa ...), *ei voisi* tulkita Teitä *väärin.* Olen vakuuttunut, että Te kirjoititte tässäkin «vastoin tahtoanne», ja lähetän tämän kirjeen vain siksi, että kirjeet saatuanne Te tarkistatte suunnitelman ehkä perusteellisemmin kuin keskustelun perusteella, sillä suunnitelmahan on hyvin tärkeä asia.

Eikö Teillä ole tuttavaa ranskalaista naissosialistia? Kääntäkää hänelle (muka englannista) minun 10 kohtaani ja teidän huomautuksenne «ohimenevästä», j.n.e. ja seuratkaa häntä, kuunnelkaa häntä tarkkaavaisesti: pieni koe, mitä sanovat *sivulliset,* mikä on heidän vaikutelmansa, mitä he odottavat kirjaselta?

Puristan kättänne ja toivon, että kärsisitte vähemmän päänsärkyä ja pikemmin toipuisitte.

V. U.

P.S. Baugyn suhteen en tiedä ... On mahdollista, että my friend on luvannut liikaa ... Mutta mitä? En tiedä. Asia on lykätty, so. selkkaus on siirtynyt, sitä ei ole ratkaistu. On taisteltava ja taisteltava! Voitaisiinko heidät saada suostumaan? Mitä arvelette?

... On merkillinen tosiasia, että jokaisen suuren vallankumouksellisen liikkeen myötä kysymys «vapaasta rakkaudesta» astuu etualalle: erään ihmisryhmän kohdalla vallankumouksellisena edistysaskeleena, tarpeettomiksi käyneiden, vanhojen perinteellisten kahleiden pois heittämisenä, toisten kohdalla tervetulleena oppina, joka mukavasti palvelee kaikenlaisen naisen ja miehen välisen hillittömyyden verhona. Viimeksi mainitut, nimittäin poroporvarit, näyttävät saaneen tässä hyvin pian yliotteen ...

Ilmestyskirja, Teokset, 21. osa, s. 10

... Feuerbachin mukaan uskonto on tunnesuhde, sydänten suhde ihmisen ja ihmisen välillä, suhde, joka tähän asti on etsinyt totuuttaan todellisuuden mielikuvituksellisesta heijastumasta – yhden tai useampien jumalien, näiden inhimillisten ominaisuuksien mielikuvituksellisten heijastumien, välityksellä – mutta joka nyt löytää sen suoraan ja välittömästi Minän ja Sinän välisessä rakkaudessa. Ja niin Feuerbach päätyy lopulta siihen, että sukupuolirakkaus on hänen uuden uskontonsa harjoittamisen korkeimpia muotoja, ellei korkein muoto.

Ihmisten välisiä, etenkin sukupuolten välisiä tunnesuhteita on ollut niin kauan kuin ihmisiäkin. Erityisesti sukupuolirakkaus on muovautunut ja valloittanut viimeisten 800 vuoden aikana itselleen aseman, mikä on tehnyt siitä tässä ajassa obligatorisen navan, jonka ympärillä runous pyörii. Olemassaolevat positiiviset uskonnot ovat rajoittuneet antamaan korkeimman siunauksensa valtion suorittamalle sukupuolirakkauden sääntelylle, so. avioliittolainsäädännölle; ne voisivat vaikka huomispäivänä hävitä ilman että rakkauden ja ystävyyden käytännössä tapahtuisi pienintäkään muutosta ...

Ludwig Feuerbach ja klassillisen saksalaisen filosofian loppu, K. Marx, F. Engels Valitut teokset II, Petroskoi 1959, s. 338

Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset II, Petroskoi 1959, s. 201–202

E

... Yksiavioisuutta seuraa kaksi vakituista yhteiskunnallista luonnetyyppiä, jotka aikaisemmin olivat tuntemattomia: vaimon vakinainen rakastaja ja aisankannattaja. Miehet olivat saaneet voiton naisista, mutta voitetut ottivat jalomielisesti huolekseen voittajien kruunaamisen. Yksiavioisuuden ja hetairismin rinnalle muodostui kiertämättömäksi yhteiskunnalliseksi laitokseksi aviorikos, joka oli kielletty, josta rangaistiin ankarasti, mutta jota ei voitu ehkäistä. Lapsiin nähden varma isyys perustui kuten ennenkin korkeintaan siveelliseen vakaumukseen, ja ratkaistakseen ratkaisemattoman ristiriidan Napoleonin lakikokoelman 312. artikla sääti: L'enfant conçu pendant le mariage a pour père le mari; avioliiton kestäessä siitetyn lapsen isä on – aviomies. Se on lopputulos kolmetuhatta vuotta kestäneestä yksiavioisuuden olemassaolosta.

Niinpä niissä erillisissä perheissä, jotka pysyvät uskollisina historialliselle synnylleen ja joissa miehen yksinomainen herruus saattaa miehen ja vaimon välisen ristiriidan selvästi näkyviin, meillä on pienoiskuva niistä vastakohtaisuuksista ja ristiriidoista, joissa sivilisaation koittaessa luokiksi jakautunut yhteiskunta liikkuu voimatta niitä ratkaista tai voittaa. Puhun tässä luonnollisesti vain niistä pariskunnista, joiden avioelämä todellisuudessa kulkee yksiavioisuuden alkuperäisen luonteen säännösten mukaisesti vaimon kapinoidessa kuitenkin miehen herruutta vastaan. Etteivät kaikki avioliitot ole sellaisia, sitä ei tiedä kukaan paremmin kuin saksalainen poroporvari, joka ei osaa vaalia herruuttaan kotona sen paremmin kuin valtiossa ja jonka vaimo sen tähden täydellä oikeudella on isännän housuissa, joiden arvoinen mies ei ole. Mutta hän luulee silti olevansa paljon korkeammalla ranskalaista kärsimystoveriaan, jolle käy useammin kuin hänelle itselleen paljon pahemmin ...

Sama, s. 203–206

E

... Porvarillinen avioliiton solmiminen tapahtuu meidän päivinämme kahdella tavalla. Katolisissa maissa vanhemmat pitävät kuten ennenkin huolen sopivan vaimon hankkimisesta nuorelle porvarispojalle, ja seurauksena on luonnollisesti yksiavioisuudelle ominaisen ristiriidan kehittyminen mitä täydellisimmäksi: hetairismin rehottaminen miehen osalta, aviorikoksen rehottaminen naisen osalta. Katolinen kirkko lieneekin poistanut avioeron vain siksi, koska se vakuuttui siitä, ettei aviorikosta yhtä

Työläisperhe inflaation aikaan

Työttömien asunto Saksassa 1930 (edellinen kuva)

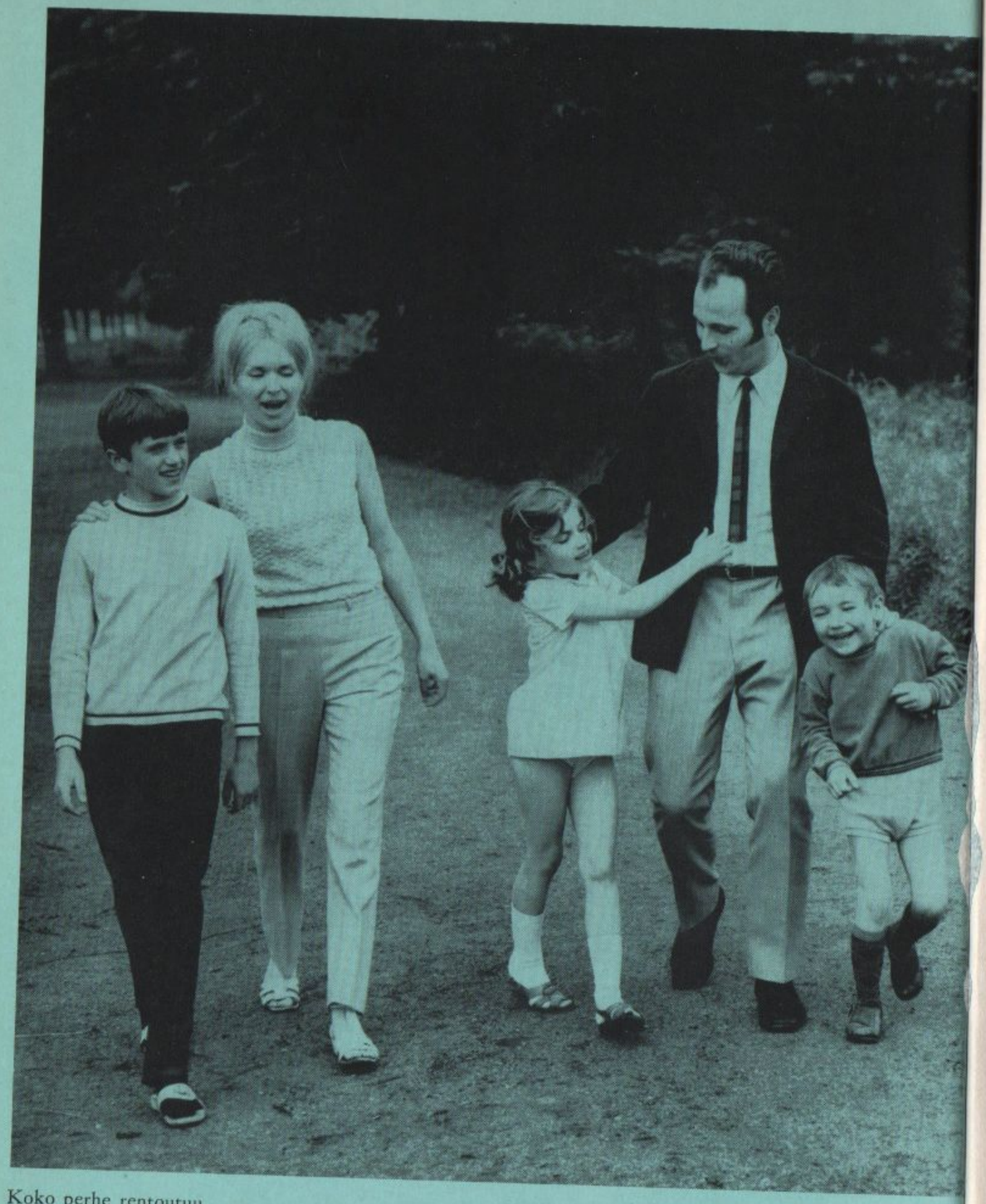

Koko perhe rentoutuu

vähän kuin kuolemaakaan vastaan ole mitään lääkeyrttiä. Sitä vastoin protestanttisissa maissa on sääntönä, että porvarispoika saa enemmän tai vähemmän vapaasti etsiä itselleen vaimon omasta luokastaan, minkä vuoksi avioliiton solmimisen perustana voi olla tietty määrä rakkauttakin, ja sitä aina edellytetäänkin protestanttisen ulkokultaisuuden mukaisesti säädyllisyyden vuoksi. Protestanttisissa maissa mies harjoittaa veltommin hetairismia ja nainen rikkoo aviouskollisuutta vastaan vähemmän säännöllisesti. Mutta koska ihmiset pysyvät kaikenlaisessa avioliitossa sinä, minä he olivat ennen avioliittoa, ja koska protestanttisten maiden porvarit ovat enimmäkseen poroporvareita, niin tämä protestanttinen yksiavioisuus johtaa keskimäärin parhaimmissakin tapauksissa vain sietämättömän ikävään aviolliseen yhteyteen, jota sanotaan perheonneksi . . .

Naisen suhteen sukupuolirakkaus on ja voi olla todella sääntönä vain sorrettujen luokkien, nykyään siis proletariaatin keskuudessa, riippumatta siitä, onko tämä suhde virallisesti vahvistettu vai ei. Mutta näissä tapauksissapa ei olekaan mitään klassillisen yksiavioisuuden perusteita. Näissä tapauksissa ei ole olemassa mitään omaisuutta, jonka säilyttämiseksi ja perimiseksi juuri luotiinkin yksiavioisuus ja miehen herruus, eikä sen tähden myöskään mitään syytä miehen herruuden pystyttämiseen. Vieläpä enemmänkin, keinotkin puuttuvat: siviilioikeus, joka suojelee tätä herruutta, on olemassa vain omistavia varten ja heidän ja proletaarien kanssakäymistä varten; se maksaa rahaa eikä sillä työläisen köyhyyden vuoksi ole mitään merkitystä siinä suhteessa, miten työläinen suhtautuu vaimoonsa. Siinä on ratkaiseva merkitys aivan toisenlaisilla henkilökohtaisilla ja yhteiskunnallisilla suhteilla. Ja varsinkin sen jälkeen, kun suurteollisuus on karkottanut naisen kodista työmarkkinoille ja tehtaaseen ja tekee hänestä useinkin perheen elättäjän, miehen herruuden viimeisetkin rippeet ovat menettäneet kaiken pohjan proletaarin asunnossa, jos kohta siellä onkin vielä yksiavioisuuden vakiintuessa juurtunutta raakuutta naista kohtaan. Proletaarin perhe ei ole siis enää yksiavioinen tämän sanan tarkassa merkityksessä, vaikka rakkaus olisikin molemmin puolin mitä intohimoisinta ja uskollisuus mitä lujinta ja vaikka olisikin suoritettu kaikki mahdolliset hengelliset ja maalliset vihkimiset. Sen tähden myös yksiavioisuuden ikuiset seuralaiset, hetairismi ja aviorikos, esittävät siinä kerrassaan mitätöntä osaa; nainen on tosiasiallisesti saanut jälleen oikeu-

den avioeroon ja elleivät puolisot voi sietää toisiaan, he mieluummin eroavat. Sanalla sanoen proletaariavioliitto on yksiavioinen sanan etymologisessa, muttei suinkaan historiallisessa mielessä.

Lakimiehemme selittävät kyllä, että lainsäädännön edistyksellinen kehitys tekee naisten osalta kaiken valittamisen yhä suuremmassa mitassa aiheettomaksi. Sivistysmaiden nykyaikaiset lakijärjestelmät tunnustavat yhä useammin, että ollakseen pätevä avioliiton täytyy olla kummankin puolen vapaaehtoisesti tekemä sopimus ja että avioliiton aikanakin kummallakin puolella täytyy olla toistensa suhteen yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet. Jos näitä molempia vaatimuksia noudatettaisiin johdonmukaisesti, naisilla olisi kaikki, mitä he voivat vaatia.

Tämä aito juridinen perustelu on aivan samanlaista kuin se, jolla radikaali tasavaltainen porvari rauhoittaa proletaaria. Työsopimuksenhan pitäisi muka olla tehty molemmin puolin vapaaehtoisesti. Mutta sitä pidetään vapaaehtoisesti tehtynä siksi, koska laki asettaa *paperilla* kummankin puolen samaan asemaan. Toisen puolen erilaisesta luokka-asemasta johtuva valta, toisen puolen harjoittama toisen puolen painostus – molempien todellinen taloudellinen asema – ei liikuta lakia. Ja työsopimuksen voimassaoloaikana kummallakin puolella pitäisi olla muka jälleen samat oikeudet, koska toinen tai toinen ei ole niistä nimenomaan luopunut. Laki ei voi taaskaan mitään sille, että taloudellinen asiaintila pakottaa työläisen luopumaan viimeisestäkin näennäisestä tasa-arvoisuudesta . . .

Sama, s. 206–207

E . . . Miehen ja naisen juridisen tasa-arvoisuuden laita avioliitossa ei ole sen paremmin. Kummankin oikeudellinen eriarvoisuus, jonka olemme perineet aikaisempien yhteiskuntaolojen ajoilta, ei ole naisen taloudellisen sorron syy, vaan sen seuraus. Muinaisessa kommunistisessa taloudessa (Haushaltung), johon kuului useita aviopareja ja heidän lapsensa, naisille uskottu kotitalouden hoito oli yhteiskunnallisesti yhtä tarpeellinen elinkeino kuin miesten ravintoainehankinnat. Patriarkaalisen perheen ja sitäkin enemmän erillisen yksiavioisen perheen muodostuessa asianlaita muuttui. Kotitalouden hoito kadotti yhteiskunnallisen luonteensa.

Se ei enää koskenut yhteiskuntaa. Se muodostui *yksityisluon-*

toiseksi palvelukseksi; vaimosta tuli ylimmäinen palvelijatar, joka oli syrjäytetty yhteiskunnallisesta tuotannosta. Vasta meidän aikamme suurteollisuus on avannut hänelle – ja yhäkin vain proletaarinaiselle – jälleen tien yhteiskunnalliseen tuotantoon, mutta kuitenkin niin, että mikäli hän suorittaa velvollisuutensa yksityisen perheen palveluksessa, hän jää syrjäytetyksi yhteiskunnallisesta tuotannosta eikä voi ansaita mitään; ja mikäli hän haluaa osallistua yhteiskunnalliseen elinkeinoelämään ja ansaita itsenäisesti, hän ei kykene täyttämään perhevelvollisuuksiaan. Ja tässä suhteessa naiselle käy samoin niin tehtaassa kuin muillakin työaloilla aina lääketiedettä ja asianajotointa myöten. Nykyaikainen yksityisperhe perustuu naisen avoimeen tai peitettyyn kotiorjuuteen, ja nykyaikainen yhteiskunta on massa, joka koostuu pelkistä yksityisistä perheistä, sen molekyyleistä. Useimmissa tapauksissa, ainakin omistavien luokkien keskuudessa, miehen täytyy olla nykyään perheen ansaitsija ja elättäjä, ja se asettaa hänet valta-asemaan joka ei kaipaa mitään erityistä juridista etuoikeutta. Perheessä hän on porvari, vaimo edustaa proletariaattia. Mutta proletariaattia rasittavan taloudellisen sorron erikoisluonne esiintyy teollisuudessa täydessä terävyydessään vasta sen jälkeen, kun on poistettu kapitalistiluokan kaikki lakiperusteiset erikoisetuoikeudet ja saatettu voimaan molempien luokkien täydellinen juridinen tasa-arvoisuus; demokraattinen tasavalta ei hävitä näiden molempien luokkien välistä ristiriitaa, vaan se luo vasta sen perustan, jolla ratkaistaan taistelemalla tämä ristiriita. Niin ikään se omalaatuinen luonne, joka on naiseen kohdistuvalla miehen herruudella nykyaikaisessa perheessä, ja miehen ja naisen todellisen yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden tarpeellisuus samoin kuin toteuttamistapakin esiintyvät täysin näkyvästi vasta silloin, kun he molemmat ovat juridisesti täysin samanarvoisia. Silloin naisen vapauttamisen ensimmäiseksi ennakkoehdoksi osoittautuu koko naissukupuolen palauttaminen jälleen yhteiskunnalliseen elinkeinoelämään, mikä taas vaatii, että yksityinen perhe lakkaisi olemasta yhteiskunnan taloudellinen yksikkö . . .

E . . . Mutta me kuljemme kohti yhteiskunnallista mullistusta, jossa yksiavioisuuden samoin kuin sen seuralaisen, prostituution, tähänastiset taloudelliset perustat häviävät varmasti. Yksiavioisuuden aiheuttivat suurempien rikkauksien keskittyminen

Sama, s. 208–215

yksiin käsiin, nimittäin miehen käsiin, ja tarve jättää nämä rikkaudet perinnöksi tämän eikä minkään muun miehen lapsille. Se vaati naisen, muttei miehen yksiavioisuutta, joten naisen yksiavioisuus ei suinkaan ollut estämässä miehen julkista tai peiteltyä moniavioisuutta. Mutta tuleva yhteiskunnallinen mullistus pienentää koko tämän perintöhuolen minimiin muuttamalla nämä pysyvät, perittävät rikkaudet – tuotannonvälineet – ainakin valtaosaltaan yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi. Koskapa yksiavioisuus on syntynyt taloudellisista syistä, niin eikö se häviä, kun nämä syyt häviävät?

Voitaneen täydellä syyllä vastata: se ei ole ainoastaan häviämättä, vaan pikemminkin toteutuu vasta silloin täydellisesti. Sillä tuotannonvälineiden muuttuessa yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi häviää myös palkkatyö, proletariaatti, siis se pakko, joka panee tietyn – tilastollisesti laskettavissa olevan – määrän naisia antautumaan rahasta. Prostituutio häviää, mutta yksiavioisuus, sen sijaan että häviäisi, tulee lopultakin todellisuudeksi – miestenkin osalta.

Miesten asema muuttuu siis joka tapauksessa suuresti. Mutta naistenkin, *kaikkien* naisten, asemassa tapahtuu huomattava muutos. Tuotannonvälineiden siirtyessä yhteisomistukseen yksityinen perhe lakkaa olemasta yhteiskunnan taloudellinen yksikkö. Yksityinen taloudenpito muuttuu yhteiskunnalliseksi. Lasten hoito ja kasvatus tulee yhteiskunnalliseksi asiaksi: yhteiskunta on huolehtiva kaikista lapsista samalla tavalla, olkoot he aviollisia tai aviottomia. Sen ansiosta häviää suru «seurauksista», joka tänään on oleellisin yhteiskunnallinen – niin moraalinen kuin taloudellinenkin – tekijä, joka estää tyttöä antautumasta huoletta rakastamalleen miehelle. Eikö se ole riittävä syy siihen, että sukupuoliyhteys muuttuu vähitellen vapaammaksi ja julkinen mielipide neitosen kunniasta ja naisen häpeästä samalla väljemmäksi? Ja vihdoin, emmekö ole nähneet, että nykymaailmassa yksiavioisuus ja prostituutio ovat tosin vastakohtia, mutta erottamattomia vastakohtia, saman yhteiskuntajärjestyksen kohtioita? Voiko prostituutio hävitä viemättä samalla yksiavioisuutta mukanaan kadotukseen?

Tällöin alkaa vaikuttaa uusi tekijä, joka yksiavioisuuden muodostumisaikana oli olemassa korkeintaan idussaan: yksilöllinen sukupuolirakkaus.

Ennen keskiaikaa ei voinut olla puhettakaan yksilöllisestä sukupuolirakkaudesta. On itsestään selvää, että ruumiillinen

kauneus, likeiset suhteet, samanlaiset taipumukset jne. ovat herättäneet eri sukupuoliin kuuluvissa ihmisissä sukupuolisen seurustelun kaipuuta, ettei miehille enempää kuin naisillekaan ole ollut aivan yhdentekevää, kenen kanssa he ryhtyvät tähän intiimiin suhteeseen. Mutta siitä oli vielä äärettömän pitkä matka meidän sukupuolirakkauteemme. Ennen vanhaan avioliitoista päättivät yleensä vanhemmat asianosaisten puolesta ja nämä taipuivat siihen mukisematta. Se vähäinen aviollinen rakkaus, minkä vanha aika tuntee, ei ollut subjektiivista mieltymystä, vaan objektiivinen velvollisuus, se ei ollut avioliiton perustana, vaan lisänä. Nykyaikaisessa mielessä rakkaussuhteita esiintyi vanhalla ajalla vain virallisen yhteiskunnan ulkopuolella. Paimenet, joiden lemmeniloja ja -suruja Theokritos ja Moschos meille laulavat, Longosin «Dafnis ja Khloe» olivat pelkkiä orjia, joilla ei ollut mitään osuutta valtiossa, vapaiden kansalaisten elämänpiirissä. Mutta mikäli emme ota lukuun orjia, tapaamme rakkaussuhteita vain häviävän vanhan maailman rappeutumistuotteina ja vain suhteina sellaisiin naisiin, jotka niin ikään ovat virallisen yhteiskunnan ulkopuolella, kuten hetairat, siis muukalaiset tai vapautetut: Ateenassa sen perikadon aattona ja Roomassa keisariaikana. Mikäli vapaiden kansalaisten välillä syntyi todella rakkaussuhteita, niin vain aviorikoksen tietä. Ja vanhan ajan klassillisesta rakkausrunoilijasta Anakreonista sukupuolirakkaus oli siinä mielessä kuin me sen ymmärrämme niin yhdentekevää, että jopa rakastetun olennon sukupuolikin oli hänestä yhdentekevää.

Meidän sukupuolirakkautemme eroaa oleellisesti vanhan ajan tavallisesta sukupuolikaipuusta, erotiikasta. Ensiksikin se edellyttää rakastetun olennon vastarakkautta; nainen on tässä suhteessa samassa asemassa miehen kanssa, kun taas antiikin erotiikan aikoina hänen mieltään ei kysytty suinkaan aina. Toiseksi sukupuolirakkaus saattaa olla siinä määrin voimakasta ja kestävää, että se saa omistamisen puutteen ja eron tuntumaan kummastakin asianomaisesta suurelta, ellei suurimmalta onnettomuudelta; he panevat kaikkensa peliin, jopa henkensäkin, saadakseen toisensa, mikä vanhalla ajalla saattoi tapahtua vain aviorikoksena. Ja lopuksi syntyy uusi siveellinen mittapuu sukupuoliyhteyden arvostelemiseksi: ei kysytä ainoastaan, oliko tuo yhteys aviollista vai avioliiton ulkopuolista, vaan myös, aiheuttiko sen rakkaus ja vastarakkaus vai ei? Ymmärrettävää on, että feodaalisessa tai porvarillisessa käytännössä tämän

uuden mittapuun ei käy sen paremmin kuin siveellisyyden muidenkaan mittapuiden – astutaan sen yli. Mutta sen ei käy myöskään huonommin. Se tunnustetaan niin kuin muutkin – teoriassa, paperilla. Ja toistaiseksi ei voida enempää vaatiakaan.

Keskiaika jatkaa siitä, mihin vanha aika päätyi sukupuolirakkauden kehityksessään: aviorikoksesta. Me olemme jo kuvanneet ritarirakkautta, joka synnytti huomenlaulut. Tästä rakkaudesta, joka tahtoo rikkoa avioliiton, on siihen rakkauteen, joka on laskeva perustan avioliitolle, vielä pitkä matka, jota ritarilaitos ei suorittanut koskaan loppuun. Vaikka siirtyisimmekin kevytmielisistä romaanisista kansoista hyveellisiin saksalaisiin, havaitsemme Nibelungenliedissä, että Kriemhilde rakastaa kyllä salassa Siegfriediä yhtä paljon kuin tämä häntä, mutta kun Gunther ilmoittaa luvanneensa hänet ritarille, jonka nimeä Gunther ei mainitse, Kriemhilde vastaa kuitenkin ilman muuta:

«Teidän ei tarvitse minua pyytää; tahdon olla aina niin kuin käskette; kihlaudun mielelläni sille, jonka te, herra, minulle mieheksi annatte.»

Hänen mieleensä ei edes juolahdakaan, että hänen rakkautensa ylipäänsä voisi tulla tässä otetuksi huomioon. Gunther kosii Brunhildeä, Etzel Kriemhildea, vaikka ei ole koskaan tätä nähnyt; aivan samoin kosii «Gudrunissa» Siegebant Irlantilainen norjalaista Utea, Hetel Hegelingeniläinen Hilde Irlantilaista ja vihdoin Siegfried Morlandilainen, Hartmut Ormanilainen ja Herwig Seelantilainen Gudrunia; ja vasta tässä käy niin, että viimeksi mainittu ratkaisee asian Herwigin hyväksi. Sääntönä oli, että nuorelle ruhtinaalle valitsivat morsiamen hänen vanhempansa, mikäli he olivat vielä elossa, muussa tapauksessa hän teki sen itse neuvoteltuaan asiasta huomattavimpien läänitysmiesten kanssa, joiden sana oli varsin painava kaikissa tämänlaatuisissa tapauksissa. Toisin ei voinut ollakaan. Ritarin tai paronin samoin kuin itse maaruhtinaankin osalta naimisiinmeno oli poliittinen toimenpide, tilaisuus laajentaa valtaa uusien liittojen avulla; ratkaisevia olivat *hallitushuoneen* edut eikä yksilön mielihalu. Saattoiko rakkaudella olla näissä oloissa viimeinen sana avioliiton solmimisessa?

Keskiajan kaupunkien ammattikuntaporvarin laita oli samoin. Juuri ne etuoikeudet, ammattikuntarajoitukset, keinotekoiset rajalinjat, jotka suojelivat häntä ja erottivat hänet juridisesti joko toisista ammattikunnista tai omista ammatti-

kuntatovereistaan taikka hänen omista kisälleistään ja oppipojistaan, rajoittivat jo kyllin ahtaaksi sen piirin, josta hän saattoi etsiä itselleen sopivaa aviopuolisoa. Ja kuka morsiamista oli sopivin, sitä ei tämän monimutkaisen järjestelmän vallitessa ratkaissut suinkaan hänen yksilöllinen mielihalunsa, vaan perheen etu.

Näin siis avioliiton solmiminen pysyi lukemattoman monissa tapauksissa keskiajan loppuun saakka samanlaisena kuin se oli alusta pitäen ollut, asiana, jota eivät ratkaisseet asianosaiset. Alussa jokainen oli jo maailmaan tullessaan naimisissa – kokonaisen toissukupuolisen ryhmän kanssa. Ryhmäavioliiton myöhäisemmissä muodoissa asianlaita oli todennäköisesti samoin, ryhmä vain supistui yhä enemmän. Pareittaisaviossa oli sääntönä, että äidit sopivat lastensa avioliitoista; tällöinkin olivat ratkaisevia ne näkökohdat, jotka koskivat uusia sukulaisuussiteitä, joiden oli hankittava nuorelle parille kestävämpi asema suvussa ja heimossa. Ja kun yksityisomistus pääsi voitolle yhteisomistuksesta ja isänoikeus ja yksiavioisuus niihin liittyvine perimisintresseineen pääsivät valtaan, silloinpa avioliiton solmiminen vasta tulikin riippuvaiseksi taloudellisista näkökohdista. *Muodollisesti* ostoavioliitto häviää, mutta asiallisesti se leviää yhä laajemmalle, niin että myös miehelle eikä vain naiselle pannaan hinta – muttei hänen persoonallisten ominaisuuksiensa, vaan omaisuutensa mukaan. Hallitsevien luokkien keskuudessa ei alusta alkaen tunnettu sellaista käytäntöä, että asianomaisten keskinäisen mieltymyksen olisi pitänyt olla kaiken muun voittava peruste avioliiton solmimisessa; sen tapaista sattui korkeintaan romantiikan alalla tai sorrettujen luokkien keskuudessa, joita ei otettu lukuun.

Sellainen oli se asiaintila, jonka kapitalistinen tuotanto tapasi valmistautuessaan maantieteellisten löytöjen aikakaudesta lähtien maailmankaupan ja manufaktuurin tietä maailmanherruuteen. Tällainen avioliiton solmimistapa oli luultavasti sille erittäin sopiva ja niinhän se olikin. Mutta kuitenkin – maailmanhistorian iva on pohjatonta – juuri kapitalismi oli antava sille ratkaisevan iskun. Muuttaessaan kaiken tavaraksi kapitalistinen tuotanto hävitti kaikki entiset muinaisuudesta periytyneet suhteet ja asetti perittyjen tapojen, historiallisen oikeuden tilalle oston ja myynnin, «vapaan» sopimuksen. Englantilainen lakimies H. S. Maine luuli tehneensä mitä suurimman keksinnön sanoessaan, että koko edistyksemme on aikai-

sempiin aikakausiin verrattuna siinä, että olemme siirtyneet from status to contract, periytyneistä olosuhteista vapaaehtoisesti kontrahoitaviin olosuhteisiin, mikä kylläkin – sikäli kuin se on totta – oli sanottu jo «Kommunistisessa manifestissa».

Mutta sopimusten teko edellyttää ihmisiä, jotka voivat vapaasti määrätä persoonastaan, teoistaan ja omaisuudestaan ja jotka ovat keskenään samanarvoisia. Juuri näiden «vapaiden» ja «samanarvoisten» ihmisten luominen olikin kapitalistisen tuotannon tärkeimpiä tehtäviä. Vaikkakin se alussa tapahtui vain puoleksi tiedottomalla ja päälle päätteeksi uskonnollisen värityksen saaneella tavalla, niin kuitenkin Lutherin ja Calvinin uskonpuhdistuksesta lähtien muodostui pysyväksi teesiksi se, että ihminen kantaa vain silloin täyden vastuun teoistaan, kun hän on tehnyt ne täysin vapaasta tahdostaan, ja että siveellisenä velvollisuutena on vastustaa kaikkea, mikä pakottaa epäsiveelliseen tekoon. Mutta sopiko tämä yhteen aikaisemman avioliittoutumiskäytännön kanssa? Avioliitto oli porvarillisen käsityksen mukaan sopimus, oikeustoimi, vieläpä kaikista tärkein, koska se määräsi kahden ihmisen ruumiin ja sielun kohtalon elinajaksi. Se tosin solmittiin silloin muodollisesti vapaaehtoisesti; ilman asianosaisten suostumusta se ei käynyt päinsä. Mutta tiedettiin liiankin hyvin, kuinka tämä suostumus saatiin ja ketkä todella päättivät avioliitosta. Mutta jos kaikkien muiden sopimusten tekoon vaadittiin todellista päätösvapautta, niin miksei tähänkin? Eikö kahdella nuorella ihmisellä, joiden oli määrä yhdistyä pariksi, ollut oikeutta määrätä vapaasti itsestään, ruumiistaan ja sen elimistä? Eikö sukupuolirakkaus ollut ritariuden ansiosta tullut muotiin, ja eikö aviopuolisoiden rakkaus ollut ritariajan aviorikosrakkauden vastakohtana sukupuolirakkauden oikea porvarillinen muoto? Mutta jos kerran aviopuolisoiden velvollisuus oli rakastaa toisiaan, niin eikö niin ikään avioituminen ollut rakastavaisten velvollisuus eikä kenenkään muun? Eikö tämä rakastavaisten oikeus ollut vanhempien, sukulaisten ja muiden tavanomaisten avioliittomeklarien ja parittajien oikeutta suurempi? Jos kerran oikeus vapaaseen henkilökohtaiseen harkintaan tunkeutui ujostelematta jopa kirkon ja uskonnonkin piiriin, niin kuinka se saattoi pysähtyä sen sietämättömän vaatimuksen edessä, että vanhempi polvi määräisi nuoremman ruumiista, sielusta, omaisuudesta, onnesta ja onnettomuudesta?

Näiden kysymysten täytyi pakostakin herätä sellaisena

aikana, jolloin yhteiskunnan kaikki vanhat siteet höltyivät ja kaikki perinnäiset käsitykset alkoivat horjua. Maailma muuttui kerralla miltei kymmenen kertaa suuremmaksi; pallonpuoliskon neljänneksen asemesta länsieurooppalaisilla oli nyt silmiensä edessä koko maapallo ja he riensivät ottamaan muut seitsemän neljännestä haltuunsa. Ja yhdessä entisten kotimaan ahtaiden rajojen kanssa sortuivat myös keskiajalle ominaisen ajatustavan tuhatvuotiset raja-aidat. Ihmisen sekä ulkonainen että sisäinen näköpiiri avartui äärettömän paljon laajemmaksi. Mitä merkitsi siveyden maine ja sukupolvelta toiselle siirtyneet perinnäiset kunnialliset ammattikunnalliset etuoikeudet nuorelle miehelle, jota houkuttelivat Intian rikkaudet, Meksikon ja Potosin kulta- ja hopeakaivannot? Se oli vaeltavien ritarien aikaa porvaristolle; silläkin oli romantiikkansa ja lemmenhaaveensa, mutta porvarilliseen tapaan ja viime kädessä porvarillisin tarkoituksin.

Kävi niin, että varsinkin protestanttisissa maissa, missä olevat olot järkkyivät pahimmin, nouseva porvaristo myöntyi yhä enemmän myös avioliittoutumisvapauteen ja saattoi sen edelläkerrotulla tavalla voimaan. Avioliitto pysyi luokka-avioliittona, mutta luokan sisällä myönnettiin asianosaisille tietty määrä valinnan vapautta. Ja paperilla, moraaliopissa sekä runokuvauksissa ei ollut mikään sen järkähtämättömän varmempaa kuin se, että jokainen avioliitto on epäsiveellinen, ellei se perustu keskinäiseen sukupuolirakkauteen ja aviopuolisoiden todella vapaaseen sopimukseen. Sanalla sanoen rakkausavioliitto oli julistettu ihmisoikeudeksi, joka sitä paitsi ei ollut vain droit de l'homme, vaan poikkeuksellisesti myös droit de la femme.

Mutta tämä ihmisoikeus erosi yhdessä kohdassa kaikista muista niin sanotuista ihmisoikeuksista. Nämä rajoittuivat käytännössä hallitsevaan luokkaan, porvaristoon, kun sitä vastoin sorretun luokan, proletariaatin, osalta ne typistettiin joko välittömästi tai välillisesti olemattomiin. Ja tässä ilmenee jälleen historian iva. Hallitseva luokka pysyy tiettyjen taloudellisten vaikutteiden vallassa, ja siksi todella vapaasti solmittuja avioliittoja esiintyy sen keskuudessa vain poikkeustapauksina, kun taas sorretun luokan keskuudessa ne ovat sääntönä, kuten olemme huomanneet.

Täydellinen avioliittoutumisvapaus voi siis tulla yleisesti voimaan vasta sitten, kun kapitalistisen tuotannon ja sen luomien omistussuhteiden poistaminen on tehnyt olemattomiksi kaikki

ne oheiset taloudelliset näkökohdat, joilla nykyään on vielä niin valtava vaikutus aviopuolison valinnassa. Silloin ei jää enää muuta vaikutinta kuin keskinäinen mieltymys.

Koska sukupuolirakkaus on luonteeltaan yksinomistukselista – vaikkakin tämä yksinomistaminen on nykyään voimassa vain naiseen nähden –, niin sukupuolirakkaudelle perustuva avioliitto on luonteeltaan yksiavioisuutta. Olemme nähneet, miten oikeassa Bachofen oli, kun hän piti ryhmäavioliiton kehittymistä yksiavioisuudeksi pääasiassa naisten ansiona; vain siirtyminen pareittaisaviosta yksiavioisuuteen on merkittävä miesten tilille; ja historiallisesti tämä oli oikeastaan naisten aseman huonontamista ja miesten uskottomuuden helpottamista. Kun nyt vielä häviävät taloudelliset näkökohdat – huolehtiminen omasta toimeentulosta ja etenkin lasten tulevaisuudesta –, joiden takia naiset alistuvat tähän miesten tavanmukaiseen uskottomuuteen, niin siten saavutettu naisen tasa-arvoisuus on kaikesta tähänastisesta kokemuksesta päätellen vaikuttava ääret-tömän paljon voimakkaammin siihen suuntaan, että miehistä tulee todella yksiavioisia kuin siihen, että naisista tulisi monimiehisiä.

Samalla yksiavioisuudesta häviävät varmasti kaikki ne piirteet, jotka omaisuussuhteista syntyneinä ovat sille pakostakin ominaisia, nimittäin ensiksikin miehen herruus ja toiseksi avioliiton purkamattomuus. Miehen herruus avioliitossa johtuu yksinkertaisesti hänen taloudellisesta herruudestaan ja häviää itsestään samalla kuin sekin. Avioliiton purkamattomuus johtuu osaksi niistä taloudellisista oloista, joiden vallitessa yksiavioisuus syntyi, ja osaksi se on periytynyt siltä ajalta, jolloin näiden taloudellisten olojen ja yksiavioisuuden yhteenkuuluvaisuudesta ei ollut vielä oikeaa käsitystä ja liioiteltiin sitä uskonnollisesti. Nykyään se on rikkoutunut jo tuhansia kertoja. Jos siveellinen on vain rakkaudelle perustettu avioliitto, niin sellaisena se pysyy vain, jos rakkaus kestää. Mutta yksilöllisen sukupuolirakkauden kestävyys on eri yksilöillä, varsinkin miehillä, hyvin erilainen, ja kun tunne on hävinnyt kokonaan tai kun sen on syrjäyttänyt toinen intohimoinen rakkaus, niin ero koituu hyväksi kummallekin asianomaiselle samoin kuin yhteiskunnallekin. Ihmisille pitäisi antaa mahdollisuus säästyä kahlaamasta avioerokäräjien hyödyttömässä loassa.

Siis se, minkä me voimme tätä nykyä esittää olettamuksenamme sukupuolisuhteiden järjestymisestä kapitalistista tuotan-

toa odottavan kukistumisen jälkeen, on suurimmaksi osaksi negatiivista laatua rajoittuen enimmäkseen siihen, mikä häviää. Entä mitä uutta on tuleva? Se selviää sitten, kun on noussut uusi sukupolvi: miessukupolvi, joka ei joudu koskaan elämässään lunastamaan rahalla eikä muilla yhteiskunnallisilla mahtikeinoilla naisen antautumista, ja naissukupolvi, joka ei joudu koskaan antautumaan miehelle muista syistä paitsi todellisesta rakkaudesta eikä kieltäytymään antautumasta rakastetulleen taloudellisten seurausten pelosta. Kun nämä ihmiset ilmaantuvat, he välittävät vähät siitä, mitä tänä päivänä oletetaan heidän velvollisuudekseen; heillä on oleva oma käytäntönsä ja sen mukaiseksi muovaamansa julkinen mielipide kunkin yksilön käyttäytymisestä – ja siinä kaikki.

Mutta palatkaamme takaisin Morganiin, josta olemme loitonneet melko kauas. Sivistyskaudella kehittyneiden yhteiskunnallisten instituutioiden historiallinen tutkiminen ei kuulu hänen kirjansa puitteisiin. Hän käsittelee sen tähden vain sangen lyhyesti tämän ajanjakson aikaisia yksiavioisuuden vaiheita. Hänestäkin yksiavioisuuteen perustuvan perheen kehityksessä on edistystä, on päästy lähemmäksi sukupuolien täydellistä tasa-arvoisuutta, joskaan hänen mielestään tätä päämäärää ei ole vielä saavutettu. Mutta, hän sanoo,

«kun tunnustetaan se tosiasia, että perheellä on kehittyessään ollut perättäisesti neljä eri muotoa ja nykyinen muoto on viides, niin herää kysymys, tuleeko tämäkään muoto kestämään vastaisuudessa. Ainoa mahdollinen vastaus on, että sen täytyy kehittyä edelleen sitä mukaa kuin yhteiskuntakin kehittyy, muuttua samassa mitassa kuin yhteiskuntakin muuttuu, aivan niin kuin tähänkin asti. Perhe on yhteiskuntajärjestelmän luoma ja kuvastaa tämän sivistystasoa. Koska yksiavioisuuteen perustuva perhe on muuttunut paremmaksi sivistyskauden alusta ja varsin huomattavasti nykyaikana, niin voidaan ainakin otaksua, että se kykenee muuttumaan entistä täydellisemmäksi ja että saavutetaan molempien sukupuolten tasa-arvoisuus. Siltä varalta, että yksiavioisuuteen perustuva perhe ei kykenisi täyttämään kaukaisessa tulevaisuudessa yhteiskunnan vaatimuksia, on mahdotonta ennustaa, minkälaatuinen sen seuraaja on oleva.»

E

Sama, s. 289

... Rikkaitten ja köyhien välinen ero esiintyy vapaitten ja orjien välisen eron rinnalla – uutta työnjakoa seuraa yhteiskunnan uusi luokkajako. Eri perheiden päämiesten omaisuuseroavuudet hävittävät entiset kommunistiset talousyhteisöt kaikkialla, missä ne ovat vielä säilyneet, ja samalla tulee loppu tämän yhteisön yhteisestä maanviljelystä. Peltomaa annetaan erillisten perheiden käyttöön, ensin määräajaksi, myöhemmin kerta kaikkiaan, täydelliseen yksityisomistukseen siirrytään asteittaisesti ja samalla kun pareittaisavio muuttuu yksiavioisuudeksi. Erillinen perhe alkaa muodostua yhteiskunnan taloudelliseksi yksiköksi ...

E

Sama, s. 278

... Sille tavarantuotannon asteelle, josta sivistyskausi alkaa, on taloudellisesti luonteenomaista seuraava: 1) metalliraha ja samalla rahapääoma, korko ja koronkiskonta; 2) kauppiaat tuottajien välisenä välittäjäluokkana; 3) maan yksityisomistus ja hypoteekki ja 4) orjatyö vallitsevana tuotantomuotona. Sivistyskautta vastaava ja sen aikana vallitsevaksi vakiintunut perhemuoto on yksiavioisuus, miehen herruus vaimon suhteen, ja yksityinen perhe on yhteiskunnan taloudellinen perusyksikkö. Sivistyskauden yhteiskunnan yhdyssiteenä on valtio, joka kaikkina tyypillisinä aikakausina on poikkeuksetta vallitsevan luokan valtio ja pysyy kaikissa tapauksissa oikeastaan koneistona, jonka avulla sorrettu, riistetty luokka pidetään kurissa ...

E

Kirje
Eduard Bernsteinille
12. maaliskuuta 1881,
Teokset, 35. osa,
s. 169

... Tässä jonkin verran aineistoa aviorikoskieltoa varten. En tosin tiedä, voitteko Te käyttää sitä. Asia on arka, ja Teidän täytyy tietää, onko sen kosketteleminen enemmän vahingoksi kuin hyödyksi. Joka tapauksessa halusin osoittaa Teille keinon, kuinka tätä kieltoa voi käsitellä lankeamatta poroporvarilliseen moralisointiin, ja Teille saattaa kyllä olla hyödyksi, että tätä tapausta koskeva historiallinen materiaali on koossa, siinä määrin kuin se oli käytettävissäni ...

E

Kirje
Louise Kautskylle,
Teokset, 37. osa,
s. 107

... Muuten meidän yhteiskunnalliset olosuhteemme ovat sellaiset, että miehelle tehdään suorastaan helpoksi kohdella naista erittäin epäoikeudenmukaisesti, ja kuinka monta miestä on, jotka voivat pitää itseään syyttömänä sellaiseen? Menkää, te ette ole naisten arvoisia! sanoi eräs suurimmista, joka tiesi tämän kaikkein parhaiten omasta kokemuksestaan ...

E

Kirje
Karl Kautskylle
17. lokak. 1888,
sama teos, s. 114/115

... Jos häiriö oli nyt niin huomattava – yhdentekevää mistä syystä –, että Sinä ryhdyit vakavasti harkitsemaan eroamista, niin minun mielestäni oli ennen muuta punnittava naisen ja miehen aseman erilaisuutta nykyisten olosuhteiden vallitessa. Miestä ei ero vahingoita yhteiskunnallisesti mitenkään, hän säilyttää asemansa elämässä, hänestä tulee vain poikamies. Nainen menettää koko asemansa, hänen täytyy aloittaa jälleen aivan alusta, ja entistä vaikeampien edellytysten vallitsessa. Sen vuoksi, jos nainen puhuu eroamisesta, mies voi tehdä kaiken mahdollisen, pyytää ja rukoilla, nöyryyttämättä itseään, mutta jos sitävastoin mies hiemankin viittaa eroon, niin naisen on, jos hän kunnioittaa itseään, melkein pakko vaatia miestä pitämään sanoistaan kiinni ...

E

Anti-Dühring
Herra Eugen Dühring
tieteen mullistajana,
Pori 1971, s. 376

... Kuinka jalot käsitykset herra Dühringillä ylipäänsä on naissukupuolesta, se käy ilmi seuraavasta valituksesta nykyistä yhteiskuntaa kohtaan:

«Prostituutiota pidetään sortoyhteiskunnassa, joka perustuu ihmisen myyntiin toiselle ihmiselle, itsestään selvänä täydennyksenä pakkoavioon miesten hyväksi, ja kaikkein ymmärrettävimpiä, mutta myös *merkityksellisimpiä* tosiasioita on se, että *naisilla ei voi olla olemassa mitään samantapaista*».

Sitä kiitosta, minkä herra Dühring tästä kohteliaisuudesta saanee osakseen naisilta, en millään tahtoisi itselleni. Olisikohan herra Dühringille aivan tuntematon se ansiotulojen laji, joka ei nykyään enää ole kovinkaan harvinainen, nimittäin hameväeltä saadut «stipendit» (Schürzenstipendien). Onhan herra Dühring ollut itsekin referendaarina ja asuu Berliinissä,

missä jo minun siellä ollessani, 36 vuotta sitten, *Referendarius* – jotta emme puhuisi luutnanteista – ja *Schürzenstipendarius* esiintyivät usein toisiaan vastaavina loppusointuina!

Avioerolakiehdotus «Rheinische Zeitung» n:o 353 19. jouluk. 1842, Teokset, 1. osa, s. 148–151

Köln, 18. joulukuuta. «Rheinische Zeitung» on ottanut avioerolakiehdotukseen täysin erityislaatuisen kannan, jonka kestämättömyyttä sille ei vielä miltään taholta toistaiseksi ole osoitettu. «Rheinische Zeitung» on yhtä mieltä lakiehdotuksen kanssa siinä, että se pitää tähänastista preussilaista avioliittolainsäädäntöä epäsiveellisenä, ei hyväksy eroperusteiden tähänastista mahdotonta lukumäärää ja rivoutta, pitää tähänastista oikeudenkäyntijärjestystä asian arvoa vastaamattomana, mikä muuten lehden mukaan koskee koko vanhapreussilaista tuomioistuinkäytäntöä. Sen sijaan «Rheinische Zeitung» tekee ehdotusta vastaan seuraavat päähuomautukset: 1. Että uudistuksen sijaan on tullut pelkkä tarkistus, siis että preussilainen maaoikeus on säilytetty peruslakina, minkä vuoksi tuloksena on suuri keskeneräisyys ja epävarmuus; 2. että lainsäädäntö ei käsittele avioliittoa siveellisenä, vaan uskonnollisena ja kirkollisena instituutiona jättäen siis huomiotta avioliiton maallisen olemuksen; 3. että oikeudenkäyntijärjestys on hyvin puutteellinen ja keskenään ristiriitaisten aineisten ulkokohtainen yhteenliittäminen; 4. että toisaalta on selvästi havaittavissa avioliiton käsitteen kanssa ristiriidassa olevia ankaria poliisitoimia, toisaalta taas aivan liian suurta löyhyyttä niin sanottuja kohtuusnäkökohtia kohtaan; 5. että koko lakiehdotuksen luonnoksessa on toivomisen varaa johdonmukaisuuteen, tarkkuuteen, selvyyteen ja yhtenäiseen näkemykseen nähden.

Sikäli kuin ehdotuksen vastustajat moittivat joitakin näistä puutteista, olemme siinä heidän kanssaan yhtä mieltä, sitä vastoin emme voi suinkaan hyväksyä heidän ehdotonta aikaisemman järjestelmän puolusteluaan. Toistamme vielä kerran aikaisemmin esittämämme lauseen: «Jos lainsäädäntö ei voi määrätä siveellisyyttä, se voi vielä vähemmän tunnustaa siveettömyyden lailliseksi.» Jos kysymme, mihin *näiden* vastustajien (jotka eivät ole kirkollisen käsityksen ja muiden osoitettujen puutteiden vastustajia) ajatuksenkulku perustuu, niin he puhuvat meille jatkuvasti vastoin tahtoaan sidottujen aviopuolisoiden onnettomasta tilasta. He asettuvat eudemonistiselle kannalle, he ajattelevat vain näitä kahta yksilöä, he unohtavat perheen, he unohtavat, että lähes jokainen avioero on sama kuin perheen hajoaminen ja että jopa pelkästään lainopillisesti tarkasteltuna lapsia ja heidän omaisuuttaan ei voida tehdä riippuviksi mielivaltaisesta halusta ja sen päähänpistoista. Jos avioliitto ei olisi perheen perusta, se olisi yhtä vähän lainsäädännön kohteena kuin esim. ystävyys. Nuo henkilöt ottavat huomioon siis *vain* yksilöllisen tahdon tai oikeammin aviopuolisoiden *mielivallan,* mutta eivät ota huomioon *avioliiton tahtoa,* tämän suhteen siveellistä ydintä. Mutta lainsäätäjän on pidettävä itseään kuin luonnontutkijana. Hän ei *tee* lakeja, hän ei keksi niitä, hän vain muotoilee ne, hän julistaa henkisten suhteiden sisäiset lait tietoisissa positiivisissa laeissa julki. Aivan samoin kuin lainsäätäjää täytyisi moittia suunnattomasta mielivaltaisuudesta, jos hän asian olemuksen sijaan asettaisi omat päähänpistonsa, niin yhtä hyvin on toki lainsäätäjällä oikeus pitää sitä suunnattomana mielivaltaisuutena, jos yksityishenkilöt haluavat ajaa läpi oikkunsa välittämättä asian olemuksesta. Ketään ei pakoteta solmimaan avioliittoa, mutta jokainen täytyy pakottaa heti, kun hän solmii avioliiton, myöntymään kuuliaisuuteen avioliiton lakeja kohtaan. Se joka solmii avioliiton, ei *tee* eikä *keksi* avioliittoa, yhtä vähän kuin uimari keksii veden ja painovoiman luonteen ja lait. Avioliitto ei sen vuoksi voi alistua hänen mielivaltaansa, vaan hänen mielivaltansa täytyy alistua avioliittoon. Se joka mielivaltaisesti rikkoo avioliiton, väittää että mielivalta, *laittomuus on avioliiton laki,* sillä kukaan järkevä ihminen ei ole niin röyhkeä, että hän pitäisi omia tekojaan etuoikeutettuina tekoina, jotka ovat *luvallisia pelkästään hänelle,* hän tulee pikemminkin esittämään ne lainmukaisina, *kaikille* luvallisina tekoina. Mutta mitä vastaan te olette? Mielivallan lainsäädäntöä vastaan, mutta te ette toki tahtone tehdä samana hetkenä mielivaltaa laiksi, jona te syytätte lainsäätäjää mielivallasta.

Hegel sanoo: *Sinänsä,* käsitteen mukaan, avioliitto on erottamaton, mutta *ainoastaan* sinänsä, so. käsitteensä mukaan. Se ei sano mitään *erityistä* avioliitosta. Kaikki siveelliset suhteet ovat *käsitteensä* mukaan hajoamattomia, mistä voi helposti vakuuttautua, jos edellyttää niiden olevan *totta. Tosi* valtio, *tosi* avioliitto, *tosi* ystävyys ovat hajoamattomia, mutta mikään valtio, mikään avioliitto, mikään ystävyys ei suinkaan vastaa käsitettään, ja kuten todellinen ystävyys jopa perheessä, kuten

todellinen valtio maailmanhistoriassa, niin myös todellinen avioliitto valtiossa *voi hajota.* Mikään siveellinen *olemassaolo* ei vastaa tai sen ei ainakaan *tarvitse* vastata *olemustaan.* Samoin kuin luonnossa hajoaminen ja kuolema astuu aivan itsestään sinne, missä olemassaolo ei enää lainkaan vastaa tarkoitustaan, samoin kuin maailmanhistoria ratkaisee, onko jokin valtio niin suuressa ristiriidassa valtion idean kanssa, ettei se ansaitse enää olemassaolonsa jatkumista, ratkaisee myös valtio, millaisten edellytysten vallitessa *olemassaoleva* avioliitto on lakannut olemasta avioliitto. Avioero ei ole muuta kuin julistus: tämä avioliitto on *kuollut* avioliitto, jonka olemassaolo on vain näennäistä ja kuviteltua. On itsestään selvää, ettei lainsäätäjän eikä yksityisen mielivalta, vaan ainoastaan *asian olemus* voi ratkaista, onko avioliitto kuollut vai ei, sillä *kuolleeksi julistaminen* riippuu tunnetusti asiantilasta eikä asianosaisten *toiveista.* Mutta kun te vaaditte fyysisen kuoleman yhteydessä täsmällisiä eittämättömiä todisteita, niin eikö lainsäätäjän pitäisi saada todeta *siveellinen* kuolema vain pettämättömimpien tuntomerkkien perusteella, koska siveellisten suhteiden elämän säilyttäminen ei ole ainoastaan hänen oikeutensa vaan myös hänen *velvollisuutensa,* hänen itsesäilytyksensä velvollisuus!

Varmuus siitä, että ne *edellytykset,* joiden vallitessa siveellisen suhteen *olemassaolo* ei enää vastaa *olemustaan,* todetaan luotettavasti, tieteen tason ja yleisen ymmärryksen mukaisesti ilman ennakkomielipiteitä, on tosin olemassa vain silloin, kun laki on tietoinen ilmaus kansan tahdosta, siis kun se on syntynyt tämän tahdon myötävaikutuksella ja sen toimesta.

Avioeron vaikeuttamisesta tai helpottamisesta vielä muutama sana: Pidättekö luontokappaletta terveenä, lujana, oikein rakentuneena, jos jokainen ulkoinen isku, jokainen haavoittaminen tuhoaa sen? Ettekö tuntisi itseänne loukatuiksi, jos esitettäisiin itsestään selvänä perustotuutena, ettei teidän ystävyyssuhteenne kykenisi kestämään pienimpiäkään sattumanvaraisuuksia ja että sen *täytyy* rikkoutua jokaiseen oikkuun? Mutta lainsäätäjä voi avioliitosta määrätä vain, milloin sen *saa* purkaa, siis milloin se olemuksensa mukaan on *hajonnut.* Tuomarin suorittama hajottaminen voi olla ainoastaan sisäisen hajoamisen kirjaamista. Lainsäätäjän näkökanta on välttämättömyyden näkökanta. Lainsäätäjä siis *kunnioittaa* avioliittoa, tunnustaa sen syvällisen siveellisen olemuksen, kun hän pitää sitä tarpeeksi voimakkaana kestämään monia yhteentörmäyksiä vahinkoa kärsimättä. Peräänantaminen yksilöiden toiveille muuttuisi kovuudeksi yksilöiden olemusta, heidän siveellistä ymmärrystään kohtaan, mikä ilmenee siveellisissä suhteissa. Vihdoin voimme sanoa vain hätiköinniksi sitä, että *ankaran avioerolain* omaavia maita, joiden joukkoon kuulumisestaan Reininmaa ylpeilee, monilla tahoilla syytetään *tekopyhyydestä.* Vain sellainen näköpiiri, joka ei ulotu itseään ympäröivää siveellistä turmelusta kauemmaksi, rohkenee esittää tämänlaatuisia syytöksiä, joita esim. Reinin maakunnassa pidetään naurettavina ja korkeintaan katsotaan osoitukseksi siitä, kuinka jopa *käsitys* siveellisistä suhteista voi hävitä ja kuinka jokainen siveellinen tosiasia voidaan ymmärtää *satuna* ja valheena. Mikä on välittömänä seurauksena sellaisista laeista, joita ei ole sanellut kunnioitus ihmistä kohtaan, tämä on virhe, joka ei poistu sillä, että siirrytään aineellisesta halveksinnasta aatteelliseen halveksintaan ja että tietoisen alistumisen sijasta siveellis-luonnollisten voimien alaisuuteen vaaditaan sokeaa kuuliaisuutta ylisiveellistä ja yliluonnollista auktoriteettia kohtaan.

L

«Kansojen itsemääräämisoikeudesta», Teokset, 20. osa, s. 414–415

... Otamme avioerokysymyksen. Rosa Luxemburg sanoo kirjoituksessaan, että keskitetyn demokraattisen valtion, joka ei ole lainkaan ristiriidassa sen eri osien autonomian kanssa, on jätettävä kaikki tärkeimmät lainsäädännön alat, muun muassa lainsäädäntö avioerosta, keskusparlamentin toimivaltaan. Tämä huolehtiminen avioerovapauden turvaamisesta demokraattisen valtion keskusvallan toimesta on täysin ymmärrettävää. Taantumukselliset vastustavat avioerovapautta, kehottavat «suhtautumaan siihen varovasti» ja kirkuvat, että se merkitsee «perheen hajoamista». Mutta demokraatit arvelevat, että taantumukselliset teeskentelevät sillä todellisuudessa he puolustavat poliisin ja byrokratian kaikkivaltaa, toisen sukupuolen erioikeuksia ja mitä pahinta naisen sortamista; – että todellisuudessa avioerovapaus ei merkitse perhesuhteiden «hajoamista», vaan päinvastoin niiden lujittumista ainoilla sivistysyhteiskunnassa mahdollisilla ja kestävillä demokraattisilla perusteilla.

Itsemääräämisvapauden, s.o. eroamisvapauden, kannattajien syyttäminen separatismin edistämisestä on yhtä tyhmää ja ulkokultaista kuin syyttää avioerovapauden kannattajia perhesiteiden hajottamisen edistämisestä. Samalla tavalla kuin por-

varillisessa yhteiskunnassa avioerovapautta vastaan esiintyvät ne, jotka puolustavat erioikeuksia ja ostettavuutta, joiden perustalle porvarillinen avioliitto rakentuu, samoin kapitalistisessa valtiossa itsemääräämisvapauden, s.o. kansakuntien eroamisvapauden, kieltäminen merkitsee vain hallitsevan kansakunnan erioikeuksien ja poliisimaisten hallintotapojen puolustamista demokraattisten vahingoksi . . .

«Marxilaisuuden irvikuvasta», Teokset, 23. osa, s. 64–67

L . . . Samoin on laita avioerokysymyksessä. Muistutamme lukijan mieleen, että väiteltäessä *kansallisuus*kysymyksestä tähän kysymykseen kajosi ensimmäisenä Rosa Luxemburg. Hän esitti sen oikean mielipiteen, että puolustaessamme valtion (alueen tai maakunnan y.m.s.) sisäistä autonomiaa meidän tulee sentralismia kannattavina sosialidemokraatteina vaatia, että yleisvaltakunnallinen valta, yleisvaltakunnallinen parlamentti ratkaisee tärkeimmät valtiolliset kysymykset, joihin kuuluu *avioeroa* koskeva lainsäädäntö. Avioero on esimerkki, joka osoittaa havainnollisesti, ettei voida olla demokraatti eikä sosialisti, ellei vaadita heti täyttä avioerovapautta, sillä tämän vapauden puuttuminen on sorretun sukupuolen, naisen, rajatonta sortamista, vaikkei suinkaan liene vaikeaa älytä, että aviomiehestä eroamis*vapauden* tunnustaminen ei ole eroamis*kehotus* kaikille vaimoille!

P. Kijevski «väittää vastaan»:

«Miltä tuo oikeus» (avioero-oikeus) «näyttäisi, jos *niissä* tapauksissa» (kun vaimo *tahtoo* erota miehestään) «vaimo *ei* voisi sitä käyttää? Tai jos sen käyttäminen riippuisi *kolmansien* henkilöiden tahdosta tai, mikä olisi vieläkin pahempaa, vaimon «kättä» tavoittelevien tahdosta? Rupeisimmeko me vaatimaan *tuollaisen* oikeuden julistamista? Emme tietenkään!»

Tämä vastaväite osoittaa, ettei lainkaan ymmärretä *yleensä* demokratian ja kapitalismin välistä suhdetta. Sellaiset olot, jolloin sorrettujen luokkien on mahdotonta «käyttää» demokraattisia vapauksiaan, ovat kapitalismin vallitessa tavanomaisia, ne eivät ole mitään yksityistapauksia, vaan tyypillinen ilmiö. Kapitalismin vallitessa avioerooikeus jää useimmissa tapauksissa käyttämättä, sillä sorrettu sukupuoli on taloudellisesti poljetussa

asemassa, sillä kapitalismin vallitessa, olkoon demokratia millaista tahansa, nainen pysyy «kotiorjana», makuukamariin, lastenhuoneeseen ja keittiöön teljettynä orjana. Oikeus valita «omia» kansantuomareita, virkamiehiä, opettajia, valamiehiä j.n.e. jää niin ikään kapitalismin vallitessa useimmissa tapauksissa käyttämättä juuri siksi, että työläiset ja talonpojat ovat taloudellisesti sorrettuja. Sama koskee demokraattista tasavaltaa: ohjelmamme «julistaa» sen «kansan itsevaltiudeksi», joskin kaikki sosialidemokraatit tietävät vallan hyvin, että kapitalismin vallitessa demokraattisinkin tasavalta johtaa vain siihen, että porvaristo lahjoo virkamiehet ja pörssi tekee liiton hallituksen kanssa.

Vain sellaiset henkilöt, jotka eivät kykene lainkaan ajattelemaan tai jotka eivät lainkaan tunne marxilaisuutta, tekevät tästä johtopäätöksen: siis tasavallalla ei ole mitään virkaa, avioerolla ei ole mitään virkaa, demokratialla ei ole mitään virkaa, kansakuntien itsemääräämisoikeudella ei ole mitään virkaa! Mutta marxilaiset tietävät, että demokratia *ei* poista luokkasortoa, vaan tekee luokkataistelun vain selvemmäksi, laajemmaksi, avoimemmaksi, kärkevämmäksi; sitä juuri tarvitaankin. Mitä täydellisempi on avioerovapaus, sitä selvempää on naiselle, että hänen «kotiorjuuteensa» on syynä kapitalismi eikä oikeudettomuus. Mitä demokraattisempi on valtiojärjestelmä, sitä selvempää on työläisille, että pahan juurena on kapitalismi eikä oikeudettomuus. Mitä täydellisempi on kansallinen tasaarvoisuus (se *ei ole* täydellistä ilman eroamisvapautta), sitä selvempää on sorretun kansakunnan työläisille, että syy on kapitalismissa eikä oikeudettomuudessa. Ja niin edelleen.

Vielä ja vielä kerran: on epämukavaa märehtiä marxilaisuuden aakkosia, mutta minkäs teet, kun P. Kijevski ei tunne niitä?

P. Kijevski järkeilee avioerosta samaan tapaan kuin siitä järkeili – muistaakseni Pariisin «Golosissa» – eräs OK:n ulkomaisista sihteereistä, Semkovski. Tosin tämä sanoi, ettei avioerovapaus ole kaikkien vaimojen kehottamista eroamaan miehestään, mutta jos vaimolle todistetaan, että muut miehet ovat parempia kuin teidän, rouva, niin asia on viime kädessä sama!!

Järkeillessään tähän tapaan Semkovski unohti, ettei omituisuus ole sosialistin ja demokraatin velvollisuuksien loukkaamista. Jos Semkovski olisi ruvennut vakuuttamaan jollekin vai-

molle, että kaikki miehet ovat parempia kuin tämän mies, niin kukaan ei olisi pitänyt sitä rikkomuksena demokraatin velvollisuuksia vastaan; korkeintaan olisi ehkä sanottu: ainahan suuressa puolueessa on myös varsin omituisia ihmisiä! Mutta jos Semkovskin päähän olisi pälkähtänyt puolustaa ja sanoa demokraatiksi miestä, joka kieltää avioero-oikeuden, vetoaa esim. oikeuteen tai poliisiin tai kirkkoon hänestä eroavaa vaimoa vastaan, niin olemme varmoja siitä, että *jopa* useimmat Semkovskin kollegoistakin ulkomaisessa sihteeristössä, vaikka he ovatkin kehnonpuoleisia sosialisteja, olisivat kieltäytyneet olemasta samaa mieltä Semkovskin kanssa!

Sekä Semkovski että P. Kijevski ovat «jutunneet» avioerosta, osoittaneet, etteivät he ymmärrä kysymystä, ja kiertäneet asian olemuksen: avioero-oikeus – niin kuin poikkeuksetta *kaikki* muutkin demokraattiset oikeudet – on kapitalismin oloissa vaikeasti toteutettavissa, se on ehdollinen, rajoitettu, vain muodollinen, mutta silti kukaan kunnon sosialidemokraatti ei voi pitää sosialisteina eikä edes demokraatteina niitä, jotka kieltävät tuon oikeuden. Mutta juuri siinä on asian ydin. *Koko* «demokratia» on sitä, että julistetaan ja toteutetaan sellaisia «oikeuksia», joiden toteuttaminen on varsin vähäistä ja varsin ehdollista kapitalismin vallitessa, mutta sosialismi *on mahdotonta* ilman tuota julistamista, ilman taistelua viivyttelemättä ja heti myönnettävien oikeuksien puolesta, ilman joukkojen kasvattamista tuon taistelun hengessä.

Kun P. Kijevski ei käsittänyt tätä, hän sivuutti artikkelissaan myös pääkysymyksen, joka kuuluu hänen erikoisteemaansa, nimittäin kysymyksen: *kuinka* me sosialidemokraatit hävitämme kansallisuussorron? P. Kijevski rajoittui puhumaan siitä, miten maailma «valellaan verellä» j.n.e (tämä on kerrassaan asiaan kuulumatonta). Lopputuloksena oli oikeastaan vain se, että sosialistinen vallankumous ratkaisee kaiken! Eli, kuten P. Kijevskin mielipiteiden kannattajat väliin sanovat: itsemääräämineen on kapitalismin vallitessa mahdotonta, sosialismin vallitessa tarpeetonta.

Tuo on teoreettiselta kannalta typerä ja käytännöllisen politiikan kannalta shovinistinen mielipide. Tuo mielipde osoittaa, ettei ymmärretä demokratian merkitystä. Ilman demokratiaa sosialismi on mahdotonta kahdessa suhteessa: (1) proletariaatti ei voi suorittaa sosialistista vallankumousta, ellei se valmistaudu siihen taistelemalla demokratian puolesta; (2) voittanut

sosialismi ei voi säilyttää voittoaan eikä johtaa ihmiskuntaa siihen, että valtio kuolee, ellei pystytetä täydellistä demokratiaa . . .

. . . Vähäisinkin tutustuminen avioliittoa, avioeroa ja aviottomia lapsia koskevaan porvarillisten maiden lainsäädäntöön sekä todelliseen asiaintilaan tällä alalla osoittaa jokaiselle tästä kysymyksestä kiinnostuneelle henkilölle, että demokraattisimmissakin porvarillisissa tasavalloissa nykyinen porvarillinen demokratia on mainitussa suhteessa nimenomaan taantumuksellista, mitä naiseen ja aviottomiin lapsiin tulee.

«Taistelevan materialismin merkityksestä», Teokset, 33. osa, s. 220–221

Tämä ei tietenkään estä menshevikkejä, eserriä eikä osaa anarkisteista enempää kuin vastaavia Lännen puolueitakaan huutamasta edelleenkin demokratiasta ja siitä, että bolshevikit rikkovat sitä vastaan. Mutta todellisuudessa nimenomaan bolshevistinen vallankumous on ainoa johdonmukaisen demokraattinen vallankumous, mitä tulee sellaisiin kysymyksiin kuin avioliittoa, avioeroa ja aviottomien lasten asemaa koskevaan kysymykseen. Ja tämä kysymyshän koskee mitä välittömimmin minkä tahansa maan väestön suuremman osan etuja. Vain bolshevistinen vallankumous, vaikkakin ennen sitä on ollut tavattoman monia itseään demokraattisiksi nimittäviä porvarillisia vallankumouksia, ryhtyi tässä suhteessa ensimmäisen kerran päättäväiseen taisteluun hallitsevien ja omistavien luokkien taantumuksellisuutta ja orjuutushenkeä samoin kuin tavanomaista tekopyhyyttä vastaan.

Jos kerran 92 avioeroa 10.000 avioliittoa kohti tuntuu hra Sorokinista satumaiselta luvulta, niin ei auta muuta kuin olettaa, että joko tekijä on elänyt ja saanut kasvatuksensa jossakin niin huolellisesti elämästä eristetyssä luostarissa, että sellaisen luostarin olemassaoloon tuskin kukaan uskoo, tai hän vääristelee totuutta taantumuksen ja porvariston mieliksi. Jokainen, joka vähänkin tuntee porvarillisten maiden yhteiskunnallisia oloja, tietää, että todellisuudessa avioeroja (joita kirkko ja laki eivät kylläkään ole vahvistaneet) on itse asiassa kaikkialla verrattomasti enemmän. Venäjä eroaa tässä suhteessa muista maista vain siinä, että sen laeissa ei siunata tekopyhyyttä eikä nai-

sen ja hänen lapsensa oikeudetonta asemaa, vaan julistetaan avoimesti ja valtiovallan nimessä järjestelmällinen sota kaikkea tekopyhyyttä ja kaikkea oikeudettomuutta vastaan.

«Työväenluokka ja uusmalthusilaisuus», Teokset, 19. osa, s. 224–226

Lääkärien Pirogov-kongressissa herätti suurta mielenkiintoa ja paljon väittelyä aborttikysymys, s.o. kysymys raskauden tahallisesta keskeyttämisestä. Alustaja Litshkus esitti tietoja tavattoman laajaksi tulleesta sikiön lähdetyksestä nykyajan niin sanotuissa kulttuurimaissa.

New Yorkissa oli yhden vuoden aikana 80.000 tahallista keskenmenoa. Ranskassa niitä tapaa olla joka kuukausi 36.000. Pietarissa on tahallisten keskenmenojen prosentti 5 vuoden aikana lisääntynyt enemmän kuin kaksinkertaisesti.

Lääkärien Pirogov-kongressi teki päätöksen, ettei äitiä pidä koskaan saattaa rikosoikeudelliseen edesvastuuseen tahallisesta abortista ja että lääkäri joutukoon siitä vastuuseen vain silloin, kun kysymyksessä on ollut «oman hyödyn tavoittelu».

Suurin osa keskusteluun osallistuneista, kannattaen sitä, ettei abortista pidä rangaista, kosketteli luonnollisesti myös kysymystä niin sanotusta uusmalthusilaisuudesta (tahalliset hedelmöitymistä ehkäisevät keinot), ja tällöin kosketeltiin myös asian sosiaalista puolta. «Russkoje Slovan» julkaiseman selostuksen mukaan hra Vigdortshik esimerkiksi sanoi, että on «tervehdittävä hedelmöitymisen ehkäisykeinoja», ja hra Astrahan huudahti myrskyisiä suosionosoituksia herättäen:

«Meidän olisi kehotettava äitejä synnyttämään lapsia, jotta nämä sitten turmeltaisiin oppilaitoksissa, että näille järjestettäisiin sitten arvannostoja, että heitä piinattaisiin aina itsemurhiin asti!»

Jos tuo uutinen, että tällainen hra Astrahanin sanahelinä sai osakseen myrskyisiä suosionosoituksia, pitää paikkansa, niin minua tuo tosiasia ei ihmetytä lainkaan. Kuulijat olivat porvareita, keski- ja pikkuporvareita, joiden hengenlaatu on poroporvarillinen. Mitäpä muuta heiltä voi odottaakaan kuin kaikkein äitelintä liberalismia?

Mutta kun asiaa katsotaan työväenluokan kannalta, niin tuskinpa voidaan löytää toista sanontaa, joka ilmaisisi havainnollisemmin «sosiaalisen uusmalthusilaisuuden» koko taantumuksellisuuden ja viheliäisyyden kuin edellä esitetty hra Astrahanin virke.

. . . «Synnytetään lapsia, jotta nämä sitten turmeltaisiin» . . . Sitäkö varten ainoastaan? Miksei sitä varten, että he *taistelisivat* paremmin, yksimielisemmin, tietoisemmin ja jyrkemmin kuin me nykyisiä elämänoloja vastaan, jotka turmelevat ja tuhoavat meidän sukupolveamme??

Tässä juuri onkin se perusero, joka on olemassa talonpojan, käsityöläisen, sivistyneistön edustajan – yleensä pikkuporvarin mentaliteetin ja proletaarin mentaliteetin välillä. Pikkuporvari näkee ja tuntee, että hän joutuu perikatoon, että elämä käy yhä vaikeammaksi ja taistelu olemassaolosta yhä armottomammaksi, että hänen ja hänen perheensä asema käy yhä toivottomammaksi. Se on kiistämätön tosiasia. Ja pikkuporvari protestoi sitä vastaan.

Mutta *millä tavalla* hän protestoi?

Hän protestoi niinkuin sellaisen luokan edustaja, joka on auttamattomasti tuhoutuva, joka on poljettu ja arka ja menettänyt kaiken toivonsa tulevaisuuteen nähden. Minkä sille mahtaa, kun olisi edes vähemmän lapsia, jotka saavat kärsiä meidän tuskiemme ja pakkotyömme vuoksi, kurjuutemme ja kaiken alennustilamme vuoksi, – näin huutaa pikkuporvari.

Tietoiselle työläiselle tuollainen katsantokanta on äärettömän vieras. Hän ei anna tuollaisten ruikutusten pimittää tajuntaansa, olkootpa ne vaikka kuinka vilpittömiä ja tosi tunteiden aiheuttamia. Niin, se on totta, että meidän, työläisten, samoin kuin pienisäntien suurten joukkojenkin elämä on täynnä sietämätöntä sortoa ja kärsimyksiä. Meidän sukupolvemme elämä on raskaampaa kuin oli isiemme elämä. Mutta eräässä suhteessa me olemme paljon onnellisempia kuin olivat isämme. *Me olemme oppineet ja nopeasti opimme taistelemaan* – ja niin, ettemme taistele yksilöinä, niinkuin isistämme parhaat taistelivat, emmekä meille sisäisesti vieraiden, porvarillisten suunsoittajien tunnusten puolesta, vaan omien tunnustemme, oman luokkamme tunnusten nimessä. Me taistelemme paremmin kuin isämme taistelivat. Lapsemme tulevat taistelemaan vieläkin paremmin, ja *he voittavat*.

Työväenluokka ei tuhoudu, vaan se kasvaa, lujittuu, miehistyy, liittyy lujemmin yhteen, valistuu ja karaistuu taistelussa. Me olemme pessimistejä, mikäli kysymys on maaorjuudesta, kapitalismista ja pientuotannosta, mutta me olemme kiihkeitä

optimisteja, sikäli kuin kysymys on työväenliikkeestä ja sen päämääristä. Me laskemme jo uuden rakennuksen perustusta, ja lapsemme rakentavat rakennuksen valmiiksi.

Juuri sen vuoksi – ja vain sen vuoksi – me olemme uusmalthusilaisuuden leppymättömiä vastustajia, tuon virtauksen vastustajia, joka miellyttää sellaista koteloitunutta ja omahyväistä poroporvarillista avioparia, joka höpisee peloissaan: ei tässä enää lapsia tarvita, kunhan luoja soisi, että edes itse tulisimme jotenkin toimeen.

Tämä ei tietysti lainkaan estä meitä vaatimasta kaikkien sellaisten lakien ehdotonta kumoamista, jotka vaativat vastuuseen asettamista abortin teosta tai ehkäisykeinoja käsittelevien lääketieteellisten teosten levittämisestä j.n.e. Sellaiset lait ovat pelkkää hallitsevien luokkien tekohurskautta. Nämä lait eivät paranna kapitalismin paiseita, vaan muuttavat ne erittäin pahanlaatuisiksi, sorretuille joukoille erittäin raskaiksi. Lääketieteellisen propagandan vapaus ja mies- ja naispuolisten kansalaisten alkeellisten demokraattisten oikeuksien suojaaminen on eri asia. Ja eri asia on sosiaalinen uusmalthusilaisuuden oppi. Valveutuneet työläiset tulevat aina käymään mitä armottominta taistelua niitä yrityksiä vastaan, joita tehdään tämän taantumuksellisen ja pelkurimaisen opin tyrkyttämiseksi nykyisen yhteiskunnan etumaiselle ja voimakkaimmalle luokalle, joka on valmiimpi kuin muut suurten uudistusten toteuttamista varten.

Viides kansainvälinen prostituutionvastaisen taistelun kongressi, Teokset, 19. osa, s. 250–251

Lontoossa päättyi hiljattain «*viides* tyttökauppaa vastaan käytävän taistelun kansainvälinen kongressi».

Siellä intoilivat herttuattaret, kreivittäret, piispat, pastorit ja rabbiinit, poliisivirkailijat ja kaiken kaltaiset porvarilliset filantroopit! Kuinka paljon juhlapäivällisiä ja prameita virallisia vastaanottoja siellä pidettiinkään! Kuinka paljon pidettiin juhlapuheita prostituution vahingollisuudesta ja iljettävyydestä!

Mitä taistelukeinoja kongressin hienot porvarilliset edustajat sitten vaativat? Pääasiallisesti kahta keinoa: uskontoa ja poliisivoimaa. Ne ovat mukamas kaikkein varmimpia ja luotettavimpa keinoja prostituutiota vastaan. Leipzigissä ilmestyvän «Kansanlehden» Lontoon-kirjeenvaihtajan kertoman mukaan muuan Englannin edustaja kerskui sillä, että hän oli parlamentissa ajanut läpi päätöstä, joka edellytti *ruumiillista rangaistusta* parituksesta. Sellainen hän on, tuo nykyaikainen «sivilisoitunut» prostituutionvastaisen taistelun sankari!

Eräs kanadalainen rouva ylisti ihastuksissaan poliisia ja naispoliisien harjoittamaa «langenneiden» naisten valvontaa, mutta palkkojen korottamisesta hän huomautti, etteivät työläisnaiset ole parempien palkkojen arvoisia.

Muuan saksalainen pastori raivosi nykyaikaista materialismia vastaan, joka mukamas leviää yhä laajemmin kansan keskuuteen ja edistää vapaan rakkauden leviämistä.

Kun itävaltalainen edustaja Gärtner yritti herättää kysymyksen prostituution yhteiskunnallisista syistä, puutteesta ja kurjuudesta, jossa työläisperheet elävät, lapsityön riistosta, sietämättömistä asunto-oloista j.n.e., niin vihamieliset välihuudot pakottivat puhujan vaikenemaan!

Ylhäisistä naisista sen sijaan kerrottiin – edustajain pikku ryhmien keskuudessa – opettavaisia ja mieltä ylentäviä asioita. Kun esimerkiksi Saksan keisarinna käy jollain Berliinin synnytyslaitoksella, niin «laittomien» lasten äideille *pannaan sormus sormeen,* – ettei loukattaisi ylhäistä rouvaa vihkimättömien äitien näkemisellä!!

Tästä voidaan päätellä, minkälainen inhottava porvarillinen tekohurskaus vallitsee näissä aristokraattis-porvarillisissa kongresseissa. Hyväntekeväisyysakrobaatit ja sen pilkan poliisisuojelijat, jota tehdään kansan puutteesta ja kurjuudesta, kokoontuvat yhteen käydäkseen «taistelua prostituutiota vastaan», jota juuri ylimystö ja porvaristo pitävät yllä . . .

Naisen vapautuminen sosialismissa ja kommunismissa

Naisen todellinen vapautuminen, todellinen kommunismi alkaa vasta siellä ja silloin, missä ja kun joukkojen taistelu (valtionperäsimessä seisovan proletariaatin johtamana) tätä kotitalouden pientyötä vastaan alkaa, tai oikeammin sen joukkomääräinen muuttuminen sosialistiseksi suurtaloudeksi.

V. I. LENIN

. . . Emme ole utopisteja. Me tiedämme, ettei jokainen sekatyöläinen eikä jokainen keittäjätär kykene heti osallistumaan valtionhallintaan . . . Me vaadimme, että tietoiset työläiset ja sotilaat *opettaisivat* hallitsemaan valtiota ja että tämä opetus aloitettaisiin viipymättä, t.s. tähän opiskeluun *alettaisiin* viipymättä vetää mukaan kaikkia työtätekeviä, koko köyhälistöä . . .

«Kykenevätkö bolshevikit pitämään valtiovallan?» Teokset, 26. osa, s. 94

(Edustajakokouksen osanottajat tervehtivät toveri Leniniä kauan kestävin, myrskyisin suosionosoituksin.) Toverit, eräässä suhteessa on proletaariarmeijan naispuolisen osan edustajakokouksella erikoisen tärkeä merkitys, koska naiset ovat kaikissa maissa olleet hitaimpia lähtemään liikkeelle. Ei voi olla sosialistista kumousta, ellei työtätekevien naisten valtaosa osallistu siihen huomattavalla tavalla.

Kaikissa sivistysmaissa, jopa edistyneimmissäkin, naisten asema on sellainen, ettei heitä suotta sanota kotiorjiksi. Täydellistä naisten tasa-arvoisuutta ei ole yhdessäkään kapitalistisessa valtiossa, vapaimmassakaan tasavallassa.

Neuvostotasavallan tehtävänä on ensi kädessä poistaa kaikki naisten oikeuksia koskevat rajoitukset. Porvarillisen loan, masennuksen ja alennuksen alkulähde – avioero-oikeudenkäynti – on Neuvostovallan toimesta hävitetty täydelleen.

Jo pian vuoden ajan on ollut voimassa täysin vapaa avioerolainsäädäntö. Olemme julkaisseet asetuksen, joka on poistanut aviolapsen ja aviottoman lapsen asemassa vallinneen eron ja kokonaisen joukon poliittisia rajoituksia; missään muualla ei ole niin täydellisesti toteutettu työtätekevien naisten tasa-arvoisuutta ja vapautta.

Tiedämme, että vanhentuneiden säännösten koko taakka lankeaa työväenluokan naisten kannettavaksi.

Meidän lakimme on ensi kerran historiassa pyyhkinyt pois kaiken, mikä teki naisista oikeudettomia. Mutta kysymys ei ole laista. Kaupungeissa ja tehdasseuduilla tämä laki avioliiton täydellisestä vapaudesta juurtuu hyvin, mutta maaseudulla se jää varsin usein vain paperille. Siellä on tähän saakka vallitsevana kirkollinen avioliitto. Siitä heidän on kiittäminen pappien vaikutusta, tätä pahaa vastaan on vaikeampi taistella kuin vanhaa lainsäädäntöä vastaan.

Puhe työläisnaisten I Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa marraskuun 19. pnä 1918, Teokset, 28. osa, s. 168–170

Uskonnollisia ennakkoluuloja vastaan pitää taistella erittäin varovasti; paljon vahinkoa tuottavat ne, jotka tässä taistelussa loukkaavat uskonnollisia tunteita. Taistelua on käytävä propagandan avulla, valistamalla. Tehdessämme taistelun kärkeväksi voimme katkeroittaa joukot; sellainen taistelu voimistaa joukkojen jakautumista uskonnon perusteella, kun taas meidän voimamme on yhteenliittymisessä. Uskonnollisten ennakkoluulojen pohjimmaisena alkusyynä ovat kurjuus ja valistumattomuus; tätä pahaa vastaan meidän onkin taisteltava.

Naisten asema on tähän saakka ollut sellainen, että sitä sanotaan orjuudeksi; naista rasittaa hänen kotitaloutensa taakka, ja vain sosialismi voi pelastaa hänet tästä asemasta. Vasta silloin, kun siirrymme pienistä talouksista yhteiseen talouteen ja maan yhteisviljelykseen, vasta silloin koittaa naisten täydellinen vapautus. Tämä tehtävä on vaikea, mutta nyt, kun muodostetaan köyhälistökomiteoita, alkaa sosialistisen vallankumouksen lujittumisen aika.

Maaseudun väestön köyhin osa järjestäytyy vasta nyt, ja niistä, köyhälistön järjestöistä, sosialismi saa vankan perustan.

Aikaisemmin on useasti käynyt niin, että kaupunki on aloittanut vallankumousliikkeen ja maaseutu on lähtenyt liikkeelle sen jälkeen.

Nykyinen kumous nojaa maaseutuun, ja siinä on sen merkitys ja voima. Kaikkien vapausliikkeiden kokemuksesta on havaittu, että vallankumouksen menestys riippuu siitä, missä määrin naiset osallistuvat siihen. Neuvostovalta tekee kaikkensa, jotta nainen voisi suorittaa itsenäisesti proletaarista sosialistista työtään.

Neuvostovallan asema on vaikea siksi, että kaikkien maiden imperialistit vihaavat Neuvosto-Venäjää ja hankkiutuvat sotaan sitä vastaan, koska se on sytyttänyt vallankumouksen palon useissa maissa ja ottanut ratkaisevia askelia sosialismia kohti.

Nyt, kun he tahtovat nujertaa vallankumouksellisen Venäjän, maa alkaa käydä kuumaksi heidänkin jalkojensa alla. Te tiedätte, kuinka vallankumouksellinen liike laajenee Saksassa, kuinka Tanskassa on käynnissä taistelu työläisten ja hallituksen välillä. Vallankumouksellinen liike voimistuu Sveitsissä ja Hollannissa. Näissä pienissä maissa vallankumouksellisella liikkeellä ei ole itsenäistä merkitystä, mutta se on erittäin kuvaavaa sen vuoksi, että näissä maissa ei ole ollut sotaa ja niissä on

vallinnut kaikkein «oikeudellisin» demokraattinen järjestys. Kun sellaisissa maissa alkaa liikehtiminen, niin se antaa varmuutta siitä, että vallankumouksellinen liike tempaa mukaansa koko maailman.

Mikään tasavalta ei ole kyennyt tähän saakka vapauttamaan naista. Neuvostovalta auttaa häntä. Meidän asiamme on voittamaton, sillä kaikissa maissa nousee voittamaton työväenluokka. Tämä liike merkitsee voittamattoman sosialistisen vallankumouksen kasvua. *(Jatkuvia suosionosoituksia. Lauletaan «Internationale».)*

Kirjeenvaihtoa J. V. Stalinin kanssa valtionvalvonnan uudestijärjestämisestä, Teokset, 28. osa, s. 480

Valvontaa koskevaan säädökseen pitäisi mielestäni lisätä:

1) työväen keskus- (ja paikallis-) valvontaelinten muodostaminen,

2) vahvistettava lailla proletaariväestön valtuutettujen järjestelmällinen osallisuus, $^2/_3$ osallistujista pitäisi olla välttämättä naisia.

3) Etutilalle pitäisi asettaa heti ensivuoroisina tehtävinä:

(α) tilapäistarkastukset kansalaisten valitusten perusteella

(β) taistelu vitkuttelua vastaan

(γ) vallankumoukselliset toimenpiteet taisteltaessa väärinkäytöksiä ja vitkuttelua vastaan

(δ) erikoinen huomio työn tuottavuuden kohottamiseen ja

(ε) tuotemäärien lisäämiseen yms.

VKP (b):n ohjelmaluonnos, Teokset, 29. osa, s. 113

Kulkiessaan kommunismiin proletariaatin diktatuurin kautta kommunistien puolue, hyläten demokraattiset tunnukset hävittää täydellisesti myös sellaiset porvariston herruuden elimet kuin entisen järjestyksen mukaiset tuomioistuimet, asettaen niiden tilalle työläisten ja talonpoikien luokkatuomioistuimet. Otettuaan käsiinsä kaiken vallan proletariaatti korvaa entisen epämääräisen ponnen: «Kansa valitsee tuomarit», luokkatunnuksella: «Vain työtätekevät valitsevat tuomarit työtetekevien keskuudesta» ja toteuttaa sitä koko oikeuslaitoksessa. Valitessaan oikeuden jäseniksi yksinomaan työläisten ja sellaisten talonpoikien edustajia, jotka eivät käytä palkkatyötä hyötymistarkoituksessa, kommunistinen puolue ei tee eroa naisiin näh-

den, vaan antaa molemmille sukupuolille samat oikeudet niin tuomareita valittaessa kuin tuomarintehtäviä hoidettaessakin. Kumottuaan kukistettujen hallitusten lait puolue antaa neuvostolaisten valitsijain valitsemille tuomareille tunnuksen: on toteutettava proletariaatin tahtoa soveltamalla sen dekreettejä ja vastaavan dekreetin puuttuessa tai osoittautuessa epätäydelliseksi pidettävä ohjeena sosialistista oikeustajuntaa hyläten kukistettujen hallitusten lait.

Suuri aloite, Teokset, 29. osa, s. 406–408

L . . . Meidän kaikkien on myönnettävä, että jälkiä porvarillis-intelligenttimäisestä, lavertelunomaisesta suhtautumisesta vallankumouksen kysymyksiin ilmenee joka askeleella, kaikkialla, jopa meidänkin riveissämme. Lehdistömme esimerkiksi sotii laimeasti näitä mädän porvarillis-demokraattisen menneisyyden mätiä jäännöksiä vastaan, tukee heikosti todellisen kommunismin yksinkertaisia, vaatimattomia, arkisia, mutta eläviä oraita.

Tarkastelkaamme naisen asemaa. Ei yksikään demokraattinen puolue ole yhdessäkään maailman edistyneimmistä porvarillisista tasavalloista tehnyt vuosikymmenien aikana tässä suhteessa sadattakaan osaa siitä, mitä me olemme tehneet valtamme ensimmäisenä vuotena. Me emme ole jättäneet sanan todellisessa merkityksessä kiveä kiven päälle niistä katalista laeista, jotka vahvistavat naisen eriarvoisuuden, vaikeuttavat avioeron saantia ja asettavat sen ehdoksi inhottavia muodollisuuksia, eivät tunnusta aviottomia lapsia, vaativat heidän isiensä etsintää j.n.e., – laeista, joiden jäännöksiä on runsaasti kaikissa sivistysmaissa porvariston ja kapitalismin häpeäksi. Meillä on tuhatkertaisesti oikeus ylpeillä siitä, mitä olemme tehneet tällä alalla. Mutta mitä *puhtaammaksi* olemme siivonneet maaperän vanhojen, porvarillisten lakien ja laitosten roskasta, sitä selvemmäksi meille on käynyt, että tämä on vasta maan raivaamista rakennusta varten, mutta ei vielä itse rakennus.

Nainen on jäänyt yhä edelleenkin *kotiorjaksi* huolimatta kaikista vapauttavista laeista sillä häntä painaa, kuristaa, tylsistää ja alentaa *pieni kotitalous,* joka kahlehtii hänet keittiöön ja lastenkamariin, haaskaten hänen työvoimaansa äärettömän tuottamattomaan, näkymättömään, hermostuttavaan, tylsistävään ja masentavaan raadantaan. Todellinen *naisen vapautta-*

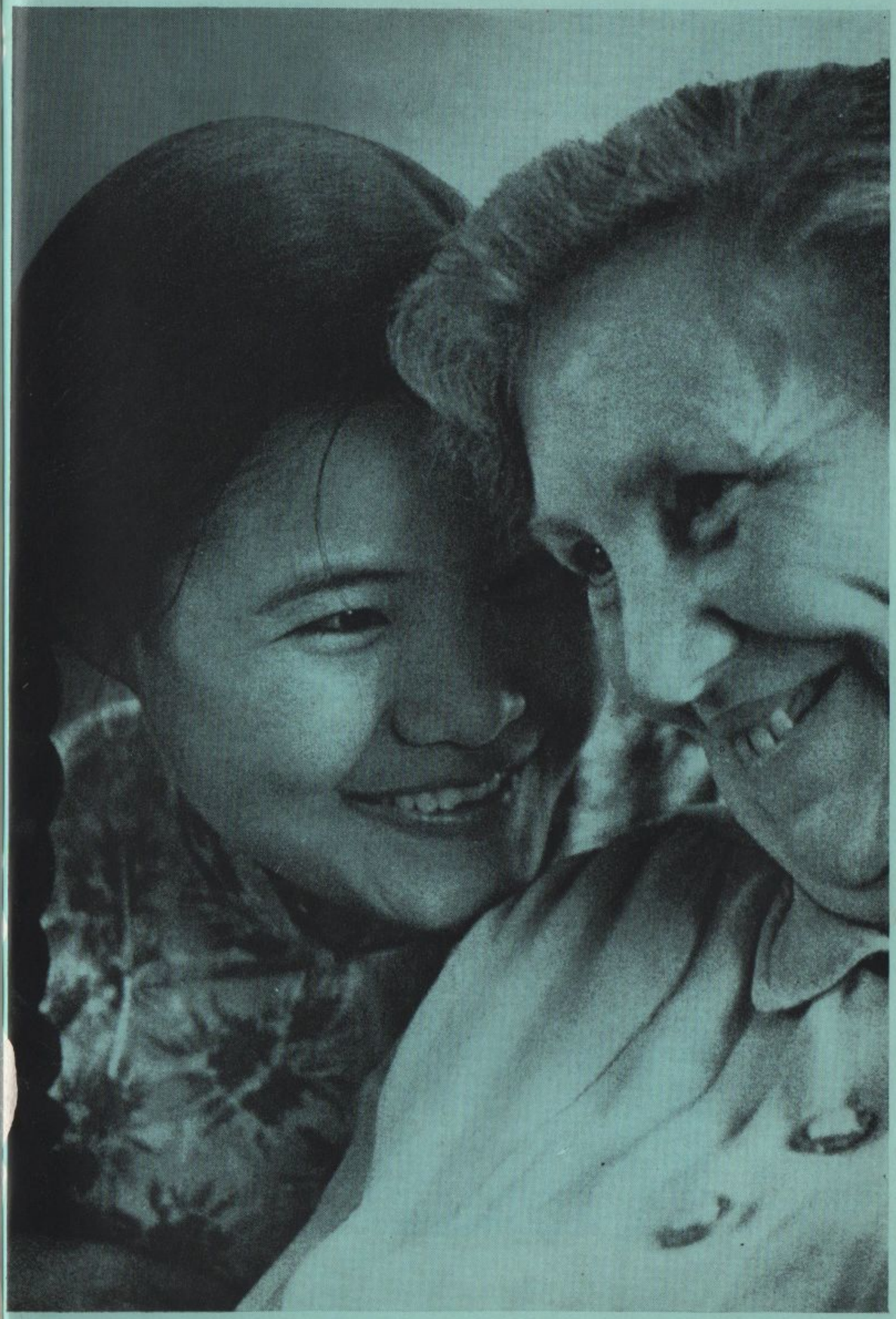

Naiskommunardeja Pariisin barrikadeilla

Kankurien kapina 1844

minen, todellinen kommunismi alkaa vasta siellä ja silloin, missä ja milloin alkaa joukkotaistelu (jota valtiovaltaa hallussaan pitävä proletariaatti johtaa) tätä pientä kotitaloutta vastaan eli oikeammin sanoen sen *laajamittainen uudestijärjestely* sosialistiseksi suurtaloudeksi.

Kiinnitämmekö me käytännössä riittävästi huomiota tähän kysymykseen, joka teoreettisesti on kiistämätön jokaiselle kommunistille? Emme tietenkään. Vaalimmeko riittävän huolellisesti niitä kommunismin *oraita,* joita on jo nyt tällä alalla? Emme ja vielä kerran emme. Yhteisruokalat, lastenseimet, lastentarhat – siinä muutamia sellaisia oraita, niitä yksinkertaisia, arkisia, mitään mahtipontisuutta, korupuheita, juhlallisuutta kaipaamattomia keinoja, joilla voidaan *todella vapauttaa nainen,* joilla voidaan todella tasoittaa ja hävittää naisen eriarvoisuus miehen rinnalla yhteiskunnallisessa tuotannossa ja yhteiskunnallisessa elämässä. Nämä keinot eivät ole uusia, ne on luonut (kuten yleensäkin kaikki sosialismin aineelliset edellytykset) suurkapitalismi, mutta ne ovat jääneet sen aikana ensinnäkin harvinaisuudeksi, toiseksi – mikä on erikoisen tärkeää – joko *kaupusteluyrityksiksi,* joille ovat ominaisia kaikki keinottelun, voitonkiskonnan, petoksen ja väärennyksen varjopuolet, tai «porvarilliseksi hyväntekeväisyysakrobatiaksi», jota työväen parhaimmisto on täydellä syyllä vihannut ja halveksinut.

On ilmeistä että meillä näiden laitosten lukumäärä on suuresti lisääntynyt ja että ne *alkavat* muuttaa luonnettaan. On ilmeistä että työläis- ja talonpoikaisnaisten keskuudessa on *organisaattorikykyjä* monin verroin enemmän kuin tiedämmekään, ihmisiä, joilla on taitoa järjestää käytännöllinen työ monilukuisten työntekijäin ja vielä monilukuisempien kuluttajien osanotolla ilman sitä fraasien runsautta, touhua, riitaa ja suunsoittoa sunnnitelmista, systeemeistä j.n.e., joka «vaivaa» alituisesti itsestään liikoja luulevaa «intelligenssiä» tai varhaiskypsiä «kommunisteja». Mutta me *emme vaali* noita uuden oraita niin kuin pitäisi.

Katsokaa porvaristoa. Kuinka loistavasti se osaa mainostaa sitä, mitä *se* tarvitsee! Miten kapitalistien silmissä «mallikelpoisia» liikeyrityksiä ylistellään *heidän* miljoonapainoksina ilmestyvissä sanomalehdissään, miten «mallikelpoisista» porvarillisista laitoksista luodaan kansallisylpeyden esine! Meidän sanomalehdistömme ei huolehdi tai huolehtii mitättömän vähän siitä, että kuvattaisiin parhaita ruokaloita tai lastenseimiä,

että joka päivä esitetyillä itsepintaisilla vaatimuksilla saataisiin eräät niistä muutetuksi mallikelpoisiksi, että mainostettaisiin niitä, että kuvattaisiin yksityiskohtaisesti, millaista ihmistyön säästöä, mitä mukavuuksia kuluttajille, millaista tuotteiden säästöä, kuinka suurta naisen vapautumista kotiorjuudesta, kuinka suurta terveydellisten olosuhteiden parannusta *mallikelpoisella kommunistisella työllä* saavutetaan, voidaan saavuttaa ja ulottaa koko yhteiskuntaan, kaikkiin työtätekeviin.

Mallikelpoinen tuotanto, mallikelpoiset kommunistiset talkoot, mallikelpoinen huolenpito ja tunnollisuus jokaisen viljapuudan hankinnassa ja jakelussa, mallikelpoiset ruokalat, tämän tai tuon työläiskodin, tämän tai tuon korttelin mallikelpoinen puhtaus, – kaiken tuon tulee olla kymmenin kerroin enemmän kuin nyt sekä sanomalehdistömme että myös *jokaisen* työläis- ja talonpoikaisjärjestön huomion ja huolenpidon kohteena. Kaikki nämä ovat kommunismin oraita ja näiden oraiden vaaliminen on meidän yhteinen ja ensimmäinen velvollisuutemme . . .

Työläisnaisliikkeen tehtävistä neuvostotasavallassa,

Teokset, 30. osa, s. 22–28

Toverit, tervehdin ilomielin työläisnaisten konferenssia. Rohkenen olla koskettelematta niitä aiheita ja niitä kysymyksiä, jotka nykyään tietenkin eniten kiinnostavat jokaista työläisnaista ja jokaista työtätekevien joukkoon kuuluvaa tietoista ihmistä. Tarkoitan erittäin ajankohtaisia kysymyksiä – kysymystä viljasta ja sotatilanteestamme. Mutta kokouksianne koskevista lehtiselostuksista tiedän, että näistä kysymyksistä ovat täällä tehneet seikkaperäisesti selkoa tov. Trotski – sotatilanteen osalta – ja toverit Jakovlevna ja Sviderski – viljakysymyksen osalta, joten sallikaa minun olla kajoamatta näihin kysymyksiin.

Tahtoisin sanoa muutaman sanan työläisnaisliikkeen yleisistä tehtävistä Neuvostotasavallassa, niin niistä tehtävistä, jotka yleensä liittyvät sosialismiin siirtymiseen, kuin myös niistä, jotka nousevat nykyään erittäin pakottavina etualalle. Toverit, kysymyksen naisen asemasta on asettanut alun perin Neuvostovalta. Minusta tuntuu, että jokaisen sosialismiin siirtyvän työläisvaltion tehtävä tulee olemaan kahtalainen. Ja tämän tehtävän ensimmäinen osa on verrattain yksinkertainen ja helppo. Se koskee niitä vanhoja lakeja, jotka asettivat naisen oikeudellisesti eriarvoiseen asemaan mieheen verrattuna.

Jo kauan sitten, kymmenien ja jopa satojenkin vuosien ajan on kaikkien Länsi-Euroopan vapausliikkeiden edustajien vaatimuksena ollut näiden vanhentuneiden lakien kumoaminen ja naisen julistaminen lailla tasa-arvoiseksi miehen kanssa, mutta yksikään Euroopan demokraattinen valtio, yksikään edistynyt tasavalta ei ole onnistunut sitä toteuttamaan, koska siellä, missä vallitsee kapitalismi, missä säilyy maan, tehtaiden yksityisomistus, missä säilyy pääoman valta, etuoikeudet ovat edelleenkin miehillä. Venäjällä tämä tasa-arvoisuus on onnistuttu viemään läpi vain sen vuoksi, että vuoden 1917 lokakuun 25 päivästä täällä on ollut työläisten valta. Neuvostovalta asetti alun perin tehtäväkseen olla kaikkea riistoa vastustavana työtätekevien valtana. Neuvostovalta asetti tehtäväkseen tilanherrain ja kapitalistien harjoittaman työtätekevien riiston mahdollisuuden hävittämisen, pääoman herruuden hävittämisen. Neuvostovalta on pyrkinyt siihen, että työtätekevät rakentaisivat elämänsä ilman maan yksityisomistusta, ilman tehtaiden yksityisomistusta, ilman sitä yksityisomistusta, joka kaikkialla maailmassa jopa täydellisenkin poliittisen vapauden vallitessa, jopa demokraattisimmissakin tasavalloissa, on tosiasiallisesti saattanut työtätekevät kurjuuden ja palkkaorjuuden tilaan ja naiset kaksinkertaisen orjuuden tilaan.

Työtätekevien valtana Neuvostovalta suoritti heti olemassaolonsa ensi kuukausina mitä jyrkimmän mullistuksen naisia koskevassa lainsäädännössä. Niistä laeista, jotka asettivat naisen alistettuun asemaan, ei Neuvostotasavallassa ole jäänyt kiveä kiven päälle. Puhun nimenomaan niistä laeista, joissa varta vasten käytettiin hyväksi naisen huonompaa asemaa ja asetettiin hänet oikeudellisesti eriarvoiseen ja usein vieläpä nöyryytettyynkin asemaan, t.s. avioerolaista sekä niistä laeista, jotka koskevat avioliiton ulkopuolella syntynyttä lasta ja naisen oikeutta nostaa lapsen isää vastaan kanne elatusvelvollisuuden määräämisestä.

On sanottava, että nimenomaan tässä suhteessa edistyneimpienkin maiden porvarillinen lainsäädäntö käyttää hyväkseen naisen huonompaa asemaa tehden hänet oikeudellisesti eriarvoiseksi ja nöyryytetyksi. Ja nimenomaan tässä suhteessa Neuvostovalta ei ole jättänyt kiveä kiven päälle vanhoista, työtätekeville joukoille epäoikeudenmukaisista, sietämättömistä laeista. Ja me voimme nyt ylpeinä ja liioittelematta sanoa, että

paitsi Neuvosto-Venäjää, maailmassa ei ole ainoatakaan maata, jossa nainen olisi täysin tasa-arvoinen ja jossa naista ei olisi saatettu nöyryytettyyn asemaan, mikä on erittäin tuntuvaa jokapäiväisessä elämässä, perhe-elämässä. Se oli ensimmäisiä ja tärkeimpiä tehtäviämme.

Jos joudutte kosketuksiin bolshevikeille vihamielisten puolueiden kanssa tai jos käsiinne sattuu sanomalehtiä, joita julkaistaan venäjän kielellä Koltshakin ja Denikinin valtaamilla alueilla, tahi jos joudutte keskustelemaan näiden lehtien näkökannalla olevien ihmisten kanssa, niin saatte usein kuulla heidän syyttävän Neuvostovaltaa demokratian loukkaamisesta.

Meitä Neuvostovallan edustajia, bolshevikki-kommunisteja ja Neuvostotasavallan kannattajia, moititaan alinomaa siitä, että olemme muka loukanneet demokratiaa, ja todisteeksi esitetään se tosiasia, että Neuvostovalta on hajottanut perustavan kokouksen. Me vastaamme noihin syytöksiin tavallisesti tähän tapaan: me emme anna arvoa sille demokratialle ja sille perustavalle kokoukselle, jotka syntyivät silloin kun maa oli yksityisomistuksessa, kun ihmiset eivät olleet keskenään tasa-arvoisia ja kun isäntä oli se, jolla oli omaa pääomaa, ja muut tekivät työtä hänen hyväkseen, olivat hänen palkkaorjiaan. Sellainen demokratia oli orjuuden verhona jopa edistyneimmissäkin valtioissa. Me, sosialistit, kannatamme demokratiaa vain sikäli, mikäli se helpottaa työtätekevien ja sorrettujen asemaa. Sosialistinen liike asettaa tehtäväkseen taistella kaikkialla maailmassa kaikkinaista ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa vastaan. Meistä on todellista merkitystä sellaisella demokratialla, joka palvelee riistettyjä, niitä, jotka on saatettu oikeudellisesti eriarvoiseen asemaan. Jos sellaiselta, joka ei tee työtä, riistetään äänioikeus, niin juuri se on ihmisten todellista tasa-arvoisuutta. Joka ei tee työtä, ei hänen syömänkään pidä.

Vastaukseksi näihin syytöksiin me sanomme, että on asetettava kysymys siitä, kuinka tässä tai tuossa valtiossa toteutetaan demokratiaa. Me näemme kaikissa demokraattisissa tasavalloissa julistettavan tasa-arvoisuutta, mutta siviililaeissa ja niissä laeissa, jotka koskevat naisen oikeuksia, hänen asemaansa perheessä, avioeroa, me kuitenkin havaitsemme joka askeleella naisen oikeudellista eriarvoisuutta ja nöyryyttämistä, ja me sanomme, että se on demokratian loukkaamista ja nimenomaan sorrettujen suhteen. Neuvostovalta on kaikkia muita, edistyneimpiäkin maita laajemmin toteuttanut demokratiaa, koska se

ei ole jättänyt lakeihinsa vähäisintäkään jälkeä naisen oikeudellisesta eriarvoisuudesta. Toistan, yksikään valtio, yksikään demokraattinen lainsäädäntö ei ole tehnyt naisen hyväksi puoltakaan siitä, minkä Neuvostovalta teki jo olemassaolonsa ensi kuukausina.

Pelkät lait eivät tietenkään riitä, emmekä me millään muotoa tyydy yksistään dekreetteihin. Mutta lainsäädännön alalla olemme tehneet kaikki, mitä meiltä vaaditaan naisten ja miesten aseman tasa-arvoistamiseksi, ja me voimme olla siitä oikeutetusti ylpeitä. Naisen asema Neuvosto-Venäjällä on nykyään edistyneimpienkin maiden naisten asemaan verrattuna ihanteellinen. Mutta me sanomme, että se on tietenkin vasta alkua.

Koska nainen hoitaa kotitaloutta, on hänen asemansa edelleenkin raskas. Naisen täydellinen vapauttaminen ja hänen ja miehen todellinen tasa-arvoisuus vaativat yhteiskunnallista taloutta, naisen osallistumista yhteiseen tuotannolliseen työhön. Silloin naisellakin tulee olemaan samanlainen asema kuin miehellä.

Tässä ei tietenkään ole kysymys siitä, että nainen saatettaisiin samaan asemaan työn tuottavuuden, työn määrän, työajan pituuden, työehtojen kannalta j.n.e., vaan kysymys on siitä, ettei nainen mieheen verrattuna olisi taloudellisen asemansa sortama. Te kaikki tiedätte, että täydellisenkin tasa-arvoisuuden vallitessa nainen pysyy yhä tosiasiallisesti alistetussa asemassa, sillä hänen hartioilleen sälytetään koko kotitalous. Tämä kotitalous on useimmiten mitä tuottamattominta, kovinta ja raskainta työtä, jonka nainen suorittaa. Tämä työ on kovin pientä eikä siinä ole mitään, mikä edistäisi edes hieman naisen kehitystä.

Sosialistista ihannetta tavoitellessamme me tahdomme taistella sosialismin täydellisen toteuttamisen puolesta, ja tässä suhteessa naiselle avautuu sangen laaja työsarka. Me varustaudumme nyt toden teolla raivaamaan perustaa sosialistiselle rakennustyölle, mutta sosialistisen yhteiskunnan varsinainen rakentaminen alkaa vasta sitten, kun me, saavutettuamme naisen täydellisen tasa-arvoisuuden, ryhdymme uuteen työhön yhdessä naisen kanssa, joka on vapautunut tuosta pienestä, tylsistävästä ja tuottamattomasta työstä. Tätä työtä riittää meille hyvin moniksi vuosiksi.

Tämä työ ei voi antaa pikaisia tuloksia eikä sillä ole näkyvää effektiivisyyttä.

Me perustamme mallilaitoksia, ruokaloita, lastenseimiä, jotka vapauttavat naisen kotitaloudesta. Ja kaikkien näiden laitosten järjestämistyö lankeaakin suurimmalta osaltaan juuri naisten hartioille. Tulee tunnustaa, että Venäjällä nykyään on vielä kovin vähän sellaisia laitoksia, jotka auttaisivat naista pääsemään pois kotiorjan asemasta. Niitä on tavattoman vähän, ja tilanne, johon Neuvostotasavalta on nykyään joutunut, – sekä sota- että elintarviketilanne, joista toverit ovat teille täällä seikkaperäisesti kertoneet, – haittaa tätä työtämme. Mutta kuitenkin on sanottava, että näitä laitoksia, jotka vapauttavat naisen kotiorjan asemasta, syntyy kaikkialla, missä siihen on pieninkin mahdollisuus.

Me sanomme, että työläisten vapauttamisen tulee olla työläisten oma asia, ja aivan samoin myös työläisnaisten vapauttamisen tulee olla itsensä työläisnaisten asia. Itsensä työläisnaisten pitää huolehtia noiden laitosten perustamisesta, ja tämä naisten toiminta johtaa heidän entisen, kapitalistisessa yhteiskunnassa olleen asemansa täydelliseen muuttumiseen.

Politiikan harjoittaminen vanhassa kapitalistisessa yhteiskunnassa vaati erikoisvalmennusta, ja sen vuoksi naisen osallistuminen politiikkaan edistyneimmissäkin ja vapaimmissakin kapitalistisisa maissa oli kovin vähäistä. Tehtävänämme on saada aikaan se, että jokainen työtätekevä nainen voisi osallistua politiikkaan. Siitä hetkestä lähtien, jolloin hävitettiin maan ja tehtaiden yksityisomistus ja kukistettiin tilanherrain ja kapitalistien valta, politiikan tehtävät alkavat käydä työtätekeville joukoille ja työtätekeville naisille ymmärrettäviksi, selviksi ja kaikille täysin mahdollisiksi. Kapitalistisessa yhteiskunnassa nainen on sellaisessa oikeudettomassa asemassa, että hänen osallistumisensa politiikkaan on mitättömän vähäistä mieheen verrattuna. Tämän tilanteen muuttamiseksi tarvitaan työtätekevien valtaa, ja silloin politiikan perustehtävänä on kaikki se, mikä koskee välittömästi itsensä työtätekevien kohtaloa.

Ja tällöin työläisnaisten, eikä vain puolueeseen kuuluvien ja valveutuneiden, vaan myös puolueeseen kuulumattomien ja valveutumattomimpienkin naisten, osallistuminen on välttämätöntä. Tässä Neuvostovalta avaa työläisnaiselle laajan toimintasaran.

Me kohtasimme suuria vaikeuksia taistellessamme niitä voimia vastaan, jotka ovat vihamielisiä Neuvosto-Venäjälle ja ovat aloittaneet sotaretken sitä vastaan. Me olimme lujilla taistellessamme sotilaallisella alalla niitä voimia vastaan, jotka ovat ryhtyneet sotaan työtätekevien valtaa vastaan, ja samoin elintarvikealalla keinottelijoita vastaan, sillä riittämätön on vielä sellaisten ihmisten, sellaisten työtätekevien lukumäärä, jotka uhrautuvaisella työllään tulevat avuksemme. Ja tässä Neuvostovalta ei voi pitää mitään muuta niin suuressa arvossa kuin puolueeseen kuulumattomien työläisnaisten laajojen joukkojen apua. Tietääköt he, että vanhassa porvarillisessa yhteiskunnassa poliittiseen toimintaan osallistuminen ehkä vaati monipuolista valmennusta, ja siihen ei naisella ollut mahdollisuutta. Mutta Neuvostotasavalta asettaa poliittisen toimintansa tärkeimmäksi tehtäväksi taistelun tilanherroja ja kapitalisteja vastaan, taistelun riiston hävittämiseksi, ja sen vuoksi Neuvostotasavallassa työläisnaiselle tarjoutuu mahdollisuus osallistua poliittiseen toimintaan auttaakseen järjestelytaidollaan miestä.

Meidän ei ole suoritettava ainoastaan miljoonien mitassa organisatorista työtä. Meidän on suoritettava hyvin pienessäkin mitassa organisatorista työtä, joka antaa naisillekin työskentelymahdollisuuden. Nainen voi tehdä työtä sotaoloissakin, kun kysymys on armeijan auttamisesta, agitaatiotyöstä sen keskuudessa. Kaikkeen tähän on naisen osallistuttava aktiivisesti, jotta Punainen Armeija näkisi, että armeijasta pidetään huolta, että sitä autetaan. Nainen voi uurastaa niinikään elintarvikealalla – ruokatarpeiden jaossa ja yleisen ruokailun parantamiseksi, sellaisten ruokaloiden kehittämiseksi, joita Pietariin on järjestetty nyt hyvin paljon.

Näillä aloilla tapahtuvalla työläisnaisen toiminnalla on todella organisatorinen merkitys. Naisen on oltava myös mukana järjestämässä suuria koetalouksia ja valvomassa niiden toimintaa, ettei sekään asia olisi meillä yksilöiden varassa. Tämä tehtävä jää suorittamatta, elleivät työtätekevät naiset tule mukaan suurin joukoin. Työläisnainen on täysin sopiva tähän työhön siinä mielessä, että hän valvoo tuotteiden jakelua ja huolehtii siitä, että tuotteita saataisiin helpommin. Tämä tehtävä on epäilemättä puolueeseen kuulumattoman työläisnaisen voimien mukainen ja samalla tämän tehtävän suorittaminen tulee myötävaikuttamaan ennen muuta sosialistisen yhteiskunnan lujittumiseen.

Lakkautettuaan maan yksityisomistuksen ja lakkautettuaan miltei täydellisesti myös tehtaiden yksityisomistuksen Neuvostovalta pyrkii saamaan kaikki työtätekevät, puolueeseen kuulu-

mattomatkin eikä vain puolueen jäsenet, naisetkin eikä vain miehet, mukaan tähän taloudelliseen rakennustyöhön. Tätä Neuvostovallan aloittamaa työtä voidaan viedä eteenpäin vain siinä tapauksessa, kun satojen naisten asemesta sen suorittamiseen osallistuvat miljoonat ja miljoonat naiset kautta Venäjän. Olemme varmoja, että sosialistinen rakennustyö on sujuva silloin nopeammin. Silloin työtätekevät todistavat, että he voivat elää ja isännöidä ilman tilanherroja ja kapitalisteja. Silloin sosialistinen rakennustyö on Venäjällä oleva niin hyvällä tolalla, että Neuvostotasavalta ei pelkää mitään ulkoisia vihollisia, joita on sekä muissa maissa että Venäjällä.

Neuvostovalta ja naisen asema, Teokset, 30. osa, s. 104–107

Neuvostovallan kaksivuotispäivä antaa meille aihetta luoda yleissilmäyksen siihen, mitä olemme toteuttaneet tänä aikana, ja mietiskellä suoritetun kumouksen merkitystä sekä päämääriä.

Porvaristo ja sen kannattajat syyttävät meitä demokratian loukkaamisesta. Me väitämme, että neuvostolainen kumous on antanut ennen näkemättömän sysäyksen demokratian kehitykselle entistä syvemmäksi ja laajemmaksi, jota paitsi tämä demokratia on demokratiaa nimenomaan työtätekeviä ja kapitalismin sortamia kansanjoukkoja varten, siis kansan valtaenemmistön demokratiaa, siis sosialistista (työtätekevien) demokratiaa, erotukseksi porvarillisesta (riistäjien, kapitalistien, rikkaiden) demokratiasta.

Kuka on oikeassa?

Perehtyäksemme hyvin tähän kysymykseen ja käsittääksemme sen syvällisemmin, meidän on otettava varteen kahden vuoden antama kokemus ja valmistauduttava kunnolla sen tulevan kehityksen varalta.

Naisen asema selittää erinomaisen havainnollisesti porvarillisen ja sosialistisen demokratian välisen eroavaisuuden, se on erinomaisen havainnollinen vastaus asetettuun kysymykseen.

Porvarillisessa tasavallassa (t.s. siellä missä vallitsee maan, tehtaiden, osakkeiden y.m. yksityisomistus), vaikka se olisi kaikkein demokraattisin tasavalta, nainen ei ole tullut asemansa puolesta täysin tasa-arvoiseksi *missään koko maailmassa, ei yhdessäkään, edistyneimmässäkään maassa.* Ja näin on laita siitä huolimatta, että Ranskan suuresta (porvarillis-demokraat-

tisesta) vallankumouksesta on kulunut enemmän kuin $1\frac{1}{4}$ vuosisataa.

Porvarillinen demokratia lupaa sanoissa tasa-arvoisuuden ja vapauden. Mutta todellisuudessa mikään, edistyneinkään porvarillinen tasavalta, *ei ole tehnyt* ihmissuvun naispuolista osaa lainsäädännöllisesti täysin tasa-arvoiseksi miehen rinnalla eikä vapauttanut sitä miehen holhouksesta ja sorrosta.

Porvarillinen demokratia on mahtipontisten korulauseiden, juhlallisten sanojen, kaunopuheisten lupausten, komeakaikuisten *vapaus- ja tasa-arvoisuus*-tunnusten demokratiaa, mutta todellisuudessa tällä verhotaan naisen epävapautta ja eriarvoisuutta, työtätekevien ja riistettyjen epävapautta ja eriarvoisuutta.

Neuvostodemokratia eli sosialistinen demokratia heittää syrjään mahtipontiset mutta valheelliset sanat, julistaa säälimättömän sodan «demokraattien», tilanherrojen, kapitalistien tekopyhyydelle ja niiden kylläisten talonpoikien tekopyhyydelle, jotka rikastuvat myymällä viljaylijäämiä keinotteluhintoihin nälkäänäkeville työläisille.

Alas tuo halpamainen valhe! Ei voi olla, ei ole eikä tule olemaan sorrettujen ja sortajien, riistettyjen ja riistäjien «tasa-arvoisuutta». Todellista «vapautta» ei voi olla, ei eikä tule olemaan ennen kuin nainen vapautuu lain miehelle antamista etuoikeuksista, ennen kuin työläinen vapautuu pääoman ikeestä, ennen kuin työtätekevä talonpoika vapautuu kapitalistin, tilanherran, kauppiaan ikeestä.

Petkuttakoot valehtelijat ja teeskentelijät, tyhmyrit ja sokeat, porvarit ja heidän kannattajansa kansaa puhumalla vapaudesta yleensä, tasa-arvoisuudesta yleensä, demokratiasta yleensä.

Me sanomme työläisille ja talonpojille: reväiskää naamio noiden valehtelijain kasvoilta, avatkaa noiden sokeain silmät. Kysykää:

– Minkä sukupuolen tasa-arvoisuus minkä sukupuolen kanssa?

– Minkä kansakunnan tasa-arvoisuus minkä kansakunnan kanssa?

– *Minkä luokan tasa-arvoisuus minkä luokan kanssa?*

– Jos vapaus, niin millaisesta ikeestä tahi minkä luokan ikeestä? Minkä luokan vapaus?

Ken puhuu politiikasta, demokratiasta, vapaudesta, tasa-arvoisuudesta, sosialismista *esittämättä* näitä kysymyksiä, aset-

tamatta niitä etualalle, taistelematta näiden kysymysten peittelemistä, salailua, hämäämistä vastaan, hän on työtätekevien pahin vihollinen, hän on susi lampaan vaatteissa, hän on työläisten ja talonpoikien vannoutunein vastustaja, tilanherrojen, tsaarien ja kapitalistien palvelija.

Eräässä Euroopan takapajuisimmassa maassa on naisen vapauttamiseksi, hänen saattamisekseen tasa-arvoiseksi «vahvemman» sukupuolen kanssa tehty neuvostovallan aikana kahdessa vuodessa enemmän kuin maailman kaikissa edistyneissä, sivistyneissä, «demokraattisissa» tasavalloissa on tehty 130 vuoden aikana.

Valistus, kulttuuri, sivistys, vapaus – kaikki nämä mahtipontiset sanat yhdistyvät maailman kaikissa kapitalistisissa, porvarillisissa tasavalloissa ennen kuulumattoman alhaisiin, inhottavan likaisiin, petomaisen raakoihin lakeihin naisen epäyhdenvertaisuudesta, lakeihin avio-oikeudesta ja avioerosta, aviottoman lapsen epäyhdenvertaisuudesta «laillisiin» aviolapsiin verrattuna, miehen etuoikeuksista, naisen nöyryytyksestä ja alennuksesta.

Pääoman ies, «pyhän yksityisomistuksen» ies, poroporvarillisen typeryyden, pienomistuksellisten pyyteiden despotia – juuri tämä on estänyt demokraattisimpiakin porvariston tasavaltoja kajoamasta noihin likaisiin ja alhaisiin lakeihin.

Neuvostotasavalta, työläisten ja talonpoikien tasavalta, kumosi heti nuo lait jättämättä kiveä kiven päälle porvarillisen valheen ja tekopyhyyden rakennelmista.

Alas tuo valhe! Alas valehtelijat, jotka puhuvat *kaikkien* vapaudesta ja tasa-arvoisuudesta silloinkin, kun on olemassa sorrettu sukupuoli, kun on olemassa sortavia luokkia, kun on olemassa pääoman ja osakkeiden yksityisomistusta, kun on olemassa kylläisiä, jotka hyötyvät viljaylijäämistään ja orjuuttavat nälkäisiä. Ei kaikkien vapaus eikä kaikkien tasa-arvoisuus, vaan *taistelu* sortajia ja riistäjiä vastaan, sorto- ja riisto*mahdollisuuden hävittäminen.* Tämä on tunnuksemme!

Sorretun sukupuolen vapaus ja tasa-arvoisuus!

Työläisen, työtätekevän talonpojan vapaus ja tasa-arvoisuus!

Taisteluun sortajia vastaan, taisteluun kapitalisteja vastaan, taisteluun keinottelijakulakkia vastaan!

Tämä on taistelutunnuksemme, tämä on proletaarinen totuutemme, pääomanvastaisen taistelun totuus, totuus, jonka olemme sanoneet suoraan pääoman maailmalle, joka viljelee imeliä,

tekopyhiä, mahtipontisia korulauseita vapaudesta ja tasa-arvoisuudesta *yleensä,* vapaudesta ja tasa-arvoisuudesta *kaikkia varten.*

Ja nimenomaan siksi, että olemme reväisseet pois tuon tekopyhyyden naamion ja saatamme vallankumouksellisen tarmokkaasti voimaan sorrettujen ja työtätekevien vapauden ja tasa-arvoisuuden vastoin sortajia, kapitalisteja ja kulakkeja – nimenomaan siksi on Neuvostovalta käynyt niin rakkaaksi koko maailman työläisille.

Nimenomaan siksi on työväenjoukkojen myötätunto, sorrettujen ja riistettyjen myötätunto maailman kaikissa maissa tänä Neuvostovallan kaksivuotispäivänä meidän puolellamme.

Nimenomaan siksi tänä Neuvostovallan kaksivuotispäivänä, huolimatta nälästä ja vilusta, huolimatta kaikista onnettomuuksistamme, joita imperialistit hyökkäämällä Venäjän Neuvostotasavallan kimppuun ovat meille aiheuttaneet, me uskomme varmasti asiamme oikeellisuuteen, uskomme varmasti koko maailman Neuvostovallan kiertämättömään voittoon.

L

Pietarin kuvernementin naisten edustajakokouksen toimikunnalle 20. I. 1920, Teokset, 30. osa, s. 287

Toverit! Koska minulla ei ole mahdollisuutta olla läsnä edustajakokouksessanne, haluaisin lähettää teille kirjeitse tervehdykseni ja toivottaa parhainta menestystä.

Olemme nyt saamassa kansalaissodan onnellisesti päätökseen. Neuvostotasavalta lujittuu riistäjistä saavuttamiensa voittojen ansiosta. Neuvostotasavalta voi ja sen pitää keskittää tästä lähtien voimansa tärkeämpään ja kaikille meille, kaikille työtätekeville omaan ja läheiseen tehtävään: verettömään sotaan, sotaan nälän, vilun ja taloudellisen rappiotilan voittamiseksi. Ja tässä verettömässä sodassa tulevat työläis- ja talonpoikaisnaiset esittämään erittäin suurta osaa.

Auttakoon Pietarin kuvernementin naisten edustajakokous muodostamaan, liittämään yhteen ja järjestämään työtätekevien naisten armeijan tätä veretöntä sotaa varten, jonka tulee saavuttaa ja joka on saavuttava Neuvostovallalle entistä suurempia voittoja.

Kommunistisin tervehdyksin
V. Uljanov (Lenin)

Toveri Stalinille, 24. I. 1920, Teokset, 30. osa, s. 288–289

Keskuskomitean ohjekirjelmän nojalla tulee mielestäni muokata kaikki kolme ehdotusta yhdeksi.

Mielestäni tulee lisätä:

1) Valtionvalvonnan komissariaatin yhteyteen perustettavan Työläis- ja talonpoikaisinspektion «osaston» tulee olla väliaikainen ja sen on muodostettava Työläis- ja talonpoikaisinspektio Valtionvalvonnan komissariaatin *kaikkiin* osastoihin ja sen jälkeen lopetettava olemassaolonsa erillisenä osastona.

2) Tavoite: työtätekevät joukot *kokonaisuudessaan,* sekä miehet että *varsinkin naiset,* on saatava mukaan osallistumaan Työläis- ja talonpoikaisinspektion toimintaan.

3) Sitä varten tulee laatia kullakin paikkakunnalla luettelot (Perustuslain mukaisesti) jättäen niistä pois toimihenkilöt j.n.e., – kaikki muut vedettäköön *vuoron perään* mukaan osallistumaan Työläis- ja talonpoikaisinspektion toimintaan.

4) Tämä osallistuminen voidaan järjestää erilaiseksi osanottajien kehitystasosta riippuen: alkaen todistajan tai vieraanmiehen tai oppilaan tehtävistä kun on kysymys lukutaidottomista ja täysin kehittymättömistä työläisistä ja talonpojista – ja päätyen kaikkiin (tai melkein kaikkiin) oikeuksiin kun on kysymys lukeneista, kehittyneistä, tavalla tai toisella *koetelluista* henkilöistä.

5) Erityistä huomiota tulee kiinnittää (ja määritellä erittäin tarkoilla säännöksillä) sekä *laajemmin* toteuttaa Työläis- ja talonpoikaisinspektion valvontaa elintarvikkeiden, *tarvaroiden,* varastojen, työvälineiden, materiaalien, polttoaineiden j.n.e. j.n.p. (varsinkin ruokaloiden y.m.) luetteloinnin suhteen.

Tähän työhön *on välttämättä* saatava mukaan *naiset* ja sitä paitsi *järjestään kaikki.*

6) Ettei joukkojen vetämisessä mukaan toimintaan syntyisi sekaannusta, tulee suunnitella asteittainen osallistumisjärjestys, vuorojärjestys j.n.e. Niin ikään on harkittava huolellisesti, minkä muotoista osallistuminen on (osanottajia 2–3 ja vain harvinaisissa poikkeustapauksissa useampia, etteivät he häiritsisi suotta toimihenkilöitä näiden työssä).

7) Pitää laatia seikkaperäisesti toimintaohjeet.

8) Valtionvalvonnan komissariaatin virkailijat on velvoitettava (erityisillä ohjeilla) ensinnäkin käyttämään kaikissa operaatioissaan Työläis- ja talonpoikaisinspektion edustajia (tai ryhmiä) ja toiseksi pitämään luentoja *puoluejaottomissa* työläisten ja talonpoikien konferensseissa (luentoja on pidettävä

varta vasten vahvistetun ohjelman mukaan Valtionvalvonnan persteista ja sen toimintamenetelmistä ja näiden luentojen tulee olla yleistajuisia: luennot ehkä voidaan korvata sillä, että luetaan broshyyria, jonka me julkaisemme (t.s. Valtionvalvonnan komissariaatti, Stalin ja Avanesov, julkaisee puolueen erityisellä osanotolla), ja kommentoidaan sitä).

9) On alettava *vähitellen* kutsua talonpoikia maaseudulta (välttämättä puolueeseen kuulumattomia talonpoikia) osallistumaan valtionvalvontatyöhön keskuksessa: alussa vaikkapa 1–2 (ellei voida kutsua useampia) kustakin kuvernementista ja sitten, liikenne- y.m. mahdollisuuksista riippuen on lukumäärää *lisättävä.* Samoin puolueeseen kuulumattomien työläisten suhteen.

10) Vähitellen on ryhdyttävä tarkkailemaan työtätekevien osallistumista valtionvalvontaan puolueen ja ammattiliittojen välityksellä, t.s. niiden on tarkastettava, osallistuvatko kaikki siihen ja millaisia tuloksia tämä osallistuminen on tuottanut osallistujien valtionhallintoon perehdyttämisen kannalta.

Lenin

Työläisnaisille, 21. 2. 1920, Teokset, 30. osa, s. 359–360

Toverit! Moskovan Neuvoston vaalit ovat osoituksena kommunistien puolueen aseman lujittumisesta työväenluokan keskuudessa.

Työläisnaisten tulee osallistua laajemmassa mitassa vaaleihin. Neuvostovalta on maailmassa ensimmäinen ja ainoa valta, joka on hävittänyt täydellisesti kaikki vanhat, porvarilliset, viheliäiset lait, jotka asettivat naisen huonompaan asemaan mieheen verrattuna, antoivat miehelle etuisuuksia esimerkiksi aviooikeuden alalla tai lapsiin nähden. Neuvostovalta, työtätekevien valta on maailmassa ensimmäinen ja ainoa valta, joka on kumonnut kaikki omaisuussuhteista johtuvat etuisuudet, jotka perheoikeuden mukaisesti ovat miehellä kaikissa, jopa demokraattisimmissakin porvarillisissa tasavalloissa.

Siellä, missä on tilanherroja, kapitalisteja, kauppiaita, ei voi olla edes lain mukaan naisen ja miehen tasa-arvoisuutta.

Siellä, missä ei ole tilanherroja, kapitalisteja eikä kauppiaita, missä työtätekevien valta rakentaa uutta elämää ilman näitä riistäjiä, siellä nainen ja mies ovat lain mukaan tasa-arvoisia.

Se ei kuitenkaan riitä.

Lailla säädetty tasa-arvoisuus ei ole vielä tasa-arvoisuutta elämässä.

Meidän on päästävä siihen, että naistyöläinen ei olisi ainoastaan lain mukaan, vaan myös todella tasa-arvoinen miestyöläisen kanssa. Sen vuoksi työläisnaisten tulee osallistua yhä suuremmassa määrin yhteiskunnallisten laitosten ja valtion hallintaan.

Hallintotyössä naiset oppivat nopeasti ja kohoavat miesten tasalle.

Valitkaa siis Neuvostoon enemmän työläisnaisia, niin kommunisteja kuin puolueeseen kuulumattomiakin. Valitkaa Moskovan Neuvostoon naisia, vaikka he olisivatkin puolueettomia, kunhan he vain ovat rehellisiä työläisnaisia, jotka osaavat toimia järkevästi ja tunnollisesti!

Enemmän työläisnaisia Moskovan Neuvostoon! Todistakoon Moskovan proletariaatti, että se on valmis tekemään ja tekee kaikkensa saavuttaaksemme voiton taistelussa naisen entistä epätasa-arvoisuutta vastaan, entistä, porvarillista nöyryytystä vastaan!

Proletariaatti ei voi saavuttaa täydellistä vapautta valloittamatta täydellistä vapautta naisille.

N. Lenin

Kansainvälisen työläisnaisten päivän johdosta, 4. 3. 1920, Teokset, 30. osa, s. 396–397

Kapitalismissa yhdistyy muodollinen tasa-arvoisuus ja taloudellinen, siis sosiaalinen eriarvoisuus. Tämä on kapitalismin tärkeimpiä erikoisuuksia, jonka porvariston kannattajat, liberaalit, salaavat valheellisesti ja jota pikkuporvarilliset demokraatit eivät ole käsittäneet. Tämä kapitalismin erikoisuus tekee muun muassa välttämättömäksi sen, että samalla kun käydään päättävää taistelua taloudellisen tasa-arvoisuuden puolesta, tunnustetaan julkisesti kapitalistinen eriarvoisuus ja jopa tietynlaisissa oloissa asetetaan tuo julkinen eriarvoisuuden tunnustaminen proletaarisen valtioelämän perustaksi (Neuvostoperustuslaki).

Mutta kapitalismin vallitessa *ei voi* olla johdonmukaisesti edes muodollista tasa-arvoisuutta (lain mukaista tasa-arvoisuutta, kylläisen ja nälkäisen, omistajan ja omistamattoman välistä «tasa-arvoisuutta»). Tämän epäjohdonmukaisuuden räikeimpiä ilmauksia on naisen ja miehen välinen *eriarvoisuus.* Täydellistä tasa-arvoisuutta ei ole turvannut yksikään, ei edes

edistyksellisinkään tasavaltainen, demokraattinen, porvarillinen valtio.

Mutta Venäjän Neuvostotasavalta pyyhki heti pois *poikkeuksetta kaikki* lakisääteiset naisen ala-arvoisuuden jäljet ja turvasi hänelle heti lailla täydellisen tasa-arvoisuuden.

Sanotaan, että kultuuritasoa luonnehtii parhaiten naisen juridinen asema. Tässä sanonnassa on hiukkanen syvää totuutta. Ja tältä kannalta katsoen vain proletariaatin diktatuuri, vain sosialistinen valtio kykeni saavuttamaan ja on saavuttanut korkeimman kulttuuritason.

Uusi, ennen kuulumattoman voimakas työläisnaisliikkeelle annettu sysäys liittyy näin ollen ehdottomasti ensimmäisen Neuvostotasavallan perustamiseen (ja lujittumiseen) – ja rinnan sen kanssa samalla Kommunistiseen Internationaleen.

Mikäli kysymys on niistä, joita kapitalismi sorti välittömästi tai välillisesti, täydellisesti tai osittain, niin juuri neuvostojärjestelmä ja vain neuvostojärjestelmä turvaa niille demokratian. Selvänä osoituksena siitä on työväenluokan ja talonpoikaisköyhälistön asema. Selvänä osoituksena siitä on naisen asema.

Mutta neuvostojärjestelmä merkitsee viimeistä ratkaisevaa taistelua, jonka tarkoituksena on *luokkien hävittäminen,* taloudellisen ja sosiaalisen tasa-arvoisuuden saavuttaminen. Se, että kapitalismin sortamat, muun muassa sorrettu sukupuoli on turvattu demokratialla – *ei meille riitä.*

Työläisnaisliike asettaa perustehtäväkseen taistella naisen taloudellisen ja sosiaalisen eikä yksinomaan muodollisen tasa-arvoisuuden puolesta. Naisen vetäminen mukaan yhteiskunnan tuotannolliseen työhön, hänen vapauttamisensa «kotiorjuudesta» sekä alistussuhteesta – ainaisesta ja yksinomaisesta keittiön ja lastenkamarin käsittävästä tylsistävästä nöyryyttävästä ympäristöstä – sellainen on perustehtävämme.

Se on pitkäaikaista taistelua, joka vaatii sekä yhteiskunnan teknillisen välineistön että totunnaistapojen perusteellista uudistamista. Mutta tuo taistelu päättyy kommunismin täydelliseen voittoon.

Toverit! Pahoittelen syvästi, etten päässyt käymään kokouksessanne. Pyydän kertomaan sen osanottajille, naisille ja miehille, vilpittömät terveiseni ja toivotan parhainta menestystä.

Tervehdys kuvernementtien naisosastojen edustajain Yleisvenäläiselle neuvottelukokoukselle Teokset, 31. osa, s. 448

Naisten osallistuminen puolue- ja neuvostotyöhön saa erittäin suuren merkityksen nimenomaan nyt, kun sota on päättynyt ja rauhanomainen järjestelytyö on tullut ensisijaiseksi – toivottavasti pitkäksi aikaa. Ja tässä työssä naisten tulee olla ja tietysti he tulevatkin olemaan ensimmäisinä.

Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja
V. Uljanow (Lenin)

Joulukuun 6 pnä 1920.

Kansainvälinen työläisnaisten päivä, Teokset, 32. osa, s. 150–152

Bolshevismissa ja Venäjän Lokakuun vallankumouksessa on tärkeintä, oleellisinta se, että poliittiseen elämään vedetään nimenomaan ne, joita kapitalismin aikana on sorrettu eniten. Kapitalistit ovat polkeneet, pettäneet ja riistäneet heitä niin monarkian aikana kuin myös demokraattisissa porvarillisissa tasavalloissa. Tämä kapitalistien harjoittama sorto, petos ja kansan työn riisto olivat väistämättömiä niin kauan kuin säilyi maan ja tehtaiden yksityisomistus.

Bolshevismin olemus, Neuvostovallan olemus on siinä, että samalla kun paljastetaan porvarillisen demokratian valheellisuus ja vilpillisyys ja lakkautetaan maan ja tehtaiden yksityisomistus, koko valtiovalta keskitetään työtätekevien ja riistettyjen joukkojen käsiin. Ne, nuo joukot, ottavat politiikan ohjat, toisin sanoen uuden yhteiskunnan rakentamisen omiin hoiviinsa. Tehtävä on vaikea, joukot ovat kapitalismin painamia ja sortamia, mutta palkkaorjuudesta, kapitalistisesta orjuudesta ei ole eikä voi olla muuta ulospääsyä.

Joukkoja taas ei voida vetää poliittiseen elämään vetämättä siihen myös naisia, sillä ihmiskunnan naispuolista osaa sorretaan kapitalismin aikana kaksinkertaisesti. Työläis- ja talonpoikaisnaista sortaa pääoma, ja demokraattisimmissakin porvarillisissa tasavalloissa he jäävät sen lisäksi ensinnäkin epäyhdenvertaisiksi, sillä laki ei myönnä heille samoja oikeuksia kuin miehille; toiseksi – ja tämä on tärkeintä – he ovat edelleenkin «kotiorjuudessa», he ovat «kotiorija», kaikkein arkisimman, halveksituimman, raskaimman, ihmistä eniten tylsistyttävän kyökkityön ja yleensä perheen yksilöllisen kotitalouden painamia ihmisiä.

Bolshevistinen vallankumous, neuvostovallankumous katkoo

Naisten kokous vuonna 1865

Keskustelu
Valentina Tereškova-
Nikolajevan kanssa

naisten sorron ja epäyhdenvertaisuuden juuret niin syvältä, ettei yksikään puolue eikä yksikään vallankumous maailmassa ole rohjennut katkoa niitä sillä tavalla. Naisen ja miehen epäyhdenvertaisuudesta lain edessä meillä Neuvosto-Venäjällä ei ole jäänyt jälkeäkään. Neuvostovalta on tehnyt täydellisesti lopun erittäin alhaisesta, häpeällisestä ja vilpillisestä epäyhdenvertaisuudesta avioliitto- ja perheoikeudessa, epäyhdenvertaisuudesta lapsen suhteen.

Tämä on vasta ensimmäinen askel naisen vapauttamisen alalla. Mutta ainoakaan, edes demokraattisinkaan porvarillinen tasavalta ei ole rohjennut ottaa tätä ensimmäistäkään askelta. Ei ole rohjennut «pyhän yksityisomistuksen» edessä tuntemansa pelon vuoksi.

Toinen ja tärkein askel on maan ja tehtaiden yksityisomistuksen lakkauttaminen. Siten ja vain siten annetaan naiselle mahdollisuus täydelliseen ja todelliseen vapautumiseen, vapautetaan hänet «kotiorjuudesta» muuttamalla pieni yksilöllinen kotitalous suureksi yhteistaloudeksi.

Tämä muutos on vaikeaa, sillä siinä on kysymys syvimmälle juurtuneen, totunnaisen, luutuneen, piintyneen «järjestyksen» (totta puhuen epäjärjestyksen ja villeyden eikä «järjestyksen») muuttamisesta. Tämä muutos on kuitenkin jo alulla, asia on pantu alulle, olemme astuneet uudelle tielle.

Ja kansainvälisenä työläisnaisten päivänä maailman kaikissa maissa, lukemattomissa työläisnaisten kokouksissa kajahtaa tervehdyksiä Neuvosto-Venäjälle, joka on pannut alulle ennen kuulumattoman vaikean ja työlään, mutta suurenmoisen yleismaailmallisen asian, todellisen vapautuksen. Niissä kajahtaa sellaisia reippaita kehotuksia, ettei pidä masentua raivokkaan ja usein petomaisen porvarillisen taantumuksen edessä. Mitä «vapaampi» eli «demokraattisempi» on porvarillinen maa, sitä raivokkaammin ja petomaisemmin kapitalistijoukkio vastustaa työläisten vallankumousta; siitä on esimerkkinä Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen demokraattinen tasavalta. Mutta työläisjoukot ovat jo heränneet. Imperialistinen sota herätti lopullisesti niin Amerikan ja Euroopan kuin takapajuisen Aasiankin nukuksissa ja puolinukuksissa olleet, inerttiset joukot.

Jää on murrettu maailman kaikilla äärillä.

Kansojen vapautus imperialismin ikeestä, työmiesten ja työläisnaisten vapautus pääoman ikeestä edistyy vääjäämättömästi. Tätä asiaa ovat lähteneet viemään eteenpäin kymmenet ja sa-

dat miljoonat työläiset ja talonpojat, miehet sekä naiset. Ja sen vuoksi tämä asia – työn vapautus pääoman ikeestä – voittaa koko maailmassa.

Muistelmia Leninistä

Clara Zetkin
Muistelmia Vladimir Iljitš Leninistä,
Petroskoi 1958,
s. 579–591; 594

. . . Toveri Lenin keskusteli kanssani monesti naisasiasta. Hän piti naisten liikettä ilmeisesti hyvin merkityksellisenä, joukkoliikkeen sellaisena oleellisena perusosana, josta voi tietyissä oloissa tulla sen ratkaiseva osa. On itsestään selvää, että hän piti naisen täydellistä yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta kommunistin kiistattomana perusaatteena.

Ensimmäisen kerran kävimme siitä aiheesta pitkää keskustelua syksyllä 1920 Leninin isossa työhuoneessa Kremlissä. Lenin istui paperien ja kirjojen peittämän kirjoituspöytänsä ääressä, joka osoitti uurastusta ja työntekoa, vaikka siinä ei ollut «nerokasta epäjärjestystä».

– Meidän on ehdottomasti saatava syntymään voimakas kansainvälinen naisten liike selvällä määrätyllä teoreettisella pohjalla, hän sanoi tervehdittyään, keskustelumme aluksi. – Ilman marxilaista teoriaa ei voi olla hyvää käytäntöä, se on selvä. Meillä, kommunisteilla, pitää välttämättä tässäkin kysymyksessä olla mitä ylevin periaatteellinen puhtaus. Meidän pitää vetää selvä raja kaikista muista puolueista. Valitettavasti II Kansainväliseltä kongressiltamme jäi naisasia käsittelemättä. Se esitti asian, mutta ei ehtinyt ottaa määrättyä asennetta. Asia juuttui valiokuntaan. Sen piti valmistaa päätöslauselma, teesit, ottaa varma linja. Mutta sen työssä on ollut edistystä vähän. Teidän pitää auttaa sitä.

Olin toisilta jo kuullut sen mitä Lenin nyt ilmoitti minulle, ja olin lausunut ihmettelyni siitä. Olin intoa täynnä kaikesta, mitä venäläiset naiset olivat tehneet vallankumouksen aikana, ja kaikesta siitä, mitä he tekevät nytkin sen puolustamiseksi ja edelleen kehittämiseksi. Mitä tulee naistovereiden asemaan ja toimintaan bolševikkipuolueessa, niin minusta tuntui, että täällä puolue on suorastaan esikuvallinen. Yksinomaan se antaa kansainväliselle kommunistiselle naisliikkeelle arvokkaita, koulutettuja ja koeteltuja voimia ollen samaan aikaan myös suurena historiallisena esimerkkinä.

– Se on totta, se on oikein hyvä asia, virkkoi Lenin hienoinen hymy huulilla. – Proletaarinaiset Pietarissa, täällä Moskovassa ja muissa niistä kaukana sijaitsevissa kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa käyttäytyivät vallankumouksen aikana suurenmoisesti. Emme olisi voittaneet ilman heitä. Tai tuskin olisimme voittaneet. Se on minun mielipiteeni. Miten suurta urhoollisuutta he osoittivatkaan, miten urhoollisia he ovatkaan nyt! Kuvitelkaapa mitä kärsimyksiä ja puutteita he saavat kes-

tää. Ja he kestävät, kestävät sen tähden, että he tahtovat puolustaa Neuvostoja, sen tähden, että tahtovat vapautta ja kommunismia. Niin, meidän työläisnaisemme ovat erinomaisia, he ovat luokkataistelijoita. He ansaitsevat ihailua ja rakkautta. Yleensä on sanottava suoraan, että jopa «kadettinaisetkin» Pietarissa olivat taistelussa meitä vastaan urhoollisempia kuin upseerikoululaiset.

– Se on totta. Puolueessamme on luotettavia, älykkäitä ja uupumattoman toimeliaita naiskommunisteja. He voisivat olla vastuullisilla paikoilla Neuvostoissa, toimeenpanevissa komiteoissa, kansankomissariaateissa ja muissa laitoksissa. Monet heistä tekevät yötä päivää työtä puolueessa, proletaari- ja talonpoikaisjoukkojen keskuudessa tai Punaisessa Armeijassa. Se on meille hyvin arvokasta. Ja se on tärkeää koko maailman naisille, sillä se todistaa naisten kykyjä ja sitä suurta arvoa, mikä naisten työllä on yhteiskunnassa. Ensimmäinen proletaarinen diktatuuri raivaa todella tietä naisten täydelliselle yhteiskunnalliselle tasa-arvoisuudelle. Se juurii pois enemmän ennakkoluuloja kuin naisten tasa-arvoisuudesta julkaistut kirjapinkat. Kaikesta huolimatta meillä ei ole vielä sittenkään kansainvälistä kommunistista naisliikettä, mutta meidän tulee saada se syntymään. Meidän pitää viivyttelemättä käydä toimeen. Ilman sitä liikettä Internationalemme ja sen puolueiden työ ei ole täydellistä eikä koskaan tule täydelliseksi. Mutta vallankumouksellista työtämme tulee suorittaa kokonaisuutena, aukkoja jättämättä. Kertokaa, miten tehdään kommunistista työtä ulkomailla.

... Ymmärrettävästi puhuin hyvin yksityiskohtaisesti Saksassa vallitsevasta asiaintilasta. Kerroin hänelle, että Rosa Luxemburg piti aikanaan hyvin tärkeänä mahdollisimman laajojen naisjoukkojen vetämistä mukaan vallankumoukselliseen taisteluun. Kun perustettiin Kommunistinen puolue, Rosa vaati naisliikettä palvelevan sanomalehden julkaisemista. Kun Leo Jogihes neuvotteli kanssani puoluetyön suunnitelmasta tavatessamme viimeistä kertaa – puolitoista vuorokautta ennen kuin hänet murhattiin, ja antoi minulle monenlaisia tehtäviä, niin siinä luvussa oli myös työläisnaisten keskuudessa suoritettavan organisaatiotyön suunnitelma. Puolue kävi siihen asiaan käsiksi heti ensimmäisessä maanalaisessa konferenssissaan. Ennen sotaa ja sota-aikana esiinnousseet koulutetut ja harjaantuneet naisagitaattorit ja -johtajat jäivät melkein poikkeuksetta kaikki

kummankin suunnan sosialidemokraattisiin puolueisiin ja pitivät kuohuvia naisjoukkoja vaikutusvallassaan. Oli naisten keskuudessa jo kuitenkin muodostunut pieni ydinjoukko tarmokkaita antaumuksellisia tovereita, jotka ottivat osaa kaikkeen työhön ja puolueemme taisteluun. Puolue oli myös jo järjestänyt ohjelmallista työtä naisten keskuudessa. Se oli tietenkin vasta aivan alkua, mutta kuitenkin hyvä alku.

– Aika hyvin, aika hyvin tehty, Lenin sanoi. – Kommunistinaisten tarmo, uhrautuvaisuus ja innostus, heidän urheutensa ja älykkyytensä maanalaisuuden tai puolittaisen maanalaisuuden aikana on hyvänä edellytyksenä työn kehittymiselle. Joukkojen valtaaminen ja esiintymisten järjestäminen on arvokasta ja tärkeää puolueen ja sen mahdin kasvulle. Mutta miten on sen kysymyksen perusteiden ymmärtämisen ja tovereiden opettamisen laita siinä suhteessa? Sillähän on ratkaiseva merkitys joukoissa tehtävälle työlle. En jaksa nyt muistaa, kuka sanoi: «suurten tekojen suorittamiseen tarvitaan innoitusta». Meillä ja koko maailman työtätekevillä on vielä suoritettavanaan todella suuria tekoja. Niinpä mikä on teidän tovereidenne, Saksan proletaarinaisten innoittajana? Miten on heidän proletaarisen luokkatietoisuutensa laita? Ovatko heidän harrastuksensa ja aktiivisuutensa suuntautuneet aikamme poliittisiin vaatimuksiin? Mihin heidän ajatuksensa ovat keskittyneet?

– Olen kuullut venäläisiltä sekä saksalaisilta tovereilta kummallisia asioita. Minun pitää se kertoa. Minulle sanottiin, että eräs lahjakas naiskommunisti julkaisee Hampurissa sanomalehteä prostituoiduille naisille ja haluaa järjestää heidät vallankumoukselliseen taisteluun. Kommunistina Rosa toimi inhimillisistä tunteista, kun hän puolusti eräässä kirjoituksessaan prostituoitua naista tämän joutuessa vankilaan jostakin poliisilaitoksen sääntöjen rikkomisesta, jotka koskivat hänen surullista ammattiaan. Nuo porvarillisen yhteiskunnan kahdenkertaiset uhrit ansaitsevat sääliä. He ovat ensiksikin kirotun yksityisomistusjärjestelmän ja lisäksi vielä kirotun ulkokultaisen siveellisyyden uhreja. Se on selvä asia! Ainoastaan raaka ja lyhytnäköinen ihminen voi sen unohtaa. Mutta sen ymmärtäminen on toista, ja kokonaan toista on – kuinka sen sanoisikaan – prostituoitujen järjestäminen erikoiseksi vallankumoukselliseksi taisteluosastoksi ja ammatillisen äänenkannattajan julkaiseminen heitä varten. Eikö sitten Saksassa ole enää naispuolisia teollisuustyöläisiä, jotka kaipaavat järjestäytymistä, jotka tar-

vitsevat sanomalehteä ja jotka pitäisi ehdottomasti saada taisteluunne mukaan? Tämä kysymys koskee jo kipeää sivupoikkeamaa. Minusta se muistuttaa kovasti sitä muotikirjallisuutta, joka teki jokaisesta prostituoidusta madonnan sulokuvan. Sielläkin oli tosin alkujuuri terve: yhteiskunnallinen myötätunto, kunnioitetun porvariston valesiveellisyyden herättämä suuttumus. Mutta terve alkujuuri joutui porvarillisen syövytyksen alaiseksi ja kuihtui tyystin. Yleensä prostituutio meilläkin täällä tuottaa vielä paljon vaikeita tehtäviä. Tehtävänä on palauttaa prostituoitu tuotannolliseen työhön, hakea hänelle paikka yhteiskunnan taloudessa. Mutta taloutemme nykytilassa ja vallitsevissa monimutkaisissa oloissa sitä on vaikea ja hankala toteuttaa. Siinä teille sellainen osa naisasiaa, mikä on edessämme kaikessa laajuudessaan ja vaatii ratkaisua proletariaatin vallattua valtiovallan. Saamme Neuvosto-Venäjällä nähdä siitä vielä paljon vaivaa. Mutta palatkaamme teidän yksityistapaukseenne Saksassa. Puolueen ei pidä missään tapauksessa suhtautua tyynesti jäsentensä sellaisiin sekaannuttaviin ryhtymyksiin. Se saa aikaan sekasotkua ja rikkoo voimia hajalle. Entä mitä olette itse tehnyt sen estämiseksi?

Ennen kuin ehdin vastata, Lenin jatkoi:

– Teidän pahojen tekojenne luettelo ei ole vielä lopussa, Klara. Minulle on kerrottu, että työläisnaisille pidettävissä luku- ja keskusteluilloissa selvitellään enimmäkseen sukupuoli- ja avioliittoasioita. Se on kuulemma poliittisen opetuksen ja valistustyön tärkein huomionkohde. En ollut uskoa korviani, kun kuulin sen. Ensimmäinen proletaarien diktatuurin valtio taistelee koko maailman vastavallankumouksellisia vastaan. Tilanne itsessään Saksassa vaatii tiivistämään äärimmilleen kaikki vallankumoukselliset proletaarivoimat yhä kovemmin hyökkäävän vastavallankumouksen torjumiseksi. Mutta aktiiviset naiskommunistit selvittelevät sillä aikaa sukupuolikysymyksiä ja nykyajan, vanhan ajan ja tulevaisuuden avioliittomuotoja! He pitävät tärkeimpänä velvollisuutenaan valistaa työläisnaista sillä alalla. Kaikkein parhaiten leviää kuulemma erään wieniläisen naiskommunistin sukupuoliasioista kirjoittamaa kirjasta. Hölynpölyä koko se kirja! Työläiset ovat jo aikaa sitten lukeneet Bebeliltä sen, mitä siinä on oikeaa. Eivätkä suinkaan ikävän puisevan kaavan muodossa kuten kirjasessa, vaan mukaansatempaavan agitaation muodossa, jossa syytetään monella tavalla porvarillista yhteiskuntaa. Kirjanen on saavi-

naan siinä mainitusta Freudin hypoteesista «tieteellisen» asun, mutta se on kaikki alkeellista tuherrusta. Freudin teoria on nykyään myös tavallaan muotioikku. Tunnen epäluottamusta artikkeleissa, selostuksissa, kirjasissa yms. esitettyjä sukupuoliteorioita kohtaan – lyhyesti sanoen, sitä erikoislajin kirjallisuutta kohtaan, joka on parhaassa kukkeudessaan porvarillisen yhteiskunnan tunkiopohjalla. Minussa eivät herätä luottamusta ne, jotka pohtivat yhtä herkeämättä ja sinnikkäästi sukupuoliasioita kuin intialainen fakiiri tuijottaa napaansa. Minusta tuntuu, että sukupuoliteorioiden runsaus, ne kun vielä ovat enimmäkseen hypoteeseja, jota paitsi usein mielivaltaisia hypoteeseja, johtuu henkilökohtaisista tarpeista. Nimenomaan halusta hakea porvarilliselta moraalilta puolustusta omalle epänormaalille tai ylettömälle sukupuolielämälleen ja anoa suvaitsevaisuutta itseään kohtaan. Minua iljettää sellainen porvarillisen moraalin naamioitu kunnioitus yhtä paljon kuin sukupuoliasioiden tutkiskelu mieliharrastuksena. Yrittäköönpä se harrastus esittäytyä miten kapinallisena ja vallankumouksellisena hyvänsä, niin se on loppukädessä sittenkin täysin porvarillista. Sitä suosii eritoten sivistyneistö ja sen lähimmät väestökerrokset. Puolueessa luokkatietoisen taistelevan proletariaatin keskuudessa sillä ei ole sijaa.

Huomautin siinä kohdassa, että yksityisomistuksen ja porvarillisen järjestyksen vallitessa sukupuoli- ja avioliittoasiat ovat omiaan kypsyttämään monenkaltaisia tehtäviä, konflikteja ja kärsimyksiä kaikkien yhteiskuntaluokkien ja -kerrosten naisten keskuudessa. Sota on seurauksineen kärkevöittänyt tavattomasti naisten kohdalta juuri sukupuolisuhteissa ennen vallinneita konflikteja ja kärsimyksiä. Aikaisemmin naisilta salatut ongelmat ovat tulleet julki. Siihen liittyy vielä alkaneen vallankumouksen ilmapiiri. Entinen tunne- ja ajatusmaailma rutisee liitoksissaan. Entiset yhteiskunnalliset siteet heikkenevät ja katkeilevat. Ihmisten välisissä suhteissa orastaa uusien vielä muotoutumattomien ideologisten mahdollisuuksien ituja. Mielenkiinto niitä kysymyksiä kohtaan johtuu siitä, että tunnetaan tarvetta päästä tilanteesta selville ja tarvetta asennoitua uudella tavalla. Siinä tuntuu myös reaktio porvarillisen yhteiskunnan vääristelyjä ja petosta vastaan. Historian kulussa ja talousmuodosta riippuen tapahtuneet avioliiton ja perheen muodonvaihdokset kelpaavat keinoksi, jolla juuritaan työläisnaisten mielestä luulot porvarillisen yhteiskunnan ikuisuudesta. Historial-

lis-kriitillisesti yhteiskuntaa käsiteltäessä pitää ruveta jo porvarillisen järjestelmän kainostelemattomaan jäsentelyyn, sen perusolemuksen ja sen nostattamien seurausten paljastamiseen, ottaen lukuun myös väärän sukupuolimoraalin tuomitseminen. Kaikki tiet vievät Roomaan. Joka kerta kun tehdään marxilainen analyysi yhteiskunnan ideologisen päällyksen tärkeästä osasta tai huomatusta yhteiskunnallisesta ilmiöstä, sen tulee päätyä porvarillisen järjestelmän ja sen baasiksen, yksityisomistuksen analyysiin; ja jokaisen sellaisen analyysin tulee saattaa päätelmään, että «Karthago on hävitettävä».

Lenin nyökäytti hymyillen.

– Vain niin! Puolustatte niin kuin lakimies tovereitanne ja puoluettanne! Puhutte tietenkin aivan oikealta kannalta. Mutta Saksassa tehdystä virheestä se voi parhaassa tapauksessa olla vain anteeksipyyntönä eikä puolustuksena. Virhe oli ja pysyy virheenä. Voitteko vakuuttaa minulle vakavasti, että luku- ja väittelytilaisuuksissa sukupuoli- ja avioliittoasioita tarkastellaan vahvan ja elinvoimaisen historiallisen materialismin kannalta? Sehän edellyttää monipuolista syvällistä tietoa, tavattoman laajan aineiston hyvin selvää marxilaista hallitsemista. Missä teillä on nyt siihen voimia? Jos niitä todella olisi, niin ei olisi voinut tapahtua, että edellämainitun kaltaista kirjasta olisi käytetty opetusaineistona luku- ja väittelyilloissa. Sitä kirjasta suositellaan ja levitetään, sen sijaan että sitä kritikoitaisiin. Mihin loppujen lopuksi johtaa epätyydyttävä, epämarxilainen asian käsittely? Siihen, ettei sukupuoli- ja avioliittoasioita katsota tärkeimmän yhteiskunnallisen kysymyksen osaksi. Päinvastoin suuri yhteiskunnallinen kysymys alkaa näyttää sukupuoliongelman osalta tai lisäkkeeltä. Pääasia joutuu taka-alalle toisarvoisena. Se ei ainostaan tuota epäselvyyttä siinä asiassa, vaan myös yleensä sumentaa ajattelua, sumentaa työläisnaisten luokkatietoisuutta.

– Sen lisäksi sietää tehdä vielä muuan huomautus. Ja Salomo tietäjä sanoi, että kaikella on aikansa. Sanokaa, olkaa hyvä, onko nyt aika pitää kuukausimääriä työläisnaisten harrastuksena sitä, miten rakastetaan ja otetaan vastaan rakkautta, miten pidetään seuraa ja ollaan seurusteltaessa huomionkohteena. Ja tietenkin vielä miten se kaikki on tapahtunut ja tapahtuu entisenä ja nykyaikana ja tulevaisuudessa sekä eri kansoilla. Ja sitä nimitetään vielä ylväästi historialliseksi materialismiksi. Nyt tulee suunnata työläisnaisten kaikki ajatukset

proletaariseen vallankumoukseen. Se luo perustan myös sekä avioliitto-olojen että sukupuolien välisten suhteiden todelliselle uusintamiselle. Mutta nyt totisesti tulee etusijalle toisia ongelmia kuin Australian neekerien avioliittomuodot tai vanhan ajan maailman perheensisäiset avioliitot. Historia asettaa entiseen tapaan Saksan proletaarin päiväjärjestykseen sellaiset asiat kuin Neuvostot, Versailles'in rauhan ja sen vaikutuksen naisjoukkojen elämään, työttömyyden, alenevan työpalkan, verot ja paljon muuta. Sanalla sanoen pysyn kannassani, ettei se ole oikea, ei lainkaan oikea työläisnaisten poliittisen ja yhteiskunnallisen valistuksen menetelmä. Kuinka olette voinut olla vaiti? Teidän olisi pitänyt asettaa arvovaltanne sitä vastaan.

Selitin kiivaalle ystävälleni, etten ollut lyönyt laimin tilaisuutta arvostella, väittää johtavia naistovereita vastaan ja puhua julkisestikin erinäisissä paikoissa. Mutta tietäähän hän, ettei kukaan ole profeetta omalla maallaan ja sukukuntansa keskellä. Arvosteluni nostatti minuun nähden epäilystä, että «minussa on vielä vahvasti sosialidemokraattisen asennoitumisen sekä vanhanaikaisen pikkuporvarillisuuden jätteitä». Loppukädessä arvostelu ei ollut kuitenkaan turhaa. Sukupuoli- ja avioliittoasiat eivät ole enää keskiönä kerhoissa ja väittelyilloissa.

Lenin kehitteli ajatuksensa lankaa edelleen.

– Tiedän, tiedän, hän sanoi, – minuakin kyllin epäillään siinä suhteessa poroporvariksi. Mutta suhtaudun siihen tyynesti. Vastikään porvarillisten katsomusten munasta kuoriutuneet keltanokat ovat aina hirveän viisaita. Meidän pitää mukautua siihen, mutta emme aio «parantaa» itseämme. Nuorisoliike sairastaa myös sukupuoliasioiden nykyaikaisten asettamusten tähden ja harrastaa niitä ylettömästi.

Lenin painotti ironisesti «nykyaikaisia» sanaa ja samalla aivan kuin olisi hosunut sitä pois.

– Kuten minulle on tiedotettu, sukupuolikysymykset ovat myös tutkiskelun mieliaiheena teidän nuorisojärjestöissänne. Ei kuulemma tahdo riittää sen aiheen selostajia. Sellainen hulluttelu on nuorisoliikkeelle erikoisen vahingollista, erikoisen vaarallista. Se voi kiihottaa ja ärsyttää ylettömästi erinäisten henkilöiden sukupuolielämää ja aiheuttaa nuorten ihmisten terveyden ja voimain turhaa kulutusta. Teidän tulee taistella sitäkin ilmiötä vastaan. Onhan nais- ja nuorisoliikkeellä paljon kosketuskohtia. Naisten, kommunistitovereidemme, tulee tehdä kaik-

kialla nuorison kanssa yhteistä ohjelmallista työtä. Se korottaa ja kantaa heidät yksilöäitiyden maailmasta yhteiskunnalliseen äitiyden maailmaan. On tarpeen edistää naisten yhteiskunnallisen elämän ja toiminnan kaikenpuolista heräämistä, että he pääsisivät pikkuporvarillisen, individualistisen koti- ja perhepsykologian suppeudesta. Sanoin tämän vain muun muassa.

– Meilläkin melko suuri osa nuorisoa harrastaa sukupuoliasioiden «porvarillisen ymmärryksen ja porvarillisen moraalin reviisiota». Ja pitänee sanoa – melko suuri osa parasta todella paljonlupaavaa nuorisoamme. Asia on niin kuin juuri mainitsitte. Sodan seurausten ja alkaneen vallankumouksen ilmapiirissä vanhat ideologiset arvot menevät nurin ja kadottavat hillitsevän voimansa. Uudet arvot kiteytyvät valmiiksi verkalleen, taistelun tietä. Ihmisten välisiä suhteita ja naisen ja miehen välisiä suhteita koskevat katsomukset vallankumouksellistuvat, vallankumouksellistuvat myös tunteet ja ajatukset. Yksilön oikeuden ja kollektiivin oikeuden ja siis myös yksilön velvollisuuksien välillä tapahtuu uudet rajoittelut. Se on hidasta ja usein hyvin kivullista häviämis- ja syntymisprosessia. Se kaikki koskee myös sukupuolisuhteita, avioliittoa ja perhettä. Parhaissa ihmisissä herättää voimakasta inhoa vaikeasti purettavan porvarillisen avioliiton lahoaminen, mädännäisyys ja saasta, joka takaa vapauden aviomiehelle ja panee orjuuteen vaimon, sellainen sukupuolimoraalin ja -suhteiden iljettävä valheellisuus.

– Porvarillisen valtion avioliittoa ja perhettä määrittelevien lakien paino voimistaa pahaa ja kärkevöittää ristiriitoja. Se on «pyhän yksityisomistuksen» aikaansaamaa sortoa. Se pyhittää myytävyyden, alhaisuuden ja saastan. «Kunnollisen» porvariyhteiskunnan valheellisuus on kaiken kukkurana. Ihmiset nousevat vallitsevaa iljettävyyttä ja kataluutta vastaan. Ja tänä aikakautena, jolloin mahtavat valtiot kukistuvat, kun entiset valtasuhteet rikkoutuvat, ja kokonainen yhteiskunnallinen maailma alkaa tuhoutua, sellaisena aikakautena yksityisen ihmisen tunne-elämä muuttaa nopeasti muotoaan. Kiihottava vaihtelunhalu nautinnoissa saa helposti hillittömän voiman. Avioliiton ja sukupuoliyhteyden muodot porvarillisessa mielessä eivät anna enää tyydytystä. Avioliiton ja sukupuolisuhteiden alalla lähenee vallankumous, joka on proletaarisen vallankumouksen kanssa sopusoinnussa. Ymmärrettävästi sen esille nostama tavattoman sekava asiavyyhti kiinnostaa syvästi sekä naisia että myös nuorisoa. Kummatkin kärsivät erikoisen voimakkaasti nykyisin sukupuolisuhteissa vallitsevasta sekasorrosta. Nuoriso kapinoi sitä vastaan iälleen ominaisella kiivaudella. Se on ymmärrettävää. Ei mikään voisi olla sen valheellisempaa kuin ruveta saarnaamaan nuorisolle munkkiasketismia ja likaisen porvarillisen moraalin pyhyyttä. Tuskin on kuitenkaan hyvä, että sukupuolikysymykset, jotka nousevat voimakkaasti esiin luonnollisista syistä, tulevat keskeisiksi nuorison henkisessä elämässä. Seuraukset voivat olla suorastaan kohtalokkaat . . .

– Nuorison muuttunut suhde sukupuolielämän kysymyksiin on tietenkin «periaatteellista» ja tavallaan nojaa teoriaan. Monet sanovat asennettaan «vallankumouksellisiksi» ja «kommunistiseksi». He uskovat vilpittömästi asian olevan niin. Minuun, vanhaan mieheen, se ei vaikuta. Vaikka en ole vähääkään synkkämielinen askeetti, tuntuu minusta melko usein sittenkin nuorison – ja usein myös aikuisten – niin sanottu, «uusi sukupuolielämä» puhtaasti porvarilliselta, se tuntuu kunnon porvarillisen porttolan muunnokselta. Sillä ei ole mitään yhteistä vapaan rakkauden kanssa, niin kuin me, kommunistit, sen ymmärrämme. Tietysti tiedätte kuuluisan teorian siitä, että kommunistisessa yhteiskunnassa käy sukupuolihalujen ja rakkauden tarpeen tyydyttäminen muka yhtä yksinkertaisesti ja huomaamatta kuin vesilasillisen juominen. Siitä «vesilasiteoriasta» nuorisomme on tullut vimmaan, suorastaan vimmaan. Siitä teoriasta on tullut monien nuorukaisten ja neitosten karvas kohtalo. Sen kannattajat väittävät teorian olevan marxilainen. Kiitos vain sellaisesta «marxismista», joka johtaa kaikki yhteiskunnan ideologisessa päällysrakenteessa esiintyvät ilmiöt ja muutokset välittömästi, suoraviivaisesti ja kokonaan yksinomaan taloudellisesta perustasta. Asia ei ole lainkaan niin yksinkertainen. Muuan Friedrich Engels on jo kauan sitten havainnut tämän historiallista materialismia koskevan tosiasian.

– Mielestäni kuuluisa «vesilasiteoria» ei ole lainkaan marxilainen, vaan se on kaiken lisäksi yhteiskunnanvastainen. Sukupuolielämässä ei ilmene ainoastaan se, mitä on luonnolta saatu, vaan myös se, mitä kulttuuri on tuonut mukanaan, olkoon se sitten ylevää tai alhaista. Engels mainitsee «Perheen alkuperässä», kuinka tärkeää on sukupuolirakkauden kehittyminen ja hienostuminen. Sukupuolisuhteet eivät ole yksinomaan yhteiskunnallisen talouselämän ja ruumiillisen tarpeen välillä

tapahtuvan pelin ilmennystä. Ei olisi marxismia, vaan rationalismia pyrkiä selittämään sukupuolisuhteiden muuttumisen johtuvan suoraan taloudellisesta baasiksesta erottamalla ne sellaisenaan koko ideologiaan kuuluvasta yhteydestä. Tietenkin jano vaatii tyydytystä. Mutta ei suinkaan normaali ihminen käy normaalioloissa kadulle likaan pitkäkseen juodakseen lätäköstä? Tai edes juomalasista, jonka reunaa ovat koskettaneet kymmenet huulet? Ja tärkeintä on yhteiskunnallinen puoli. Veden juominen on todella yksilön asia. Mutta rakkauteen osallistuu kaksi, ja syntyy kolmas, uusi elämä. Siinä piilee yhteiskunnallinen mielenkiinto, syntyy velvoittava suhde kollektiiviin nähden.

– Kommunistina en tunne vähääkään mieltymystä «vesilasiteoriaan», vaikkapa sitä koristaisi «vapautetun rakkauden» nimilappu. Sitä paitsi se ei ole edes uusikaan eikä kommunistinen. Muistanette, että sitä oppia julistettiin kaunokirjallisuudessa suunnilleen viime vuosisadan puolivälissä «sydämen emansipaationa». Porvarillisessa käytännössä se on muuttunut ruumiin emansipaatioksi. Entiseen aikaan julistaminen tapahtui lahjakkaammin kuin nykyään; en pysty arvostelemaan, miten on käytännöllisen puolen laita.

– En suinkaan tahdo saarnata arvostelullani asketismia. Sellainen ei ole tullut mieleenikään. Ei asketismia, vaan elämäniloa ja vireyttä kommunismin tulee tuoda mukanaan, ja niiden herättämisessä on osansa myös rakkauselämän kyllyydellä. Nykyisin tavataan usein sukupuolielämän liiallisuutta, mutta se ei mielestäni tuo mukanaan elämäniloa eikä vireyttä, vaan päinvastoin heikentää niitä. Vallankumouksen aikoina sellainen on pahaksi, kerrassaan pahaksi.

– Erityisesti nuoriso kaipaa elämäniloa ja vireyttä. Tervettä urheilua – voimistelua, uintia, retkeilyä, kaikenlaista liikuntakasvatusta, monipuolisia henkisiä harrastuksia, opiskelua, selitystyötä, tutkistelua ja mahdollisuuden mukaan sitä kaikkea yhdessä! Se kaikki antaa nuorisolle enemmän kuin ainaiset puheet ja väittelyt sukupuoliasioista ja niin sanotusta «elämän kuluttamisesta». Terve sielu terveessä ruumiissa! Ei munkki eikä Don Juan, mutta ei myöskään saksalainen poroporvari keskivälimuotona. Tehän tunnette nuoren toverin XYZ. Kaunis ja hyvin lahjakas nuorukainen! Pelkään, ettei hänestä sittenkään tule mitään kunnollista. Kuin villiintyneenä hän vaihtelee yhtenään rakkaustarinoitaan. Sellainen on haitallista poliittiselle taistelulle sekä vallankumoukselle. En takaa myöskään,

ovatko luotettavia ja kestäviä taistelussa sellaiset naiset, joiden henkilökohtainen romaani on punoutunut politiikkaan, tai miehet, jotka juoksevat jokaisen hameen perässä ja antavat jokaisen nuoren naikkosen panna pään pyörälle. Ei, ei, se ei sopeudu yhteen vallankumouksen kanssa.

Lenin kavahti pystyyn, löi kädellään pöytään ja astui muutaman askelen huoneen lattialla.

– Vallankumous vaatii joukoilta sekä yksilöltä voimien keskittämistä ja ponnistusta. Se ei siedä senkaltaisia orgiatiloja, jotka ovat ominaisia D'Annunzion dekadenttikirjain henkilöille, miehille sekä naisille. Hillittömyys sukupuolielämässä on porvarillista, se on mädännäisyyden tuntomerkki. Proletariaatti on nouseva luokka. Se ei kaipaa päihtymistä, joka huumaisi sen tai kiihottaisi. Se ei tarvitse sukupuolihillittömyyden päihdytystä eikä alkoholin päihdytystä. Se ei rohkene eikä tahdo unohtaa kapitalismin iljettävyyttä, saastaa ja raakuutta. Se saa parhaan taisteluvirikkeen luokkansa asemasta, kommunistisesta ihanteesta. Se tarvitsee selvyyttä, selvyyttä ja vielä kerran selvyyttä. Toistan, sen tähden ei saa olla lainkaan heikkoutta, ei lainkaan voimien haaskausta tai hävittämistä. Itsehillintä ja itsekuri ei ole orjuutta, niitä tarvitaan myös rakkaudessa. Mutta suokaa anteeksi, Klara. Olen tehnyt pitkän syrjähypyn keskustelumme lähtöpisteestä. Minkä tähden ette huomauttanut minulle? Levottomuus sai minut innostumaan liikaa. Mieltäni vaivaa kovasti nuorisomme tulevaisuus. Nuoriso on osa vallankumousta. Ja jos porvarillisen yhteiskunnan vahingolliset ilmiöt pääsevät leviämään myös vallankumouksen maailmaan, kuten eräiden rikkaruohojen pitkälle levittäytyvät juuret, niin on parempi ajoissa nousta sitä vastustamaan. Sitä paitsi nämä koskettelemani asiat ovat myös osa naisongelmaa.

Lenin puhui hyvin vilkkaasti ja vakuuttavasti. Tunsin, että hänen jokainen sanansa oli lähtöisin syvältä sydämestä; hänen kasvonilmeensä varmensi sen. Toisinaan tarmokas kädenliike korosti ajatusta. Minua hämmästytti se, kuinka Lenin hyvin tärkeiden poliittisten asiain ohella kiinnitti niin paljon huomiota yksityisiin ilmiöihin ja analysoi niitä. Eikä yksinomaan Neuvosto-Venäjän, vaan vieläpä myös kapitalistivaltioiden ilmiöihin. Erinomaisena marxilaisena hän käsitti ja selitti yksityisen, ilmenipä se missä muodossa tahansa, sen yhteydessä suureen ja kokonaiseen ja arvioi sen merkityksen tälle kokonaiselle. Hänen tahtonsa ja elämäntarkoituksensa oli suuntautunut

varauksetta ja vääjäämättä kuin voittamaton luonnonvoima yhteen kohteeseen – vallankumouksen nopeistamiseen joukkojen asiana. Hän arvioi kaiken sen vaikutuksen mukaan, mikä sillä saattoi olla vallankumouksen valveutuneisiin taistelujoukkoihin, niin kansallisiin kuin kansainvälisiinkin, sillä hän näki aina selvästi edessään yhtenäisen, jakamattoman proletaarisen maailmanvallankumouksen ja otti tällöin kaikin puolin lukuun eräiden maiden historialliset erikoisuudet ja niiden kehitysvaiheiden erilaisuuden.

«Mikä vahinko, toveri Lenin, etteivät sanojanne kuulleet sadat ja tuhannet ihmiset. Tiedättehän, ettei teidän tarvitse minua käännyttää. Mutta kuinka olisikaan tärkeää, että mielipiteenne kuulisivat sekä ystävät että viholliset!» huudahdin minä.

Lenin hymähti leppoisasti.

– Kenties pidän jolloinkin puheen tai kirjoitan koskettelemistani kysymyksistä. Myöhemmin, en nyt. Nyt pitää keskittää kaikki aika ja kaikki voimat muuhun. On tärkeämpiä ja painavampia huolia. Taistelu Neuvostovallan säilyttämisestä ja lujittamisesta ei ole vielä läheskään päättynyt. Meidän pitää yrittää parhaimmalla mahdollisella tavalla sulattaa Puolan kanssa käydyn sodan lopputulos. Etelässä pysyttelee vielä Wrangel. Olen tosin aivan varma, että selviämme hänestä. Se panee Englannin ja Ranskan imperialistit sekä heidän pienet vasallinsa vähän miettimään. Mutta sitten on vielä tehtävämme vaikein osa – kunnostaminen. Sen toimeenpanon aikana tulee olemaan merkityksensä myös sellaisilla asioilla kuin sukupuolisuhteet, avioliitto- ja perhekysymykset. Ja teidän tulee toistaiseksi taistella siellä, missä milloin on tarpeen. Ette saa sallia, että niitä asioita selitetään vastoin marxilaisuutta ja luodaan perustaa desorganisoiville poikkeamille ja vääristelyille. Niinpä pääsin vihdoin käsiksi teidän työhönne.

Lenin katsahti kelloon.

– On kulunut jo puolet aikaa, mikä on käytettävissäni, hän sanoi. – Olen rupatellut liikaa. Teidän tulee kirjoittaa johtavat teesit naisten keskuudessa tehtävästä kommunistisesta työstä. Tiedän periaatteellisuutenne ja käytännöllisen kokemuksenne. Sen tähden keskustelemme siitä työstä vain lyhyesti. Niinpä ryhtykää työhön. Miten ymmärrätte ne teesit?

Kerroin hänelle lyhyesti mitä ajattelin niistä. Lenin nyökäytti muutaman kerran hyväksyvästi eikä keskeyttänyt puhettani.

Kun olin sanonut sanottavani, katsoin häneen kysyvästi.

– Oikein, hän sanoi, – puhukaa siitä työstä vielä Zinovjevin kanssa. Olisi myös hyvä, jos tekisitte siitä selostuksen vastuunalaisten puoluetyöntekijänaisten kokouksessa ja ottaisitte asian yhteisesti käsiteltäväksi. Vahinko, suuri vahinko, ettei tov. Inessa[1] ole täällä. Hän on sairas ja on matkustanut Kaukasiaan. Kirjoittakaa teesit käsittelyn jälkeen. Komissio tarkastaa ne ja Toimeenpaneva Komitea tekee lopullisen päätöksen. Lausun mielipiteeni vain muutamista pääpykälistä, joista hyväksyn täydellisesti kantanne. Ne tuntuvat minusta tärkeiltä myös jokapäiväiselle agitaatio- ja propagandatyöllemme, koska tahdomme tehdä valmistustyötä menestyksellisille esiintymisille ja voitokkaille taisteluille.

– Teesien tulee tähdentää erikoisesti sitä, että naisten todellinen vapautuminen on mahdollista ainoastaan kommunismin kautta. Pitää tehdä perusteellinen selvyys, mikä rikkomaton yhteys vallitsee naisen aseman – ihmisenä sekä yhteiskunnan jäsenenä – ja tuotannonvälineiden yksityisomistuksen välillä. Sillä keinoin erottaudumme varmoin rajoin «naisten emansipaatiota» ajavasta porvarillisesta liikkeestä. Se laskee myös perustan sille, että naisasiaa tutkitaan yhteiskunnallisen asian, työväenliikkeen osana, ja niin muodoin se voidaan liittää lujasti proletaariseen luokkataisteluun ja vallankumoukseen. Naisten kommunistisen liikkeen tulee olla joukkoliikettä, tulee olla osana yhteistä joukkoliikettä, eikä ainoastaan proletaarien, vaan kaikkien riistettyjen ja sorrettujen, kaikkien kapitalismin uhrien liikettä. Siinä on naisliikkeen merkitys proletariaatin luokkataistelulle ja proletariaatin historialliselle luovalle tehtävälle, kommunistisen yhteiskunnan luomiselle. Meillä on syytä olla ylpeitä siitä, että vallankumouksellisten naisten parhaimmisto kuuluu meidän puolueeseemme, Kominterniin. Mutta sillä ei ole vielä ratkaisevaa merkitystä. Meidän tulee saada miljoonia työtätekeviä naisia kaupungeissa sekä maaseudulla mukaan taisteluumme ja eritoten yhteiskunnan kommunistiseen uudestijärjestelyyn. Ilman naisia ei voi olla oikeaa joukkoliikettä.

– Ideologisesta käsityskannastamme juontuvat myös järjestötyön menetelmät. Ei mitään erillisiä kommunistinaisten järjestöjä! Naiskommunisti on yhtäläinen puolueen jäsen kuin

[1] Inessa Armand. (Toim.)

mieskommunistikin, hänellä on samat velvollisuudet ja oikeudet. Siinä ei voi olla eriäviä mielipiteitä. Emme saa kuitenkaan sulkea silmiä tosiasioilta. Puolueella pitää olla elimensä – työläisryhmiä, valiokuntia, komiteoita, osastoja, tai nimitettäköönpä niitä miten hyvänsä, joiden erikoistehtävänä on herättää laajoja naisjoukkoja, yhdistää heitä puolueeseen ja pysyttää heidät puolueen vaikutuspiirissä. Sitä varten on tietenkin välttämättä tehtävä täysin mitoin järjestelmällistä työtä näiden naisjoukkojen keskuudessa. Passiivisuuden tilasta nostamiamme naisia meidän tulee kouluttaa, värvätä ja aseistaa Kommunistisen puolueen johtamaan proletaariseen luokkataisteluun. En tarkoita tällöin yksinomaan proletaarinaisia – tehdastyöläisiä tai kotilietensä ääressä häärriviä. Muistissani ovat myös talonpoikaisnaiset, pikkuporvariston eri kerrosten naiset. Hekin ovat kaikki kapitalismin uhreja, ja sodan aikana heistä on tullut sitä vielä enemmän kuin koskaan muulloin. Tosiasiat ovat näkyvissä, näiden naisjoukkojen apoliittinen, epäyhteiskunnallinen ja takapajuinen ajattelutapa, heidän toimintapiirinsä suppeus ja koko heidän elämäntapansa. Olisi mieletöntä, kerrassaan mieletöntä jättää se huomiomme ulkopuolelle. Tarvitsemme omia elimiä tehdäksemme työtä heidän keskuudessaan, tarvitaan erikoisia agitaatiomenetelmiä sekä järjestömuotoja. Se ei ole «naisen oikeuksien» porvarillista puolustusta, se on käytännöllistä vallankumouksellista määrätietoisuutta . . .

– Agitaatio- ja propagandatoiminta naisjoukkojen keskuudessa, näiden herääminen ja vallankumouksellistaminen on heidän mielestään jotain toisarvoista, sellaista, mikä koskee vain kommunistinaisia. Kommunistinaisia moititaan siitä, ettei asia edisty nopeammin ja tarmokkaammin. Se on väärin, alkujuurta myöten väärin. Oikeaa separatismia ja naisten tasa-arvoisuutta à la rebours, kuten ranskalaiset sanovat, ts. naisten tasa-arvoisuutta nurinpäin. Mihin pohjautuu kansallisten jaostojemme väärä asenne? (En puhu Neuvosto-Venäjästä.) Loppukädessä se ei ole muuta kuin naisen ja naistyön aliarvioimista. Nimenomaan aliarvioimista. Valitettavasti voidaan vielä monia tovereitamme tarkoittaa sanoilla «hangatkaa kommunistia, niin löydätte poroporvarin». Pitää tietenkin hangata tuntoherkkää kohtaa – hänen ajattelutapaansa suhtautumisessa naiseen. Voiko olla sen havainnollisempaa todistusta kuin se, että miehet katsovat rauhallisesti, kun naiset kuluvat vähäpätöisessä työssä, yksitoikkoisessa, rasittavassa, ajan ja voimat nielevässä

työssä, kotitalouden hoidossa; katsovat, kuinka naisten näköpiiri siinä supistuu, järki himmenee, sydämenlyönti veltostuu ja tahto heikkenee? En puhu tietenkään porvarisnaisista, jotka sälyttävät kaikki kotiaskaret, lastenhoidonkin palkkapalvelijain huoleksi. Tarkoitan naisten valtaosaa, siinä luvussa myös työläisten vaimoja, vaikka nämä viettäisivät kaiket päivät tehtaassa, olisivat itse ansiotyössä.

– Hyvin harvat aviomiehet, harvat proletaaritkaan ajattelevat, kuinka paljon he voisivat huojentaa vaimonsa huolitaakkaa tai jopa kokonaan päästää hänet siitä, jos tahtoisivat auttaa «naisten työssä». Eihän toki, sehän on «miehen oikeuden ja arvon» vastaista. Hän vaatii itselleen levon ja mukavuuden. Naisen kotielämä on jokapäiväistä uhrautumista tuhansien mitättömien pikku tehtävien suorituksessa. Aviomiehen entinen valtaoikeus on voimassa piilevässä muodossa. Hänen orjattarensa kostaa hänelle siitä objektiivisesti myös piilevässä muodossa: nainen laimentaa miehen mielenvireyttä ja taistelutarmoa takapajuisuudellaan ja sillä, ettei ymmärrä miehensä vallankumouksellisia ihanteita. Ne ovat niitä pikku toukkia, jotka huomaamatta ja hiljakseen jäytävät ja kuluttavat. Tiedän mitä työläisten elämä on – muutenkin kuin kirjoista. Naisväen keskuudessa suoritettavaan kommunistiseen työhömme, poliittiseen työhömme kuuluu tuntuvana annoksena miesten kasvattaminen. Meidän on puhdistettava pienimpiä juurinipukoita myöten pois vanha orjanomistajakatsanto. Sekä puolueesta että joukoista. Se on poliittinen tehtävämme yhtä lailla kuin on myös kipeästi välttämätontä muodostaa esikunta sellaisista mies- ja naistovereista, jotka ovat saaneet perusteellisen teoreettisen sekä käytännöllisen valmennuksen suorittaakseen ja pitääkseen yllä puoluetyötä työtätekevien naisten keskuudessa.

Kysymykseeni Neuvosto-Venäjän nykyoloista Lenin vastasi:

– Proletaarisen diktatuurin hallitus – tietenkin liitossa Kommunistisen puolueen ja ammattiliittojen kanssa tekee kaikkensa sen hyväksi, että voitettaisiin miesten sekä naisten takapajuiset katsomukset ja sillä keinoin otettaisiin pois pohja vanhalta epäkommunistiselta ajattelutavalta. Kannattaako puhuakaan, että lainsäädännössä on vahvistettu miehen ja naisen tasa-arvoisuus! Kaikilla aloilla on havaittavissa vilpitön halu toteuttaa sitä tasa-arvoisuutta. Me vedämme naisia mukaan neuvostotalouden ja hallintojen työhön, lainsäädäntöön sekä hallitustoimiin. Avaamme heille kaikkien kurssien ja oppilaitosten ovet

parantaaksemme heidän ammatillista ja yhteiskunnallista valmennustaan. Perustamme yhteiskeittiöitä ja -ruokaloita, pesulaitoksia ja korjaamoja, lastenseimiä ja -tarhoja, lastenkoteja ja kaikenlaisia kasvatuslaitoksia. Sanalla sanoen, toteutamme vakavasti sitä ohjelmamme vaatimusta, että siirrämme yksityisen kotitalouden talous- ja kasvatustehtävät yhteiskunnan tehtäväksi. Sillä keinoin nainen vapautuu entisestä kotiorjuudesta ja kaikkinaisesta riippuvaisuudesta miehestään. Hän saa yhteiskunnassa täyden toimintamahdollisuuden kykyjensä ja taipumustensa mukaisesti. Lasten kehitykselle taas tarjoutuu suotuisammat olosuhteet kuin mitä heillä olisi kotona. Meillä on maailman edistyksellisimmät lakisäädökset naisten työn suojelusta. Järjestyneiden työläisten valtuutetut toteuttavat niitä. Lisääntyy synnytyskoteja, äitien ja pienokaisten koteja, järjestämme äideille neuvontaa, rintalasten ja pienokaisten hoitokursseja, äitiyden ja lastensuojelun näyttelyjä ynnä muuta senkaltaista. Teemme hyvin vakavaa työtä varattomien ja työttömien naisten tarpeiden tyydyttämiseksi.

– Tiedämme erinomaisesti, että se kaikki on vielä vähäistä työtätekevien naisjoukkojen tarpeisiin verrattuna ja että se ei vielä läheskään merkitse heidän todellista vapauttamistaan. Ja sittenkin se on jättiläismäinen askel eteenpäin, jos verrataan siihen, mitä oli tsaarinajan kapitalistisella Venäjällä. Onpa se paljon myös siihen verraten, mitä tehdään siellä, missä kapitalismilla on vielä rajaton valta. Se on hyvä alku. Suunta on otettu oikein, ja tulemme johdonmukaisesti ja kaikella tarmollamme kehittämään työtä siihen suuntaan. Te ulkomailla voitte olla siitä varmoja. Neuvostovaltion olemassaolon jokainen päivä selventää yhä paremmin sen, ettemme me pääse edistymään ilman miljoonia naisia. Kuvitelkaapa, mitä se merkitsee maassa, missä runsaasti 80% väestöstä on talonpoikia. Pientalonpoikaistalous merkitsee yksilön kotitaloutta ja naisen kiinnitystä siihen. Teidän on siinä suhteessa oleva paljon parempi ja helpompi kuin meidän, sillä ehdolla tietenkin, että proletaarijoukkonne tajuavat objektiivisen historiallisen kypsyytensä vallan valtaamiseen, vallankumoukseen. Älkäämme menettäkö toivoamme. Voimamme kasvavat vaikeuksien mukana. Elävän elämän välttämättömyys sysää meidät uusille raiteille myös naisjoukkojen vapauttamisessa. Toverillinen solidaarisuus Neuvostovaltioon liittyvänä saa aikaan suuria. Tietenkin toverillinen solidaarisuus kommunistisessa eikä porvarillisessa mielessä, kuten sitä saarnaavat reformistit, joiden vallankumouksellinen intomielisyys on menettänyt väkevyytensä kuin huokea etikka. Käsi kädessä toverillisen solidaarisuuden kanssa on edistyvä myös henkilökohtainen aloitteellisuus, joka muuttuu yhteisön toiminnaksi ja sulautuu siihen. Maaseudullakin tapahtuu proletaarien diktatuurin aikana naisen vapautuminen, kun kommunismi toteutetaan. Siinä suhteessa panen suurimman toivoni teollisuutemme ja maataloutemme sähköistämiseen. Se on suurenmoinen tehtävä! Sen toimeenpanossa on suuria, hirvittävän suuria vaikeuksia. Niiden voittamiseksi on välttämättä päästettävä valloilleen ja kasvatettava mahtavia joukkovoimia. Miljoonien naisten tulee osallistua siihen.

Suunnilleen parin viikon päästä keskustelin seuraavan kerran naisliikkeestä Leninin kanssa. Lenin tuli luokseni . . .

Lenin kysyi, miten oli teesien laita. Kerroin hänelle, että oli pidetty ison valiokunnan istunto, johon olivat ottaneet osaa ja lausuneet mielipiteensä kaikki nykyään Moskovassa olevat huomatut naiskommunistit. Teesit ovat valmiit ja tulevat nyt käsiteltäväksi pienessä valiokunnassa. Lenin neuvoi pyrkimään siihen, että III Maailmankongressi harkitsisi kysymyksen asiaankuuluvalla perusteellisuudella. Pelkästään se tosiasia voittaa monien tovereiden ennakkoluulot. Yleensä sen järjestämiseen pitää ensi sijassa käydä käsiksi naiskommunistien ja sitä paitsi käydä käsiksi perusteellisesti.

– Ei tarvita hyvien tätien lavertelua, vaan pitää puhua lujalla varmalla äänellä kuten taistelijat, huudahti Lenin vilkkaasti. – Kongressi ei ole salonki, jossa naisten tulee olla tenhonsa loistossa, kuten romaaneissa puhutaan. Kongressi on taisteluareena, missä me taistelemme vallankumouksellisessa toiminnassa tarvittavasta tiedosta. Todistakaa, että pystytte taisteluun. Tietenkin ensi sijassa vihollisia vastaan, mutta myös puolueen sisässä, kun on tarpeen. Kysymyshän on laajoista naisjoukoista. Venäläinen puolueemme tulee kannattamaan kaikkia ehdotuksia ja toimenpiteitä, jotka auttavat valtaamaan nuo joukot. Jos naiset eivät tule puolellemme, niin vastavallankumoukselliset voivat viedä heidät meitä vastaan. Se meidän tulee aina muistaa.

«Naisjoukoista pitää tulla meikäläisiä, vaikka heidät olisi kahlehdittu taivaaseen», tartuin Leninin ajatukseen. – «Täällä vallankumouksen keskustassa, missä elämä kuohuu ja valtimo lyö nopeasti ja voimakkaasti, mielessäni on syntynyt suunnitel-

ma työtätekevien naisjoukkojen suuresta kansainvälisestä esiintymisestä. Teidän laajat puolueettomien naisten konferenssit ja edustajakokoukset ovat antaneet minulle siihen erikoisen sysäyksen. Meidän on yritettävä kehittää ne kansallisista kansainvälisiksi. Epäilemätön tosiasia on, että maailmansota ja sen seuraukset ovat järkyttäneet syvästi eri yhteiskuntaluokkien ja -kerrosten hyvin laajoja naisjoukkoja. Niissä on alkanut kuohunta, ne ovat lähteneet liikkeelle. Katkerat huolet toimeentulon turvaamisesta ja olemassaolon sisällön löytämisesta asettavat heille kysymyksiä, joista enimmällä osalla on ollut vain heikko aavistus ja jotka vain hyvin harvat ovat täysin tajunneet. Porvarillinen yhteiskunta ei kykene vastaamaan niihin tyydyttävästi. Vastaamaan kykenee ainoastaan kommunismi. Meidän on saatava kapitalististen maiden laajat naisjoukot se tajuamaan ja sitä varten on kutsuttava koolle puolueeton kansainvälinen naisten kongressi».

Lenin ei vastannut heti. Hän mietti, ja hänen katseensa näytti kääntyneen sisäänpäin, suupielissä oli tiukka piirre ja alahuuli hieman törössä.

– Niin, se meidän on tehtävä, hän sanoi sitten. – Hyvä suunnitelma. Mutta ei hyvä eikä erinomaisinkaan suunnitelma ole minkään arvoinen, ellei sitä toteuteta hyvin. Oletteko ja ajatellut sen toteuttamista? Miten kuvittelette sen tapahtuvan?

Esittelin Leninille yksityiskohtaisesti mitä ajattelin siitä. Eri maiden naiskommunisteista on aluksi muodostettava, ollen alati kiinteässä kosketuksessa kansallisiin jaostoihimme, komitea kongressin valmistamista, toimeenpanoa ja käyttöä varten. Alkaako se komitea heti paikalla toimia virallisesti ja julkisesti, se on kysymys, jota on punnittava tarkoituksenmukaisuuden kannalta. Joka tapauksessa komitean jäsenten ensimmäisenä tehtävänä on ruveta eri maissa kosketuksiin proletaarisen poliittisen naisliikkeen, ammatillisesti järjestyneiden naistyöläisten johtajien kanssa, kaiken kaltaisten ja eri suuntausten porvarillisten naisjärjestöjen kanssa ja vihdoin myös huomattujen naislääkärien, opettajattarien, kirjailijattarien yms. kanssa ja muodostaa kansallinen puolueeton valmistava valiokunta. Näiden kansallisten komiteain jäsenistä on muodostettava kansainvälinen komitea, joka pitääkin huolen kansainvälisen kongressin koolle kutsumisesta ja määrää kongressin työjärjestyksen, paikan ja alkamisajan.

Mielestäni kongressin on käsiteltävä ensi sijassa naisen

ammattityön oikeutta. Samassa on keskusteltava ja selitettävä sellaisia asioita kuin työttömyys, työpalkan tasoittaminen samanlaisessa työssä, 8-tuntisen työpäivän ja työläisnaisten työn suojelun lainsäädännöllisestä voimaansaattamisesta, ammattiliittojen järjestäminen, äidin ja lasten yhteiskunnallinen suojelu, yhteiskunnalliset toimenpiteet kotiemännän ja äidin aseman huojentamiseksi jne. Edelleen työjärjestykseen on otettava naisen asema suku- ja avioliitto-oikeudessa sekä yleisessä valtiollisessa oikeudessa. Perusteltuani nämä ehdotukseni selitin, miten eri maissa kansallisten komiteain piti mielestäni suunnitelmallisella kokous- ja lehdistökampanjalla suorittaa kongressin perusteellinen valmistelu. Sillä kampanjalla on erikoisen tärkeä merkitys. Sen on herätettävä laajat naisjoukot, viritettävä heissä halu tutkia vakavasti käsiteltäviä kysymyksiä ja kiinnitettävä heidän huomionsa kongressiin ja samalla juuri sillä myös kommunismiin ja Kommunistisen Internationalen puolueisiin. Kampanja pitää saada käsittämään kaikkien yhteiskuntakerrosten työtätekevät naiset. Sen on oltava takeena, että kongressiin osallistuvat ja sen työhön ottavat osaa kaikkien tarkoitettujen järjestöjen edustajat sekä myös naisten avointen kokousten lähettämät edustajat. Kongressin on oltava »kansan edustajisto» kokonaan toisessa merkityksessä kuin porvarilliset parlamentit . . .

Lenin nyökäytti monta kertaa puheeni aikana niin kuin olisi myönnellyt ja teki lyhyitä hyväksyviä huomautuksia.

– Olette mielestäni suunnitellut asian varsin hyvin poliittiselta kannalta ja pääpiirteissään myös järjestelyn kannalta hän sanoi. – Olen aivan samaa mieltä, että sellainen kongressi voisi nykytilanteessa suorittaa merkityksellisen työn. Siinä on mahdollisuutena saada puolellemme hyvin laajat naisjoukot, varsinkin kaikenkaltaista ammattityötä tekevät naisjoukot, teollisuustyöläiset, kotiapulaiset sekä myös opettajattaret ja muut toimitsijat. Se olisi hyvä, oikein hyvä! Ajatelkaa tilannetta. Miten suurta voiman lisää merkitseekään vallankumouksselliselle proletariaatille naisjoukkojen tietoinen suuttumus suurten taloudellisten ottelujen tai myös poliittisten lakkojen aikana! Sillä ehdolla tietenkin, että pystymme ne naisjoukot valtaamaan ja pitämään puolellamme. Se merkitsisi suuria, jopa suorastaan valtavia etuja. Mutta mitä arvelette eräistä kysymyksistä? Luultavasti valtiolliset viranomaiset suhtautuvat kongressin koollekutsumiseen varsin epäsuopeasti ja yrittävät sitä häi-

ritä. Tuskin ne sentään rohkenevat tukahduttaa sitä karkeasti. Se ei ainakaan teitä säikäytä . . .

Siihen vastasin Leninille, että viranomaiset tuskin uhkaavat kongressia panssarinyrkillä. Kongressin pilkkaaminen ja karkea härnäily on vain agitaatiota sen hyväksi . . .

Iloisin ja toiveikkain mielin ryhdyin valmistavaan työhön. Kongressiaate murtui kuitenkin Saksan ja Bulgarian kommunistinaisten asenteeseen. Ellei oteta lukuun Neuvosto-Venäjää, he johtivat tuolloin huomatuinta kommunistista naisliikettä. He torjuivat jyrkästi kongressin koollekutsumisen.

Lenin vastasi minulle, kun ilmoitin asiaintilasta:

– Ikävästi kävi, hyvin ikävästi! Ne toverit löivat laimin loistavan mahdollisuuden avata hyvin laajoille naisjoukoille uusia parempia näköaloja ja sillä keinoin saada ne mukaan proletariaatin vallankumoustaisteluun. Kuka tietää, toistuuko niin suotuisa tilaisuus piankaan. Rauta pitää takoa kuumana. Mutta tehtävä sellaisenaan säilyy. Teidän on yhä edelleen etsittävä tietä naisjoukkoihin, jotka kapitalismi on painanut hirvittävään hädänalaisuuteen. Teidän on etsittävä sitä kaikin keinoin. Siitä välttämättömästä asiasta ei saa luopua. Kapitalismia ei voiteta eikä kommunismia rakenneta, ellei ole järjestynyttä kommunistien johtamaa joukkotoimintaa. Sen tähden on myös naisjoukkojen Akheron lopulta saatava liikkeelle.

Henkilöluettelo

Adler, Victor (1852–1918)
lääkäri; Itävallan sos. dem. puolueen perustajia ja johtavia jäseniä; myöhemmin opportunistisen siiven edustaja.

Allen, G. R.
engl. lääkäri, joka hoiti Marxia ja hänen perhettään.

Armand, Inessa Fedorovna (1874–1920)
bolshevikkien keskuskom. jäsen; huomattava vallankumouksellinen.

Ashley, lordi tai Shaftesbury, Anthony Ashley, Cooper. Earl of (1801–1885)
engl. poliitikko, tory; vuodesta 1847 whig, 40-luvulla kymmenen tunnin työaikalakia ajavan aristokraattis-filantrooppisen liikkeen johtaja.

Aveling, Edward (1851–1898)
engl. lääkäri ja kirjailija, sosialisti; kääntäjä Samuel Mooren kanssa «Pääoman» ensimmäisen osan englannin kielelle; edustaja kansainvälisessä sosialistisessa työväenkongressissa 1889; vuodesta 1884 Marxin tyttären Eleanorin puoliso.

Avanessov, V. A. (1884–1930)
yleisvenäläisen keskustoimeenpanokomitean jäsen.

Bahr, Hermann (1863–1934)
itävaltalainen taide- ja kirjallisuuskriitikko, kirjailija, dramaturgi; hänen henkilökohtainen tuttavuutensa A. Bebelin ja W. Liebknechtin kanssa auttoi häntä irrottautumaan Itävallan ns. suursaksalaisuuden taantumuksellisesta ja antisemiittisestä suuntauksesta.

Bachhofen, Johann Jakob (1815–1887)
sveitsiläinen oikeus- ja taidehistorioitsija; vertailevan oikeustieteen perustaja, pääteos «Das Mutterrecht».

Ballard, Edward
engl. lääkäri; terveydenhoitoalan virkamies Lontoossa.

Bax, Ernest Belfoot (1854–1926)
marxismin ensimmäisiä propagandisteja Englannissa.

Bebel, August (1840–1913)
sorvari; työväenliikkeen huomattavimpia johtajia, Marxin ja Engelsin ystävä ja oppilas, Internationaalin jäsen vuodesta 1866, Saksan sosialidemokraattisen työväenpuolueen perustaja 1869; hänestä «tuli Euroopan kyvykkäin parlamentaarikko, reformismia ja opportunismia vastustavan kansainvälisen sosialidemokraattisen liikkeen lahjakkain organisaattori ja taktikko ja vaikutusvaltaisin johtaja» (Lenin).

Bentham, Jeremy (1748–1832)
engl. sosiologi; hyödyn filosofian (utilitarismin) teoreetikko.

Bernstein, Eduard (1850–1932)
lehtimies; vuodesta 1872 Sosialidemokraattisen työväenpuolueen jäsen; kehittyi Engelsin vaikutuksesta marxismin kannattajaksi; vuodesta 1896 avoin revisionisti ja revisionismin teoreettinen perustaja.

Byron, George Noël Gordon, lordi (1788–1824)
huomattava engl. runoilija, vallankumouksellisen romantiikan edustaja.

Claflin, Tennessee Celeste (1845–1923)
porvarillinen amerikkalainen naisasianainen.

Cobden, Richard (1804–1865)
tehtailija Manchesterissä, liberaali; vapaakaupan kannattaja, parlamentin jäsen.

Denikin, A. J. (1872–1947)
vastavallankumouksen johtajia.

Diderot, Denis (1713–1784)
ranskalainen valistusajan filosofi, kirjailija ja luonnontieteilijä; «Tieteiden, taiteiden ja ammattien ensyklopedian» (1751–1780) perustaja ja julkaisija; valmisteli ideologisesti tietä Ranskan vallankumoukselle.

Dillon, John (1851–1927)
irlantilainen poliitikko, Irlannin kansallisen liiton johtajia; 1880 engl. parlamentin jäsen; joutui 80-luvulla useasti pidätetyksi.

Dühring, Eugen (1833–1921)
eklektikkofilosofi ja vulgääri taloustieteilijä, taantumuksellisen pikkuporvarillisen sosialismin edustaja; Berliinin yliopiston yksityisdosentti (1863–1877).

Feuerbach, Ludwig (1804–1872)
huomattava materialistinen filosofi esimarxilaisella kaudella; porvarillis-demokraattisia vapauksia tavoitelleiden Saksan porvariston radikaaleimpien demokraattisten kerrosten ideologi; liittyi 1870 Sosialidemokraattiseen työväenpuolueeseen.

Fourier, François-Marie-Charles (1772–1837)
ranskal. utooppinen sosialisti.

Gigot, Philippe (s. 1820)
Kommunistien liiton jäsen, kuului Brysselissä Marxin läheiseen tuttavapiiriin; myöhemmin belgialainen arkistovirkamies.

Godwin, William (1756–1836)
engl. pikkuporvarillinen kirjailija ja publisisti, rationalisti; anarkismin perustajia.

Goegg, Amand (1820–1879)
lehtimies, pikkuporvarillinen demokraatti; 1849 Badenin väliaikaisen hallituksen jäsen; liittyi 70-luvulla Saksan sosialidemokraattiseen liikkeeseen.

Grün, Karl, salanimi, Ernst von der Heyde (1817–1887)
pikkuporvarillinen publisisti, kuului 40-luvun keskivaiheilla «todellisen» sosialismin pääedustajiin; vuosien 1848/49 vallankumouksessa pikkuporvarillinen demokraatti.

Gutshkov, A. J.
«lokakuulaisten» johtajia; vastavallankumouksellinen poliitikko.

Helvétius, Claude-Adrien (1715–1771)
ranskal. filosofi, mekaanisen materialismin edustaja, ateisti; Ranskan vallankumouksellisen porvariston ideologi.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770–1831)
Saksan klassisen filosofian huomattavin edustaja.

Holbach, Paul Heinrich Dietrich, paroni (1723–1789)
ranskal. fisosofi, mekaanisen materialismin edustaja, ateisti; Ranskan vallankumouksellisen porvariston ideologi.

Hood, Thomas (1799–1845)
engl. realistinen kirjailija, pikkuporvarillinen demokraatti; eri aikakauslehtien toimittaja ja julkaisija.

Horner, Leonard (1785–1864)
engl. geologi, tehdastarkastaja (1833–1859); lahjomattomana työläisten etujen puolustajana hän «on hankkinut kuolemattomia ansioita Englannin työväenluokan hyväksi» (Marx).

Hume, Robert William
amerikkalainen pikkuporvarillinen radikaali; Internationaalin jäsen.

Ibsen, Henrik (1828–1906)
norjalainen näytelmäkirjailija.

Jakovleva, V. N.
vallankumouksellinen sosialidemokraatti; asettui myöhemmin bolshevikkeja vastustavalle kannalle.

Kautsky, Karl (1854–1938)
kirjailija, toimittaja; hänestä tuli 1890-luvulla Saksan sosialidemokraattisen puolueen ja II Internationaalin teoreetikko; myöhemmin keskustalaisuuden edustaja, petti marxismin ja kehittyi vallankumouksellisen työväenliikkeen vastustajaksi.

Key, Ellen (1849–1926)
ruotsalainen porvarillinen kirjailija, joka käsitteli naisliikettä.

Kijevski, P., oikeammin G. L. Pjatakov
venäläinen sosialidemokraatti; myöhemmin bolshevikkien vastustaja.

Kincaid, Sir John (1787–1862)
engl. virkamies; vuodesta 1850 vankili- ja tehdastarkastaja Skotlannissa.

Koltshak, A. V. (1873–1920)
vastavallankumouksellinen amiraali.

Kugelmann, Gertrud, o. s. Oppenheim (s. noin 1839)
Ludwig Kugelmannin vaimo.

Kugelmann, Ludwig (1830–1902)
lääkäri, Internationaalin jäsen, Marxin ja Engelsin ystävä.

Lafargue, Laura (1845–1911)
Jenny ja Karl Marxin toinen tytär, Ranskan työväenliikkeen huomattava edustaja; vuodesta 1868 Paul Lafarguen vaimo.

Lafargue, Paul (1842–1911)
lääkäri, ranskalainen sosialisti, marxismin propagandisti; Marxin ja Engelsin oppilas ja taistelutoveri; Internationaalin pääneuvoston jäsen; perusti Jules Guesden kanssa Ranskan työväenpuolueen ja pani alulle II Internationaalin kongressit; vuodesta 1868 naimisissa Marxin toisen tyttären Lauran kanssa.

Law, Harriet (1832–1897)
Englannin ateistisen liikkeen johtava edustaja, Internationaalin pääneuvoston jäsen (1867–1872), 1872 Internationaalin jaoston jäsen Manchesterissä.

Liebknecht, Karl (1871–1919)
Saksan vallankumouksellisen työväenliikeen huomattava johtaja, KPD:n perustajajäsen; vastavallankumous murhasi hänet 15. 1. 1919.

Liebknecht, Natalie (1835–1909)
vuodesta 1868 Wilhelm Liebknechtin toinen vaimo, Karl Liebknechtin äiti.

Luxemburg, Rosa (1871–1919)
Saksan vallankumouksellisen työväenliikeen huomattava johtaja, KPD:n perustajajäsen; vastavallankumous murhasi hänet 15. 1. 1919.

Malthus, Thomas Robert (1766–1834)
engl. pappi ja vulgääri taloustieteilijä; porvarillistuneen maanomistajaylhäisön ideologi, kapitalismin puolustaja; esitti taantumuksellisen teorian ylikansoituksesta, jonka tarkoituksena on puolustella työtätekevien kurjuutta kapitalismissa.

Marx, Jenny, o. s. von Westphalen (1814–1881)
vuodesta 1843 Karl Marxin vaimo ja taistelutoveri.

Montalembert, Charles Forbes de Tryon, herttua (1810–1870)
ranskal. poliitikko ja publisisti; toisen tasavallan aikana perustuslakia- ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen; katolisen puolueen johtaja.

Miljukov, P. N. (1859–1943)
taantumuksellinen poliitikko, porvarillisen väliaikaisen hallituksen ulkoministeri Venäjällä 1917.

Ovidius, Publius Ovidius Naso
(s. 43 e. a. a., k. vuonna 17 maanpakolaisuudessa)
roomalainen runoilija, jolla oli laaja kirjallinen vaikutus.

Owen, Robert (1771–1858)
engl. utooppinen sosialisti; kapitalisti, joka luopui luokastaan ja asettui työväenluokan puolelle.

Peel, Sir Robert (1788–1850)
brittiläinen valtiomies, maltillisen tory-puolueen siiven johtaja; sisäministeri (1822–1827, 1828–1830), pääministeri (1834/35 ja 1841–1846).

Popp, Adelheid
Itävallan sosialidemokraattisen puolueen jäsen.

Proudhon, Pierre-Joseph (1809–1865)
ranskal. kirjailija, pikkuporvarillinen sosialisti; anarkismin teoreettisia perustajia; torjui vallankumouksellisen luokkataistelun ja pyrki uudistuksin pienten tavarantuottajain yhteiskuntaan; Marx ja Engels arvostelivat ankarasti hänen pikkuporvarillisia käsityksiään.

Pythagoras (n. 580–496 e. a. a.)
kreikkalainen filosofi ja matemaatikko.

Redgrave, Alexander
engl. tehdastarkastaja.

Rudolph, Franz Karl Joseph (1858–1889)
Itävalta-Unkarin arkkiherttua ja kruununprinssi, teki itsemurhan.

Scheidemann, Philipp (1865–1939)
reformistinen sosialidemokraatti; 1918 kansanvaltuutettujen neuvoston jäsen, helmi- kesäkuussa 1919 valtakunnan kansleri; osallistui marraskuun vallankumouksen kukistamiseen.

Schlüter, Herrmann (k. 1919)
saksalaisen ja amerikkalaisen sosialistisen liikkeen edustaja; Saksan sosialidemokratian arkiston ensimmäinen organisoija; kirjoitti teoksia engl. ja amerikk. työväenliikkeen historiasta.

Semkovski, S. J.
venäl. sosialidemokraatti; asettui myöhemmin bolshevikkeja vastustavalle kannalle.

Shelley, Percy Bysshe (1792–1822)
engl. romanttis-vallankumouksellinen runoilija.

Simon, Sir John (1816–1904)
engl. lääkäri; salaisen neuvoston ylin lääkintävirkamies.

Smith, Adam (1723–1790)
huomattavin engl. taloustieteilijä ennen Ricardoa; yleisti kapitalistisen manufaktuurikauden ja alkavan tehdasjärjestelmän kokemukset, kehitti suuresti klassista porvarillista taloustiedettä.

Smith, Edward
engl. lääkäri, työläisalueiden ravitsemustilaa tutkivan salaisen neuvoston neuvonantaja ja valtuutettu.

Sombart, Werner (1863–1941)
nuoremman historiallisen koulukunnan taloustieteilijä Saksassa, kateederisosialisti; myöhemmin Saksan imperialismin ideologi; viimeisinä elinvuosinaan fasismin kannattaja.

Stieber, Wilhelm (1818–1882)
poliisineuvos, Preussin poliittisen poliisin päällikkö, Saksan-Ranskan sodassa 1870/71 sotilaspoliisin sekä vakoilun ja vastavakoilun päällikkö.

Sviderski, A. I. (1878–1933)
vallankumouksellinen, bolshevikkien keskuskomitean jäsen.

Szeliga, Franz Zychlen von Zychlinsky (1816–1900)
preussilainen upseeri, nuorhegeliaani; kirjoitti salanimellä Szeliga «Allgemeine Literatur-Zeitungiin» ja nimellä Bruno Bauer «Norddeutsche Blätter» -lehteen.

Tenge (s. n. 1833)
erään westfalilaisen tilanomistajan puoliso, Gertrud Kugelmannin ystävätär; Marx tutustui häneen 1867 Hannoverissa ja oli hänen kanssaan kirjeenvaihdossa.

Titus Flavius Vespasianus (41–81)
Rooman keisari (79–81)

Trotski, L. D. (1879–1940)
menshevikki; asennoitui bolshevikkeja vastaan vuodesta 1903; VSDTP(b):n jäsen 1917; erotettiin NKP:sta 1927.

Tussy
katso Marx-Aveling, Eleanor

Vandervelde, Emile (1866–1938)
belgialainen oikeistososialisti, Belgian työväenpuolueen perustajia; myöhemmin II Internationaalin opportunistisen siiven johtajia.

Victor
katso Adler, Victor

Zetkin, Clara (1857–1933)
Saksan vallankumouksellisen työväenliikkeen huomattava johtaja; kansainvälisen sosialistisen naisliikkeen perustajia ja johtajia.

Zietz, Luise (1865–1922)
keskustalainen sosialidemokraattinen poliitikko.

Ulkoasu: Hans-Joachim Schauss, ryhmä 4
Kuvalähteet
Päällyskannen kuva: Evelyn Richter
Carla Arnold (1), Holger Busch (1),
Gerald Grosse (1), Karl-Heinz Kraemer (1),
Peter Leske (1), Brigitte Vogt (1),
Zentralbild (7), SED:n kk:n MLL:n,
keskuspuoluearkisto (3), Arkisto (4)
Painolupanumero: 126-405-47-77
Ladelma, painatus ja sidonta:
INTERDRUCK Graphischer Großbetrieb Leipzig – III/18/97